NAZIONALE
R. BIBLIOTECA
CENTRALE V. E. II
ROMA
8
50 B
11

8.50.B.11

8.50.B.11 1 B.11

STROMATA IN VNIVERSVM ORGANVM BIBLICVM.

Seu potius,

PANOPLIA CATHOLICORVM, ADVERSVS OMNES NVNC VIGENTES HAERESES,

quadruplici tum materia tum libro diſtincta.

Opus ſanè cùm omnibus ſacræ Scripturæ ſtudioſis, tum maximè concionatoribus Catholicis perutile: atq; iſs imprimis, quibus cum Hæreticis frequens eſt diſputatio, neceſſarium.

Authore M. Renato Benedicto Andegauo, Doctore Theologo Pariſienſi.

COLONIAE

Apud Maternum Cholinum

M. D. LXVIII.

Cum gratia & priuilegio Cæſ. Maieſt.

29.

Subſequuntur librorum quatuor argumenta.

Primo continetur breuis in vniuerſam ſacram ſcripturam Iſagoge.

Secundo proponuntur ſingulorum veteris atque noui Teſtamenti argumenta.

Tertius continet Catholicam præcipuorum omnium locorum ſacræ Scripturæ expoſitionem, quibus corruptis, inſcitè & prauè detortis, huius tempeſtatis hæretici abutuntur contra fidem Catholicam.

Hunc verò locorum indicem offendes in calce operis.

Quarto docetur, quomodo per ſcripturam ſacram, Chriſtiana doctrina atque fides, religioq́ Catholica defenditur & aſſeritur aduerſus prophanas vocum nouitates, & rationum humanarum deliramenta.

NOBI-

NOBILISSIMARVM VNIVERSI FAMILIARVM PRINCIPIBVS CLARISſimis,& cardinalibus illuſtriſſimis, Carolo à Borbonio ſanctæ ſedis Apoſtolicæ apud Auinionem legato: atq; Carolo à Lotharingia Archepiſcopo Remenſi & Franciæ primo Pari:

οὔτε πράττειν, καὶ μακαρίως ποτ' ἀπαλλάττειν.

Renatus Benedictus Andegauus, doctor theologus Pariſienſis.

DVO SVNT *potiſſimū (Principes Cardinales) quæ præſentia noſtra mala pepererunt, fouent, & indies augent. Illa aūt ſunt, meo quidem iudicio, malitia ſeu impietas diligens, uel potius uiolenta: atq; bonitas ignaua, timida & nimis ſupra omnem modum ſecura.* Vt *enim de eo quod priori loco poſuimus, ſuo quoq; ordine dicamus: quid impijs noſtræ tempeſtatis hæreticis diligentius? ad quidlibet aggrediendum audacius? ſollicitum magis? turbulentius? uiolentius? ad omnia paratius? ad ſimulandum uel diſſimulandum, ad*

affirmandum uel negandum uerſatilius & magis uerſipelle? addam etiam & circunſpectius inueniri aut à quoquam etiam excogitari poteſt? Vt ſanè affirmat ſcriptura ſacra Iſraelis cuſtodem nec dormire nec dormitare: ita profectò ipſa experiẽtia docet ſemper uigilare qui oppugnat Iſrael. Quemnam etenim hominem (ſi modo homo eſt) latêre poteſt, omni uia & ratione ſcribendo, concionando, ſolicitando, deprecando, minitando, adulando, largiendo, pollicitando, omnem lapidem mouendo, ſe deniq; & ſua omnia exponendo, quos captiuos ad ſuam uoluntatem detinet ſuis perniciosis hæreſeω̃n incantationibus ad Eccleſiam catholicam expugnandam armare, & uehementius cõcitare & pungere ſatanam Chriſti Ieſu & omnium electorum iuratum & implacabilem hoſtẽ. Figunt ſanè & refigunt: diruunt, ædificãt & mutant quadrata rotundis, proteiſtæ & polypiſtæ hæretici, maximè Caluinici ignari, carnales, ſuperbi & obſtinati cœlum & terram miſcere, aut etiamnum negare parati, dummodò ſuæ factioni ab Eccleſia Catholica & Romana abſtractũ & auulſum unum adiungant cathecumenum. Catholici autem & ueri Chriſtiani iſtis talia miſcentibus et omnia turbantibus, rogo per Deum immortalem,

tacere

tacere ſegnes eſſe, ſua quærere, utramque in aurem dormire & ſusque deq; (ut uidemus paßim fieri) omnia ferre debent? Nec profectò parochos (dico mediusfidius quod res eſt) nec Epiſcopos, nec Archiepiſcopos, nec Metropolitanos, nec Patriarchas nec ipſum beati Petri ſucceſſorem, uulgo Papam honoris cauſa nuncupatũ, in quo Chriſtum ipſum agnoſco, in odium adducere, ſuggilare aut percellere animus, eſt (abſit enim) ſed eos rogatos ſimul & doctores theologiæ humilimè uelim, ut diligentius quàm adhuc cum ſummo rei Chriſtianæ detrimento fecerunt, in hoc ad quod uocati ſunt, ſi omnia interturbata & confuſa citò uidere, & damnari perpetuò nolunt, incumbant. Quid enim quæſo cogitant infœlicißimi mercenarij & fures qui nullo præſtando Eccleſiæ Chriſti officio, tot beneficiorum per miſerrimam ſacerdotiorum polygamiam prouentus corradunt; deglubunt & luxurioſe abſumunt, deglutiunt uel auarè recondunt? Hæc conſiderent & ſibi dicta ſcriptaque accipiant diuina ſacrarum ſcripturarum teſtimonia & oracula tum paſtores tum doctores quorum ignaua taciturnitas & abuſus hæreſibus anſam præbuerunt: Væ mihi inquit D. Paulus 1. Cor. 9. ſi non euangelizauero: neceßitas enim

tas enim mihi incumbit. Item 1. Timoth. 3. Oportet Epiſcopũ eſſe doctorem: Item: Eſay. 5. *Lyra, tympanum in conuiuijs ueſtris & opus* Domini *non reſpicitis.* Item. Eſay. 56. *Ipſi Paſtores ignorauerunt intelligentiam: canes muti non ualentes latrare, canes impudentiſſimi qui neſcierunt ſaturitatem &c.* Item: Ezech. 33. & 34. *Ceſſare faciam Paſtores ut non paſcant amplius ſemetipſos, &c.* Item: Zachar. 11. *paſtor & idolum derelinquens gregem &c.* Item: Malach. 2. *O ſacerdotes dedi uos contemptibiles omnibus hominibus quia receßiſtis de uia & ſcandalizaſtis plurimos in lege:* Deniq; *illud:* Matth. 5. *Vos eſtis ſal terræ, ſi ſal euanuerit non ualet ad aliud ultrà niſi ut mittatur foras & conculcetur ab hominibus.* Quis igitur *hoc potißimum hæreſeωn & ſcelerũ prius inauditorum tẽpore pernicioſe tacentes & paſtores & doctores excuſare aut tolerare poterit? Ah principes mundi quid cogitatis & præſumitis Eccleſiam* Chriſti *(cuius obedientes filij & protectores eſſe debetis temporalia ueſtræ politiæ officia perſonis reipub. utilibus gratis diſtribuendo: ſicut ſacerdotes prælati eccleſiaſtica beneficia electis ab* Eccleſia *& à ſpiritu ſancto uocatis atque uita ſcientia & moribus probatis hominibus offerre*

& con-

& conferre omni iure debent & tenentur) in-fœliciſsimè onerando & ſupra modum defor-mando: quum contra ius omne & cum pernicie aperta Chriſtianiſmi & ueſtra, perſonis de bene-ficijs prouidetis, & non de perſonis beneficijs, inutiles (ut res ipſa docet) in ipſam obtrudendo aut tolerando? obſecro per D E V M *immorta-lem regum & principum omnium iudicem fu-turum, quæ ſcriptura, quæ Conciliorum aut Pon-tificum decreta, quæ ſanctiones aut etiam con-cordata inutiles ad Eccleſiaſticas dignitates præ-ſentari & recipi noluerunt aut permiſerunt, immò quando non clamitant malas beſtias uen-tres pigros & perſonatos fucos deponendos atque eijciendos eſſe? Sapienter profectò ſcri-pſit Apoſtolus Paulus* I. *Timoth.5. Nemini citò manus imponendas eſſe, ne alienorũ peccatorum participes ſint qui indignos in Eccleſia promoue-ri curarint. Nunquam ſanè, nunquam præclarè in Eccleſia aut regnis agetur, quãdiu cæcus mundi fa-uor inutiles & nõ Dei uocatiõe operarios, in gre-gẽ Domini Paſtores aduocabit. An nõ hinc fundi Chriſtiani exoritur calamitas, qã ut ſcripſit Iere-mias Thren.4. Paruuli petierunt panem et non e-rat qui frangeret eis? an non quia ex omnibus*

Eccle

Eccleſiæ charis paucißimi ſunt qui conſolentur eam? Quare autem? Iudices omnes facio ſi non id fiat quia pro operarijs paſtoribus mercenarij & inutiles ad eccleſiaſticas dignitates contra Diuina & humana iura euecti ſunt? deficiente enim Prophetia, aliter fieri non poteſt, quin dißipetur populus. Vnde autem tale onus habet Eccleſia, norūt omnes. Dicam & quidem liberè (principes enim infœlicißimè decipiunt qui ipſos de re tanta & tam neceſſaria, tam ipſorum ſaluti quàm reipub. tranquilitati non admonent) cum beato Iob quòd aſinæ paſcuntur iuxta boues aranteis. At prohibet lex alligari os boui trituranti. Quis enim militat ſuis ſtipendijs unquam? quis paſcit gregem & de lacte gregis non manducat? quis plantat uineam & de fructu eius non comedit? Conqueruntur paßim plurimi de doctoribus theologis quod non ſatis, eorum (& quidem forſan de nonnullis uero) iudicio diligenter ſuo funguntur officio: ſed rogatos ipſos uelim, utri ſi deſideant magis ſunt in uitio, paſtores qui amplos ſacerdotiorum prouentus percipiunt, aut doctores qui ex antlatis infinitis ſtudiorum laboribus & poſſeßionibus proprijs (quas habuerunt) conſumptis nulla habent propoſita nec priuatim nec publicè ſtipendia cun-

dia cunctis literarum profeſſoribus neceſſaria (nam rerum inopiâ preßus nunquam liberè probè & ut oportet literario defungetur munere) ſed coguntur ſæpius pedagogorum aut etiam ſacellanorum, ut quidem non ſine ſumma miſeria & cõtemptu tenuiter & cum tædio (Indignum) uictitẽt exercere officia? demiror autem profectò quî factum ſit quod hoc tempore in hac nominatißima Pariſienſi Academia ampla & honorifica, tum linguarum peregrinarum, tum utilium ſcientiarum profeßoribus propoſita ſunt regia ſtipendia omninò relictis & quodammodo (ut uidetur) abiectis bonarum, immò optimarum & perneceſſariarum ſacrarum atque diuinarum literarum ex Dei ipſius præcepto honorandis doctoribus atque magiſtris? An non enim iubet Apoſtolus eos qui laborant in Dei uerbo & doctrina duplici honore affici, id eſt maiorem bonorum Eccleſiæ partem percipere? Quiduis tentetur, uolo, ſed nihil tranquilli & ſecuri in repub. Chriſtiana fore ſpero quoad idem ſit doctor qui & paſtor. Qua ſiquidem uia uulpes, lupi, fures & quælibet beſtiæ à uinea Domini niſi per latrãtes continuè & ſemper uigilantes canes eijcientur atq; expellentur? Nec profectò ſatis aut utile eße puto per emendicatos

catos prædicatores, tacentibus ſemper & mutis paſtoribus, uerbum Dei prædicari. An non enim pluris fieret ſermo Diuinus ſi ab Epiſcopo grauitate, authoritate & facultatibus prædito annunciaretur, quàm quum per timidum aliquem fratrem mendicantem prece & prætio ſæpius, emendicatum (uita, ſcientia & moribus probatos maximè theologiæ gradu inſignitos: ueneror profectò & amplexor pios & humiles religioſos: at imprimis odi atq; auerſor hypocritas, ſuperbos, ambitioſos, diſſolutos & impuros quoſdam monachos, qui commixti inter mundanos didicerunt opera eorũ per illos namq; uileſcit uulgò Euangelium, docti & pij multi reſpuunt prædicationes audire, ueri religioſi deridentur & apoſtaſiæ ſeges excreſcit) aut quemuis alium exiguum concionatoraculum proponitur? Oues enim uocem Paſtoris (inquit Chriſtus) libenter audiunt non autem alienorum. Figamus ergo & refigamus, omnem moueamus lapidem, cælum denique terram & cuncta miſceamus elementa, nunquam tamen pacata & tranquilla omnia habebimus niſi in Eccleſia fuerint Paſtores operarij uita, ſcientia & moribus probati, Tales enim requirunt omnia iura quæ negligere & contra ipſa agere Deum ualde offendit &

conci-

concitat & principibus nunquam utile immò ſem per perniciosiſsimum fuit.Hoc ſanè meo quidem iudicio unum ac certum eſt aduerſus præſenteis turbas remediũ quod ſubticere & præterire hoc loco ſtimulante conſcientia non potui & quidem maximè cum apud uos agam (principes Cardinales)quorum conſilio,zelo, au thoritate & potentia niſi res tanta & tam omnino neceſſaria proficiatur,nulla ferè mihi ſpes eſt preclarè nobiſcũ hoc turbulento & infœlici tempore agi poſſe. Tam enim iniuſtum eſt,& tam pios omnes merito offendit propter nonnullorũ & ambitionem & auaritiam fouendam uſque adeò deformari in ſuo miniſterio Chriſti Eccleſiam ut niſi hoc cito corrigatur, Eccleſiaſticis atque principibus ipſis ualdè timendũ eſſe putem. Quid enim turpius & magis iniuſtum quàm contemptis & omninò relictis ſapientia, uirtute & induſtria,imperitiam,uitium & ignauiam in honore & pretio haberi Tantiſper dum autem per Dei gratiam tantumne phas corrigi per bonos atq; ſapientes principes ſpero & expecto:quàm potui diligentiſsimè conquiſiui & collegi hoc libello oẽs ferè totius organi Biblici locos quibus cõtortè inflexis horũ tẽporũ hæretici ad impia ſua noua fidei & religionis

Chri-

Chriſtiana dogmata confirmanda pernicioſe & inſcitè abutũtur: ut hoc pacto intelligãt oẽs quàm tũ malitioſe tum apertè ad ſeducendos ſimpliciũ animos ſcripturã ſacrã deprauando contorqueãt & inflectant ut, dormientibus hominibus zizania ſua diſſeminẽt præſentis ſeculi pſeudoprophetæ. Semper enim timui illud Domini uerbũ Math. 25. τὸν ἀχρεῖον δοῦλον ἐκβάλλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον. ἐκεῖ ἔσαι ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. *Item illud Apoſtoli 2. Theſſa. 3.* εἴ τις οὐ θέλει ἐργάζεσθαι μηδὲ ἐσθιέτω. *Item illud Geneſis. 3. Cum ſudore vultus tui comedes panem.*

PVtaui autem (PRINCIPES CARDINALES*) nullum maius tum ornamentum tum præſidium huic noſtro libello accedere poſſe, quàm ſi ſub excellentiſſimi ueſtri nominis authoritate diuulgaretur: mihi autẽ ſummi præmij & honoris loco reputabo, ſi illum uobis gratum atq; acceptum eſſe perſpexero: nec parum ad maiora tentanda, per* Dei Optimi Maximi *gratiã excitabor.* Honos *enim alit artes, & ad grauiora accẽduntur qui à uiris præſtantiſſimis probantur.* Lutetiæ *apud* Regiam Nauarram, *idibus* Nouembris 1565.

PRÆFATIO AD LECTOREM. CHRISTIANVM

NON diſsimulabo (Chriſtiane) me à primis annis equidem ſatis diligenter, curioſeq́ non ſine ſumma animi mei oblectatione in Hæreticorum ſcriptis multis de cauſis verſatum eſſe. Videbam enim eos (quod me plurimùm alliciebat) quicquid tentarent ſiue Latinè, ſiue Gallicè agerent, illud ipſum nitidè, tersè, diligenter, ſplendidè, & omni denique ex arte præſtare & perficere: in noſtris autem omnia, aut ferè omnia contraria non abſque animi ſummo mœrore cernebam. Mihi placebant maximè quia Catholicorum, & maximè Eccleſiaſticorum abuſus (quos ſemper tãquam præſentium calamitatum occaſionem vehementer ſum deteſtatus) nullo pacto tolerandos verè notabant & percellebant. Denique me alliciebant plurimum, detinebant conſtantiùs, & maximè ſibi deuinciebant, quia in veſtimentis ouium venientes, plurima pietatis, Dei gloriæ & honoris, ſincerioris religionis Chriſtianæ, & vitæ purioris, mortificandæ concupiſcentiæ ſpecie obtegebantur: atque purum Dei verbum & ſcripturam ſacrã (quæ cum ſummo Chriſtianiſmi totius detrimẽto nimium deliuit) cuius lectionis per DEI gratiam ſemper amantiſſimus & cupidiſſimus fui, ſupra modum efferebant & commendabant, hominum traditiones & doctrinas (cũ interim ipſi nihil præter huma-

humana & ſatanica commenta inuehant) deridendo, arguendo, & tanquam aliquid blaſphemum deteſtando & prohibendo, atque ſe ſolos veritatis diu occultæ lumen habere & ſapere: reliquos verò tam Epiſcopos quàm Doctores, bardos, ſtupidos, Sophiſtas, truncos inanes, Hypocritas & imperitos prorſus eſſe affirmando. Quũ in ipſorum artificio plenis, ſed pernicioſiſſimis libellis verſata, probabilia ſanè apparebant quæ ipſi dicebãt, & quidem maximè, quia re ipſa ſenſibus patebant quos deteſtabantur & arguebant abuſus: Verum mihi diſplicere cœpit quòd relicta Eccleſia catholica, (cuius ſemper Dei beneficio, ſumma fuit apud me authoritas) ſectas introducebant: quod prætextu abuſuum tollendorum ſumma fidei & religionis Chriſtianæ capita atque fundamenta vellicabant, quod pro carne contra ſpiritum militabant, matrimonium virginitati, liberum ciborum vſum eorundem diſcretioni, & ſaturitatem ieiunio præferendo: quod eorum miniſtri erant apoſtatæ, & carnales, & ignari ferè omnes: quod nouiſſimis temporibus (quæ Chriſtus præmonuit fore periculoſa et hæreſibus plena) talis doctrina exorta erat: quod in potiſsimis ſuis dogmatibus apertè erant contrarij: quod ſcripturas nimium ſuperbè & apertè ad ſuum ſenſum contorquebant: addendo, diminuendo, immutando & ad ſuam mentem exponendo contra vniuerſitatem, antiquitatem & conſenſionem: quod denique ſpeciem pietatis gerebant cuius virtutem re ipſa operibus abnegabant. Videbam enim cum nouæ & ideò ſuſpectæ fidei

ctæ fidei profeſsionis (quæ vna tantum ſalutaris eſſe poteſt) progreſſione vitia augeſcere, & prius inaudita exurgere, ita quod bonitatis arboris opinionem omninò fructus peſsimi tollerent, & fucũ hypocriſimq́ꝫ pernicioſam delegerent. Tot namque ſeditiones, diſcordias, odia atque bella ſecum afferebant talia fidei & religionis noua & planè impia dogmata, vt pater & filius, vxor & maritus, frater & ſoror, principes deniq́ꝫ & ſubditi, naturali atque iuſta concordia & beneuolentia ſeſe iam nec exciperent nec agnoſcerent. Animalis ſanè, terrena & diabolica, etſi valdè hypocritica, mihi videri cœpit noua illa doctrina, quia cum eius ꝓgreſſu cœpit exoriri, et increbreſcere rumor (horreſco ſolùm cogitans) quòd iã nec frater ſorori, nec pater filiæ parceret, atq́ꝫ etiã quod prætextu familiaris magis & vehementioris Chriſtianæ charitatis impurus & libidinoſus humanus ardor ſuo potiretur deſiderio & fine. Anxius igitur dubiusq́ꝫ herens quia hîc apertos abuſus cernebam, illic verò ſubtiliſſimum & valdè hypocriticum, libertiniſmum & atheiſmum præſentiebam, vbique verò impuritatem atque corruptionem agnoſcendo ad ipſam ſcripturam ſacram totius pietatis & veritatis ſalutarem fontem me contuli: quam non carptim & fruſtatim accipiendo, nec meo ſenſu (hæreticorum more) ſed ex obedientis & ſuæ ſalutis cupidi Chriſtiani officio cum expoſitione (ſine qua difficillima, inutilis, imò etiam pernicioſa ſacrarum ſcripturarum lectio) Eccleſiæ catholicæ & oratione frequenti legendo ſtatim Dei beneficio facilè deprehen-

prehendi & impuros vita multos catholicos & impios fide & profeſsione ſectarios ſummo in periculo(& ſi hos quàm illos in maiori) verſari: vt etiam eos omnes qui purè fidem catholicam antiquitate, conſenſione & vniuerſitate firmatam & probatam profitentur ſummè fœlices eſſe, & magis fortè ſi ita perſeuerârint certò cognoui. Hoc autem(lector amice) non inutile inuentum tibi hoc libello communicatum ex beneuolentia Chriſtiana voluimus. Hoc igitur ad Dei gloriam & Satanæ ſectariorum capitis & doctoris confuſionem nobiſcum fruitor: nec mouearis ſi aliqui in hoc hæreticos confutandi nouo genere, ingenio ſubtiliori, arte maiori, induſtria locupletiori, ſcientia præſtantiori & calami fœcundiori, aut quidam nimium in aliorum rationibus arguendis oculati quippiam deſiderent. Nam pulchritudine veritatis ſufficienter oblectati & contenti ſimpliciter & inornatè loqui maluimus, quã ſplendidiùs & ornatiùs tentare dicere. Attende etiam non eſſe noſtri inſtituti Conciliorum aut Doctorum antiquorum teſtimonijs citandis, antiquam religionem confirmare, aut nouam impietatem refellere, ſed tantùm docere nouam fidei & religionis(quam reformatam falsò & malè appellant) profeſſionem, nullum prorſus in vniuerſa ſacra ſcriptura(de qua tantoperè gloriari ſolet, & ſolam eam ſeſe velle proponere fraudulenter clamitat) fundamentum habere: vt videlicet hoc modo & via ſtirpitùs & radicitùs euulſa ab ipſis ſuis (quæ falsò firma eſſe putat) fundamentis ruat apertè, & niſi quis in luce ipſa calligare

velit,nemo iam ſectariorum mendacijs pro ſcriptura obtruſis decipiatur. Quis enim ſanæ mentis ijs credat qui cum nihil præter ſcripturam ſacram eſſe recipiendum clamitent nullo ſcripturæ ſacræ loco verè nituntur? Qui autem hoc nouũ hæreticos refellendi genus (quod qui prius ſit ſecutus neminem legi) iam à nobis in tertio Stromatum Biblicorum libro(qui in vſum Gallicum conuerſus eſt ab erudiriſſimo & diſertiſſimo Nicolao Cheſneau Reteloys)incœptum, & hic omni ex parte locupletiùs factum diligenter conſiderare & perfectiùs reddere (nam facilè eſt inuẽtis addere)voluerit,non parùm Chriſtianiſmum (audeo aſſerere)iuuerit. Ex eo etenim facilè deprehenditur,quàm apertiſſimè mentiantur (mentiantur dico)hæretici de ſcriptura ſacra, ipſis palàm contraria ſuperbè glorïantes quos hoc pacto manifeſtum fiet nullum in ſcripturis ſacris habere fundamentum, ſed tantùm niti ignorantia impia, maligna, obſtinata & ſuperba quæ ipſos excæcat & agitat,propter mores ipſorum deprauatos,& maximè propter delitias & voluptates, gulæ & ventris cui ſeruiunt, & nullo pacto Chriſto.Libertiniſmum namque profectò & Atheiſmum(quicquid prætexant magis Iudaicam, quã Chriſtianam religionis formam obtrudentes)redolet ipſorum doctrina & maximè confirmat vita.Hoc autem non omnibus patet: quia præ ſe ſerunt ipſorum nonnulli plurimam pietatis ſpeciem. Verum adnotato quòd nouitij & cathecumenti tantùm ſunt,& non inter ipſos egregij qui carnis mortificationi ſtudent & incumbunt. My

✱ ſteriq

ſterio, certè, ſuo (mihi crede) non caret aſtuta & verſipellis ſecta: ſed non proficiet, quia manifeſta tandem fiet per Dei bonitatem ipſius pernicioſa & malitioſa hypocriſis. Si quis autem alios ſcripturæ locos præter hos indagârit (ſcio enim alios plureis diligentioribus ſingulis occurrere poſſe, & ſi puto valdè paucos eſſe qui ad hos referri nō poſſint eodemq́ modo cum ipſis exponi, & ex hæreticorum manibus extorqueri facillimè) de illis, rogo, admoneat, candidè pium noſtrum propoſitum rei Chriſtianæ non inutile (dante Deo) futurum adiuuando. Inſtituimus ſiquidem docere & defendere (Deo Opt. Max. gratia ſua id donante) nihil eſſe prorſus in tota ſacra ſcriptura quod antiquæ fidei & religionis profeſſioni aduerſetur, ſicut etiam prophanas vocum nouitates ab ipſis propoſitas, ex ipſa nihil prorſus confirmationis habere & extrahere poſſe. Quod ſi ita eſt (vt eſt ſanè) animaduerte vbi cohærere poterunt qui nihil recipiendum eſſe in profeſſione fidei & religionis Chriſtianæ affirmant, niſi illud ſcriptura ſacra exprimatur. Suo ergo inuento pereunt proprio iugulati gladio Abbadoniſtæ & Apolyoniſtæ, qui veram pietatis doctrinam & praxim in catholica Eccleſia excutientes veritatem quidem deridere, calumniari & blaſphemare valent malitioſè, ſed non ex ſcriptura reprehendere. Maneto ergo in profeſſione fidei & religionis antiquæ, quicunque ſaluari cupis per Chriſtum, qui dixit nouiſſima tempora tam pericoloſa fore, vt ſi fieri poſſit peruertan-

uertantur etiam electi. Qui ergo vſque in finem perſeuerauerit, hic ſaluus erit. Notato autem perſeuerantiam eſſe conſtantiam in eo quod iam receptum. & vſu probatum eſt, non autem quod recens exortum & obtruſum fuerit.

(.·.)

IN BIBLIA VNIVERSA PRAEFATIO CVM FIDELI PERIOCHA.

Caput I.

VT naturam ſequentes, beatitatē exquiſierũt & expetiuerũt vniuerſi: ita nullus eſt inuentus qui ipſius viam & cauſam inueſtigãdo, ſolius naturæ ductu attigerit, & ſine errore inuenerit. Vſq; adeò enim cæca caligine per peccatum obductæ & obtenebratæ fuerunt mentes humanæ, vt nec morbum ſuum, nec eius cauſam ſatis agnouerint, tantum abeſt quod ipſius leuationem cum plena & quieta fœlicitate, nõ aliunde adiutæ conſequi valuerint. Quare ſi ad viuum reſecentur ea, quæ etiam à primis & eruditioribus hominibus (qui ſemper σοφοὶ, vel φιλόσοφοι ſunt appellati) de humana fœlicitate cognita & tradita ſunt, cæcitatis humanæ delitamenta, potius quàm vera & certa fœlicitatis documenta atque præcepta eſſe comperientur, & ab omnibus iudicabuntur. Dei enim æterni creatoris ſui omnipotentis & ſolius perfectè beantis oblitus per tranſgreſsionem eius mandati homo miſer, aſtu Satanæ huc illucq; oberrans, infœliciter nimium in creaturis fœlicitatem (ad quam appetendam ſemper à natura impellebā-

pellebatur)quæſiuit & collocauit. Quo quid miſerius & infœlicius cogitari poteſt? hunc autem miſeratus qui primum ad ſui imaginem & veræ æternæq́ue fœlicitatis capacem ipſum fecerat Deus æternus ſummum & verum bonum, æternæ lucis radijs ſenſim paulatímque tam cæcam caliginem, tamque perniciofas tenebras ab ipſius mentis oculis depellere voluit. Non paſſus eſt enim Deus omnium & creator & gubernator, cuius deliciæ ſunt eſſe cum filijs hominum, ſatanam Dei gloriæ,& hominum ſalutis aduerſarium perpetuum, aſtuto mēdacio tam diram in omnes homines tyrannidem ſemper exercere. Quare cum ipſius mendacium detegere atque iniuſta fraudulentáq́ue poſſeſsione illum eijcere propoſuiſſet, hominem cœcum & fœdū, propter ſui à vera luce auerſionem & abſciſsionem, nihil tale merentem aut etiam cogitantem,varijs ſignis & ſuæ gratiæ mōdis ad ſe allicere & attrahere cœpit, vt quem primum crearat rectum,eundem tandem etiam ſumma ſua bonitate, naturali conditione perfectiorem ſanando redderet. Deus namque Optimus Maximus, ex quo omnia, per quem omnia & in quo omnia, qui vnumquodque ad perfectionem modo naturæ ipſius conuenienti perducere diſpoſuit, vult ſe & ſuam gratuitàm erga homines magnificentiam agnoſci, & publica profeſsione recognoſci ab ijs qui fide,ſpe,& charitate ipſi adhærent & quodam modo infixi ſunt. Hæc autem vt omnes cognoſcant & præſtent bonitate Dei per ſpiritum eius ſanctum tradita ſunt nobis ſacra biblia: inſtitutum eſt diuinitus miniſterium

verbi Dei ſeu prædicationis euangelicæ, inſtituta denique ſunt ſacramenta, beneuolentiæ Dei, noſtræq́; redemptionis ſignacula ſiue teſtimonia, & nõ vana aut vacua ſed efficacia arcanorum Dei & eccleſiæ myſtica ſacra, vt certò apprehendamus & credamus vnum ſolum eſſe Deum verum, & quẽ miſit Ieſum Chriſtum, vtque credentes vitam habeamus in nomine eius. Hæc docet & concludit dilectus Chriſti Apoſtolus 20. cap. ſui euangelij his verbis. Hæc ſcripta ſunt vt credatis, quia Ieſus eſt Chriſtus filius Dei: & vt credentes, vitam habeatis in nomine eius. Hoc palam docuit Chriſtus vt ſcribitur Iohan. 17. his verbis. Pater, venit hora, clarifica filium tuum, vt filius tuus clarificet te: Sicut dediſti poteſtatem omnis carnis, vt omne quod dediſti ei, det eis vitam æternam. Hæc eſt autem vita æterna, vt cognoſcant te ſolum Deum verũ, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum. Hoc igitur ob oculos habeamus ſi ex ſcripturis vtilitatem capere velimus, totius organi biblici ſcopum & finem eſſe nobis proponere Chriſtum verum Deum & verum hominem. Qui enim nos primum Deus æternus ad ſui imaginem & propriæ gloriæ capaces fecit, idem homo factus (mirum) nos proprio ſanguine purgauit, & ſibi reconciliauit, deditque legem quam ſi obſeruare (quod eius gratia præſtare poſſumus) ſanctè viuendo & ipſi ſeruiendo in ſanctitate & iuſtitia omnibus diebus noſtræ huius peregrinationis voluerimus meritò eius, hæredes gloriæ æternæ cum ipſo erimus. Hæc eſt enim lex noua, hoc pactum, fœdus atq; teſtamentum legis Euangelicæ.

Eundem & talem Chriſtum tota figurauit & teſtata eſt lex: hunc prophetæ omnes prædixerunt & promiſerunt. Iohannes autem Baptiſta plus quàm propheta illum vidit, baptizauit & digito demonſtrauit, dicens: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Hunc igitur Chriſtum verum mediatorem & redemptorẽ noſtrum Ieſum, id eſt, ſaluatorem verè & propriè non ab hominibus,ſed à Deo appellatum prædicarunt, & hominibus cum conditione tamẽ & participatione ipſius crucis prædicando propoſuerunt Apoſtoli

1. Cor. 1. (quibus à Deo dictũ fuerat:hic eſt filius meus dilectus ipſum audite) & reliqui verbi Dei euangelici miniſtri. Is enim vt ait Paul⁹ Rom.10. finis eſt legis ad ſalutẽ omni credenti. Is factus eſt nobis

1. Cor. 3. ſapientia à Deo, & iuſtitia & ſanctificatio & re-

Acto. 4. demptio, vt quemadmodum ſcriptum eſt: Qui glorìatur,in Domino glorietur. Is eſt fundamentum præter quod aliud nemo ponere poteſt. Nõ

Roman. 3. eſt enim in aliquo alio ſalus. Omnes enim prophetæ ipſi teſtimonium perhibent homines accepturos remiſſionem peccatorum in nomine eius: Iuſtitia namq; eſt per fidem Ieſu Chriſti in omnes & ſuper omnes qui credunt in eum. Omnes enim peccauerunt & egent gloria Dei: Iuſtificati gratis per gratiam ipſius, per redemptionem quæ eſt in Chriſto Ieſu, quem propoſuit Deus propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius, vt ſit ipſe iuſtus & iuſtificās eum qui ex fide Ieſu Chriſti,ad Chriſtum igitur vniuerſa ſacra ſcriptura nos ducit. hoc ipſe teſtatur Ioan. 5. his verbis: Scrutamini ſcripturas,quia illæ ſunt quæ teſtimonium perhibent

bent de me. huic igitur cum lex, Euangelium & prophetæ omnes teſtimonium perhibeāt in ſcripturis ſacris legendis, Chriſtum Deum & hominem verum ipſarum finem & ſcopum ſemper cogitare & veluti ob oculos poſitum habere debemus. Quomodo autem ſcripta biblica ad ipſum nos dirigant & ducant, dicetur ſequenti cap.

Quomodo lex, Prophetæ, & Euangelium de Chriſto tractent. Cap. 2.

ETſi vniuerſum ſacrarum & diuinarum ſcripturarum organum Chriſtū Deum & hominem proponit, aliter tamen atque aliter in lege, in Prophetis, atque in Euangelicis ſcriptis deſcribitur & exhibetur. Illum namq; lex figurat. Prophetæ promittunt, & certò apertéq; venturum prædicunt, Euangelium verò ipſum exhibet, cui nos fide, ſpe & charitate iungendo ipſius membra efficit, & vitæ gloriæq; æternæ participes reddit. Sic enim ad eundem finem varijs & diuerſis modis, vijsq; referri debent, & ſanè faciléq; intelligi poſſunt omnia diuina ſcripta. Noſtrum autem propoſitum ab eo facilè, & non ſine vtilitate intelligetur, qui totum corpus biblicum non fruſtratim diſſecando, ſed ſimul integrum deuorando animi prompta & leui cogitatione diuino adiutus ſpiritu præteruolare & percurrere voluerit. Hoc enim imprimis ipſi ſtatim occurret, quod eſt totius ſcripturæ ſacræ argumentum propoſitúmque, atque omnium hominum ſalutis fundamentum, ſcilicet promiſsio de conterendo ſerpentis capite per ſemen mulieris, qui eſt Chri-

ſtus Dominus noſter, vt ſcribitur initio Geneſeos. Hoc autem nixus fundamento (quod nunquam mente excidere debet ſcripturas ſacras legentibus) facilè videre poterit quid velint, et quò referri debeãt omnia ſcripta diuina, eò videlicet, vt homines intelligant ſe miſeros atque per peccatum morti pœnæq́; æternæ aſtu ſatanæ obnoxios eſſe, à cuius tyrannide liberari nulla ratione, niſi per Chriſtum verum Deum & hominem poſſunt. In eo igitur ſolo ſperandum eſſe cognoſcetur: is deſiderari, poſtulari, & cum animi præparatione expectari ab omnibus debere intelligetur. Hac autem Chriſti Dei & hominis vnici Dei & hominum mediatoris, redemptoris & reconciliatoris fide, Patriarcharum & reliquorum electorum tempore legis naturæ corda firmauit, & præparauit Deus æternus paulatim eos à ſeruitute miſeriaq́; peccati, atque à ſatanæ tyrannide liberando, & ſenſim in libertatem filiorum Dei aſſerendo & eleuando. Hoc idem plenius et apertius fecit per legem ſcriptam, in qua tot támque varijs figuris ceremonijs, iudicialibus & ſacrificijs Chriſtum vnicum omnium redemptorem & mediatorem adumbrauit, depinxit & propoſuit, vt Populo Dei, omnia quæ videbat, audiebat & faciebat, Chriſtum Meſsiam vẽturum, & pro omnibus paſſurum in mentem ſemper reuocarent, hic igitur fuit modus legis in Chriſto edocendo & proponendo ſcilicet ſignis, ſacrificijs & varijs ceremonijs ipſum eiusq́; facta adũbrare: Prophetæ autem eundem Chriſtum, ſed tamen clarius, etiam & certius deſcribebant & promittebant.

Illi

Illi etenim ea Chriſtū facturum affirmabant, quæ poſtea Euangeliſtæ illum feciſſe narrarunt. hoc ita atteſtatur beatus Petrus his verbis: De fine fidei veſtræ: ſcilicet de ſalute animarum veſtrarum exquiſierunt, atq; ſcrutati ſunt Prophetæ, qui de futura in vobis gratia prophetauerunt ſcrutantes in quod vel quale tempus ſignificaret in eis ſpiritus Chriſti: prænuncians eas quæ in Chriſto ſunt paſsiones & poſteriores glorias: quibus reuelatum eſt, quia non ſibimetipſis, vobis autem miniſtrabant ea quæ nunc nunciata ſunt vobis, per eos qui euangelizauerunt vobis. Etſi igitur Prophetæ eundem Chriſtum quem lex prius adumbrarat prædixerunt & docuerunt, alia tamen vſi ſunt oratione & forma verbis clarè affirmando, quæ lex figuris concluſa ſignificabat. Omnium autem clariſsimè & certiſsimè euangelia Chriſtū proponunt: Nam eundem quem lex figurauit, & Prophetæ prædixerunt atque promiſerunt, exhibent. Lex ſiquidem per Moyſen data eſt, gratia autem & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt. In lege igitur naturæ, atque Moyſis, eſt promiſsio Chriſti: in Prophetis eſt prædictio & affirmatio promiſsionis illius de Chriſto redēptore & liberatore futuro breui & certo adimplendæ. In Euāgelio deniq; nobis proponitur & traditur idem Chriſtus, de quo lex & Prophetæ teſtati ſunt, vt credēdo in eū efficiamur filij Dei & gloriæ æternæ participes ipſius merito, q pro omnib. mortuus, reſurrexit, & aſcēdit ad cœlos, vbi ſedēs ad dexterā patris ſemp viuit ad interpellandū p nobis

1. Pet. 1.

Apoc.1 expectans interim diem illum ſummum in quo ab omnibus videbitur, conſtitutus à Deo patre
Cor.5. iudex viuorum & mortuorum, vt qui pro omnibus paſſus eſt, omnes iudicet, reddendo vnicuiq; propria corporis prout geſsit ſiue bonū ſiue malum. Hæc ergo tradunt vniuerſa ſcripta biblica lege, prophetis & Euangelio diſtincta, eodem ſemper, etſi varijs & diuerſis modis ſpectantia.

De varijs hiſtoriis quæ legi, Prophetis, & Euangelio immiſcentur. Cap .3.

Conſueuit Dominus verbo & facto docere, vnde factum ꝙ eſt in organo bellico doctrinæ legis Prophetarum & Euangelij tot immixtas rerum geſtarum hiſtorias comperimus. Quum enim legem tradidiſſet dominus, qua ſuam voluntatem hominibus teſtatus eſt, docuit facto ipſo & exemplis varijs illuſtrare ſemper voluit, quàm pulchrè cum ijs agatur, qui ſeipſos abnegantes, Deo, nō autem ſibi viuunt meditando die ac nocte in lege Domini cognoſcenda & obſeruanda. Illi namque ſunt tanquam lignum quod plantatum ſecus decurſus aquarum fructum profert in tempore ſuo, perpetuòque viret, cum ipſis proſperè in cunctis ſuccedat. Impij autem legíſque diuinæ contemptores & tranſgreſſores continuò perturbantur atque infœlices redduntur. Hæc igitur vt omnes intelligāt & cogitent, tot exemplorum hiſtorijs refertæ ſunt vtriuſq; teſtamenti ſcripturæ. Valent enim plurimum ad perſuadendum rerum geſtarum recenſiones, ſiue ad bona & honeſta impellamus, ſiue à prauis & turpibus

bus reuocare & retrahere velimus. Legantur igitur diligenter hiſtoriæ ſacræ, quæ legis & ordinationis diuinæ praxim complectuntur, illíſque perdiſcamus quos imitari, & quos etiam auerſari atque fugere debeamus. Quæ etenim doctrina proponuntur, factis poſtea in hiſtorijs confirmantur & illuſtrantur, vt nemo ea contemnat, aut etiam impoſsibilia eſſe quæratur. Præcipitur & commendatur fides, cuius poſtea ſeruatæ, exemplum in Abraham proponitur, vt obedientiæ in Iſaac, patientiæ in Iob, probationis diuinæ in Tobia, caſtitatis in Ioſepho & Suſanna, manſuetudinis in Dauide & Moyſe, zeli honoris & religionis diuinæ in Elia & Mathatia, & ita de cæterarum virtutum exemplis. Hic autem notare non inutile aut iniucũdum erit hiſtoriarũ diuinarum quaſdam certarum & ſingularum perſonarum eſſe, quaſdam verò etiam alicuius populi & gentis. Hiſtorias igitur ſacras multa arcana & myſteria complecti illi facilè intelligent, qui ſpiritu diuino adiuti in ipſis diſpicient, & agnoſcent Dei æterni potentiæ, ſapientiæ prudentiæq́ꝫ exempla atque documenta recta, recondita & propoſita eſſe. Eorum enim qui nos præceſſerunt rebus geſtis & fœlicitate, aut miſeria ſapienter nos gerere & rectè vitã inſtituere ediſcere debemus. Nõ parum ſiquidẽ iuuat poſteros, maiorũ vitam anteactã, ſimul etiam finẽ & exitum intueri & cõſiderare. Ideo eñ ſic Hebræis ſcribebat Apoſtolus, Mementote ꝓpoſitorum ſeu maiorũ et anteceſſorum veſtrorũ, qui vobis locuti ſunt verbũ Dei, quorũ intuentes exitum conuerſationis imitamini fidẽ,

De difficultate ſacræ ſcripturæ.

Cap. 4.

SCripturam ſacram difficilem eſſe tribus potiſſimum de cauſis voluit eius author Deus æternus. Prima eſt, vt ipſius arcana & diuina myſteria quæ in ea continentur, maiori cum reuerentia & diligentia recipiantur atque conſeruentur. Secunda verò, vt docti in ea intelligenda, & alijs exponenda laborent & exerceantur. Tertia deniq; vt myſteria & ſecreta diuina impij qui ea ſemper rident, blaſphemant & prophanant capere nullatenus poſſint, ſuiq; ipſis atque ſi ſcripta non eſſent. Non vult enim Deus ſanctum dari canibus, nec margaritas verbi Dei proijci porcis. De tali ſcripturæ ſacræ, & verbi Dei difficultate in impijs, nos admonet & docet ſpiritusſanctus Eai. 6. Matth. 13. Luc. 8. Marc. 4. Ioan. 12. Actuum 28. & Romanorum 11. Ideò etiam ſub typis, figuris & imaginibus ſua myſteria texit in ſcriptura, in qua non tantùm vocabula ſignificant, ſed etiam res ipſæ. Quare ſacræ ſcripturæ non poſſunt facilè intelligi à quouis, qui legere poſſit, & vocabulorum proprietates, ſignificationes, acceptionesq; notare. Vt enim humano ſpiritu non eſt allata aliquando propheta, ſed diuinitus inſpirati, locuti ſunt ſancti Dei homines, ita non niſi per ſpiritum ſanctum intelligi poteſt. Hinc porrò ſanè ortæ ſunt hæreſes, quia neſcio qui impendio audaciores corticarij theologi ſcientiarum humanarum (quas bonas literas audent & ſolent vocitare) cognitione & linguarum peritia inflati

humilem

humilem facie, ſed ſenſu fermè inacceſſibilē ſcripturam ſacram, pro ſuo libitu exponere, & ſuam expoſitionem ſuperficiariam quam alijs omnibus prætulerunt, ſuperbè atque obſtinatè proponere & defendere voluerunt. Abſtruſum autem & reconditum eſſe ſacræ ſcripturæ ſenſum apertè docemur. 2. Petri 3. Apocaly. 5. Acto. 8. & 2. Corintheorum 4. Non igitur abſque ratione & prudentia eius popularis tractatio ſemper ꝓhibita fuit, vt etiam apud Iudæos nemini licebat ante triceſimum annum certos eius libros legere & attrectare.

De multiplici ſcripturæ ſacræ ſenſu & intellectu, & de modo ipſius probè intelligenda.

Cap. 5.

Alta profundáque ſcriptura ſacra, vt ſcientiæ practicæ & cōtemplatiuæ perfectiones complexa eſt, atque ad vitam beatam & æternam verámque felicitatem per veritatis cognitionem & virtutis operationem nos ducit, ita vario, multiplicíque ſenſu, etſi conſentaneo veréque armonico prædita eſt, quia ſcilicet Deum habet authorem, cui non tantùm voces, ſed etiam res ipſæ ſignificant. Hoc edocemur Ezech. 2. & Apocal. 5. vbi ſcriptura ſacra dicitur eſſe, liber ſcriptus intus & foris. Scriptura namque exterior, eſt ſenſus literalis, qui eſt patentior: quia ꝑ voces immediatè ſignificatur. Scriptura autem interior eſt ſenſus myſticus vel ſpiritualis, qui eſt latentior, quia in rebus per voces ſignificatis, abſtruſus & reconditus, obtegitur & inuoluitur. Senſum igitur ſacræ

vnus dicitur literalis ſeu hiſtoricus: alter verò myſticus ſeu ſpiritualis, intelligentia porrò myſtica ſeu ſpiritualis, multiplex variaq́; dicitur eſſe. Aut enim illa quæ in lege gratiæ & Euãgelica credere debemus, ſignificat & proponit, & vocatur allegoria, aut ea quæ agere & factis exequi tenemur refert, & nuncupatur tropologia, ſeu ſenſus moralis, aut deniq; ea quæ in cœlis fœlices atque beati cõſequuntur ſuggerit & prædicit, ſicq́; anagogia dicitur. Paucis verbis hoc expreſſerunt antiqui, ſuo more ita ſapienter locuti, litera geſta docet: quid credas allegoria: moralis quid agas, quo tendas anagogia.

De modo eruendi & eliciendi veri germaniq́; ſenſus ſcripturarum diuinarum.

Cap. 6.

TEſtatius atq; notius eſt quàm vt probari & fuſius dici debeat, varias & eruditas formas atq; regulas intelligendarum ſacrarum ſcripturarum, à multis ijsq́; doctis & pijs viris eſſe traditas. Omnium autem hæc mihi videntur eſſe facillima & certiſſima, ſi animo puro & humili, cum frequenti atq; deuota oratione ad illarum lectionẽ accedamus. hoc docet ſcriptura, quæ affirmat ſpiritum Domini requieſcere ſuper humilem corde, & trementem ad ſermones Domini. Hoc confirmat Chriſtus, Ioan. 8. cum ait ita: Si quis ſermones meos ſeruauerit, is cognoſcet de doctrina. Is igitur meo iudicio plurimum in legenda ſcriptura ſacra proficiet, qui ad eam acceſſerit cum charitate de corde puro, conſcientia bona, & fide non ficta:

ficta: certa namque eſt & firma quæ cum praxi coniuncta eſt theologia, id eſt, Dei & diuinorum myſteriorum cognitio. Inprimis autem adnitendum eſt, vt ſenſum à ſpiritu ſancto intentum, quem literalem vulgò appellãt, perſpectum & cognitum habeamus. Ille ſiquidem omnium reliquarum intelligentiarum baſis ſtabilimentumque iure putatur. Is autẽ multò faciliùs habebitur, ſi intellexerimus in ſcripturis ſacris omnia referri ad vnum horum myſteriorum, ſcilicet ad Deum æternum, trinum & vnum, vniuerſi totius creatorem, conſeruatorem & prouiſorem, ad incarnationẽ Chriſti, ad ipſius prædicationem, paſsionem, reſurrectionem, in cœlos aſcenſionem, & Eccleſiæ per Spirituſſancti directionem, ad legis Euangelicæ publicationem, & Eccleſiæ afflictiones varias, ad iudicium vniuerſale, & ad delectorum fœlicitatẽ & glorificationem: hæc, qui ſemper conſiderabit, vt diximus, ſcripturam facilem & apertam habebit. Hoc docere, illis propoſitum fuit, qui ſcriptu rarum diuinarum intelligendarum ſequentes regulas, quas etiam claueis vocarunt, tradiderunt, ſcilicet primam de perſona & eſſentia. Secũdum, de Chriſto DEO & homine. Tertiam, de Chriſto capite & eius corpore myſtico. Quartam, de natura & gratia. Quintam, de ſpiritu & litera. Sextam, de ſenſu verborum, in quo fiunt & eo quem faciunt. Septimam, de vnitate legis & corporis myſtici. Octauam, de ſatana & eius corpore ſeu ſynagoga. Nonam, de ſpecie & genere, ſiue de toto & parte. Decimam, de tropis & figuris Grammaticis. Omnium autem regularum intelli-

telligendi ſacram ſcripturam, hæc eſt certiſſima & imprimis neceſſaria ſequi ſenſum & praxin Eccleſiæ. Quæ ſiquidem inuoluta & abſtruſa in ſcripturis tradidit Spiritusſanctus eadem traditionibus, conſuetudinibus varijs & praxi profeſſionis externæ, euoluit atq; explicauit in Eccleſia. Ab ea igitur & ipſius expoſitione quicunque recedunt, veram ſacræ ſcripturæ expoſitionem & gratiam habere, non magis poſſunt, quàm vitam, membrum corporis quod abſciſſum & ſeparatum eſt.

Qui libri, quibus linguis ſcriptis ſint, & quomodo in alias tranſlati.

Cap. 7.

Conſuluerunt & monuerunt antiqui, ad habendum ſenſum literalem, qui eſt omnium primus & præcipuus, recurrendum eſſe ad eas linguas, in quibus libri ſacri ſunt primùm ſcripti & editi. Quare cùm vetus Teſtamentum ſcriptum ſit primum lingua Hebræa aut Chaldaica, quando aliquid difficultatis in litera occurret, ad exẽplaria Hebræa & Chaldæa recurrendum erit: ſic etiam, ad intelligendum nouum Teſtamentum quod integrum Græcè primum ſcriptum eſt, exceptis Euangelio Matthæi, & Epiſtola beati Pauli ad Hebræos, codices Græci inſpiciendi & conſulendi erunt. Hic autem ſumma cautione opus eſt, ne videlicet incidamus in exemplaria corrupta aut mutila, prudenterq; meo iudicio faciemus, ſi omnia ſemper ad normam & regulã fidei & traditionis Eccleſiæ Catholicæ referamus atq; examine-

minemus. Spiritus namque diuinus, & ſcripto-
rum & interpretum diuinarum ſcripturarum di-
rector, non ſine ratione & myſterio nunc inter-
pretes aliquid addere aliquando etiam relinque-
re voluit,hoc fecit, vt non ſemper verbum verbo
reddiderint,ſed ſenſum,intentionem & authori-
tatem Spiritusſancti ſecuti, multis in locis verba
mutarint, & aliquando etiam ad ſententiam ali-
quid adiecerint, quia non tantùm interpretandi,
ſed etiam prophetiæ dono præditi fuerũt, vt do-
cent Auguſtinus & Hieronymus. Quod non ſa-
tis conſiderantes nonnulli linguarum periti cor-
tice tenus theologi,malè & imperitè nimium cõ-
ſueuerunt ſcripturarum ſacrarum interpretatio-
nes,quas non intelligunt,reprehendere,atq; ma-
lignè corrodere & irridere ſuperbè & nimiũ im-
prudenter, quæ non intelligunt blaſphemantes.
Sed væ nobis,quia incidimus in ſeculum tam ſu-
perbum, incredulum & deliramentis plus quàm
anilibus totum corruptum & prodigioſum. Quũ
igitur habeamus plureis ac varias ſacræ ſcripturæ
interpretationes, ſcilicet eam quæ eſt ſeptuaginta
interpretum:eam quæ beati Hieronymi,eam quæ
Aquilæ, eam quæ Theodotionis, eam quæ Sym-
machi,eã quæ Origenis;& alias multas conſulerẽ,
vnã potiſſimũ eſſe retinendã, cui maximè innita-
mur, eã videlicet quã Eccleſia catholica approbat
& tradit in Eccleſijs legendã: alijs verò non erit
inutile vti ad collationẽ,vt ita faciliùs eliciatur ve
rus & germanus ſenſus. Erũt enim vice cõmenta-
riorũ,ita tamẽ,vt ſemper ſcripturam, ſacram cum
ipſius interpretatione & expoſitione ab Eccleſia
(cuius

(cuius iudicio ſtandum eſt omnibus Chriſtianis in cunctis quæ ad ſalutem ſpectant) petamus & accipiamus. Illa namque ſola eſt columna & firmamentum veritatis, quia à ſpiritu ſancto perpetuò docetur & dirigitur. Huic igitur, non autem hominibus quantumlibet doctis & ſanctis, niſi quatenus cum ipſa ſentiunt, & in eadem manent, in ijs quæ ſunt fidei & religionis Chriſtianæ fidem adhibere debemus. Illi namque ſoli Spiritusſancti perpetua directio & præſentia promiſſa eſt. Illa eſt arca qua nos concludi neceſſe eſt, ſi perire nolumus: illa pro matre recipienda & agnoſcenda, ſi DEVM patrem & protectorem habere velimus, non humano ſpiritu allata eſt vnquam prophetia, & tradita ſcriptura ſacra, ad eam igitur intelligendam non putemus ſatis eſſe ſpiritum humanum, ſed in catholica Eccleſia diuinum requiramus, qui nos in ea, & per eam, omnem veritatem doceat, hoc quia minus præſtant, neſcio qui philoſophi altum ſapientes, philoſophiæ, & humanarum literarum cognitione inflati, ideò ſchiſmata naſcuntur, atque Chriſtianiſmi decus obſcuratum, conſpurcatum, & tantum non ſublatũ cernimus.

De libris Canonicis.
Cap. 8.

INter omnia ſcripturarum genera illis ſemper primas omnes dederunt quæ ſunt Canonicæ. Ideò enim canonicos dictos eſſe quoſdam libros puto, quia tam certa eſt eorum veritas, vt contra eos dicere nulli vnquam homini permiſſum ſit.

Sunt

Sunt enim Canon ceu regula ad quam omnia religiôis, & cultus Dei dogmata referri & collimari debent, vt omne quod ipſis conſentit, retineatur & obſeruetur : quod autem vel minimum quid repugnat, prorſus ſit reijciendum & fugiendum. Fatendum ſanè eſt diu multúmque olim de his libris Canonicis, & eorum numero dubitatum & conrixatum fuiſſe inter Chriſtianos, ſed pulchrè nobiſcum in hoc potiſsimum actum eſſe confiteri debemus, quòd Deus qui quotidie ſuam eccleſiam plenius illuſtrat, & eam tam in virtutibus quàm in ſcientiâ & doctrina proficere facit, omnem quæſtionem & difficultatem ſuſtulit de nomine & numero librorum Canonicorum : eos per generalia concilia numerando, & nominatim exprimẽdo, deſignando, & cum ſumma reuerentia & humilitate tanquam authoritate diuina præditos, legendos Chriſtianis omnibus & obſeruandos proponendo, hoc qui cognoſcere volent, legant Carthaginenſe tertium, Florentinum & Tridentinum Concilia. Libera igitur te omni metu Chriſtiane, & omnem tibi de libris Canonicis vel non Canonicis adimendo ſcrupulum, omnes eos prorſus in Canone & certa Chriſtianiſsimi (cui aduerſari nequaquam licet) regula recipito, qui in toto organo & corpore biblico adhuc ſunt propoſiti, à Geneſi incipiendo, & in Apocalypſi finiendo. Poſt eccleſiæ ſiquidem vniuerſalis in Concilio œcumenico legitimè, & in ſpiritu ſancto congregato determinationem, de veritate & certitudine aliquorum librorum ſacrorum bibliorum dubitare,

ſicut etiam ex ipſis alios Apocryphos iudicare & vocare, Iudæi & non Chriſtiani eſſe, putare debemus. Itud rogo & conſulo hoc periculoſo nutantis fidei tempore fixum habeto, ſi multam animi anxietatem & varia incommoda, quæ nos circunſtant effugere & vitare velis. Vt autem res tanta, & tam omnibus Chriſtianis neceſſaria neminem latere poſsit (niſi ſint aliqui tam malè ſibi conſulentes, vt ſcientes volentéſque perire & errare velint) libros omnes Canonicos ab eccleſia receptos & probatos ſubijcere hoc loco commódum duxi. Scias igitur, Chriſtiane, libros canonicos, id eſt, de quorum veritate dubitare nemini Chriſtiano licet, eſſe eos omnes qui integro inſtrumento biblico, id eſt, tam Veteri quam Nouo Teſtamento continentur & comprehenduntur. Illi autem ſunt numero 74. ſcilicet 47. Veteris Teſtamenti & 27. Noui. Eorum aũt ordinem, numerum & appellationes ceu inſcriptiones ſic habeto & notato.

CAPITA

CAPITA, MATERIA, NVMERVS, ORDO, ET NOMINA LIBRORVM SAcrorum integris Biblijs contentorũ, qui vulgò Canonici appellantur, & certò tales ſunt agnoſcendi & recipiendi.

CAP. 9.

Primus Liber Canonicus.

GENESIS, vbi agitur de mundi, & omnium creaturarum exordio, de diluuio & arca Noe, de confuſione linguarum, de electione populi Dei, & de deſcenſu eiuſdem in Aegyptum, habet cap. 50. 1

Secundus Liber Canonicus.

Exodus, in eo tractatur de decem plagis Pharaonis, de exitu filiorum Iſrael ex Aegypto, de decem præceptis & iudicijs, ac reliqua inſtructione populi Dei, de arca fœderis Domini, de tabernaculo, de altari, & de veſtib9 Aaron, habet ca. 40. 2

Tertius liber canonic.

Leuiticus, in eo agitur de ſacrificijs & hoſtijs offerendis, de vrna, de veſtibus Aaron, atq; de ordine & miniſterio Leuitarum, habet cap. 27. 3

Qurartus lib. canon.

4 Numeri, in eo agitur de numeratione populi ſiue tribuum Iſrael, de prophetia Balaam, & de manſionibus factis in eremo, habet cap. 36.

Quintus liber Canonicus.

5 Deuteronomium, in eo continetur quædam repetitio & quodammodo facilior expoſitio, eorum quæ quatuor libris præcedentibus ſunt tradita, habet cap. 34.

Sextus lib. canonic.

6 Ioſue, in eo agitur de trãſitu Iordanis, de ſubuerſione regnorum hoſtilium, de introductione populi Dei in terram promiſsionis, & de diuiſione ipſius terræ, habet cap. 24.

Septimus lib. canonic.

7 Liber Iudicum, in eo agitur de principibus, de iudicibus, de defenſione populi Iſrael, & de victorijs atque triumphis habitis contra hoſtes, habet cap. 21.

Octauus lib. canonic.

8 Ruth, in eo agitur de matrimonio contracto inter Booz & Ruth, ex quibus Chriſtus deſcendit, habet cap. 4.

Nonus lib. canonic.

9 Primus Regum, in eo agitur de gubernatione populi Iſrael per iudices, de Samuele, & de electione, de gubernatione, de geſtis atque de morte regis Saul, habet cap. 31.

Decimus lib. canonic.

10 Secundus liber Regum, in eo agitur de regimine populi Iſrael per regẽ Dauid, & de ijs quæ præclarè geſsit, habet cap. 24.

Vndeci-

Vndecimus lib. canonic.

Tertius liber Regum, in eo agitur de morte 11
regis Dauid, & de ſucceſsione, regimine & geſtis Salomonis, aliorumq́ue regum Iuda & Iſrael, habet cap. 22.

Duodecimus lib. canonic.

Quartus liber Regum, in eo agitur de caſu & 12
ſubuerſione regnorum Iuda & Iſrael, propter regum præuaricationem, de captiuitate populi, & de ſubuerſione vrbis ac templi, habet cap. 25.

Decimuſtertius liber canon.

Prior liber Paralipomenon, in eo deſcribitur 13
genealogia regis Dauid & fit anacephaleoſis electionis, gubernationis, atque geſtorum ipſius, habet cap. 29.

14. *Liber canon.*

Poſterior liber Paralipomenon, in eo ſumma- 14
tim reperitur regimen populi per Salomonem, & alios reges Iuda & Iſrael, habet cap. 36.

15. *liber canon.*

Primus liber Eſdræ, in eo agitur de reductio- 15
ne populi Iſraël ex captiuitate Babylonica, & de inſtructione populi reducti per Eſdram legiſdoctorem, habet cap. 10.

16. *liber canon.*

Secundus liber Eſdræ, in quo agitur de reædi- 16
ficatione muri ciuitatis Ieruſalem, & de correctione malorum ſubortorum in abſentia Nehemiæ, habet cap. 13.

17. *liber canon.*

17 Tertius liber Eſdræ, in eo repetuntur quædam alibi ſcripta circa captiuitatem Babylonicam tépore Ioſiæ, quædam etiam quæ contigerunt ſub Zorobabel & Eſdra, interſeritur quoque ſolutio cuiuſdam elegantis quæſtionis, habet cap. 9.

18. *Liber canon.*

18 Quartus liber Eſdræ, in eo ponuntur quædam viſiones & ſomnia ſuper populi Iudæorum liberatione à captiuitate &, templi in Ieruſalem reſtauratione, habet cap. 16.

19. *Liber canon.*

19 Liber Tobiæ, in eo agitur de ipſius Tobiæ ꝓbatione, & multiplici virtute, de miniſterio Archangeli Raphaelis, de inſtructione prolis, & de honeſtate matrimonij, habet cap. 13.

20. *Liber canon.*

20 Liber Iudith, in eo agitur de obſidione populi Iſrael, de honeſtate & probitate Iudith, de interfectione Holofernis, & de liberatione populi Iſrael, habet cap. 16.

21. *Liber canon.*

21 Liber Heſter, in eo agitur de crudelitate Aman & de eius ſuſpenſione procurata per prouidentiam & humilitatem Heſter, de exaltatione Mardochæi & de liberatione Iudæorũ, habet cap. 16.

22. *Liber canon.*

22 Liber Iob, in eo tractatur de beati Iob patientia, perfectione & diſputatione quam habuit cum amicis, de prouidentia diuina, & de corporum reſurrectione, habet cap. 42.

23. *Liber canon.*

Liber

Liber Pſalmorum,in eo agitur de Chriſti diui-
nitate,humanitate,paſsione,reſurrectione,aſcen- 23
ſione & aduentu ad iudicium, de beneficijs Dei,
de pœnis peccatorum,de præmio iuſtorum, & de
Dei laudibus,continet pſalmos 150.

24. *Liber canon.*

Liber Prouerbiorum Salomonis, in eo agitur 24
de inſtructione eorum qui incipiũt ſeruire Deo,
de correctione morum, & de informatione vir-
tutum,habet cap.31.

25. *liber canon.*

Liber Eccleſiaſtæ, in quo agitur de mundi va- 25
nitate,de vitiorum contemptu,& de proſperitate
eorum qui ambulant in via Dei, & eius præcepta
ſeruant,habet cap.12.

26. *Liber canon.*

Liber Canticorũ, in quo agitur de viri iuſti p- 26
fectione, de contemplatione animæ ſanctæ, & de
coniunctione Chriſti & Eccleſiæ,habet cap.8.

27. *Liber canon.*

Liber Sapientiæ, in quo agitur de regimine 27
prælatorum & conſeruatione iuſtitiæ, de idolo-
rum contẽptu,de aduentu & de paſsione Chriſti,
qui eſt vera ſapientia,habet cap.19.

28. *Liber canon.*

Liber Eccleſiaſtici,in quo agitur de obedientia 28
ſubditorum, de inſtitutione bonorum morum,
de nobilitate ſapientiæ, & de laude ſanctorum,
habet cap.51.

29. *Liber canon.*

Liber Eſaiæ,in quo tractatur de reprehenſione 29

Judæorum, de aduentu Chriſti in carnem, de eius paſſione, de vocatione Gentium, de regno Iuda, & de regno Iſraël, habet cap. 66.

30. *Liber canon.*

30 Liber Ieremiæ, in quo agitur de captiuitate Judæorum, de deſtructione ciuitatis Ieruſalem, de plančtu & lamentatione propter talem deſtructionem, habet cap. 52. Threni verò vltra prædicta continent cap. 5.

31. *Liber canon.*

31 Liber Baruch, in quo agitur de verbis quæ legit captiuis in Babylonia, de prænunciatione reditus populi Iſrael, & corũ quæ futura ſunt temporibus vltimis, habet cap. 6.

32. *Liber canon.*

32 Liber Ezechielis, in quo agitur de viſionibus, de ſceleribus Iudæorum, de ruina Ieruſalem, & de eius reparatione, habet cap. 48.

33. *Liber canon.*

33 Liber Danielis, in quo agitur de mundi monarchia, de mutationibus temporum, de poteſtate & æternitate regni Chriſti, de hiſtoria Suſannæ, de deſtructione Bel, atque de interfectione draconis, habet cap. 14.

34. *Liber canon.*

34 Liber Oſeæ, in quo agitur de idololatria populi Iſrael, ſignificata per mulierem meretricem, de inundatione peccatorum, & de admonitione ad filios Iſrael vt conuertantur ad Dominum, habet cap. 14.

35. *Liber canon.*

Liber

Liber Ioelis, in quo agitur de conſumptione 35
terræ Iudæorum per erucam, bruchum, locuſtam,
& rubiginem, de exhortatione ad pœnitentiam,
& de iudicio futuro, habet cap. 3.

36. Liber canon.

Liber Amos, in quo agitur de ſceleribus Iu- 36
dæorum & Gentium, de ira & vindicta Dei ſuper
eos ventura, de exhortatione ad pœnitentiam, &
de prædicatione finalis reparationis, habet ca. 9.

37. Liber canon.

Liber Abdiæ, in quo agitur de comminatione 37
& deſtructione Edom & Eſau, habet cap. 1.

38. Liber canon.

Liber Ionæ, qui de naufragio ipſius Ionæ lo- 38
quitur, in eo paſſionem Chriſti ſignificans, mundum ad pœnitentiam reuocat, itaque ſub nomine Niniue ſalutem gentium præfigurat, habet ca. 4.

39. Liber canon.

Liber Micheæ qui prædicit Samariæ deuaſta- 39
tionem & captiuitatem ac interitum principum Iſrael & pſeudoprophetarum, & de ingratitudine & malitia eorundem, habet cap. 7.

40. Liber canon.

Liber Nahum, in quo agitur de ira Dei, & vin- 40
dicta graui contra Niniuitas, qui ad prædicationem Ionæ pœnitentiam egerunt, poſtea verò peccatis maioribus inuoluti fuerunt, habet cap. 3.

41. Liber canon.

Liber Abacuc, in quo agitur de diſputatione 41
quam habuit propheta cum DEO, & hoc mun-

do, quia iuſti cõculcantur, & in proſperitate ſunt
42 iniqui, habet cap. 3.

42. *Liber canon.*

Liber Sophoniæ, in quo agitur de iudicio Dei contra Iudæos & Gentiles extraneos, & de conſolatione populi Iſrael, habet cap. 3.

43 43. *Liber canon.*

Liber Aggæi, in quo agitur de reuerſione populi Iudæorum, de reædificatione templi, ac de renouatione ciuitatis, habet cap. 2.

44 44. *liber canon.*

Liber Zachariæ, in quo agitur de liberatione Iudæorum, de vindicta contra inimicos eorum, de humilitate aduentus Chriſti, & de paſsione eiuſdem, habet cap. 14.

45 45. *Liber canon.*

Liber Malachiæ, in quo agitur de abiectione populi Iudæorum & ſacrificiorum eius, & de aduentu Chriſti, habet cap. 4.

46. *Liber canonic.*

46 Primus liber Machabæorum, in quo agitur de prælijs inter Hebræorum duces, & gentem Perſarum, & de liberatiõe populi fidelis ſub Mathathia, Iuda, Ionatha, & Symone, habet cap. 16.

47. *Liber canon.*

47 Secundus liber Machabæorum, in quo breuiter repetuntur quædam dicta in primo libro, in eo etiam agitur de tribulatione populi, de conſtantia ſeptem fratrum & matris eorum, & de liberatione populi per Iudam Machabæum, habet cap. 15.

48. Liber

48. *Liber canon.*

Liber Matthæi Apoſtoli, in quo agitur præci- 48
puè de humanitate Chriſti, habet cap. 28.

49. *Liber Canon.*

Liber Marci Euãgeliſtæ, in quo præcipuè agi-
tur de Chriſti fortitudine & reſurrectione, habet 49
cap. 16.

50. *Liber canon.*

Liber Lucæ Euangeliſtæ, in quo ſpecialiter agi- 50
tur de morte & paſſione Chriſti, habet cap. 24.

51. *Liber canon.*

Liber Ioannis Euãgeliſtæ, in quo Chriſti diui- 51
nitatis myſteria proponuntur, habet cap. 21.

52. *Liber canon.*

Liber Actuum Apoſtolorum, in quo agitur de 52
Chriſti in cœlum aſcenſione, de viſibili Spiritus-
ſancti miſſione, de geſtis Apoſtolorum, & præci-
puè beati Pauli, atque de infantia naſcentis Eccle-
ſiæ, habet cap. 28.

53. *Liber canon.*

Epiſtola beati Pauli ad Romanos, in qua Apo- 53
ſtolus reuocat Romanos ab erroribus Gentilium,
& cæremonijs legis ad veram & Catholicam fi-
dem, habet cap. 16.

54. *Liber canon.*

Prior epiſtola Pauli ad Corinthios, in qua 54
quoſdã à falſis Apoſtolis & philoſophis, per elo-
quentiam, quoſdam verò per obſeruantiam legis
Iudaicæ ſeductos ad veram fidem, & ad veram ſa-
pientiam reuocat, habet cap. 16.

55. Lib. canon.

55 Poſterior beati Pauli ad Corinthios Epiſtola, in qua eoſdem ad pœnitentiam conuerſos & emendatos conſolatur & laudat, habet cap. 13.

56. Liber canon.

56 Epiſtola beati Pauli ad Galat. in qua ipſos Galatas à falſis prophetis ſeductos increpat, quód ad legem & ad circuncîſionem reuerterentur, eoſdem ad fidem catholicæ veritatis reuocat, habet cap. 6.

57. Liber canon.

57 Epiſtola beati Pauli ad Epheſios, in qua Apoſtolus ipſos Epheſios commendat, quia in fide percepta perſtiterant, habet cap. 6.

58. Liber canon.

58 Epiſtola beati Pauli ad Philippenſes, in qua eos laudat, quia accepto verbo veritatis in fide perſtiterunt, nec admiſerunt falſos apoſtolos, habet cap. 4.

59. Liber canon.

59 Epiſtola beati Pauli ad Coloſſenſes, in qua ipſos à pſeudoprophetis præuentos & deceptos corrigit, & hortatur ad fidei veritatem, habet cap. 4.

60. Liber canon.

60 Prior beati Pauli epiſtola ad Theſſalonicenſes, in qua Apoſtolus ipſos collaudat, quia verbo veritatis accepto, etiam cum perſecutionem paterentur à conciuibus ſuis, perſtiterunt in fide, nec falſos apoſtolos receperunt, habet cap. 5.

61. Liber

61. Liber canon.

Poſterior epiſtola beati Pauli ad Theſſaloni- 61
cenſes,in qua Apoſtolus eoſdem inſtruit de temporibus nouiſsimis, de aduētu, perſecutionibus, & de fallacijs Antichriſti, & de ipſius exaltatione atque ruina,habet cap.3.

62. Liber canon.

Prior epiſtola beati Pauli ad Timotheum, in 62
qua eundem inſtruit de ordinatione & officio epiſcopatus, & diaconatus, atque de omni eccleſiaſtica diſciplina,habet cap.6

63. Liber canon.

Poſterior epiſtola beati Pauli ad Timotheum, 63
in qua hortatur ipſum ad coronam martirij, & eundem inſtruit de omni regula catholicæ veritatis,& de ſua paſsione,docetq́ꝫ, quid futurum ſit in nouiſsimis temporibus,habet cap.4.

64. Liber canon.

Epiſtola beati Pauli ad Titum, in qua eundem 64
inſtruit de conſtitutione & ordinatione presbyterorum,de conuerſatione ſpirituali, atqꝫ de hæreticis vitandis,habet cap.3.

65. Liber canon.

Epiſtola beati Pauli ad Philemonem, in qua 65
eundem commendat de fide & charitate in ſanctos, & rogat ipſum vt indulgeat Oneſimo ſeruo ſuo,ipſumq́ꝫ benignè ſuſcipiat,habet 1. cap.

66. Liber canon.

Epiſtola beati Pauli ad Hebræos, in qua defe- 66
ctum legis Moſaicæ, & perfectionem legis Euangelicæ

gelicæ oſtendit, & quod Chriſtus ſit verus Deus & homo DEI & hominum mediator, habet capit. 13.

67. Liber canon.

67 Epiſtola beati Iacobi, in qua Chriſtianos ad patientiam hortatur, apud Deum non eſſe perſonarum acceptionem docet, mala ex vitio linguæ prouenientia aperit: bella & diſſenſiones prohibet, diuites reprehendit, & ad virtutes inducit, habet cap. 5.

68. Liber canon.

68 Prior beati Petri epiſtola, in qua gratias agit Deo, qui ſumma miſericordia per paſſionem filij ſui genus humanum ſaluauit, & ad rectè viuendum variorum ſtatuum homines inſtruit & docet, habet cap. 5.

69. Liber canon.

69 Poſterior beati Petri epiſtola, in qua fideles ad conſtantiam in fide ſuſcepta hortatur, notat & damnat hæreticorũ falſitatem, & ſecundum Chriſti aduentum deſcribit, habet cap. 3.

70. Liber canon.

70 Prima epiſtola beati Ioannis, in qua teſtificatur de verbo vitæ & veritatis, ad confeſsionem peccatorum hortatur, affirmat nos habere Dominum Ieſum aduocatum apud patrem, amorem mundi diſſuadet, & ad dilectionem Dei & proximi inducit, habet cap. 5.

71. Liber canon.

Secun-

Secunda epiſtola beati Ioannis, in qua electam 71
dominam & filios eius commendat,ad fraternam charitatem hortatur,& monet vt hæreticos deuitent, habet cap.1.

72. *Liber canon.*

Tertia epiſtola beati Ioannis, in qua Caium 72
commendat ob pietatem quā exercebat in peregrinos atque vt in ipſa pietate permaneat hortatur,habet cap.1.

73. *Liber canon.*

Epiſtola beati Iudæ, in qua omnes de ſalute 73
propria ſolicitè monet: inducit altercationem Michaëlis cum ſatana, & deteſtatur hæreticorum vitam.

74. *Liber canon.*

Liber Apocalypſis,in quo agitur de reuelatio- 74
nibus factis in Patmo inſula beato Ioanni per angelum,de tribulationibus quas Eccleſia CHRISTI tunc patiebatur, & in futurum paſſura eſt, & præſertim tempore Antichriſti, atque de ſupplicijs damnatorum, ac de præmijs electorum, habet cap.22.

Hi igitur omnes & ſinguli aſcripti & prænominati libri ſacri 74. ſunt omnibus Chriſtianis, in Canone ſacrarum ſcripturarum recipiendi & numerandi,cùm per Eccleſiam catholicam in cōcilijs generalibus tales eos eſſe Spirituſſanctꝰ eorundē auctor docuerit &reuelarit. Notatu quoq; meo quidē iudicio dignū eſt,quod & ſi Spirituſſanctus per ꝓphetas, apoſt. & alios ſanctos viros ſcripturas ſacras tradit, non tamen quicquid illi

aut

aut dixerunt aut ſcripſerunt ſtatim pro ſcriptura ſacra & canonica recipi debet. Aliquando enim vt homines & loqui & ſcribere potuerunt, quare opus eſt reuelatione ſpiritusſancti ad diſcernẽdũ ſi hæc aut illa etiam ſanctorum virorum ſcripta, pro diuinis & canonicis cenſeri debent. hoc eſt, quare tamdiu dubitatum eſt à doctiſſimis etiam Chriſtianis, de multis libris ſanctis, qui nunc canonici iudicantur, approbantur, & recipiuntur, illos videlicet approbante & canonicos iudicante ſpiritusſancto in generali concilio. Noli igitur moueri ſi tibi obijciatur nonnullos ex ſuprapoſitis libris Apocriphos, & non canonicos à multis dictos eſſe. Nam Iudæi integrum nouum Teſtamentum reijciunt, nec non etiam quoſdam veteris Teſtamenti libros. Nos autem non Iudæorum ſed Chriſtianorum canonem ſequi debemus, quod nõ animaduertunt qui Machabeorum libros & alios quoſdam à Canóne ſcripturarum diuinarum expungunt. Cõſiderandum eſt etiam Eccleſiam, nunc quoſdam approbare de quibus aliquando dubitauit. In ſumma igitur omnes à nobis numerati Chriſtianis ſunt canonici, nõ nego tamẽ interim quin alij alijs ſint diuinis Sacramentis & myſterijs pleniores atq; præſtantiores.

SIM-

SIMPLEX ET SVCCINCTA OMNIVM LIBRORVM CANONICORŪ veteris & noui Teſtamenti recitatio proprijs nominibus, quibus à Græcis, Latinis, & Hebræis vocantur, expreſſa.

Caput.10.

NEc abſurdum, nec inutile ijs, qui seriò in ſcripturis ſacris verſari volunt, fore iudicaui, ſi omnes ſacrorum Bibliorum Canonicos libros, ſimpliciter & eo ordine, quem in ipſis proponendis obſeruauit catholica Eccleſia, ſyncera & prudens diuinorū ſecretorum diſpēſatrix, recitando nominibus, quibus ab Hebræis, Græcis & Latinis denominātur, ipſos exprimerem. Sic enim & res, illis libris, traditæ, melius intelligentur, & ad Hebræorū & Græcorum ſcripta cognoſcēda, facilior via parabitur. Sic igitur, eorum ordinem & appellationes varias habeto.

Latina Vocabula	Græca Vocabula.
Geneſis.	Γένεσις.
Exodus.	Ζξόδος.
Leuiticus.	Λευιτικον.
Numeri.	Αριθμοί.
Deuteronomium.	Δευτέρονομιον.
Ioſue.	Ιησοῦς Ναυῆ.
Iudices.	Κρίται.
Ruth.	Ρόυθ.
1. *Regum.*	Βασιλειῶν πρωτη.
2. *Regum.*	Βασιλεῶν δευτέρα.
3. *Regum.*	Βασιληῶν τρίτη.
4. *Regum.*	Βασιληῶν τετάρτη.
1. *Paralypomenon.*	Παραλειπομένων, πρῶτον.
2. *Paralypomenon.*	Παραλειπὸμένων, δέυτερον.
1. *Eſdræ.*	Εσδρας, πρῶτη.
2. *Eſdræ.*	Εσδρας, δέυτερα.
3. *Eſdræ.*	Εσδρας, τρίτη.
4. *Eſdræ.*	Εσδρας, τεταρτη.
Tobias.	Τωβιτ.
Iudith.	Ιουδήθ.
Heſter.	Εσθηρ.
Iob.	Ιώβ.
Pſalterium.	Ψαλτήριον,
Prouerbia Salomonis	Παροιμιαι, Σολομόντος.
Eccleſiaſtes.	Εκλησιαςής.

Cantica Canticorũ.	Α'σμα Α'σμάτων.
Sapiẽtia Salomonis.	Σοφία Σολομῶντος.
Eccleſiaſticus.	Σοφία Σειραχ.
Eſayas.	Ησαίας.
Ieremias.	Ιερεμιας.
Baruch.	Βαρουχ.
Ezechiel.	Ιεζεχιηλ.
Daniel.	Δανιηλ.
Oſeas.	Ω'σήε.
Ioel.	Ι'ωηλ.
Amos.	Α'μώς.
Abdias.	Α'βδιας.
Ionas.	Ιωνᾶς.
Michæas.	Μιχαίας.
Nahum.	Ναουμ.
Abacuc.	Α'ββακουμ.
Sophonias.	Σοφονίας.
Aggæus.	Αγγαῖος.
Zacharias.	Ζαχαριας.
Malachias.	Μαλαχιας.
Machabæorũ primus.	Μακκαβαιών πρῶτος.
Machabæor. ſecũdus.	Μακκαβαιών δεύτερος.
Matthæus.	Ευαγγελιον κατὰ Ματθαιον.
Marcus.	Ευαγγελιον κατὰ Μαρκον.
Lucas.	Ευαγγελιον κατὰ Λουκᾶν.

Ioannes.	Ευαγγελιον κατὰ Ιοαννην.
Actus Apoſtolorũ.	Πράζεις των Αποσολῶν.
Epiſt. Pauli ad Rom.	Παυλου ἐπισολὴ ἡ πρὸς Ρωμαίοις.
Ad Corinth. prior.	ἡ πρὸς Κορινθιοις. α.
Ad Corin. poſterior.	ἡ πρὸς Κορινθιοις. β.
Ad Galatas.	ἡ πρὸς Γαλάτας.
Ad Epheſios.	ἡ πρὸς Εφεσιοις.
Ad Philippenſes.	ἡ πρὸς φιλιππησίοις.
Ad Colloſſenſes.	ἡ πρὸς Κολοσσαεῖς.
Prior ad Theſſal.	ἡ πρὸς Θεσσαλονικεῖς. α.
Poſterior ad Theſſa.	ἡ πρὸς Θεσσαλονικεῖς. β.
Prior ad Timotheũ	ἡ πρὸς Τιμοθεον. α.
Poſterior ad Timot.	ἡ πρὸς Τιμοθεον. β.
Ad Titum.	ἡ πρὸς Τίτον.
Ad Philemonem.	ἡ πρὸς φιλημονα.
Ad Hebræos.	ἡ πρὸς Εβραίοις.
Epiſtola Iacobi.	Ιακωβου ἐπισολή.
Prior Epiſtola Petri.	Πέτρου ἐπισολή. α.
Poſterior epiſt. Petri	Πέτρου ἐπισολή. β.
Prima Ioannis epiſt.	Ιουαννου ἐπισολη. α.
Secũda Ioannis epiſt.	Ιουαννου ἐπισολὴ. β.
Tertia Ioannis epiſt.	Ιουαννου ἐπισολη. γ.
Iudæ Epiſtola.	Ιουδα ἐπισολὴ.
Ioãnis Apocalypſis.	Ιο υαννου Αποκαλυψις.

Hebraica nomina hic omiſſa, quòd ea nõn ita neceſſaria iudicauerimus.

ADMONITIO.

HVnc librorum canonicorum catalogum, & numerum proponere atque aſſerere, catholicam Eccleſiam ſecuti, nequaquã dubitauimus. Poſtquàm enim ipſos illa recepit approbauitq́, nemini Chriſtiano & Catholico, de eorum fide & authoritate, quærendum aut etiã dubitandum eſſe puto. Non negarim tamen, diuiniora ſecreta in certis quibuſdam contineri, & ſi omnes à Spiritu ſancto authore profectos eſſe, cum Eccleſia (relictis priuatorum hominũ etiam eruditiſſimorum opinionibus) credere debemus. Eccleſiæ igitur columnæ & firmamento veritatis tenaciſſimè inhærentes, à Spiritu ſancto eam perpetuò edocente & dirigente, ſacrorum librorum & numerum & expoſitionem, humiles atq; ſimplices expoſcamus, nec noſtrum, nec alienum priuatum ſenſum affectatè, aut obſtinatè ſectando.

MVLTIPLICES AC DIVERSAE VARIIS DE CAVSIS FActæ ſacrorum Bibliorum non inutiles petitiones.

CAPVT II.

QVum partitio omnĭ in re tantò
ſit vtilior, quantò res de qua agi-
tur amplior & maior eſt, ea mihi
videtur Bibliorum ſacrorũ ſen-
ſum aſſequi cupientibus perne-
ceſſaria: quia videlicet ipſa omnĩ
alio ſcriptorum & ſcientiarum genere longiùs,
latiuſq; patent. Quia aũt omnis ſcriptura diuini-
1. Tim. 3. tùs inſpirata (teſtimonio beati Pauli) vtilis eſt ad
docendũ, ad arguendum, ad corrigendũ, ad eru-
diendum in iuſtitia, vt perfectus ſit homo Dei ad
omne opus bonũ inſtruct9, mihi videtur hoc im-
primis notandũ ijs, qui verſantur in ſcripturis ſa-
cris, quædã in ipſis cõtineri purè diuina, in quib9
Eſa. 7. cognoſcẽdis fide opus eſt, ſicut docet Eſaias cùm
ait. Niſi credideritis, nõ intelligetis. Illa ẽm exce-
dunt omnẽ rationis poteſtatẽ: quare oportet ca-
2. Cor. 10 ptiuare intellectũ in obſequium fidei, q̃ eſt ſub-
Hebr. 11. ſtantia rerum ſperandarũ, & argumentũ non ap-
parentium. Quædam etiam in ſacris Biblijs tra-
duntur, quæ cum recta ratione conſentiunt, vel
potiùs ab ipſa proficiſcũtur: quare ſæpiùs in ipſis
ea legimus, quæ ad honeſtam Politiam & rectam
Oeconomiã ſpectãt. Hæc aũt ita coniunguntur,
quia operæpretium eſt cuncta optimè ordinata
verbo

verbo Dei dirigi & diſponi. Omnem igitur, vel etiam totum hominem cùm inſtruat & perficiat ſcriptura ſacra, eam & humana & diuina tractare & pſcribere neceſſe eſt. In Chriſtiano enim duplex eſt generatio, & duplex homo, vt docet Paulus cùm ait: Primus homo de terra terrenus, ſecũdus homo de cœlo cœleſtis. Opus eſt autem circunſpectione & animaduerſione non parua, vt diſpiciamus quæ humana, & quæ diuina ſunt pcepta, cùm ferè per tota ſacra Biblia ea permiſceantur, nec libris, nec etiam capitibus diſpeſcantur. Vetus etiam & trita eſt ſacrorum Bibliorum partitio, qua diuiduntur in vetus & in nouũ Teſtamentum, quæ ſanè diuiſio magis ſumpta eſt ex modo tradendi diuini Teſtamenti, quàm ex rei ipſius eſſentiali diſtinctione. Nam vna & æterna eſt Dei voluntas & ordinatio de hominum ſalute, quæ nunc vetus, nunc etiam nouũ Teſtamentũ (nõ citra tamẽ iuſtam rationẽ) appellatur. Hic etiam aliquid conferet conſiderare, quemadmodum ſcriptura ſacra ſicut per antropopathiã ſæpiùs de Deo, vt de homine loquitur, ita humanitùs ſolet hominibꝰ loqui, cùm diuina proponit. Quod in hoc facilè cognoſcitur, q̃a Dei ordinationẽ de hominum ſalute, Teſtamẽtum ſcriptura ipſa vocat, metaphora ſumpta à morientibus, qui animi ſui ſententiã & certum propoſitum rebus ſuis ordinatis, vt volunt, teſtantur. Teſtatur nãq; nobis Deus certò de ſua volũtate & ordinatione, per ſcripturã ſacram, q̃ idcirco eius Teſtamẽtum vocatur. metalepticὼs igitur ꝓ re ipſa Teſtamento aſſerta & cõfirmata ceu ordinata ſumitur

1. Cor. 15.

Teſtamẽtum: vt etiam pro pacto & fœdere, quod Deus cum hominibus pepigit. Nam Deus fœdere quodam ſe nobis aſtrinxit, expoſitis cõditionibus quid expectemus ab eo, & quid ipſi faciamus. Vult enim homines ſaluos facere, modo ipſum pro Deo ſuo agnoſcant, venerentur, & fide, ſpe, innocẽtia, ſanctitate, & charitate colant. Huc namq; profectò referũtur in ſumma omnia propemodum diuina ſcripta. Hoc autem teſtamentum & fœdus, hæc ordinatio & obteſtatio Dei vnica incommutabilis & ſempiterna eſt: Nã vna eſt omniũ ſeculorum Eccleſia, vna eſt Sanctorum vera fides & religio. Veteris autẽ & noui Teſtamenti nomina ex tradendi modo profecta ſunt, is enim diuerſus eſt, etſi Teſtamẽtum ipſum vnicum eſt, quod ad ipſam ſubſtantiam attinet: hoc dilucidum erit expendentibus quæ res ſint veteribus traditæ, eadẽ videlicet quas nobis reliquerunt Apoſtoli: quod ſanè ſic ſigillatim diſcutitur & deprehenditur. Veteribus traditum eſt vnum eſſe Deũ, hunc ſolũ ſummo honore, & Deo ſoli debito, colendum eſſe, colendum aũt ſpiritu, innocentia & fide: item vnam eſſe orbis totius iuſtitiam & redemptionẽ, vnicum eſſe ſacerdotem, ſummũ & æternum, ſacrificiumq; perpetuum ſcilicet Ieſum Chriſtũ Dei & hominis verè filium: Sperandam quoq; animarum perpetuitatem, atq; reſurrectionem corporum: bonorũ malorumq; iuſtum iudicium, in quo vnicuiq;, pro vt geſſit, in proprio corpore reddetur. Hæc autẽ eadem nobis tradiderunt Apoſtoli: Quare quod ad fidei Teſtamentumq; ſubſtantiam attinet, idẽ prorſus

tradi-

traditum eſt vtriſque. Iam verò quòd ad modum attinet quo alio atque alio illud nobis, idemq́ iſtis traditum eſt, Paulùs Apoſtolus, veteribus, inquit, omnia contingebant in figura: nobis autem illa euenêre citra figuram. Chriſtum enim qui legis perfectio eſt, dedit nobis Deus, vt nunc veluti præſens, præteritumq́, hoc eſt completum veneremur, quod iſti complendum adhuc velatum in typo habebant, immò verius expectabant. Atque hinc admodum tradendi ratio diuerſa cernitur. Illi habebant figuras, nos ipſam rem: illi externis & cæremonialibus gaudebant, nos ſpiritualibus, ſignificatisq́ rebus citra typos exultamus. Eò autem pertinet ſacerdotium Aaronicum & ſacrificiorum cruentæ formæ variæ, typi ſacerdotij & ſacrificij Chriſti, quod quotidiè in ſacro, ſancta Miſſa recolit & celebrat Catholica Eccleſia, atque meo quidem iudicio, ex hac diuerſa traditione exiſtunt iam veteris & noui Teſtamēti voces. Siquidē ea traditio qua per typos & figuras religio tradita eſt veteribus, appellatur Teſtamētum vetus: ſed ea quæ citra figuras Chriſtum, legis perfectionem, nobis deſcribit & exhibet, nouum Teſtamentum dicitur: nō quidem ideò nouum, quia veteres Chriſtum neſcierint, ſed collatione ad vetus, & quod nouam multitudinem gentiū ſcilicet Eccleſiam, in hoc fœdus per Chriſtum & prædicationem Euangelicam conſtat eſſe receptam. Hinc igitur rectè intellegitur quo modo Biblia ſacra, vetus & nouum Teſtamentum appellentur. Quia eñ prioribus Bibliorū libris deſcribūtur præcepta, traditiones, promiſſiones,

facta, ritus, & modi varij, quibus Deus homines in Teſtamento fœdereq́ſuo, & in religione vera inſtituit & deduxit: ideo Teſtamentũ vetus appellari cœpêre: aut etiã quia finẽ habere debebãt. Nã vt inquit beatus Paulus Hebræis ſcribens. Quod antiquatur & ſeneſcit, ꝓpe interitũ eſt. Quia aũt libri poſteriores deſcribunt quomodo in Chriſto omnia impleta & innouata adeoq́ reſtituta ſunt, quomodo item nouus populus ex Iudæis & Gentibus collectis in vnum corpus coierit, ideo, inquam, nouum Teſtamẽtum cognominati ſunt: vel quia nouata omnia proponunt & commendant, aut etiam quia lex Euangelica ſemper eſt duratura: Præterea ex argumento & materia voluminum ſacrorum Bibliorum Canonici libri diuiduntur à quibuſdam in quatuor partes, ſcilicet in legales (à communibus appellationibus recedere nolo) hiſtoriales, ſapientiales, ceu philoſophicos & prophetales. Legales definiũtur, in quibus leges & iudicia ore Dei edita promulgantur. Hiſtoriales dicuntur, in quibus hiſtoriæ rerum geſtarum narrantur: Sapientiales ceu philoſophici ſunt, in quibus altior prudentia & vera ſapientia edocetur. Prophetales deniq́ in quibus futura certò ventura prænunciantur. Hæc ſanè Bibliorum partitio, nõ parùm adiumenti affert theologiæ ſtudioſis, qui ſcripturam ſacram vniuerſam tritam & familiarem habere debent. In ea enim ſummatim complectendo hæc fiunt. Primũ Dei lex & voluntas omnibus qui ſalui eſſe volunt, neceſſariò tenenda, & obſeruãda explicatur, deinde quia cùm ad docẽdum, tùm ad excitandũ homines,

nes, exẽpla & facta plurimũ valent, ſubiungũtur geſta virorũ & rep̃borũ & iuſtorũ,ſimul etiã Dei promiſſionũ & cõminationum completionis & executionis paradigmata:tũ excellentior & pfe-ctior doctrina p̃ponitur,quia viri boni & electi, vt in virtute,ſic etiã in cognitione p̃ficere debẽt: deniq; quia fide & ſpe maxmè viuũt electi in hoc mundo, idcircò q̃ ſunt certò futura & euentura ipſis p̃ponuntur. Sic aũt libros Canonicos ſequẽ do hanc diuiſionẽ ordinato. In diuiſiõe librorũ veteris Teſtamẽti omniũ doctorũ iudicio legales ſunt hi quinq;,ſcilicet Geneſis, Exodus, Leuitic9, Numeri, & Deuteronomiũ. Hiſtorici ſunt 19. ſcilicet, Ioſue, Iudicũ, Ruth, Reg. lib 4. Paralipomenon ceu annaliũ lib. 2. Eſdræ lib. 4. Tob. Iuth, Eſter, Iob, Machabæor. lib. 2. Sapientales ceu philoſophici ſunt hi, Scilicet Prouerbia, Eccleſiaſtes, Cantica, Sapientia & Eccleſiaſticus. Prophetales deniq; ſunt 18. ſcilicet Eſaias, Ierem. Baruch, Eze. Daniel, Oſeas, Iocl, Amos, Abdias, Ion. Mihæas, Naum, Abac. Sòphonias, Aggæus Zach. & Malac. Hìc aũt intelligendũ eſt eos libros ita denominari, ob ea q̃ precipuè in illis traduntur, nõ quia ſæpiùs in ſingulis eorum lex, hiſtoria, ſapientia, & prophetia non contineantur.

Eandẽ participationẽ ſortiti ſunt libri noui Teſtamẽti, in quo quatuor ſunt legales, ſcilicet Mathæus, Marc9, Lucas, & Ioãnes. Vnus hiſtorialis, ſcilicet liber Actuũ Apoſtolicorũ: Sapientiales vnus & viginti, ſcilicet 14. Epiſtolæ beati Pauli, & ſeptem Canonicæ, quarũ vna eſt beati Iacobi, duæ beati Petri, tres beati Ioannis, & vna beati

Iudæ

Iudæ. Prophetalis eſt ſolus liber Apocalypſis. Sũt & aliæ ſacrorum librorum, & maximè veteris Teſtamenti diuiſiones, de quibus conſulant, qui volent pleniùs de hac re cognoſcere, diuum Hieronimum in præfationibus librorum Regum & Danielis. Diuum Auguſtinum de doctrina Chriſtiana lib. 2. c. 8. & Cyprianũ in expoſitione ſymboli: Melitonem antiquiſſimæ Sardenſis Eccleſiæ Epiſcopũ, de quo ſcripſit Euſebius Eccleſiaſticæ hiſtoriæ lib. 4. c. 25. & Originem in Pſalmũ primum, de quo etiam ſcripſit idem Euſebius hiſtoriæ Eccleſiaſticæ lib. 6. cap. 18. Breuiter autem & facilè Hebræorum ſenſa de libris veteris Teſtamenti aſſequemur, ſi intellexerimus apud eos omnes libros in canonicos et in Apocryphos prima ſectione diſtribui. Canonicos numerant non nulli 22. nonnulli etiam 24. Apocryphi & extra Canonem (Hebræorum quidem non autem chriſtianorum & Eccleſiæ catholicæ) poſiti qui ſequuntur affirmantur, ſcilicet Tobias, Iudith, Sapientia Salomonis, & Eccleſiaſticus ſiue Sapiẽtia Ieſu filij Sirach, Baruch, Epiſtola Ieremiæ, canticum trium puerorum, Suſannæ hiſtoria, de bele idolo, Machab. 1. & 2. tertium & quartum addunt nonnulli. Canonicos autem 24. id eſt indubitatæ auctoritatis, libros quos Eſrim vearba nuncupant, diuidunt in tres partes, ſcilicet in legem quam Torach dicunt (illos in Prophetas aliqui in priores & poſteriores ſubdiuidunt) quos neuijm vocant, & in hagiographa quæ cetumim nũcupant. Quam diuiſionem videtur eſſe ſequutus Chriſtus Mat. 7. 11. & 22. Necnõ Lucæ vltimo, cũ par-

partitus eſt libros veteris Teſtamenti in legem, prophetas & pſalmos. Prima pars continet quinque libros Moyſis, ſcilicet Geneſim, Exodum, Leuiticum, Numeros & Deuteronomium. Secunda verò octo libros complexa eſt, ſcilicet Ioſue, librum Iudicum, primum & ſecundum Regum, tertium & quartum Regum, Eſaiam, Ieremiam, Ezechielẽ, & duodecim prophetas minores, qui ſunt Oſeas, Ioël, Amos, Abdias, Ionas, Michæas, Nahum, Abacuc, Sophonias, Aggæus, Zacharias & Malachias. Poſtrema denique pars continet vndecim libros, ſcilicet duos Paralipomenõ, Pſalterium, Prouerbia Salomonis, Iob, Ruth, Eccleſiaſtem, Threnos, Canticum Canticorum, Eſther, Danielem & Eſdram. Hæ ſunt vſitatiores & magis præcipuæ librorum diuinorum totius ſcripturæ ſacræ diuiſiones, quas tanquàm imprimis vtiles ſubiungere volui: reliquas autem quæ plures eſſe poſſunt pro cuiuſlibet animaduerſione ſingulorum diligentiæ reliquendo.

Breuis ſumma ſcripturæ ſacræ. *Caput* 12.

PRiuſquam huic primæ Stromatῶn Biblicorũ parti finem imponerem, commodum duxi aſcribere eã totius ſcripturæ ſacræ, id eſt veteris & noui Teſtamenti librorum ſummã, quam pluris faciunt docti non pauci. Ea eſt eiuſmodi. Docent nos libri veteris Teſtamenti, Deum illum quem coluerũt Abraham, Iſaac & Iacob Hebræi, ſolum verum eſſe Deum, eumq́ omnipotentem & æternum, q propter bonitatem ſuã verbo ſuo

cælum & terram, et quæ in eis ſunt creauit: à quo omnia procedunt, ſine quo nihil quicquam eſt: iuſtum & miſericordem, quique omnia operatur in omnibus ſecundum voluntatem ſuam: cui nõ licet dicere, quare ſic vel ſic faciat.

Creatio hominis, peccatum, ira, mors & damnatio.

Ad hæc docent ipſum hunc Deum creaſſe Adã primum hominem, ad imaginem & ſimilitudinem ſuam, Dominumq́ eum conſtituiſſe omniũ creatorum in terra. Qui quidem Adam, inuidia & fraude diaboli, creatoris ſui præcepto non obediens ſuo peccato, peccatum in hunc mundum inuexit tale, tantumq́, vt nos ſecundum carnem ab ipſo progeniti, naturâ filij iræ ſimus, & ob id morti, damnationi, iugo & tyrannidi diaboli obnoxij reddamur.

Promiſſus Chriſtus. Fides antiquorum, gratia & Euangelium.

Gen. 3. & 22. Porrò autem promiſſum fuiſſe à Deo patre ſemen illud benedictũ Ieſum Chriſtum Filiũ ſuum
Reg.7. ſaluatorem noſtrum, ipſi Adæ, Abraham, Iſaac,
Eſa.53. Iacob, Dauidi, & reliquis Patribus, qui à peccatis
Dan.9. & tyrannide diaboli liberaret eos, qui viua fide
Zach.3. huic promiſsioni crederent, ipſiq́ Ieſu Chriſto
Rom.3. fiderent, liberationem hanc ab ipſo & per ipſum
Gal.3. ſperantes. Eſt autem hæc promiſsio ſæpiſſimè re-
Ier. 17. petita in libris veteris Teſtamenti.
Rom.3.

Lex ſiue decalogus, Sacrificia veterum.

Intereà autem dum à Patribus expectabatur p̃miſſa ſalus & liberatio, quia ea eſt hominum natura tam ſuperba atque adeò corrupta, vt non

liben-

libenter ipſi velint, aut etiam tam cæca, vt non facilè poſſint ſe agnoſcere peccatores, quibus promiſſo ſalutari ſit opus, legem ſcriptam in tabulis lapideis datam fuiſſe à Deo per Moyſen, vt per eam agnito peccato, & cordis humani malitia, ardentiùs ſitirent homines Chriſti aduentum, qui ipſos à peccatis redimeret, quod lex ipſa & legis ſacrificia ac hoſtiæ non præſtabant. Erant enim vmbræ & figuræ veræ oblationis Chriſti, qua peccata omnia obliteranda erant & abolenda. Exod. 19. & 20 2. Cor. 3 Rom. 3. 4 Gal. 3 Rom. 8. Heb. 7. 9. & 10. Rom. 5.

Ieſus Chriſtus ſaluator mundi mittitur.

Noui autem libris docemur Chriſtum illum promiſſum (qui eſt ſuper omnia benedictus in ſecula) & in libris veteris Teſtamēti adumbratum, ſacrificijs figuratum, & miſſum tandem à patre fuiſſe, eo tempore, quod apud ſe conſtituerat, & in Prophetis prædixerat, eo inquam tēpore quo abundabat iniquitas omnis: miſſum autem & incarnatum, mortuum, & ex mortuis reſuſcitatum, non ex bonis cuiuſquam operibus (nam omnes erant peccatores) ſed vt verax, abundantes gratiæ ſuæ diuitias quas promiſerat exhiberet, & ſecundum miſericordiam ſuam ſaluos nos faceret. Luc. 1 Gal. 4 Eph. 2. Rom. 15. Ioan. 1. Eſa. 53. 1. Ioan. 2 Eph. 2. 1. Pet. 1. Luc. 1. Heb. 2. Apoc. 1. Eph. 1. Rom. 8.

Quæ & quanta nobis data in Chriſto, Agnus, hoſtia, pax, adoptio.

In nouo igitur Teſtamento planiſſimè oſtenditur quòd IESVS CHRISTVS, verus agnus, & vera mundi hoſtia, venit vt nobis pacē cū patre conciliaret (ipſe eſt enī pax noſtra) lauandō

nos

Eph.3. nos à peccatis noſtris in ſãguine ſuo, & liberaret
Ioan.14. à ſeruitute Diaboli (cui peccãdo ſeruiebamus)
& 16. in filiosq́ Dei adoptaremur per ipſam, cohære-
Ioan.6. des eius efficeremur.
Eph.4.
Heb.11.

Spiritus ſanctus, fides.

Gal.4.&5
Eph.1. Vt autem ſingulare hoc & maximum Optimi
2.Cor.12. Dei beneficium erga nos agnoſcamus, dat nobis
Rom.8.5. Deus Spiritum ſuum ſanctum, cuius fructus &
1Cor.13. donum eſt fides in Deum & Chriſtum eius. Nam
Tit.1.&3. ſine Spiritu ſancto, quo ſignamur, neque credere
Eph.1. poſſumus Deum Patrem miſiſſe Meſſiam, neque
Gal.5.2. Ieſum eſſe Chriſtũ. Nullus enim (inquit Paulus)
Eph.5. dicere poteſt Dominus Ieſus, niſi in Spiritu ſan-
Heb.13. cto.
1.Cor.1.

Obſignatio & ſecuritas, charitas, ſpes.

Heb.2.
2.Cor.5.
Idem Spiritus teſtatur ſpiritui noſtro, quod ſumus filij Dei, & diffundit in viſcera noſtra eam charitatem, quam deſcribit Paulus Corinthijs: præterea ſpem, quæ eſt vitæ æternæ expectatio, cuius idem ipſe arrabo eſt & pignus, nobis impertitur, & alia ſpiritualia dona, de quibus Paulus ad Galatas.5.c.

Iuſtificatio & ſanctificatio,

Per hanc itaq; in Chriſtũ fiduciam & fidẽ, quæ per charitatem operatur, & ſe charitatis operibus exerit,

exerit, ad ea hominem mouens iuſtificamur, ſan- Rom.3.
ctificamur, non tantum quidem per imputatam 1. Cor.1.
ſanctificationẽ & iuſtificationem, vt malè & igno Ioan.20.
ranter affirmant nonnulli, ſed verè per gratiam Rom.4.
Dei & patris Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui pro Ephe.2.
nobis mortuus eſt & ſatisfecit, atque vt propter Gala.2.
delicta noſtra mortuus eſt, ita reſurrexit propter 2. Cor. 5.
iuſtificationem noſtram, cuius meriti participes Rom.4.
efficimur recipiendo ipſius ſacramenta in eccleſia catholica, extra quam nec Chriſtus, nec ſalus inuenitur.

Bona opera, fides ſine operibus inanis.

Venit denique Chriſtus ipſe, vt nos per ipſum
ſanctificati & purificati à peccatis, voluntatem Tit.2.
eius operibus bonis ſectãtes, quæ carnis ſunt ab- Mat.7.
negemus, ac liberè ſeruiamus ei in iuſtitia ac ſan- Luc.1.
ctitate omnibus diebus noſtris, & vt per bona o- Ephe.2.
pera (quæ præparauit Deus, vt in illis ambule- 1.Petr.1.
mus) nos oſtendamus ad hanc gratiam vocatos. Colo.3.
Quæ quidem bona opera, qui non habet, teſtatur 2. Cor.6.
ſe fidem in Chriſtum non habere qualem ille in 1.Io.1,2,3.
nobis requirit.

Chriſtus eſt ſuæ eccleſiæ omnia, eſt enim magiſter, pontifex, mediator, aduocatus.

Ad eum oportet nos accedere, & alacri animo
ipſum ſequi, vt nos doceat & perficiat. Eſt enim Matth. 11
caput ſui corporis, quod eſt eccleſia, ſanctorum & 13.
communio. Eſt magiſter noſter mitis & humilis Ioan.13.

1. Pet. 2. Heb. 4. & 12. 2. Tim. 2. 1. Ioan. 2. Ioan. 14. 15. & 16. Heb. 4. Marc. 1. 1. Timo. 1.

corde: exemplar noſtrum, à quo diſcere oportet innocentiam, patientiam, humilitatem, ſobrietatem, fortitudinem, conſtantiam, omnes denique virtutes & iuſtam rectè viuendi normam. Noſter præterea epiſcopus & ſummus pontifex, vnus mediator Dei & hominum, qui nunc ad dexteram Dei patris ſedet nobis aduocatus factus, orans, interpellansque pro nobis: qui proculdubiò impetrabit, quod vel ab ipſo, vel ipſius nomine à patre petierimus: ſi modo in fide petamus. Sic enim promiſit: & qui in Chriſto ſunt, pro beneficijs ſibi collatis perpetuas agunt gratias.

Pœnitentia, & peccatorum venia.

1. Ioan. 1. Marc. 1. Matth. 4. Luc. 24. Heb. 4.

Ne igitur dubitemus, ſi quando peccauerimus, cum pœnitentia (ad quam nos initio ſtatim ſuæ prædicationis inuitat & excitat) cumque fiducia accedere ad thronum gratiæ eius, credentes & ſperantes quod miſericordiã conſequemur. Nam ideo venit, vt peccatores verè pœnitentes, id eſt, peccata deteſtantes, confitentes, relinquentes, & in ſeipſis punientes ſaluos faceret.

Iudicium, vita æterna, mors ſiue damnatio æterna.

2. Theſ. 2. Matth. 25. 2. Cor. 5. 1. Cor. 15. 1. Cor. 15. Eſa. 66. 1. Theſ. 4.

Hic nimirum eſt Chriſtus Ieſus, qui poſt interfectum ſpiritu oris ſui hominem peccati, ſedebit in maieſtate ſua, omnes iudicaturus, vniuerſa prius omnium qui mortui fuerunt hominũ carne ex mortuis reſuſcitata, & redditurus vnicuique propria corporis, pro vt geſsit, ſiue bonum, ſiue malum, dicturusque eſt ijs qui à dextris erunt, qui in hoc mundo futura bona expectauerunt. Venite bene-

te benedicti patris mei, poſsidete paratum vobis regnum à conſtitutione mundi: ijs autem qui à ſiniſtris, diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Tunc verò finis erit, cum regnum Deo & patri tradiderit filius, cum quo regnabunt ſancti ſine fine in ſecula ſeculorum.

Scriptura, miniſterium verbi Dei, & ſacramentorum. Finis ad quem omnia dirigamus.

Hæc vt cognóſcamus, bonitate Dei per ſpiritum eius ſanctum tradita ſunt nobis ſacra Biblia, creditæ claues regni cœlorum, ipſumq́ diuinitus inſtitutum eſt miniſterium verbi Dei ſeu prædicationis euangelicæ: inſtituta ſunt ſacramenta beneuolentiæ Dei, noſtræq́ redemptionis ſignacula ſiue teſtimonia, & arcanorum Dei ac Eccleſiæ myſtica ſacra, vt cognoſcamus (inquam) & credamus vnum ſolum eſſe Deum verum, & quem miſit Ieſum Chriſtum, vtque credentes vitam habeamus in nomine eius.

2. Pet. 1. Matth. 16. Ioan. 20. Marc. vlt. Ephe. 4. Rom. 4. Ephe. 5. 2. Cor. 11. Ioan. 17. Ioan. 20. 1. Ioan. 3.

Anathema à Chriſto.

Præter hoc fundamentum nemo aliud poteſt ponere, optatq́ Paulus eũ anathema eſſe, qui aliam fidem & ſalutem annunciarit quam per Ieſum Chriſtum, etiam ſi fuerit angelus de cœlo. Domino Ieſu Chriſto regi & redemptori noſtro ſit cum patre, & ſpiritu ſancto, honor, laus & gloria, in ſecula ſeculorum, Amen.

1. Cor. 3. Gala. 1. Rom. 11.

STROMATVM BIBLICORVM LIBER SECVNDVS.

SEQVITVR SECVNDA PARS STROMATVM IN VNIVERſum Organum Biblicum, in qua breuiter proponuntur ſingulorum librorum Veteris, atq; Noui Teſtamenti Argumenta.

NON parum ſtudioſos iuuerũt qui ad magnas & difficiles diſciplinas facilius intelligendas ſummas breues, & compendia tradiderunt. Hoc autem cùm in omni amplarum ſcientiarum genere plurimùm adiumenti adferat, tum potiſſimum in immenſo librorum ſacræ ſcripturæ pelago enatando, in quo ſine cortice perpauci natare valent, neceſſarium mihi videtur. Quare non ſatis laudari poſſe cenſeo omnium diſciplinarum penu refertiſſimum diuum Hieronymum, qui inter cæteros, aut etiam plus cæteris in hoc elaboraſſe meo iudicio dicendus eſt. Hunc igitur imitatus & quæ difficilè ſatis doctis tantum ille ſcripſit facilia, & quaſi popularia efficere cupiens, hac ſecun-

ſecunda ſtromatum noſtrorum parte in vniuerſum inſtrumentum Biblicum ſingulorũ & omniũ canonicorum librorum argumenta breuia & facilia ſubijcere (vt Deus dabit) propoſui. Hic autẽ te præmonitum velim Lector Chriſtiane, ne à nobis expectes rerum ſingularum minutias: ſed præcipuorum propoſitorum ſumma capita. Hæc enim tantum perſequi curauimus, veriti ne hoc Bibliorum & commentariorum in eadem opus in immenſum excreſceret: facilitati igitur & breuitati, vt poſſumus, ſemper ſtudemus, qui ne quicquam turgeſcentem paginam cane peius & angue odimus & vehementer damnamus.

Argumentum in Geneſim.

Non citra myſterium initio ſcripturæ ſacræ ponitur Geneſis. Sic enim primum philoſophorum de mundi æternitate delira dogmata tolluntur & ſolius Dei omnium rerum authoris, conſeruatoris & gubernatoris æternitas aſſeritur. Quia igitur præcipuus Moyſis ſcopus in hoc loco eſt docere omnium rerum principium & creationem, ideò hic liber Geneſis à ſeptuaginta, & bereſith ab Hebræis dictus eſt. In hoc autem libro Moyſes omnium ſacrorũ ſcriptorum veluti parens & canalis aureus, per quem cœleſtis doctrina à Deo tranſlata eſt ad homines, qui omnẽ pietatem, & veram ſapientiam quinque libris mira diligentia & fide admirabili complexus eſt, exponit originem & cauſas omnium rerum, præſertim hominis ortum, qualis fuerit ab initio, quomodo lapſus & reſtitutus ſit, quomodo ab vno

nati ſint omnes, perq́ terras ſparſi, flagitijs enormibus, diluuium in ſe ab irato Deo deriuarint: rurſus qui in illo ſeruati omnibus regnis dederint principium, poſtremo Abrahami, Iſaaci, Iacobi & Ioſephi ſanctorum patriarcharum, qui ante legem ſcriptam vixerunt, vitæ deſcribuntur, mores, illuſtria dicta & facta, religio, & quomodo è terra Chanaam deſcenderint in Aegyptum. Ob quos & alios viros beatos dictus eſt, à quibuſdam hic Moſis liber primus, liber iuſtorum: & ſi obtinuit & præualuit apud nos, & apud maiores noſtros illorum appellatio, qui vocarunt Geneſim ab origine & generatione omnium rerum, à qua librum Moſes auſpicatur. Hic liber habet capita 50. & inter legales receſetur, præcipua hic ſunt capita ceu propoſita creatio mundi, diluuiũ cum arca Noë, cõfuſio linguarum, electio populi Dei & eiuſdem in Aegyptum per Dei prouidentiam deſcenſus.

Argumentum in ſecundam Moſis librum vulgò Exodum.

In Exodo mira & benigna Dei in ſuos electos prouidentia demonſtratur. Continet enim liber ille populi electi afflictionem purgantem, & ad Deum reducentem, ſimul etiam miraculoſam ab Aegyptiorum tyrannide liberationem, cum victoria glorioſiſsima: habet enim Pharaonis atque Aegyptiorum decem plagas & ſubmerſionẽ duce Moſe. Complectitur præterea illa quæ ad finẽ ſiue iuſtificationem, & ea quæ ad politiam ſpectant. Proponit ſiquidem paſcha, decalogum, manna, cultum diuinũ, ceremonias, & reliqua quæ ad formam

mam profeſsionis religioſæ tam in ſacerdotibus, quàm in plebeis & laicis reliquis pertinent. Tradit inſuper populi Iſraëlitici ingratitudinem in idololatria, in murmuratione, & gaſtrimargia, Dei autem bonitatem in parcendo, in conceſſa contra Amalechitas victoria, in directióe ſecura tempore peregrinationis deſerti, in data lege, in dato ſubſidio per arcam, in damnatis magiſtratibus, ſacrificijs, & cæremonijs tabernaculi, arcæ, & reliqui vniuerſi cultus diuini approbati. Hic autem liber 40. cap. conſtat & vulgò exitus à Latinis, à Græcis Exodus, & ab Hebræis velle ſemoth dicitur, (quod idem ſignificat quod, & hæc ſunt) quia potiſsimum deſcribit filiorum Iſrael ex Aegypto egreſſum & miracula quæ ante ipſum, in ipſo, & poſt ipſum ſtatim ſecuta ſunt.

Argumẽtum in tertium Moſis librum Leuiticum.

In libro Leuitico docetur Deo eſſe ſacrificandum, quibus ſacrificijs Deus oblectetur, & quæ ipſorum ſit ratio, atque in illis quæ forma ſit ſeruanda. Continet igitur Leuiticus cæremonias, ſacrificia, & ea omnia quæ pertinent ad cultum exteriorem, atq; ad politiam eccleſiæ Iudaicæ in qua nihil eſt, quod non figuret cœleſtia ſacramenta & diuina ſecreta complectatur. Quia autem hic agitur potiſsimum de veſtibus Aaronis, de ordine & miniſterio Leuitarum, idcirco dicitur hic liber vulgò Leuiticus, & à quibuſdam lex ſacerdotum: ab Hebræis aũt vaicra, id eſt, & vocauit, nuncupatur: à primo libri vocabulo: quæ nomenclatura familiaris eſt. Hebræis in toto pentateucho.

Hic ergo liber 28.c. omnia quæ ad cultum, proſeſſionem, & policiam exteriorẽ rerum ſpiritualium & eccleſiaſticarum pertinent, fusè lateq́ꝫ cõplectitur. Hic manifeſtè videre licet quomodo omni lege & tempore Deus voluit coli ſacrificio externo & publico per miniſterium ſacerdotum ordinatorium: vt nunc in lege Euangelica fit per ſacerdotes ordinatos, legitimos Eccleſiæ miniſtros qui offerunt & ſacrificant Deo viuo, vero & æterno ſacrificium Euangelicum & æternum ſecundum ritum Melchiſedec ſub ſpeciebus panis & vini, ipſum, ſcilicet corpus Chriſti, quod ſemel cum ſanguinis effuſione in cruce oblatum eſt, ad tollenda peccata mundi, & ad omnia pacificanda. Hoc autem ſacrificium corporis Chriſti quod fit in Eccleſia, ex ipſius inſtitutione & præcepto figurabant illa veteris legis ſacrificia, quæ hoc libro explicantur & proponuntur.

Argumentum in quartum librum Moſis Numeros dictum.

Quum ad perſectè inſtruendum hominẽ Chriſtianum & pium duo requirantur, ſcilicet doctrina pietatis, veritatis & ſinceritatis, atq́ꝫ eorum qui in eius praxi ſeſe exercuerunt facta & exempla: vbi libris præcedentibus ea ſunt propoſita quæ & doctrinam legis & reliquorum policiæ Chriſtianorum & piorum hominum neceſſariorum traditionem & præſcriptionem complectuntur, hoc Numerorum libro 36. cap. ea proponuntur quæ ad facta & geſta populi Iſraelitici pertinent: puta quæ egerunt filij Iſraël in deſerto Arabiæ

per

per quadraginta annos ſcilicet à ſecundo anno poſt egreſſum ex Aegypto, vſq; ad mortem Moſis & ingreſſum terræ Chanaan.

Pulchrum eſt hic videre numerationem multitudinis Iſraeliticæ tributim factam, pulchrum & vtile conſiderare deſcriptionem Leuitarum, eorũ officiorum, miniſteriorum & iurium, bella quoq; & victorias populi Iſraelitici, prophetiam & myſterium Balaam, rebellium acerbam diuinitus factam punitionem, & alia pleraq; hic recenſita & numerata. Vnde factum eſt vt hic liber vulgò & meritò liber numerorũ dicatur à Latinis: à Græcis ἀριθμοί, ab Hebræis autẽ vaiedabber, id eſt, & locutus eſt, à prima dictione denominatur, vel etiam banudbar, à quinta.

Argumentum in quintum librum Moſis Deuteronomium vulgò dictum.

Omnes ex populo Iſraëlitico qui excedebant annos viginti, interierant propter incredulitatẽ, exceptis Ioſue & Caleb. Ideò Moyſes iteratò legem eandem quam prius in monte Synai tradiderat populo Dei propoſuit in plano Moab iuxta fluuium Iordanem. Hic ergo liber 34.c. continet quandam præcedentium repetitionem & ſummam cum legis Euangelicæ præfiguratione. Hic enim ea quæ ſunt priora repetuntur, vt ſint noua de veteribus. Quare hic liber Deuteronomium vocatur à Græcis, ſecundaria lex à Latinis poteſt dici: Hebræi autem appellant elehadebbatim, à primis illius vocibus. Eſt autem adiectus hic liber ſuperioribus à Moſe veluti Enchiridion

& compendium totius philoſophiæ cœleſtis, in quo cõtinentur omnia, quæ ad beatè viuendum pertinere videntur. Commendatur breuitate, & eſt quaſi commentarius ac explicatio decalogi. Voluit autem Dominus hũc librum ſemper ſuorum atteri manibus. Nam in ipſo ita attemperauit omnia, vt omnibus ætatibus conueniat & ordinibus. Hic finem habent libri Moſeos qui continent hiſtoriam annorum 2570. Nam Geneſis habet annos 2390. ab Adam enim ad diluuium ſunt anni 1656. A diluuio verò ad exitum Abrahæ è Chaldea 363. Iudæ verò ad mortem Ioſephi 290. Exodus habet annos afflictionis reſiduos 140. primiq; exitus anni geſta: reliqui tres libri abſoluunt 40. annorum ſpatium, quibus oberrarũt in deſerto: qui omnes collecti efficiunt annos 2570.

Argumentum in librum Ioſue.

Perpulchrum eſt videre hoc libro figurata Eccleſiæ myſteria in Ioſue duce fortiſſimo, in fœcũditate terræ, in certaminibus populi contra impios, in eiuſdem victoria, in aduerſarijs ad exercitium electorum, ne ſcilicet delicijs deliniti, torpeſcerent & impinguati contra Deum recalcitrarent relictis in medio eorum infidelibus. Poteſtas etiã Chriſti & Euangelij reiectis cæremonijs veteris legis defuncti Moyſis, qui populum Dei in terram promiſſam introducere nõ valuit, apertè iudicatur: vt etiam quot & quãta veris Chriſtianis, qui hic ab impijs vndequaq; circumuallantur ſint toleranda mala: ſimul quoque æternæ vitæ inexcogitabilis lætitia & fœlicitas adumbratur.

Hic

Hic ergo liber, qui latinis eſt primus inter hiſtoricos, & Hebræis inter Prophetas priores, inſcribitur ab Hebræis Iehoſua Ben nun, id eſt, Iehoſua filius Nun: à ſeptuaginta verò vocatur ιησοῦσ ναυη, à Latinis autem appellatur liber Ioſue. Is continet hiſtoriam annorũ forte 26. aut 27. & videtur pendere à fine Deuteronomij atque 24. c. oſtendit quomodo Ioſue qui typum Domini non ſolùm in geſtis, ſed etiam in nomine præfert, tranſit Iordanem, hoſtium regna ſubuertit, diuidit terrã victori populo: & per ſingulas vrbes, viculos, mõtes, flumina, torrentes, atq; omnia cõfinia, Eccleſiæ cœleſtisq; Ieruſalem ſpiritualia regna deſcribit: hic ergo habemus quandã terræ ſanctæ Geographiam, & exemplum optimi principis & populi obſequentiſſimi.

Argumentum in librum Iudicum.

Deus bonus & prouidus, vniuerſi adminiſtrator, nõ ſolùm populum ſibi delegit, eundem lege diuinitus per Moyſen data inſtituit, atq; per Ioſue in terram promiſſam aduerſarijs debellatis introduxit, ſed etiam cùm homines ſciret ad errorem concipiendum, & ad iniuriam inferendam promptiſſimos, ipſis de iudicibus prouidere voluit, qui nunc ex hac, nunc verò ex illa tribu, nõ à populo, ſed à Domino electi, & ſpiritu prouidentiæ atque fortitudinis à Deo donati, ius populo Dei vice à morte Ioſue vſque ad electionẽ Saulis primi Hebræorũ regis dixerunt, eumq; bello cõtra hoſtes defenderũt, effecerũtq; vt vera per Moſen data lex ſiue religio in ſua puritate maneret & obſerua-

obſeruaretur. Quia igitur hic liber eorum geſta 21.c.complectitur, idcircò à Latinis dicitur liber Iudicum, à Græcis κριτοὶ & ab Hebræis ſophtim. Volunt Hebræi Samuelem hunc librum ſcripſiſſe. Fuerunt autem in populo 13. Iudices eis annumerato Ioſue. Denique hoc libro texitur hiſtoria annorum 336. ſi videlicet huc referas annos Ioſue, & à Heli adminiſtratione priores annos 20.

Argumentum in librum Ruth.

Vt Dominus Deus omnium hominum & creator & conſeruator eſt, & non tantum vnius gentis (& ſi quos vult eligit) ita ſine perſonarum acceptione omnium eſt redemptor & ſaluator, neminem per ipſum ſaluari cupientem reijciendo. Hoc vt nos doceret cùm homo factus eſt, dixit ſe velle ex omnibus hominibus Iudæis, ſcilicet & gentibus, vnum ouile facere, miſitq; apoſtolos ad omnes gentes in orbem vniuerſum, vt cunctis annunciarent verbum ſalutis. Hoc figurauit cum genealogia carnali, deſcendit ex Ruth Moabitide muliere externa & à populo Dei aliena: ſic enim ſignificauit ſua incarnatione & morte ſe Gentiles quoque ſignificaturum. Hoc igitur libro Ruth à potiſsima perſona ſic denominato.4. c. texitur catalogus Dauidici adeoq; meſsiæ generis ad ſequentem hiſtoriam, & cognitionem promiſsionum Dei oppidò vtilis. Pertinet autem hiſtoria ad tempora iudicum.

Argumentum in primum librum Regum.

Dominus Deus conuenientibus tempori & perſonis populum ſuum gubernans præfectis poſt Moſen,

Moſen, Ioſue & Iudices reges donauit, ſub quorum Monarchia qualis extiterit ſtatus reipublicæ Iſraëlitici populi declaratur 4. libris ſequentibus. Docetur etiam qui reges & quandiu ſucceſsiuè regnarunt: qualis fuit Dei cultus illorum tempore, quæ reuelationes ipſis regnantibus per prophetas factæ ſunt quandiu durauit talis monarchia, & quare ipſis ablata eſt. Græci & Latini vocarunt hos quatuor libros, Regum libros: quia in ipſis vitæ & facta Regum præcipuè continentur. Hebræi autem vocãt duos primos libros Samuëlis, quia continent geſta duorum Regum vnctorum & inauguratorum ab ipſo Samuele, ſcilicet Saulis & Dauidis, ſimul etiam conceptionem, natiuitatem, & geſta ipſius Samuelis. Primus ergo liber 31. c. complectitur illa, quæ facta ſunt in populo Dei ſub directione Samuelis & Saulis, incipiendo à conceptione ipſius Samuelis & finiendo in morte Saulis.

Argumentum in ſecundum librum Regum.

Hoc libro ea continentur quæ ad regnum Dauidis ſpectant. In eo ſiquidem proponuntur eius illuſtria factã & regnum magnificum, adduntur etiam ipſius ãfflictiones tam domeſticæ quàm externæ, quibus ſuperatis ampliſsimum regnum ſtabiliuit. In quo geſsit typum Chriſti deſcenſuri ex ipſo, qui cum ſua eccleſia & domeſticas & externas perſecutiões paſſus, tandẽ illis deuictis triumphat cum ſuis electis in gloria ſumma & æterna. Hic liber conſtat 24. c.

Argumentum in tertium librum Regum.

Hoc libro 23. recenſentur reges qui regnarunt

ſuper

ſuper populum Iſrael poſt Dauidem,& agitur de geſtis eorũ auſpicando à Salomone eius filio perſequendo vſq; ad mortẽ Achab, docetur regnum bipartitò diuiſum fuiſſe poſt mortẽ Salomonis, cuius filius Roboam rex fuit vnius partis quæ habebat duas trib9,ſcilicet Iudæ & Beniamin,quare ab eo tẽpore regnũ illius dictũ fuit regnũ Iudæ, altera verò pars habebat decẽ tribus, & dicebatur regnum Iſraël, quod datum fuit Ieroboam. Rex Iudæ ſedebat Ieroſolymis, rex verò Iſraël in Samaria. Hic ergò deſcribũtur reges Iudæ & Iſraël.

Argumentum in quartum librum Regum.

Hoc libro 25.c. deſcribuntur geſta regni Iſrael & Iudæ: Iſrael, ſcilicet à morte Achab vſque ad Oſeam vltimum regem, qui cum Samaria captus fuit à rege Aſſyriorum à quo & decẽ tribus tranſlatæ fuerunt in Aſſyriam. Quod autem ad Iudam ſpectat,à regno Ioram filij Ioſaphat vſq; ad Sedechiam, quo regnante vrbs Ieruſalem capta,diruta & direpta fuit per Nabuchodonoſorem regem Aſſyriorum:quãdo coram Sedechia eius filij trucidati ſunt: ipſe autem oculis priuatus, cum populo in Babylonem captiuus & cathenis vinctus ductus eſt, hic quoq; multa narrantur inſigniter & miraculosè geſta à prophetis, maximè verò ab Elia & Eliſeo,additur tandem quædam regum,ex quibus deſcendit Chriſtus,genealogia.

Periocbe breuis & vniuerſa in omnes libros Regum.

Opus hoc ſanè varium eſt,& multiplex ſalutari

variaq;

variaq́ eruditione refertum. Cõfirmantur ſiquidem in illo & explicantur illuſtriſſimis exemplis diuinæ & leges & promiſſiones. Hinc ducuntur Pſalmi & ſermones ſiue homeliæ prophetarum. Iudicum liber pinxit ſtatum democratiæ ſiue malis ariſtocratiæ. Regum aũt hiſtoria, monarchiam ſuis coloribus delineat: ergo non tantum perſona regis deſcribitur, ſed aulæ quoq́, & totius regni forma, boni & mali. Reperiuntur in his excẽpla omnium ordinum, ſacra & prophana, mira legum variatio, religionis multiplex obſeruatio, ſimul etiam neglectus, egregia exempla fidei, perfidiæ, prudentiæ, iuſtitiæ, fortitudinis. Denique omnium partium vitæ: item qui boni & fideles ſacerdotes, qui peruerſi: qui principes boni, qui tyranni. Verùm nemo poteſt obiter & in argumento immenſam rerum auguſtiſſimarum materiam & vtilitatem ampliſſimam, iſtorum librorum complecti. Primus ſiquidem deſcribit præcipuè Samuelis geſta & Saulis regnum: Secũdus Dauidis: Tertius Salomonis gloriam pingit, & mox demonſtrat quomodo præclara regna dilabantur, niſi conſeruentur ſtudio veræ pietatis, religionis, virtutis & cõcordiæ. Poſteriori etiam parte oſtenditur quomodo regis Iſraelitarum & Iudæorum mutuis ceciderunt vulneribus, quomodo reges Aegyptiorum & Aſſyriorum ſibi in auxilium magnis ſumptibus conduxerint, adeoq́ & occaſionẽ dederint inuadendi regnum Iſraelitarũ. Id quod 4. liber copioſè pſequitur, addens & Iudæorũ excidiũ, quod anteceſſit principiũ captiuitatis, quæ incœpit à Iechonia, & incidit in

annum

annum à condito mundo 3430. hiſtoria enim Samuelis complebitur annis 100. videlicet Heli poſteriores 20. Samuelis & Saulis 40. (actor. 13.) & Dauidis 40. at duo poſtremi libri Regum ad captiuitatem vſque habent annos 423. menſes, quibus ſi addideris annos hiſtoriæ Moſaycæ & Iudicum, reperies 3430. annos. His adde captiuitatis Babilonicæ 70. annos, & habebis à 20. Heli anno, annos 493. menſes 6. Cæterùm in numerum 70. annorum captiuitatis venit libellus ſiue hiſtoria Heſter. Notabile eſt quòd de libris Regum ſcripſit his verbis beatus Hieronymus: Si hiſtoriam reſpicias, verba ſimplicia ſunt, ſi autem in literis ſenſum latētem inſpexeris, eccleſiæ paucitas, & hæreticorū contra eccleſiā bella narrātur.

Argumentum in libros Paralipomenon.

De hoc libro ita ſcribit beatus Hieronymus, Paralipomenωn liber, id eſt, veteris inſtrumenti epitome tantus ac talis eſt, vt abſque illo ſi quis ſcientiam ſcripturarum ſacrarum ſibi voluerit arrogare, ſeipſum irrideat. Per ſingula quippe nomina iuncturáſque verborum & prætermiſſæ in Regum libris tanguntur hiſtoriæ, & innumerabiles explicantur, euangelij quæſtiones. Hebræi vnum tantum faciunt librum, quem dicunt librū Chronicorū, hoc eſt, deſcriptionem hiſtoriæ cum ordine & obſeruatione temporum. Græci & Latini duos fecerunt libros, quia vnus videbatur reliquorum Bibliæ librorum comparatione, & appellarunt libros Paralipomenωn, id eſt, derelictorum, quia multa continet quæ relicta ſunt in libris

libris Regum: Hebræi verò vocant diure haiamin id eſt, verba dierum, Latinè dicas diaria ſiue annales. Primus liber continet breuem hiſtoriam genealogiæ filiorum Adam deſcendēdo ad Abraham, Iſaac, Iacob & 12. eius filios, & maximè Iudam, & hoc vſque ad Dauidem, quia Chriſtus debebat ex eius ſemine naſci ſecundum carnem: cōtinet etiam geſta Dauidis à tempore, quo adeptus eſt regnum poſt mortem Saulis vſque ad principium regni Salomonis, vel etiamnum vſque ad regni diuiſionem. Illic autem non ſolùm ea recitãtur quæ ſpectant ad adminiſtrationem ciuilem, ſed etiam quæ ad eccleſiaſticam & ad Dei cultum cum magna diligentia, quam adhibuit Dauid in parandis rebus neceſſarijs ad cōſtructionem templi, & ad vaſa eius. Secundus Paralipomenωn liber continet facta Regum Iuda & Iſrael à tempore Salomonis, & maximè à diuiſo regno vſq; ad deſtructionē Ieruſalem & tranſmigrationem populi in Babyloniam. Omnia autem facta tam Dauidis quàm reliquorum Regum his libris non referuntur, qui ſunt tantum quoddam compendiū libri Chronicorum, quem Hebræi habebant paſſim in manibus, quem nunc non habent. Primùs liber habet 29. ſecundus verò 36.

Argumentum in primum librum Eſdræ.

Hieronymus de hoc libro ita ſcriptū reliquit: Eſdras & Nehemias, adiutor videlicet & conſolator à Domino, in vno volumine arctantur inſtaurant templum, muros ciuitatis extruunt,

omniſq; illa turba populi redeuntis in patriam & deſcriptio ſacerdotum Leuitarum, Iſrael proſelitorum, ac per ſingulas familias murorum ac turrium opera diuiſa aliud in cortice præferũt,aliud in medulla retinent. Hic enim liber (appellatus quidem nomine authoris qui fuit ſanctus ſcriba legis propheta & ſummus ſacerdos) cõtinet quẽadmodũ Spirituſſanctus vſus eſt Eſdra, vt in memoriam reduceret ea quæ volebat cognoſci, perpetuò deſcribi, & notari in Eccleſia de liberatione ſui populi, & regreſſu in terram ſanctam tempore à Deo per prophetas ordinato & prædicto. Hoc ergo libro docetur quomodo populus captiuus redijt in terrã propriam, vt ædificaret tẽplum in Ieruſalem, duce Zorobabel principe, & hoc iuſſu Cyri regis Babyloniæ, qui reſtituit vaſa templi tam aurea quàm argentea quæ aſportarat Nabuchodonoſor. Docetur quoq; templum cõſtructum & perfectum fuiſſe anno poſt populi regreſſum quadrageſimo, ſcilicet ſexto Darij ſucceſſoris Cyri: ſimul etiã Eſdrã (qui tum captiuus erat) redijſſe in Ieruſalem, cũ magna populi multitudine, ſecumq; detuliſſe ingentẽ auri & argenti copiam, aliaq; multa quæ vtilia erant templo & ſacrificijs. Quidam putant hunc Eſdram eſſe auctorem libri Chronicorum, quia in eius fine ſequitur huius libri principium. Conſtat hic liber cap.10.

Argumentum in ſecundum librum Eſdræ.

Anno primo Cyri regis Babyloniæ populus captiuus

captiuus reuerſus eſt in terrã ſuã ſub Zorobabele ad ædificandum templum, quod perſectum fuit circiter annum 40. poſtea, anno videlicet ſexto Darij ſucceſſoris Cyri. Anno autẽ 20. ipſius Darij Nehemias ſanctus & bonus (qui remanſerat in captiuitate cum multis alijs Iudæis) cùm valeret familiaritate apud regem, cuius pincerna erat, ab eo obtinuit literas ad mandatum de reædificandã ciuitate Ieruſalẽ, cuius muri etiam tunc deſtructi erant. Conſtitutus igitur ſuit à rege & reparator murorum & patriæ gubernator. Quo in negocio ſtrenuè ſe geſſit, incœptum opus perficiendo aduerſarijs etiam obſtantibus, vt hoc libro declaratur, qui quia continet excellentia facta & dicta ipſius Nehemiæ, eius nomine appellatur. Vocatur etiã ſecundus lib. Eſdræ, quia quæ hic recitantur, ſunt ſcripta per Eſdrã, hic autem liber habet 13. c.

Argumentum in tertium librum Eſdræ.

Hic liber planam habet hiſtoriam, in eoq; repetuntur quædam alibi ſcripta, circa captiuitatem Babylonicam tempore Ioſiæ, quædam etiam proponuntur quæ contigerunt ſub Zorobabele & Eſdra, additur etiam ſolutiò quæſtionis, quæ non caret fructu & oblectatione, habet 9. c.

Argumentum in quartum librum Eſdræ.

Hic liber cum multis alijs ab Hebræis in canone non agnoſcitur, vtilia tamen & lectione digna multa complectitur. Iucundum namq; & vtile eſt videre in eo viſiones & ſomnia de populi Iudæorum liberatione à captiuitate, ſimul etiã de templi in Ieruſalem reſtauratione, habet 16. c.

Argumentum in librum Tobiæ.

Tobias ex tribu & ciuitate Nephtalim fuit 45. captus cùm fuiſſet in diebus Samnaſar regis Aſſyriorum captiuitate etiamnum preſſus viam veritatis non deſeruit, ſed ita eam eſt profeſſus, vt quæcunque habere poterat, quotidie concaptiuis fratribus qui erant ex eius genere impartiret. In eo igitur habemus vilisſimum exemplum confesſionis fidei & religionis, ſeruatæ bonitatis, exercitij operum miſericordiæ erga proximos indigentes, patientiæ in aduerſis, inſtitutionis prolis & totius familiæ, honeſtatis, caſti matrimonij, ſpei in Deum firmæ, & diuinæ tandem liberationis poſt longam per afflictiones varias probationem, hic liber habet 13.c.

Argumentum in librum Iudith.

Scripturæ ſacræ & religionis Chriſtianæ ſecretum eſt non minus conſideratione quàm admiratione dignum, quia Deus omnipotens, iuſtus, bonus & miſericors, tum agere & poteſtatem ſuam indicare incipit cum deficit omne humanum auxilium, hoc autem fit vt Deo omnipotenti omnis gloria & victoria tribuatur ſubacta omni humana arrogãtia: illi autem proximum eſt hoc myſterium chriſtianiſmi, quod Deus omnipotens conſueuit eligere quæ ſtulta ſunt mundi, vt confundat ſapientes, & infirma, vt confundat fortia: & ignobilia mundi & contemptibilia, & etiam ea quæ non ſunt, vt ea quæ ſunt deſtruat, ſicut Apo-
1. Cor. 1. ſtolus 1. Corint. tradit. Hæc autem duo ſecreta diuinæ maieſtatis hoc libro proponuntur, in quo doce-

docemur quomodo rebus omnino apud Iudæos deſperatis, Deus per fœminam deuicit Holoſernem, quem omnes nationes verebantur & pertimeſcebant. Hic ergo diſce quàm ſit Deus mirabilis in operibus ſuis, ſimul etiam quòd in illis vtitur non quibuſlibet, ſed ijs qui ipſum amant & piè colunt, qualis fuit Iudith vidua iuuenis caſtiſſima. Hic liber conſtat 16. c.

Argumentum in librum Eſther.

Hiſtoria Eſther quæ accidit tempore captiuitatis quando Iudæi apud Perſas, Medos, Aſſyrios, & Chaldæos in exilio agebant ab Hebræis aſſeritur ſcripta à Mardochæo, quod colligunt ex capite nono huius libri. Quæ autem hoc libro recitantur, videntur nonnullis facta eſſe ſub Aſtyage, cui (vt aiunt) fortaſsis permiſerat potentiſsimus Nabuchodonoſoris filius & princeps monarcha Euilmerodach imperium in eas Gentes, quas primum caput Eſther recenſet. Idem dictus videtur (quantum ex 9. Danielis c. coniectari ferè licet) Aſſuerus regiæ dignitatis vocabulo, qui re vera appellabatur Aſtyages 15. videlicet qui Cyri fuit auus maternus, pater Darij, non Hyſtaſpis, ſed priſci illius ac medi, à Xenophonte Cyaxares cognominati, qui ſecum in mediam abduxit Danielem, tum quoq; Satrapias poſsidens 120. Septem enim quas pater Aſſuerus, ſicut Eſther 1. dicitur poſſederat, tunc ceſſerant hand dubio Perſis, quibus tandem & reliquæ ſubijciebantur, poſt mortem videlicet Darij Medi, cuius filiam vxorem duxerat Cyrus, victor Dominus & monarcha

Babylonis,Mediæ & Perſiæ. Verùm vtcunque id habeat, deſcribitur hoc libro vita aulica,mundana ſtulta,inſana & pernicioſa. Splendent ibi, luxuq́; diſſoluta ac perdita ſunt omnia. Sunt ibidē & caſus triſtes, anxietates, pericula, proditiones, conſeruntur inter ſe Vaſthi ſuperba ac rebellis & Eſther humilis, pia obſequens, & pudica. Aman exemplum præfert ambitioſi iniuſti & crudelis tyranni, qui ex modicis initijs eſſertur in ſummū dignitatis faſtigium, & protinus deijcitur, ac ſuſpendio finit vitam, exemplū inſtabilis fortunæ, quid maneat crudelia cōſilia omnibus in aula verſantibus relinquens. Contra verò Mardochæus typus eſt optimi principis, omnibusq́; virtutibus exornatiſſimi, cuius ſtabilis eſt fortuna, ſeruatq́; virtutibus ſuis & ſe & populum ſuum, ſed & ſtudijs ſuis plurimum prodeſt regi externo. Quemadmodum autem libellus Ruth, ita hic quoq; ex præcipua perſona nomen accepit, conſtat autem 16.c. Notandū etiam quòd hucuſq; recenſuimus omnes libros diuinæ hiſtoriæ quæ ab initio mūdi ad reparatam vſq; Hieroſolymorū vrbem, hoc eſt, vſq; ad triceſimum ſecundum annum Darij, comprehendit annos 3488.menſes ſex. Tot enim reperiet quiſquis ſacrā hiſtoriam diligenter euoluerit. Hanc enim ſupputationē ex annis patriarcharum, Iudicum, Regum ac ducum ſubduximus, non ignari Ioſephum, Euſebium, & alios pleroſq; aliud ſequutos eſſe.

Argumentum in librum Iob.

Iob re vera extitiſſe docetur Ezechiel 14. & Iacob.5.c.

cob.5.c. Is autẽ proponitur à Deo vt forma perfecta religioſi hominis ac verè ſapientis, qui nec ſecundis rebus inſoleſcit, nec aduerſis frangitur, vt deſerat Deum ſummum bonum. De hoc libro, ita ſcripſit beatus Hieronymus Iob exemplar patientiæ, quæ non myſteria ſuo ſermone complectitur? Singula in eo verba plena ſunt ſenſibus. Is manifeſtiſſimè de corporum reſurrectione prophetat. Et ſi antiquiſſimum fuiſſe Iob, conſtat, nõ tamen quo tempore vixerit docet ſcriptura Philo affirmat eum vixiſſe tempore Iacob, & eius filiam Dinam in vxorem duxiſſe. Affirmãt Hebræi quidam Moſen auctorem eſſe huius libri. Hic autem notandum Iob bonam tueri cauſam, ſed nõ ſemper debito modo ipſam defendere, multa magis ex animi impetu, quàm ex recta ratione proferendo, contra autem eius amici malam cauſam prudentius videntur tueri. Dicebant enim Deum nunquam aduerſitates immittere niſi propter peccata punienda, qua re ad impatientiam, deſperationem, & contra Deum murmurationem ipſum inducere tentabant. Tandem proponitur iuſta Dei miſericordia in ipſius liberatione & iuſtificatione aduerſarijs eius confutatis. Hic liber cõſtat 42.c

Argumentum in Pſalterium.

Liber Pſalmorum, opus eſt planè diuinum, varium, mirè elegans, iucundum, vtile & eruditum. Voluit aũt Dei ſapientia, quæ omnes diſciplinas perſtrinxit & muſicam attingere pure'q; tractare,

vt ſic à muſica impuriore ac planè laſciua homines abſtrahere poſſet. Ergo quæcunque Dauid cæteriq; eius Gentis viri philoſophi, poëtæ, ſacerdotes, viri docti, pij ſanctíque, ſancta & erudita cantica conſcripſère de varijs rebus per tempora varia & diuerſa, ea omnia voluit in hoc libro ſemel exhibere mundo ſanctiſsimus Deus. Continent enim Pſalmi laudes diuinas, rerúmque diuinarum varia exēpla, vtpote inuocationis, ſupplicationis, querelarum, gratiarum actionis & pœnitentiæ. Scripti ſunt alij de varijs vitæ officijs, de egregijs dictis & factis. Jtem de impijs dictis & factis: breuiter omnis generis vitæ formas hic liber ſuppeditat, docens quomodo in omnibus caſibus vitæ oporteat eſſe animatos Dei ſeruos. Hebræi vocant hoc opus nomine ſignificante cantiones, quas vulgo odas dicimus, id eſt, cantilenas laudum diuinarum: Græci verò appellant Pſalmos, quod vocabulum ſignificat inſtrumenti muſici ſonum: quia in congregatione populi hæ ſanctæ cantilenæ decantabantur aliquo muſico inſtrumento, vt qui aderant attentiores redderentur ad ea, quæ dicebantur intelligēda. Variæ ſunt Pſalmorū inſcriptiones. Quia etiam Dauid compoſuit bonā partem horū Pſalmorum, ideò dicūtur Pſalmi Dauidici. Illorū collectio Eſdræ tribuitur. Pſalmi aūt ſunt numero 150. Cæterū tanta eſt Pſalmorum horū excellentia, difficultas & diuinitas (nā non ſemper ex æquo ſuum ſpiritū effundit Dominꝰ Deus) vt omnes eruditi & ſapiētes chriſtiani, ipſos ſe magis admirari quam intelligere ſemper ſint profeſsi. Omnia ſiquidē prorſus myſteria

ſteria diuina atq; religionis chriſtianæ ſacramenta in Pſalmis velut in magno quodã & cõmuni theſauro ſunt abſcõdita & recondita. Vnde ſanè factũ eſt, quod Eccleſia à ſpiritu ſancto directa, Pſalmos magis quàm vllam aliam ſcripturam ſemper frequẽtauit. Pſalmodia enim eſt veluti epinicium quod Eccleſia celebrat parta victoria & pace obtẽta, vt etiam eſt quædã diuina armatura, qua muniuntur Chriſtiani contra quoſlibet aduerſarios. Pſalmus nãque nihil aliud videtur eſſe, quàm vehemens fidei feruor, quo accẽſi pij Chriſtiani, nõ poſſunt non erumpere in laudes Dei tam voce, quàm organis & alijs inſtrumentis decãtando & publicè profitendo eius ſapientiam, omnipotentiam, bonitatem, prouidentiam, atque opera mirabilia, in ipſo exultando, ſperando & omnino confitendo, quod omnes & ſinguli Pſalmi apertè indicant. Ad hæc vt ritè atque ſecundum Dei inſtitutionem, hi Pſalmi decantentur, diligens habenda eſt ratio temporis, loci, perſonarum & finis. Tanta eſt namque horum Pſalmorum diuinitas, vt in loco ſacro, nempe in templo, tempore orationis publicæ, à perſonis ad hoc vocatis, ſcilicet Eccleſiæ miniſtris, ijſdémq; ſanctis & mundis, ad Dei gloriam, & pro vera Eccleſia, contra impiorum & factioſorum malignam proteruiam decantari debeant. Quod facilè intelligent qui legerint quæ in libris Regum & Paralipomenon, de his Pſalmis decantandis dicuntur. Quare iuſtiſsimè & ex ſcriptura ſacra, horum diuinorum Pſalmorum decantatio prohibetur, páſsim à quibuſlibet fieri, cùm videlicet ea Pſalmorum inſti-

tutioni repugnet, & per eam tam diuina myſteria prophanentur, cùm ab hominibus impuris, ore polluto, & corde delicijs mundi infecto aſſumantur, & ſæpè carnalibus coinquinationibus admiſceantur. Vide de hac re prioris Paralipo. 15. c. & 16. & poſte. 29. Quod autem ad factioſos ſpectat, certum eſt eos in ſuis concurſibus, etiam ſi Pſalmi in linguam gallicam rectè & fideliter tranſlati eſſent, non cantare Pſalmos Dauidis, ſed Satanæ: cùm videlicet Dauidis ſcripta non pro vera eccleſia cũ ſpiritu ſancto & Dauide accipiant, ſed ijſdẽ cum Satana contra ipſam pro ſua malignantium colligata diuiſione, malè exponendo abutantur. Non eſt enim verbum Dei in litera, ſed in ſenſu & ſpiritu. Illi igitur verorum Chriſtianorum ſimiæ, qui in ſuis concurſibus cantant triumphum ante victoriam, & ſi Dauidis ſcripta roboant, nihil niſi Satanicum habent, quia Dauidis mentem & ſenſum non ſequuntur. Illis ſanè meritò attribui poteſt quod ſcribitur Amos 6. his verbis: ſeparati ſunt in diem malum, & appropinquant ſolio iniquitatis, qui canunt ad vocem Pſalterij: ſicut Dauid putauerunt ſe habere vaſa cantici. Etſi etiam Iudæi decantabant Pſalmos Dauidis lingua Hebræa, in qua à Dauide fuerant compoſiti, non tamen ſequitur quòd paſſim cantarentur & intelligerentur: nam erat quodammodo diuerſum idioma pòpuli & eruditorum. Nihil igitur cõcludunt qui volunt eos vernaculè decantari, quia Hebraicè, id eſt, Iudæorum lingua, ſunt editi & cantati. Habemus enim multa gallica ſcripta, quæ vulgus ignorat. Is igitur honos deferatur tã diuinis ſcriptis,

ptis, vt in ſola Eccleſia decantentur, vt inſtituit Dauid. Nō probo tamē interim obſcœnas & turpes cantilenas quæ cor impudicum & libidine infectum arguunt, nec volo Chriſtianos omnes lætitia priuatos mœrore contabeſcere, ſed peropto omnia ordinatè fieri, quod erit, ſi extra Eccleſiam frequentētur quædā cantiones ſpirituales. Sacris autem templis diuini planè Dauidis Pſalmi reſeruentur. Melius eſt etiam Pſalmos Latinè decantari, quàm vernaculè, vt videlicet retineatur in Eccleſia donum linguæ, & quædam conformitas generalis atq; intelligentia: vt populus qui ferè ſemper parui facit quæ habet familiaria, maiorem habeat deuotionem, atque etiam vt diuina myſteria non omnibus ſint peruia, & ſic non contemnantur. Prudenter etiam inſtitutum eſt omnia publica in Chriſtianiſmo Latinè fieri & non vernaculè, vt videlicet ſi quis alterius idiomatis noſtram Eccleſiam intret, nos intelligat, nec ſimus inuicem barbari, quod melius euitari non potuit, quàm lingua Latina omnium communiſsima. Diligens etiam perſcrutator comperiet quod in Eccleſia officia publica ſunt ſemper peracta lingua aut Hebræa, aut Græca, aut Latina, quod debere ita fieri forſan admoniti ſumus diuinitus, quando titulus Chriſti in cruce patientis illis tribus linguis ſcriptus fuit.

Argumentum in Prouerbia Salomonis.

Salomon pacificus, & amabilis Domini, mores corrigit, naturam docet, eccleſiam iungit & Chriſtum, ſanctarúmque nuptiarum dulce canit epithalamium. Omni lege dotauit quoſdam Domi-

Dominus Deus, mirabili ſapiētia ad eccleſiæ ſuæ ædificationem. Talis autem fuit in lege veteri rex Salomon,& Paulus in lege Euangelica. De Salomonis autem ſapiētia, hiſtoria Regum apertè teſtatur 3. lib.3.c. Locutus eſt autem Salomon ter mille ſententias,vt ſcribitur 3.Regum 4.c.quibus vnumquenque docuit quomodo prudenter hæc vita peragi poſsit. Quia autem tales ſententiæ per ſimilitudines & comparationes ſunt traditæ, Hebræi eas appellant mille, nomine ſignificante parabolas: Græci autem vocant parœmias, nomine videlicet ſignificante prouerbia, id eſt, ſententias conducibiles ad honeſtæ vitæ rationem, & graues in quibus vnum dicitur,& aliud intelligitur ſæpius. Hic autem Prouerbiorum liber perficitur 31.cap.

Argumentum in Eccleſiaſtem Salomonis.

Sapientiſsimus Salomón hoc libro 12.c.homines omnes docet quæ ipſis ſunt ad ſalutem neceſſaria, quare nomine concionatoris vocatur, non quidem, quia talis eſſet, ſed quia ea quæ ſolent cócionatores proponere tradit. Eius autem ſcopus eſt ad Dei cognitionem & veram fœlicitatem homines adducere,quod vt fiat,refutat eorum opiniones, qui ſummum bonum collocárũt in ſcientia,ſiue peritia multarum rerum,in voluptatibus,in gloria ſiue excellentia,aut in diuitijs: vbi interim de iuſto & moderato vſu voluptatum & facultatum præcipit. Caduca igitur contemnere,Deum timere,mandata eius ſeruare,ipſi fide,ſpe & charitate inhærere,fœlicitas eſt hominis

nis chriſtiani in hac vita. Hic liber ab Hebræis coheleth, à Græcis eccleſiaſtes, & à Latinis concionator vocatur.

Argumentum in Canticum Canticorum.

Hic liber dicitur Canticum Canticorum quia continet Canticum vnum ex multis confectum, vel quia eſt excellentiſsimum & præſtantiſsimum carmen. Ea eſt enim euidentia & ſignificatio geminationis Hebraicæ: ita enim dicunt ſanctum ſanctorum, id eſt, ſanctum ſanctiſsimum. Hic autem liber planè eſt allegoricus & ſimilitudinibus totus conſtat: figurato enim ſermone docet quale & quantum bonum ſit coniungi cum Deo: id quod eſt verè ſummum bonum. Fingitur Deus ſponſus, & ſponſa fidelis anima, multa mentio amorum, complexuum, oſculorum, pulchritudinis, & formæ. Quibus omnibus adumbrauit diuini amoris & diuinæ coniunctionis ingenium, iucunditatem & vim. Ita enim voluit balbutire nobiſcum diuina bonitas, id eſt, ſeſe nobis loquendo attemperare, quandoquidem in rebus humanis amore nihil eſt ſuauius, admirabilius & efficacius. Nemo ergo hic fœdum amorem, aut laſciui obſcœníue quicquam concipiat. Sacra namque, caſta & pudica hic ſunt omnia. Hoc namque Canticum 8.c. conſtans, totum eſt myſticum, Chriſti erga ſponſam ſuam eccleſiam, ac rurſus ſponſæ erga ſponſum incomprehenſibilis amoris pleniſsimum.

Argumentum in librum Sapientiæ.

Quia hoc libro agitur de rebus magnis, & imprimis

primis notatu & ſcitu dignis, ſcilicet de regimine prælatorum, de conſeruatione iuſtitiæ, de idolorum contemptu, & de aduentu atque paſsione Chriſti, qui eſt vera ſapientia, idcirco nomen ſapientiæ ſortitus eſt: Vt etiã inter reliquos libros qui vitæ inſtituta tradunt apud pleroſque locum habet. Quia enim varia & grauia ſapientiæ dogmata in eo traduntur, & quæ ſapientiæ Salomonis digna eſſe videntur, idcirco forſan hic liber à pleriſq; Salomoni tribuitur. Conſtat 19. c. quibus vera ſapientia cõmendatur & eiuſdẽ peſtis funeſtiſsima idolorũ cultus reprehenditur et dãnatur.

Argumentum in Eccleſiaſticum.

Hic liber tribuitur Ieſu filio Syrach. Cuiuſcunque autem ſit in eo 51. c. agitur de officio ſuperiorum erga ſubditos, & obedientia ſubditorum erga ſuperiores, de inſtitutione bonorum morum, & de nobilitate ſapientiæ, atque de laude ſanctorum, pleraque habet cum Prouerbijs Salomonis communia. Ad finem attexit præclaram ſanctorum patrum laudem & fidei eorum commendationem, quo forſan reſpexit Apoſtolus Paulus cùm 11. c. ad Hebræos ſcriberet: in quo fidẽ quoq; antiquorum celebrauit, non tam vt cognoſceremus, quàm vt imitari anniteremur. Religioſè aũt totum opus ſuũ oratione ad Deum fuſa cõcluſit.

Vniuerſale in omnes prophetarũ libros argumentũ.

Sequuntur iam libri ſiue orationes, ſermones aut Homeliæ, declamationẽſue prophetarũ. Fuerunt autem prophetæ, vates & oratores diuini, viri philoſophi ſeu ſapientes, concionatores ſacri,

eri, ſacerdotes, aut alioqui è plebe ſelecti homines, vitæ, morumq́ magiſtri, pietate vitæ, rerum peritia, ſpiritus feruore, animi conſtantia & dexteritate, eloquentia deniq; vberrima efficaciſsimaq́ illuſtres & prorſus admirabiles. Apud priſcum quidem illud ſeculum mediæq́ ætatis homines quàm plures floruiſſe prophetas clariſsimos conſtat, inter quos fuêre Samuel, Elias, Nathan, Eliſæus, Michæas filius Iemla, quorum ſermones ex integro ad nos nō peruenêre niſi quatenus eorum dicta aut facta deſcribūtur in hiſtoria ſacra: interim tamen quantū nobis neceſſe & ſatis eſt veluti per manus accepimus, orationes ſcilicet ac lucubrationes ſexdecim maximè illuſtrium prophetarum. Hi omnes omnia ſua dicta & facta ad Chriſtum cōmunem Bibliorum ſcopum dirigunt. Partim verò hiſtorias contexunt, partim orationes componunt. In hiſtorijs exempla proponunt vitæ, fidei ac virtutū: proponunt diuinā potentiā, veritatem ac bonitatem. In orationibus pulchrè docent, quale ſit Dei propoſitum, quæ eius voluntas, quibus oblectetur vel offendatur, quomodo illi ſeruiendum ſit in fide, veritate, iuſtitia, integritate ac charitate, hortātur, dehortantur, & conſolantur. Grauiſsimè accuſant ſcelera. In primis neglectū fœderis, idololatriam & perfidiā, homicidia, periuria, fraudes, dolos, vſuram pauperū oppreſsionē, iniurias, ſtupra, luxū, adulteria, & id genus alia flagitia, omnib. modis vocāt ad pœnitentiā, propōnūt ꝓmiſsiones & beneficia Dei, premia ampliſsima, minātur irā, & ira Dei ſupplicia. Rurſus de ſemine Abrahæ, Chriſto Domi-

Domino vero Deo & homine ac benedictione eius, de redemptione, iuſtificatione, deq́ regno & vniuerſo myſterio eius. Item de Gentium vocatione, Iudæorum repudio, & de gloria Eccleſiæ, ac virtutibus à Deo clarè aperteq́ diſſerunt, vt hiſtoriam Euangelicam rerum præteritarum & non futurarum contexuiſſe videantur. Atque hic illſe communis eſt ſcopus omniū ſanctorum Dei, prophetarum, qui non tantum prædicebant futura ſibi reuelata, ſed etiam legem Dei exponebant, eam ſuo tempori accommodantes: cui non addiderunt aliquid contrarium, ſed ipſam expoſuerunt & rebus ſingulis applicârūt. Deus namq́ bonus & omnipotens cum lege data populum ſuum inſtruxiſſet, geſtis fortium virorum ad virtutem animaſſet, & doctrina profundiori tam agendorum quam ſperandorum admonuiſſet, noluit quoque ipſi cum per humanam infirmitatem à lege declinaſſet deeſſe: ſed per ſeruos ſuos prophetas plenius edocuit, & ad ſe reducere curauit, per illos omnibus palam faciens quàm ſit vtile Dei mandata ſeruare, & quàm periculoſum eadem tranſgredi: hoc fit hodie per doctores & concionatores quod olim per prophetas. Tria autem in ſumma viderunt, & propoſuerunt prophetæ, ſcilicet promiſsiones Dei ijs factas, qui eius legem obſeruant, comminatiões ijs qui violant & tranſgrediuntur eandem, atque fœdus reconciliationis in Chriſto Mediatore, qui eſt finis & ſcopus legis. Prophetæ ergo minantur, reprehendunt, admonent & conſolantur, Chriſti officium proponentes in omnibus electis reconciliandis,

liandis, & in vnum ouile coadunandis. Scripta autem prophetarum ſunt eorum cõciones, quas poſtquam ad populum habuerant, valuis templi affigebant, quæ poſt aliquot tempus à miniſtris templi collectæ aſſeruabantur, Deo ſua prouidẽtia id faciente, ad ſuæ eccleſiæ ædificationem, & ad perpetuam veritatis confirmationem.

Argumentum in Eſaiam Prophetam.

Eſaias erat ſanguine regio procreatus: erat ſiquidem filius Amos fratris Azariæ regis Iuda. Is liberalibus diſciplinis inſtitutus fuit, & prophetauit ad minimum annos 60. Incœpit enim florere à tempore Oziæ, & perſecutus eſt per tempora Ioathan, Acham & Ezechiæ vſq; ad Manaſſen, à quo eſt interſectus. Vt aũt ex Oziæ & Manaſſis regno nihil accipiamus imperiũ trium aliorum Regum prorogatur in 61. annum. Quinque primis c. (habet autem 66.) ſui ſeculi corruptiſſimum ſtatum accuſat, & reuocat ad pœnitentiam. Deinde ſubijcit viſionem quandam ſibi temporibus Ioatham exhibitam. Hinc collocat orationes habitas temporibus Achaz, denunciat et peregrinis quibuſdam gentibus, quid ipſis euẽturum ſit. Præterea bellum illud Aſſyriacum, memorabile, grauiſsimum & reuera ãdmirãdum, diligenter deſcribit, & quas ante hoc bellũ habuit orationes ad regem, & ad plebem. A 40. verò cap. de liberatione per Cyrum à Babylonica captiuitate prophetat, conſolans populũ Domini afflictũ, & vbiq; veram religionem defendens, falſam oppugnans. Poſtremò à 49. c. in finem vſq; libri vaticinatur apertiſsimè de Chriſto & eius Eccleſia.

Argumentum in Ieremiam Prophetam.

Ieremias natus fuit Anathoth, quæ eſt vrbs terræ Beniamin, tribus milibus ab Jeruſalem diſtás. Is fuit filius Helciæ ſummi pontificis, qui inuenit librum legis, quem regi Ioſiæ tradidit, vt ſcribitur. 2. Reg. 22. c. Hic in vtero matris ſanctificatus eſt, & admodum iuuenis prophetare cœpit, & captiuitatem vrbis atque Iudeæ, non ſolùm ſpiritu, ſed & oculis carnis intuitus eſt. Iam enim decem tribus Iſrael Aſſyrij in Medos tranſtulerant: iam terras eorum Coloniæ poſsidebant. Quare in Iuda tantum, & in Beniamin prophetauit, atq; ciuitatis ſuæ ruinas quadruplici planxit alphabeto. Ipſe prophetare exorſus eſt anno 13. Ioſiæ, & continuauit 18. annos ſub ipſius regno, deinde tribus menſibus ſub Ioacham, vndecim annis ſub Eliacim dicto Ioacim, alijs tribus menſibus ſub Ioachim, & tandem ſub Sedechia vndecim annis vſque ad tranſmigrationem Babylonis. Quod tempus abſque eo quod prophetauit poſt ipſam trãſmigrationem ſuperat annos 40. Is cum luctu & lamẽtationibus prædixit & denunciauit euerſionem Ieruſalem, captiuitatem populi in Babylonia, & ipſius liberationem poſt annos 70. prædixit præterea euerſionem multorum regnorum & nationum, & earum ſubiugationem à Babylonijs, quos tandẽ per Medos & Perſas vicinos populos euertendos affirmat. Præterea multũ miratur: ſimul etiam conſolatur populum Dei quem breui affligendum, propter ſuam obſtinationem prædicit. Remittit denique omnes ad Chriſtum

noſtrum

noſtrum omniū liberatorem & Dominum, hæc autem facit.52.c.

Argumentum in lamentationes Ieremiæ.

His 5.c. lamentationum deflet ſanctæ ciuitatis Ieruſalem, ſui populi, & totius regni deſtructionem. adduntur quibuſdam verſibus litteræ Hebraicæ, vel ad myſterium, vel ad memoriam iuuandam, vel ad rei vehementiæ maiorem expreſſionem. Poſtquam igitur in captiuitatem redactus eſt Iſraël, & Ieruſalem deſerta eſt, ſedit Ieremias propheta flens & plangens ſuper Ieruſalem hac lamentatione. Amaro igitur animo ſuſpirans & eiulans dixit ita. Quomodo ſedet,&c. In hoc autem ſcripti genere apparent mira argumenta, tam diuinæ iuſtitiæ, quàm etiam eius bonitatis. Hic liber ab Hebræis dicitur cinoth, à Græcis threni, à Latinis lamentationes.

Argumentum in librum Baruch.

Baruh tempore quo deuaſtata eſt Ieruſalem ſcripſit librum, quem legit coram rege Iechonia, & vniuerſo populo. Tribuit autem Deo iuſtitiam, qui meritum Iudæis ſupplicium irrogarit, confitetur peccatum, accuſatq́ Gentis ſuæ ceruicoſam inobedientiam, atq́ perfidiam. Præterea veniam orat delictorum, & vt Deus populi ſui miſertus, tandem eum reducat in patriam. Vt autem fidem in illorum cordibus excitet, promittit reſtitutionē Iſraëlis. Epiſtola vero Ieremiæ adiecta libello Baruch, admonitio eſt docta & euidens, ne videlicet Iudæi captiui in Babylone, à Deo vero auerſi, Deos reuereātur Babyloniorū,

Quare grauiſsimè inuehitur in idololatriã, ſuadens vt verum Deum adorent, & ei ſeruiant. liber habet 6.c.

Argumentum in Ezechielem.

Ezechiel qui eo tempore in Babylonia prophetauit quo Ieremias in Ieruſalem fuit filius Buzi pontificis. Is monuit regem Ioachim dictum Iechoniam, quo in periculo verſabatur, Nabuchodonoſor vrbem Ieruſalem obſidente, quam propter peccata populi Deus iratus euertere propoſuerat. Is ergo præuidens iudicium Dei, conſuluit regi, vt propriam vitam & vrbem ſeruaret, ſe dedendo Nabuchodonoſori. Quod fecit rex, qui cum familia ſua regia & populo multo, in Babyloniam fuit tranſlatus captiuus, vt ſcribitur 4. Reg. 24. c. Cùm autem euerſa vrbs non eſſet, quia videlicet rex ſe dederat, ideo multi qui Ieroſolymis remanſerant, & etiam qui captiui ducti fuerant in Babylonem, murmurarunt contra Prophetas qui id conſuluerant, ipſorum prophetias deridendo. Quare noua viſione ipſos confirmat Ieremias in Ieruſalem, & Ezechiel in Babylonia. Eius aut admonitio prophetica abſoluitur 48. c.

Argumentum in Danielem Prophetam.

Daniel puer fuit de ſemine regio, & de principibus Iuda. Is tranſlatus in Babyloniam cum Ioacim filio Ioſiæ, iuſſu regis Nabuchodonoſor, inſtructus fuit in doctrina philoſophorum Chaldæorum, cui dans operum, nec ſe polluit ſuperſtitionibus idololatrarum, nec à puritate ſuæ religionis diſceſsit. Dominus enim Deus qui ipſum elegerat in fidelē ſui verbi miniſtrū eundem

ſancto

ſancto timore primùm, deinde prophetiæ dono ornauit, vt videre eſt in hoc libro ex reuelationibus ipſi factis, quibus futurum mundi ſtatum declarat & prædicit exponendis quatuor monarchijs vſque ad finem mundi duraturis. Prædicit etiam tempus aduentus Chriſti, excellentiam regni illius, poteſtatem Antichriſto datam, vt electis & filijs Dei noceat, & tempus quo duratura eſt illa poteſtas. Prædicit tandem Chriſtum glorioſum & triumphantem iudicium magnum facturum, ad electorum exaltationem & gloriam, atq; ad reproborum & iniquorũ ruinam & perniciem. habet aut. cap. 14.

Argumentum in Prophetas minores.

Sequuntur Prophetæ 12. quos appellant minores, non ſanè propter exilitatem argumenti, aut operis ac eruditionis, ſed propter breuitatem, & quod ſuperioribus quatuor, quos maiores vocãt, magnitudine, prolixitate, & copia ſunt diſpares.

Argumentum in Oſeam.

Oſeas eloquens, & eruditus, tanto eſt obſcurior quanto ſuccinctior, ꝓphetauit maximè contra decem tribus, id eſt, contra regnum Iſraëliticum, quamquam & tribum Iuda alicubi etiã perſtringit. Increpat ſcelera ſacerdotum, principum & populi: Fuit enim acer idololatriæ & ſcelerum inſectator, religioniſq; & iuſtitiæ veræ conſtans & fortis defenſor. Suadet illis pœnitentiam ni perire velint, diſſerit, & de vocatione omnium gentium, habet c. 14.

Argumentum in Ioelem.

Quum prophetæ tria potiſsimum ſpectent,ſcilicet oſtenſionem & increpationem peccatorum, iram & vindictam Dei, contra illa, cum exhortatione ad pœnitentiã: & conſolationem conſciẽtiarum contritarum & turbatarum proponenda certitudine diuinæ promiſsionis, vt in ipſa cognoſcatur Meſsias, per quem omnes liberantur: hic Propheta ad pœnitentiam populum ſuum exhortatur proponenda Dei miſericordia per Chriſtum, ciuſque dona promittendo per ſpiritui ſancti conceſsionem: quorum donorum prædicatorem habemus beatum Petrum in Actis, hic liber habet c.3.

Argumentum in Amos Prophetam.

Amos idiota & ruſticus à domino miſſus eſt, vt acri oratione decem tribus increparet, quæ per idololatriam, à cultu Dei, & regno Dauid erant auulſæ. Contra gentes quoque prædicauit. Infeſtus autem admodum fuit religionibus Ieroboaniticis, & ſacerdotum mollicici. Prophetauit etiam de vocatione gentium. Vixit autem & docuit regnante in Iſrael Ieroboam iuniore, & in Iuda rege Ozia. habet c.9.

Argumentum in Abdiam Prophetam.

Quum vniuerſa ſcriptura ſacra comminationes contra reprobos, & promiſsiones erga prædeſtinatos contineat, hic prophetiæ liber vtrunque complectitur. Nam minatur dominus exitium Edon ceu Eſau, id eſt, aduerſarijs populi electi, qui per Eſau, Edon id eſt rufum, Iacob electi perſecutorem, ſignificantur in ſcriptura ſacra. Populus namque Dei per Cyrum regem Perſarum

de

de captiuitate Chaldæorum reuocatus in Ieruſalem, ab aduerſarijs affligebatur, contra quos Dei iuſſu hic Propheta locutus eſt, quæ hic ſcribuntur. Conſolatur autem & cohortatur pios & electos Dei, vt ſpe liberationis fulti & gloria futura allecti, fortiter atque patienter pro iuſtitia quidlibet patiantur. Conſtat vnico tantum capite.

Argumentum in Ionam Prophetam.

Ionas Chriſti domini figura, relictis Iudæis, gentibus ſcilicet Niniuitis, monarchiæ Aſſyriorum præcipuis populis, prædicauit, quos ſine miraculis ad pœnitentiam paucorum dierum prædicatione adduxit. Hic conſideratione dignum eſt, Deum velle omnes ſaluos fieri, & nationum aut perſonarum nequaquam acceptatorem eſſe, humanum autem quippiam paſſus eſt hic Propheta cum fugit à facie domini, vt etiam cum timuit Deum miſericordia apud Niniuitas vſurũ. Hoc facto dicendum, quanta ſit Dei optimi in verè pœnitentes peccatores bonitas, vt etiam quam grauiſsimè in malis obſtinatos puniat. Hic Propheta vixit tempore Ieroboam filij Ioas regis Iſraël, vt patet, 4. reg. 14. c. hic liber habet c. 4.

Argumentum in Michæam.

Dominus Deus per Michæam peccatores reprehendit, ad pœnitentiam vocat, & ne de Dei miſericordia deſperent, pœnitentes conſolatur. Prophetauit contra Samariam, contra Iuda & contra Iſraëlem. Contra Samariam quidem, quia duo illa regna idololatria infecit: contra populum ſuum autem, quia in veri Dei

cultu non permanſit. maximè aũt primores populi reprehendit increpando vehementer falſos Prophetas. prophetat de reſtitutione per Christum, de regno Chriſti, de gentium vocatione. Docet euidẽter ſalutem obtingere per Chriſtum credentibus, & veram pietatem, verum eſſe Dei cultum. hæc prophetia conſtat c.7.

Argumentum in Nahum prophetam.

Dominus Deus, qui pœnitentibus parcit, & obſtinatos peccatores condemnat perditq; : vt Niniuitis ad prædicationem Ionæ pœnitentibus pepercerat, ita eoſdem peccata ſua repetentes deleuit per Nabuchodonoſorem, hoc prædicit Nahum, qui hoc pacto captiuos & ſeruiẽtes Iudæos valde conſolatur: hinc diſcamus, Dominũ Deum omnia videre, & adducere in iudicium quæcunq; fiunt in mundo vniuerſo. Non ſatis autem conſtat, quo tempore vixerit hic Propheta: videtur autem non longè abfuiſſe à tempore Ezechiæ regis Iudæ, conſtat hic liber c.3.

Argumentum in Abacuc prophetam.

Vix vllum eſt ſcripti genus, quod magis Dei electos conſoletur hac prophetia. Abacuc namque talis eſt vocatus, id eſt, luctator fortis, quod cum Deo ipſo, pro ipſius electis contra reprobos diſputarit, & quodammodo pugnarit. Is enim à Domino Deo eſt auſus quærere, quare ꝑmittat bonos vexari, & impios proſperè agere. Edoctus eſt aũt à Deo, Babylonios eſſe extollendos, qui tñ erant idololatræ peſsimi: electos

verò

verò deprimendos, quod illum attonitum reddit quoad intellexit Deum ſecreto ſuo iudicio electos ſuos, per impios punire, vt reſipiſcant, qui tandem eoſdem ad ſe redeũtes recipit & extollit, impijs & reprobis omnino depreſſis & confuſis. Is namque Babylonios elatos funditus euertit, poſtquàm per eos caſtigauit populum ſuum, quẽ tandem afflictum & reſipiſcentem recepit, & magnificè extulit. hic liber conſtat 3. c. & videtur eſſe eiuſdem materiæ cum pſal. 72.

Argumentum in Sophoniam.

Sophonias Ioſiæ regis Iuda temporibus prophetauit cum Ieremia. Is ſpiritu prophetico videns Deum iratum contra Iudam, propter varia ſcelera, maximè autem propter idololatriam, prædicit vrbis & regni deſtructionem, atque populi in captiuitatem abductionem, Iudæos tandem ad pœnitentiam exhortatur, & alit ſpe liberationis per miſericordiã Dei qui per Chriſtum omnes ad pœnitentiam recipit, cum eos Deum offendiſſe verè pœnitet: vt tandem cunctos populi ſui aduerſarios penitus euertit. Hæc autem ſunt figura eorum, quæ fiunt in lege noua, in veris chriſtianis & tyrannis, atque hæreticis Dei electorum aduerſarijs, conſtat. 3. cap.

Argumentum in Prophetam Aggæum.

Quum expletis 70. annis captiuitatis babylonicæ ſecundum prædictionem Ieremiæ, populus Dei redijſſet in terrram ſuam anno primo Cyri (vt ſcribitur in principio Eſdræ) cœpit reædificare templum: à cuius tamen conſtructione impeditus fuit per Aſſyrios, qui tunc illic habitabant,

per illos videlicet,quos rex Aſſyriorū illuc miſe-
rat,vt terrā habitarent, loco decē tribuū Iudæ, q̄
in Babyloniā captiuæ deductæ fuerant. Durauit
aūt eiuſmodi impedimentū vſq; ad ſecundū an-
nū Darij regis & monarchiæ Babyloniorū. Quo
tēpore ſurrexit Aggæus Propheta, q̄ ſpiritu Dei
impulſus incitauit populū,vt perſequeretur cœ-
ptū opus reſtaurationis templi, eū arguendo ne-
gligētiæ, q̄ videlicet nō ardētiùs opus Dei cura-
ret. Quod in cauſa erat, quare Deus cōtra ipſum
iraſcebatur, atq; varijs plagis afficiebat: quarū fit
mentio in principio prophetiæ. Quædā etiam
proponuntur de regno Chriſti, & de vocatione
gentium. Conſtat autem hæc prophetia cap. 2.

Argumentum in Zachariam Prophetam.

Zachariam eiuſdē fuiſſe temporis cum Aggæo
teſtatur Eſdras. Is cū ipſo idem propoſitum ha-
buit, ſcilicet populū animare ad reædificationem
templi, & potiſsimū ciuitatis. Amplius aūt ſcribit
q̄ Aggæus, Chriſti eccleſiā intelligens per ciuita-
tem quā vult ædificari: cuius eccleſiæ ædificandæ
diligentē curam vult adhiberi à paſtoribus: admo-
nens interim fugienda eſſe patrū delicta, ne illarū
pœnarū fiamus participes. Chriſtum aūt, eius ec-
cleſiā, & electos extollit atq; omnibus afflictio-
nibus liberādos prædicit vt etiam reprobos cum
Antichriſto euertēdos prænunciat cōſtat. cap. 13.

Argumentum in Prophetam Malachiam.

Malachias omnium pphetarum ordine poſtre-
mus, ſecutus eſt idē inſtitutum cū Aggæo & Za-
charia. Nā vt illi templū & ciuitatē reſtaurari cu-
rarunt, ita hic ordinē ſacerdotalē repurgari ten-
tauit.

tauit. Sacerdotum peccata detegit & arguit, ob q̃ multa mala populo Dei accidiſſe affirmat, & ipſum ordinẽ ſacerdotalem cõtemptibilẽ effectum eſſe teſtatur. Tandẽ omnes adducit ad Chriſtũ, q eſt ſolus verus ſacerdos, & vera hoſtia munda, q̃ in omni loco offeretur Deo, vt quaſi omnium ꝓphetarum propoſitũ concludendo doceat lege & prophetis ſolum Chriſtũ quæri, cui inhærere debent quicunq; ſaluari volũt: cum is ſit legis & ꝓphetarum finis, ſoluſq; Dei & hominũ mediator: per cuius in cruce afflictiuã oblationem, omnes credentes ipſi obſequuntur, Deo patri reconciliantur, & per cuius etiam euchariſticam in miſſa oblationẽ, Deo agũtur ꝑpetuò gratiæ in ecclesia, & de peccatis poſt baptiſmũ admiſsis redintegramur & reparamur, vt eius paſsionis fructus participes ſim9, atq; ipſum corporaliter & ſacramẽtaliter ex illius inſtitutione ſumẽtes ꝑ ipſum, patri re vera cõiungamur. Quæ ſola coniunctio nos cõſumat & ꝑfectè beatos efficit. Cõſtat 3. c.

Argumentum in priorem librum Machabæorum.

Quàm varijs afflictionibus populũ ſuum exerceat dominus: & etiã valdè miraculoſè eundẽ reſipiſcentẽ liberet, teſtantur facilè quæ erga illum geſta ſunt in AEgypto, in terra Chanaã, in Aſſyria, & in Babylonia homines namque in ijs quæ ſunt Dei gloriæ, & propriæ ſalutis torpeſcentes & negligentes eo modo excitare ſolet Deus, vt tandem eos quaſi deſperatos liberando, ſuã poteſtatẽ & bonitatẽ infinitam oſtendat. Hoc maximè dignoſcitur iſta Machabæorũ hiſtoria: in qua recẽſetur quomodo omnib. turbatis, & quaſi deploratis, circa verã religionem, tyrãnide impij idolo-

idololatræ Antiochi, dominus ſuſcitauit virum fortiſſimum Mathathiam, per quem populũ ſuum liberauit, & ſinceram religionem vindicauit proſtrata aduerſariorum ſuperba proteruia. Cæterũ Mathathias & filij eius Machabæi, dicti à Iuda Machabæo, qui primus conſtitutus fuit dux & princeps, erant gentis ſacerdotalis nomine Aſmodæorum, qui ita dicebantur propter quendam Aſmodeum à quo deſcenderant. Illi in ſeipſis coniunxerunt poteſtatem regiam & dignitatem ſacerdotalem etſi reges dici noluerunt ante Ariſtobulum filium Ioannis Hircani filij Ioannis Machabæi, qui capiti ſuo impoſuit regiam coronam, & regium nomen accepit: huius libri author eſt incertus, conſtat c.16.

De libris Machabæorum ſic habet beatus Hieronymus, in præfatione eorundem Machabæorũ libri, licet non habeantur in canone hebræorum, tamen ab eccleſia inter diuinorum voluminum annotantur hiſtorias

Argumentum in ſecundum librum Machabæorum.

Secundus Machabæorum liber 15. c. multa populo Dei vtiliſſima complectitur & exempla & documenta. Multas ſiquidem retexit hiſtorias, quæ priore libro puriore ſimplicitate ſunt expoſitæ. Continet percelebre illud ſeptem fratrum martyrium, & Eleazari ſenis omnibus pijs imitandam conſtantiam ac fidem, quæ Cæcilius Cyprianus in exhortatione ad martyrium copioſè producit. Quia autem hic liber cõtinet nonnulla

quæ familiorem Dei ac beatorum ſpirituum cum electis hominibus coiunctionem ſignificant, & multum ad pietatem conducunt, ideo ab impijs & ſchyſmaticis reijcitur. Verùm quicunque ſpiri tu ſancto præditi in eccleſia Dei catholica religio ſe viuunt, longe aliter ſentiunt ex eo pietatis doctrinam cum ipſa eccleſia accipientes: cuiuſmodi ſunt ſanctorum orationes, & ſacrificia preceſq; pro liberatiõe animarũ imperfectorum Chriſtianorum, qui expectando Dei gratiam in purgatorio, peccatorum ſuorum pœnas luunt. Addunt aliqui librum tertium, & quandam Ioſyppi hiſtoriam: ſed quia de illis eccleſia nondum determinauit, vt canonicos illos libros, non recipio. Vt piæ autem hiſtoriæ legi poſſunt.

Supputatio temporum vſque ad aduentum Chriſti.

Cæterum à 32. Darij anno, qui incidit in 3. annum olympiadis 72. nihil habemus veteris ac canonicæ ſcripturæ, vſque ad tempora Chriſti, niſi ea potiſſimum quæ propheta Daniel, cum Zacharia euidenter adumbrauit, nempe, imperium à Perſis transferendum ad Macedones, ab his rurſum ad Romanos: at ſub his oriturum Chriſtum dominum, qui peccata mundi expiet iuſtitiam ſempiternam adducat, gentibúſque ſibi adiunctis, iudaicam gentem repudiet, ſubuerſo ſimul templo, & vrbe per Romanos radicitus exciſa. Atque harum quidem ſtupendarum profecto rerum ſupputationem, hoc eſt annorum numerum adijciens, ait

ait. Numerabis ab extructa ſiue reſtaurata vrbe, hoc eſt à Darij 32. hebdomadas 69. id eſt, annos 483. (totidem enim annos efficient 69. per ſeptenarium numerum multiplicata) & habebis annos Chriſti, aduentus inquam in carnem. Et cum hac ſupputatione congruunt etiam gentium olympiades. Olympias apud illos habuit annos 4. Incidit ergo Darij 32. annus in olympiadis 72. annum 3. porrò octauij Auguſti Cæſaris 42. annus, in quo conſtat Chriſtum dominum in carnem veniſſe, incidit in olympiadis 194. annum. 3. Iam ergo ſi à 194. ſubducas ſuperiores 72. remanebunt 122. olympiades, quas ſi multiplices per quaternarium numerum, colliges annos 488 tempus videlicet hebdomadum, quinque duntaxat annis ſuperantibus. Dixi enim. 69. hebdomades conficere annos 483. Atqui exiguus hic 5. annorum numerus tantæ luci nullas offundit tenebras. Habemus ergo in biblijs certam & continuam ab exordio mundi ad Chriſtum vſque hiſtoriam. Et haud dubie dediſſet ſcriptores eccleſiæ plures diuina ſapientia, niſi iudicaſſet has notas, & compendium illud Danielis, ſufficere pijs. Hæc de canonicis veteris teſtamenti libris dixerimus; quibus ſubijcienda ſunt argumenta librorum noui Teſtamenti.

Argumentum in nouum Teſtamentum.

Poſtquam Deus æternus, idémque optimus & maximus, cum hominibus, per Chriſtum proprium & conſubſtantialem ſibi filium, nouum & æternum fœdus pactúque inijt, quod eiuſdem

etiam

etiam Chriſti ſanguine & morte confirmatum eſt, voluit illud hominibus prædicari & palàm denuntiari, vt videlicet omnes intelligant ſibi paratam eſſe in Chriſto, per Dei gratiam, ſalutem, ſi ipſi credãt atque obediant. Eſt enim Chriſtus factus omnibus ſibi obtemperantibus cauſa ſalutis æternæ. Hoc ſalutis & reconciliationis verbum, vniuerſo orbi annunciarunt Apoſtoli, alijque eccleſiæ paſtores, atque etiam ſcriptis nobis illorum poſteris reliquerunt, vt videlicet non alibi quàm in Chriſto, per Dei magnificentiam ſalutem quæramus. Vt autem hoc intelligamus, qui ſequuntur libri canonici noui Teſtamenti, ſunt nobis à ſpiritu ſancto in eccleſia propoſiti. Inter ſcriptores autem noui Teſtamenti primum locum occupant euangeliſtæ, id eſt, euangelicæ hiſtoriæ ſcriptores. Eſt autem Euangelium, vox huius ſignificationis noua, nouæ rei indita. Veteres enim τὰ εὐαγγέλια appellarunt quæ dabãtur fauſta nunciantibus. Cicero enim ad Atticum, ſic ait. O ſuaues epiſtolas, quibus euangelium deberi fateor. Nos verò vſurpamus, non pro ipſo præmio, ſed pro ipſo nuncio læto, id eſt, pro prædicatione rei beatæ & fœlicis, quod videlicet datus eſt nobis à patre cœleſti filius, & in hoc omnia, quæ ad bene beatéque viuendum pertinent. Angelus enim Domini apud Lucam ad paſtores clamat. Nolite timere: ecce enim euangelizo vobis gaudium magnum quod erit omni populo, quoniam natus eſt vobis hodie ſaluator, qui eſt Chriſtus Ieſus. Euangeliũ ergo nobis prædicat gaudiũ & animi tranquillitatẽ, quæ exiſtit ex eo, ꝙ filiũ ſuũ

miſit

amicis, quid cum infirmis & peccatoribus, quid cum obſtinatis & contemptoribus. Explicat præterea quibus claruit virtutibus, quomodo exemplum prætulerit vitæ, quanta polluerit authoritate. Poſtremò quomodo à diſcipulo Iudæis proditus, ab his gentibus traditus, indignißimè tractatus, tandem & in crucem adactus, mortuus ſit & ſepultus, tertia verò die reſurrexit, rediuiuum ſe ſuis exhibuerit, hinc cœlos aſcenderit, miſsis in orbem terræ Apoſtolis, qui omnibus ſalutem per mortem Chriſti partam nunciarent & credentes Deo, totos conſecrârent: habet autem capit. 28.

Argumentum iu Marcum Euangeliſtam.

Affirmant plerique beatum Marcum ſancti Petri fuiſſe diſcipulum, & ita euangelium deſcripſiſſe vt ab ipſo acceperat. Quiſquis autem fuerit, certum eſt illum ſpiritu ſancto præditum admirabili eruditione, fide atque diligentia euangelium conſcripſiſſe. Nam compendio quæ ſunt de Chriſto credenda, docta quadam breuitate conſtringit, & nobis ceu epitomen euágelicæ hiſtoriæ, reliquit, Chriſti ſiquidem & diuinitatem, & humanitatem, eius geſtis proponendis; atque etiam chriſtianiſmi ſummam 16. c. proponit.

Argumentum in Beatum Lucam.

Sanctus Lucas natione Antiochenſis, arte medicus, non fuit Apoſtolus, ſed Apoſtolicus Apoſtolorum ſcilicet diſcipulus, & comes indiuiduus

præſertim autem beati Pauli. Ille duos conſcri-
pſit de euangelica hiſtoria libros: priore, comple-
xus eſt dicta & facta Chriſti, vt Mattheus & Mar-
cus. Fertur autem eum ſcripſiſſe in partibus Acha-
iæ, ſicut Matthæum in Iudæa, & Marcum in Ita-
lia. Copioſè ea quæ ſunt Chriſti legationis 14. c.
explicauit. Vixit 84. annos, nec vxorem duxit.

Argumentum in beatum Ioannem Euangeliſtam.

Ioannes & Matthæus inter euangeliſtas ſunt
oculati & auriti teſtes: quæ enim referunt, ea vide
runt magnáque geſtarum rerum pars ipſi fuerunt
Nam ab ipſo domino Ieſu, inter præcipuos ſalle-
cti ſunt in collegium apoſtolicum. Ioannes au-
tem ſeró tandem poſt alios, ſuam hiſtoriam de in-
carnato verbo Dei ſcripſiſſe, atque euulgaſſe dici-
tur. Scriptis namque Matthæi voluit quodam-
modo adijcere coronidem doctrinarum ac ſermo
num Chriſti, maximéque earum rerum, quas alij
videbantur prærerijſſe, aut breuius perſtrinxiſſe:
maximè autem quoad Chriſti diuinitatem ſpe-
ctat: habet c. 21. hic Ioannes, virgo permanſit,

Argumentum in acta Apoſtolorum.

Beatus Lucas, poſteriori ſuo libro exponit, qui
bus modis Chriſtus reliquerit terras, vbi, quo lo-
co, quibus modis aduenerit promiſſus ille ſpiri-
tus, quibus initijs cœperit eccleſia, quæ fuerit e-
ius infantia, quæ amplificatio & auctus, quæ eccle
ſiæ iuſtæ facies, quæ doctrina Apoſtolorum, qui
veteris Eccleſiæ ritus, quæ ſtudia, quæ religio,
quæ fides, quæ doctrina falſa, quinam falſi Pro-
phetæ, qui veri, qualia vtrorumque ingenia, quæ
artes, qui mores, qualia ſunt mundi ſtudia, quales
perſequentium animi, qualiſue ſucceſſus. Item

quomodo receperit mundus euangelium. Plurima enim ſcribuntur de Petri,& aliorum Apoſtolorum concionibus & factis, de Pauli Apoſtoli prædicatione & profectionibus. Vnde & acta Apoſtolorum liber dictus eſt, habet c.28.

Supputatio temporum noui Teſtamenti.

Continet vniuerſa apoſtolica & euangelica hiſtoria annos circiter 60. Nam Chriſtus videtur natus fuiſſe annos 33. cum numeraretur. 18. annus Tiberij Cæſaris, eodem autẽ ſublatus eſt in crucẽ Inde, verò ad 4. Neronis annũ ſupputantur anni, 28. Et Paulus ſecundo Neronis anno Romam vinctus venit, & bienniũ in libera cuſtodia exegit, hactenus aũt hiſtoriã ſuam texuit Lucas, q vixit annos 84 & bona pace excedẽs, ſepult⁹ eſt in Bithynia

Argumentum in epiſtolas Apoſtolorum.

Quum, vt nõ dormit neq; dormiat q cuſtodit Iſraël, ita nõ dormiat, neq; dormitet q oppugnat Iſraël, id eſt, qui eccleſiam Dei cõturbat & oppugnat perdit⁹ Satanas: effecit ſpiritus ſanctus, fideliũ inſtructor & protector vt ijdẽ, non tantum, de veritate euãgelicæ ſalutis edocerẽtur, per Apoſtolorum tam prædicationẽ q̃ ſcripturã, ſed etiam aduerſus veritatis euangelicæ corruptores & oppugnatores munirẽtur omni tempore quo hic militabit eccleſia. Hinc igitur factũ eſt q̄ poſt euangelia, q̃ ſunt legis ſupplementũ & in quibus nobis exempla, & p̄cepta viuẽdi pleniſsimè digeſta ſunt Apoſtoli & generatim & ſpeciatim cõſcriptis epiſtolis Dei electos admonere & præmunire aduerſus Eccleſiæ hoſtes, & veritatis aſtutos deprauatores, voluerunt. Sic enim præſentia

atque etiam futura reſecarunt vitia & poſtea orituras excluſêre, diſſoluerêque quæſtiones, in hoc prophetas ſecuti, qui poſt editam & traditam legem à Moyſe, in qua omnia Dei mãdata legebantur, nihilominus tamen doctrina ſua ſemper repullulãtia populi peccata compreſſere: & propterea exemplum viuendi, libros ad noſtram etiam vſque memoriam tranſmiſerunt. Hi autem libri noui Teſtamenti doctrinæ & ſapientiæ diuinæ excellentiam continent.

Argumentum in Epiſtolam beati Pauli ad Romanos.

Quãtus extiterit beatus Paulus & quanta cũ diligentia & humilitate ipſius ſcripta legi debeant, ſatis indicant hæc Apoſtolorum coryphæi beati Petri verba, frater noſter Paulus ſecundum diuinitus ſibi conceſſam ſapientiam, ſcripſit multa difficilia intellectu. In hac autem epiſtola quam ſcripſit ad Romanos, id eſt, ad omnes qui Romæ fidem Chriſti profitebantur, ſumma chriſtianiſmi arcana complexus eſt. Hæc autem ſunt capita totius ampliſsimæ epiſtolæ, omnes tam Iudæi, quam Græci habent acceſſum ad Deum per fidem in Chriſtum, qui cunctos ſaluos cupiens pro omnibus homo factus, mortuus eſt, reſurrexit, & cœlo conſcenſo ſedit interpellans in dextra patris. Vnum ergo eſt nunc ouile & vnus paſtor. Tam lex quam natura impotens eſt ad iuſtificandum: ante omnia ergo diſputat Apoſtolus de peccato, & euincit omnes homines eſſe peccato obnoxios: dein-

deinde diſſerit de iuſtitia & oſtendit ſola Chriſti gratia per fidem,& non per opera vel merita vlla primum iuſtificari credentes . Mox effectum gratiæ & fidei explicat, docens iuſtificatos ſpiritu facta carnis mortificare , cauere ſibi à ſceleribus,viuere ſanctè & moderatè debere. Præterea diſputat de lege, & vi legis,de pugna & ingenio renati hominis, de vocatiõe gentium,et repudio, reſtitutione quoque Iudæorum, poſtremò vitam chriſtianorum inſtituit varijs & ſalutaribus præceptis. Conſtat Epiſtola 16.c.miſſa fuit à Corintho.

Argumentum in priorem beati Pauli ad Corinthios Epiſtolam.

Corinthij inter Achaicos præcipui ab Apoſtolo chriſtianiſmum edocti à falſis prophetis seducti fuerant. Hos igitur ad veram fidem reuocat. Epiſtolæ autem hæc ſunt capita. Corrigit præcipuè Corinthiæ eccleſiæ vitia:diſſerit contra philoſophiam ſecularem pro ſimplicitate Euangelij de miniſterio verbi Dei & prouentu ſiue gloria, quæ inde exiſtit ad Deum referenda: diſſerit etiam contra infamem Corinthiorum luxum & libidinem:Item de coniugio,diuortio,digamia & virginitate:diſputat de cultu peregrino,de probatis chriſtianorum ſacris ritè celebrandis reſtituendíſque, de chariſmatibus eccleſiæ varijs, & concordia ſiue charitate,de linguis & vſu prophetiæ, de reſurrectione mortuorum, & alijs pleriſque rebus vtilibus . Conſtat ſedecim capitibus,miſſa eſt ab Epheſo per Timotheum:alij volunt

ſam eſſe è Philippis per Stephanum & Fortunatum & Achaicum & Timotheum.

Argumentum in ſecundam ad Corinthios Epiſtolam.

Hæc Epiſtola tota eſt conſolatoria & apologetica. Corinthios namque pœnitentes conſolatur, & ad meliora hortatur. Se autem aduerſus Iudæos & alios veritatis fidei & religionis chriſtianæ aduerſarios defendit, & ſuam doctoris & Apoſtoli authoritatem dignitatemúe ſtrenuè tuetur & defendit, docens quo & quàm forti animo eſſe debeat eccleſiæ paſtor & verus miniſter. Epiſtolæ capita hæc ſunt. Confert legem cum Euangelio: Oſtendit quanta cum puritate Euangelium prædicarit, quantis etiam cum periculis & quanto cum ſucceſſu, diſſerit itē de beneficētia in pauperes. Poſtremò plurima congerit de rebus ſuis, pro aſſerenda ſua authoritate contra pſeudoapoſtolos. Conſtat Epiſtola 13. c. miſſa fuit à Troade per Titum ſecundum Latinos: è Philippis autem Macedoniæ per Titum & Lucam ſecundum Græcos.

Argumentum in Epiſtolam beati Pauli ad Galatas.

Hac Epiſtola planè edocemur quanta conſtantia & firmitas ſit chriſtianis neceſſaria, vt in fide ſemel ſuſcepta perſeuerent, nec circonferantur omni vento doctrinæ. Galatæ enim, qui & Gallogræci dicuntur, vt pote, quia à gallis oriundi, per Apoſtolum conuerſi, & edocti, à Iudæis ſeducti fuerunt, & perſuaſi legem Moſaicam cum Euangelio

gelio ſeruandam eſſe. Hos igitur arguit & vehementer tanquam ſtupidos & nimium faciles increpat Apoſtolus. Epiſtolæ hæc ſunt capita. In ea diſputat de iuſtificatione per fidem Chriſti, contra iuſtificationem legis & operum: format vitam & mores fide iam iuſtificatorum, & adhuc magis iuſtificandorum rectè viuendo. Ab initio Epiſtolæ multis agit de vocatione ſua, vt authoritatem Apoſtolicam ſibi afferat, quam hoſtes gratiæ ipſi aduerſantes collapſam cupiebant. Conſtat Epiſtola 6.c. Latini ab Epheſo, Græci ab vrbe Româ ſcriptam Epiſtolam dicunt.

Argumentum in Epiſtolam ad Epheſios.

Hac Epiſtola, quæ planè diuina eſt, & ſancti Spiritus abundantiam non obſcurè aut immeritò redolet, cum videlicet ſit ſcripta ab apoſtolo carcere concluſo, Epheſios qui in fide perſtiterant hortatur, vt qua cœperunt pergant, de arduis myſterijs ſubobſcure tamen cum illis diſſerens, ac demum cuique ætati, & hominum conditioni rectè viuendi modum præſcribens. Epiſtolæ capita hæc ſunt. Docet ſola gratia in Chriſto per fidem iuſtificari credentes. Deum non eſſe perſonarum acceptatorem. In Chriſto omnem eſſe plenitudinem, & per hunc gentes reconciliari Deo, deinde varias ſubijcit de officijs vitæ parænefes. Conſtat 6.c. miſſa eſt ab vrbe Roma per Tychicum diaconum.

Argumentum in Epiſtolam ad Philippenſes

Philippenſes à beato Paulo veritatem fidei & religionis chriſtianæ edocti in ipſa permanſerunt, nec pſeudoapoſtolos receperunt. Illi quum ſecundo vinctum Paulum audiſſent ipſi per Epaphroditum neceſſaria ſuppeditarunt, per quem ad eos ſcribit Paulus conſolans ipſos & eorum fidem laudans, ſimúlque ad mutuam charitatem cohortans, & aduerſus pſeudoapoſtolos confirmās. Epiſtolæ capita hæc ſunt, hortatur Philippenſes ne vinculis ſuis offendantur, ſed pergant in ſuſcepta veritate, admonet vt ſint vnanimes, & caueant à pſeudoapoſtolis legem cum Euangelio inculcantibus. Tradit ſalutaria vitæ præcepta. Habet Epiſtola 4.c. miſſa eſt ab Vrbe Roma de carcere, per Epaphroditum.

Argumentum in Epiſtolam ad Colloſſenſes.

Vas electionis Paulus, omnibus compatiens & conſulens: Colloſſenſes, quos non viderat, aduerſus hæreticos præmunit. Quum enim ab Archippo & Epaphra, ad fidem conuerſi eſſent à pſeudo apoſtolis affirmantibus Chriſtum Deum, nec veniſſe, nec venturum, ſed angelos noſtræ ſalutis eſſe authores, ſimiliter etiam Iudaicas & philoſophicas ſuperſtitiones prædicantibus auerſi & deprauati ſunt. Hos ergo admonet & munit Apoſtolus docens vnum Chriſtũ angelis præfectũ noſtræ ſalutis eſſe authorẽ, deinde ſuã authoritatẽ tutat⁹ admonet à pſeudoapoſtolorũ falſis viſioni

bus &

bus & doctrinis ſibi cauere. Demũ ad mala fugiẽda, & bona ſectanda hortatus, ſui officij vnamquamq; homniũ ætatẽ & cõditionẽ admonens, ſalutationibus epiſtolam claudit. Vnicũ eſt huius epiſtolæ caput præcipuũ, ſcilicet damnare pſeudoapoſtolos miſcentes Iudaiſmum & philoſophiæ ſuperſtitionem cum Chriſti doctrina, epiſtola conſtat 4. c. Hanc è Roma miſſam volunt Græci, ab Epheſo autem Latini, per Tichycum diaconum & Oneſimum acolytum.

Argumentum in priorem ad Theſſalonicenſes.

Theſſalonicenſium, qui accepto verbo veritatis in fide præſtiterunt, etiam in perſecutione ſuorum ciuium fidem & conſtantiam laudat. Illos ergo confirmans hortatur vt perſeuerent in fide ſemel recepta, & vt vitam puram chriſtóque dignam viuant, atq; mortuos gentili planctu, id eſt ſine ſpe reſurrectionis non lugeant: vbi interim diſputat de reſurrectione mortuorum, de iudicio futuro, de cautione & de ſanctimonia ſanctorum. conſtat epiſtola 5. c. miſſa eſt autem ab Athenis per Tychicum diaconũ & Oneſimum.

Argumentum in poſteriorem ad Theſſalonicenſes.

Quum chriſtiani afflicti aſsidua indigeant cõſolatione & cohortatione, ſiue verbo, ſiue ſcripto id fiat: hac ſecunda epiſtola Theſſalonicenſes in fide conſtantes, quos vt optabat inuiſere non licuit, conſolatur proponendo præmio bonorum & ſupplicio malorum. Epiſtolæ hæc ſunt capita, iudex Chriſtus ſuos liberabit à perſecutoribus quos ſeuerè puniet. Antichriſtus cũ po-

teſtate & virtute ſeductionis vēturus eſt ante iudicium, imperium Romanum multa pati debet, ignaui & otioſi non ſunt in eccleſia tollerandi, hæc epiſtola conſtat 3. c. miſſa eſt ab Athenis per Tychicum, alij volūt quod per Titū diaconum.

Argumentum in priorem ad Timotheum.

Hac Epiſtola proponit abſolutum exemplar paſtoris ſiue epiſcopi Euangelici: docet fidem, ſpem & charitatē eſſe finem legis & ſcopum prædicationis Euangelicæ: deſcribit eorum qui in eccleſiaſticum miniſterium aſſumi debent conditiones, contentiones & quæſtiones inutiles vitari iubet. Quid, quoque pacto vnumquemque cuiuſcunq; ſexus & cōditionis inſtituere debeat paſtor præſcribit, auaritiam deniq; tanquam omnium malorum radicem omnino chriſtianis fugiendam copioſè docet. Conſtat hæc epiſtola 6. c. miſſa eſt aūt à Laodicea per Tychicū diaconū.

Argumentum in poſteriorem ad Timotheum.

Iuuenem Timotheum ſæpius admonet Apoſtolus ne videlicet animo frangatur propter perſecutiones quas chriſtianis inferebant, illi q; prætextu pietatis pietatem veram ſubuertebant, vel etiā quia videbat Paulum propter Chriſti fidem Romæ vinctum de vita periclitari. Epiſtolæ hæc ſunt capita, admonet Paulus Timotheum ſolicitam ſui gregis curā gerere, commendat ipſi doctrinā ſanam, in qua primū eſt inſtructus: exhortatur illū ad martyrium, & ad continuā verbi Dei prædicationē: prædicit calamitates poſtremi ſeculi, & in eo futuram in multis à fide vera apoſtaſiam: prædicit ſuum exitum breui futurum, conſtat

ſtat epiſtola 4. c. miſſa autem fuit à Roma.

Argumentum Epiſtolæ ad Titum.

Quia paſtores & miniſtri eccleſiæ ſunt reliquorum exemplaria, quibus & ſcientia & ſanctitate prælucere & illucere debent, ideo apoſtolus hac epiſtola diligenter admonet Titum epiſcopum, vt Eccleſiæ prouideat de officioſis & probatis miniſtris. Epiſtolæ autē hæc ſunt capita, docet Titum Apoſtolus preſbyteros ſeu epiſcopos per eccleſias ordinare, qui ſint deligendi præſcribit. Perſonarum & ætatū officia tradit, inculcat myſterium gratiæ & fidei iuſtificationem, conſtat epiſtola cap. 3. miſſa eſt autem à Nicopoli.

Argumentum in Epiſtolam ad Philemonem.

Hac deprecatoria & commendatitia epiſtola docet Apoſtolus tantā eſſe debere chriſtianorum charitatē, vt propter eam humana & commoda & detrimenta obliuiſcantur. Conciliat igitur ſeruū Oneſimum, quem ex ſuppilatore fugitiuo, chriſtianum & fidelē ſeruum Domino ſuo remittit. Docet autem hæc Epiſtola vnico capite cōtenta quanta ſolicitudine & charitate præditus erat Apoſtolus. miſſa eſt à Roma per Oneſimum ipſum.

Argumentum in Epiſtolam ad Hebræos.

Gentium Apoſtolus Paulus ſuorum obliuiſci non potuit, quos hac Epiſtola elegantiſsima & diuiniſsima, ſuppreſſo tamen ſuo nomine (forſan Iudæis odioſo) inſtruit de ſecretis chriſtianiſmi ampliſsimis & diuiniſsimis. Epiſtolæ enim hæc ſunt capita, ab initio claris ſcripturæ veteris teſtimonijs demonſtrat Ieſum Chriſtū verū

eſſe

eſſe Deum & hominem, vnde docet non oportere eius doctrinam contemnere ni perire velimus, adijcit illum verum ac vnicum eſſe Sacerdotem hoſtiamq́ perpetuam, vt ad expiationem & purgationem nullis opus ſit Aaronicis vel Sacerdotibus vel Sacrificijs. Abſolutam namque iuſtificationem poſsidet quiſquis Chriſtum verè poſſidet, addit omnes veteris Teſtamenti ſanctos, fide Deo placuiſſe, eiq́ ſeruijſſe in patientia, charitate, & innocentia vitæ, ad quas virtutes omnes adhortatur propoſita cœleſti & æterna remuneratione. Tandem adijcit quaſdam inſtitutiones vitæ & nonnihil ſubiungit de continuo Chriſti corporis in eccleſia ſacrificio, & de eiuſdem ſalutifera communione. Conſtat hæc Epiſtola capitibus tredecim, miſſa fuit ex Italia per Timotheũ.

Argumentum in Epiſtolam beati Iacobi.

Quæ reſtant Apoſtolorum Epiſtolæ ſeptem breues & ſanctiſsimæ, appellantur à veteribus & canonicæ, & catholicæ. Canonicæ quia maximè ſpectant ad canonem ſcripturæ: catholicæ autem quia ſcriptæ ſunt non ad certas quaſdam eccleſias, ſed ad vniuerſas. Inter illas prima collocatur ea quæ eſt diui Iacobi Apoſtoli, primi Ieroſolymitani epiſcopi. Qui orta in eccleſia perſecutione, & facta ob Stephani necem credentium diſperſione, conſolatoriam ſimul & exhortatoriam ſic diſperſis ſcribit epiſtolam ædificationis plenam. Catholica autem aut canonica verè dici debet, vtpote quæ ea ferè omnia contineat, quæ chriſtiano homini ſunt cognoſcẽda, docet enim

fidem & religionem, mores, & peccata corrigit: tradit item plurima, eaq́ maxime neceſſaria, & ſalutaria vitæ præcepta. conſtat. cap. 5.

Argumentum in priorem beati Petri Epiſtolam.

Circuncisionis Apoſtolus Petrus, omnibus chriſtianis hanc exhortatoriam ſcribit Epiſtolam. Eius capita hæc ſunt, ferendæ ſunt chriſtianis afflictiones: accepta in baptiſmo per Dei gratiam & Chriſti meritum, vſque ad finem ſeruanda eſt puritas, reiectis carnalibus concupiſcentijs. Omnis gloria chriſtianorum eſt pati propter Chriſtum: magiſtratibus etiam infidelibus in politicis obediendum eſt. Vnuſquiſque ſanctè, iuſtè & piè in ſua vocatione ambulare debet. Conſtat Epiſtola capitibus quinque.

Argumentum in poſteriorem beati Petri Epiſtolã.

Senex & morti proximus hanc ſecundam omnibus chriſtianis ſcripſit Epiſtolã Apoſtolorum coriphæus. In ea omnes hortatur ad vitæ puritatem: deterret à turpibus & maximè à carnalibus vitijs, exemplis veterum, ac terrore iudicij extremi, in quo quiſque recipiet ſuarum actionum ſententiam. Vehementer inſectatur hæreticos qui ſimplicium chriſtianorum animos peruerſa doctrina corrumpunt, cõtra ipſorum aſtutiam fideles maximè nouiſsimorum temporum præmuniens & admonens. Conſtat Epiſtola capitibus tribus.

Argumentum in primam Ioannis Epiſtolam.

Hac Epiſtola fidei & religionis chriſtianæ ſinceritas atque puritas proponitur, conformitas cũ

Chri-

Chriſto in ſanctitate omnibus ad ſalutem neceſſaria docetur. Charitas Dei & proximi imperatur, fiducia peccatorum remiſsionis in Chriſto proponitur. Fuga hæreticorum & ſpirituum probatio commendatur. Conſtat hæc Epiſtola quinque capitibus.

Argumentum in ſecundam Epiſtolam beati Ioannis.

Debent Eccleſiæ paſtores vt malos accuſare & redarguere, ita & bonos laudare. Hoc præſtitit beatus Ioãnes hac Epiſtola, qua cuiuſdã claræ fœminæ & ipſius liberorum fidei & integritati cõgratulatus, eoſdem hortatur perſeuerare in charitate, ab hæreticis cauere, & in accepta doctrina perſeuerare.

Argumentum in tertiam beati Ioannis Epiſtolam.

Caium ob beneſacta commendat, redarguit acriter Diotrephen nos docens qua vehementia debeant vti paſtores Eccleſiæ aduerſus eos qui fidei & religioni chriſtianæ iniuriam inferunt.

Argumentum in Epiſtolam beati Iudæ.

Hac parua Epiſtola mirum quàm graphicè depingat beatus Iudas tã veros quàm fucatos chriſtianos. In fide & religione ſemel ſuſcepta permanendum eſſe affirmat. Vna eſt enim quæ non mutanda aut deſerenda eſt vnquam eccleſiæ catholicæ fides, vt vnus Deus eſt, & vnus mediator. Hæreticos fugiendos eſſe diligẽter præcipit: eorum quoq; mores & ingenia cõuenientibus metaphoris perbellè exprimit. Superiorib. obediẽdum & omnium ſaluti inuigilandum docet.

Argumentum in beati Ioannis euangeliſtæ Apocalypſim.

Data eſt diuinitus hæc Apocalypſis, vt per eam regni Chriſti adminiſtrationem, Dei excelſi conſilia, Chriſti gloriam, atque eccleſiæ victoriam inſignémque triumphum intelligentes & conſiderantes conſolemur in omnibus noſtris preſſuris, contumelijs & afflictionibus à quocunque illatis, certo perſuaſi, Deum nunquam deſerturum eſſe ſuam eccleſiam, ſed potius eo pacto ipſum eam purgare & perficere, vt ſic Chriſti capitis ſui veſtigijs inſiſtens, cum ipſo tandem fœlix æterna gloria fruatur. Chriſtus igitur, eius Eccleſia, electorum afflictiones, certamina, conſolationes, victoriæ & præmia: ſatanas, reproborum ſynagoga, & cœtus impius, Babylon illa magna fornicaria, tyranni, infideles, hæretici, Antichriſtus, & quæcunq; Deo, & eius veræ religioni aduerſantur, ſunt huius præſtantiſsimi libri materia. Hæc autem omnia facilè & planè cognoſcẽtur, ſi ad ſeptem illas admirabiles viſiones quæ 22. huius libri capitibus recenſentur, referantur. Sic igitur totius huius libri diuiniſsimi ſummam atque argumentum complector. Is procœmio & narratione conſtat. Prœmium beneuolentiam, docilitatem & attentionem miro artificio captans, finitur quaſi in medio primi capitis, vbi videlicet ita legitur: Ego Ioannes frater veſter, &c. Quod autem reliquũ eſt omne, narratio eſt, res diuiniſsimas atque imprimis admirabiles nobis proponens. Illa autem vt cum ſeptem præcipuis viſionibus conſtet, ad hunc modum illæ

ſunt

ſunt diſtinguendæ, & accipiendæ. Prima incipit eo loco primi capitis, vbi ita ſcribitur: Fui in ſpiritu, &c. Et protrahitur vſque ad 4.c. Illa complectitur ſeptem diuiniſsimas Chriſti Epiſtolas, quibus puriſsimus chriſtianiſmus pleniſsimè docetur, & reformãdæ eccleſiæ in paſtoribus potiſsimum ratio formaq; proponitur. Secunda viſio incipit 4.c. & protrahitur vſque ad octauum. Illa continet ſumma ſecreta de throno Dei, de ijs qui circunſtant, de libro ſcripto intus & foris, qui obſignatur ſeptem ſigillis, de libri & eius ſigillorum apertione per agnum Chriſtum omnium Dominum, & de eorundem ſigillorum myſterio. Tertia viſio incipit 8.c. & producitur vſq; ad 12. c. Illa complectitur 7. angelos tubis canentes, & eorum myſticas ſignificationes. Quarta viſio incipit 12.c. & protrahitur vſque ad 15.c. illa continet mulierem amictam ſole parturientem: prælium cõmiſſum in Cœlo inter bonos & malos Angelos, inuidiam, odium, & perſecutionem ſatanæ contra mulierem, & ipſius ſemen, eos videlicet qui purè Deum colunt. Cõplectitur denique beſtias prodigioſas & horribiles, tam de mari quàm de terra aſcendentes. Quinta viſio initium habet 15.c. & producitur ad 17. vſque. Illa continet effuſionem 7. phialarum iracundiæ Dei viuentis, mare vitreum igne mixtum, atque laudes & Cantica eorum qui vicerunt beſtiam. Sexta viſio incipit 17. c. & protrahitur ad 21. vſque. illa complectitur & proponit deſcriptionem & ſecretum inſignis illius meretricis Babylonis, de cuius fornicationum poculo biberunt Reges & princi-

principes terræ, ſimul etiam beſtiæ monſtroſæ, quæ portāt meretricem, Reges &populos ſua fornicatione ſeducentem, & draconis admirabilis condemnationem, ſatanæ alligationem, terrorem eorum qui pereunt, & conſolationem eorum qui Deo et verbo eius Chriſto redemptori & mediatori noſtro adhærentes, poſt varias tribulationes ſaluantur. Septima viſio exordium habet 21.c.& producitur vſque ad finem libri, illa cōtinet cœli & terræ innouationem, quietem, gloriam, atque fœlicitatem quam electi habituri ſunt ſub illud tempus, & in ſeculo futuro, ſcilicet poſt Antichriſti magni interitum, quando in noua Ieruſalem cœleſti erit pax & gloria communis cum perfecta Dei charitate. Tum enim reuelabitur gloria filiorum Dei, quæ eſt expectatio omnis creaturæ, vt ſcribitur Ro.8.c.1. Corint.2. Eſaiæ. 40.46.& alibi ſæpius. Hæc ſit ſumma & per partes præcipuas facta huius diuini & admirabilis libri Apocalypſis anatome ſeu diæreſis. In ſumma autem animaduerte eò omnia referri, vt verbo Dei victoria & omnium reformatio, reſtitutióque tribuatur.

Concluſio de Canonicis libris.

Plures aut etiam pauciores ijs quos recitauimus nō habet libros ſacrorum Bibliorum canon à Chriſtianis in Eccleſia Catholica receptus & propoſitus, nec profectò magnoperè curandum exiſtimo de quibuſdam qui philaphti ſuo ſenſu aut quorūdam priuatorum opinionibus nimium credentes, aut etiam Iudæorum ſynagogam, magis quàm Chriſti Eccleſiam ſequentes, quoſdam

H ex

ex prædictis libris de canone ſacro præcidunt, aut de eorum authoritate dubitant. Quid enim ad nos quod pauci aliquot ſuis affectibus corrupti, aut ab alijs errore decepti de rebus certis & authenticis authoribus dubitârunt, aut etiam nunc dubitant? Credendum eſt planè & indubitato hos omneis quos recenſuimus 74. vtriuſque Teſtamenti libros, à Spiritu Dei profectos & à Prophetis, Apoſtolis & alijs Diuini verbi miniſtris Eccleſiæ Dei eſſe traditos: atque in his doceri veritatem certam, nihilq́ue in illis erroris miſceri vel mendacij. Cæterum hæc dicta eſt veteribus canonica, id eſt regularis ſcriptura, quod à Deo nobis data ſit vitæ & veritatis regula, qua omnia probemus & iuxta quam viuamus. Hebræi appellant legem thora, quod nomen generaliter verbo Dei, adeoq́ue toti ſcripturæ ſacræ attribuunt. Significat autem thora directorium: vnde & Græci videntur mutuaſſe ſuum illud vocabulum canon, quod & ipſum interpretari poteſt directorium, lex & regula.

TER-

TERTIA PARS STROMATVM BIBLICORVM IN QVA RECENSENtur et catholicè exponuntur aliquot ijdemq; præcipui loci ſacræ ſcripturæ, tã veteris quàm noui Teſtamenti, quibus prauè detortis huius tempeſtatis hæretici abutuntur contra fidem catholicam & veritatem Euangelicam.

QVicunq; tam veterum quàm recentiorum hæreticorum ſcripta diligentius legerint, cóperient eam ſemper fuiſſe Satanæ, id eſt, Dei omnipotentis aduerſarij, eiuſdēq; gloriæ ſummæ ipſi ſoli debitæ vſurpatoris, tũ iniuſtiſsimi, tum iniquiſsimi aſtutã calliditatem, vt ſcripturæ ſacræ literæ ſuos quos à ſe deluſis inſtillauit errores prætexuerit. Nouit enim verſipellis illa beſtia ſcripturam ſacrã eſſe limpidiſsimum fontem, ex quo haurire debent aquas ſapiétiæ ſalutaris quicunq; verè inſtrui & ſalutem conſequi volunt. Nouit domini præceptum de perſecutione ſcripturarum: Nouit denique eam eſſe omnium fidelium per-

perſuaſionem quod ſcripturæ ſacræ nihil conti-nent niſi verum, ſanctum & diuinum: quodque ad ipſas relictis deliramentorum humanorum putridis lacunis & ciſternis vniuerſi concurrere debent. Quare obſtinatus hominum ſalutis hoſtis tortuoſus ille ſerpens, fontem ipſum & ſcaturiginem primam veneno conſpurcare & corrumpere nunquam non conatus eſt. Hoc autem tantò cautiùs facit quantò pernicioſiora nobis molitur. Vnde factum eſt quod his nouiſsimis & periculoſiſsimis temporibus Dei & Chriſti redemptoris noſtri religionem funditus ſublatam pertentans copioſiùs, feruentiùs & diligentiùs quàm vnquàm ſuæ deceptionis miniſtros & catechiſtas diuinarum ſcripturarum locorũ deprauatorum multitudine abundanti armauit. Qua fraude ſatanica quot prætextu pietatis, & odio deteſtationéque ſuperſtitionis in ſua retia traxerit notius eſt quàm vellemus.

Horum igitur miſertus, adnixus ſum hac tertia ſtromatum Biblicorum parte quoſdam locos notare, eosq́ potiſsimùm, quibus hodie abutuntur frequentiùs Hæretici. Qua in re nos ſeruabimus eundem ordinem, quo prius libros canonicos propoſuimus & recenſuimus.

Ex libro Geneſis.

GEneſis primo ſcribitur ita: Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valdè bona: Quo loco abutuntur, qui ex ipſo colligunt, nullum ciborũ delectum eſſe debere, quia videlicet omnis creatura Dei bona eſt. Quum enim Eccleſia docet & præci-

præcipit per Spiritum ſanctum ciborum delectū, non damnat creaturarum naturā, de qua hic ſermo habetur, ſed proponit myſterium, & ad id ꝙ ipſis valde eſt vtile homines promouere conatur.

Ibidem ſcribitur ad hunc modum: Creſcite & multiplicamini.) Quem locum ſiniſtrorſum rapiunt, qui ex illo volunt effici, Dei eſſe præceptū de Matrimonio omnibꝰ planè hominibus, cuiuſcunque ſtatus & conditionis contrahēdo: ſic enim condemnarentur, quotquot ab orbe condito cælibes vixerunt, nec fœtu ſuo terram compleuerunt. Hic ergo hominibus dat Deus poteſtatem procreandi ſibi ſimile, non autem cunctis Matrimonium præcipit: Hoc docet apertè litera ipſa diligentiùs expenſa: nam priùs, eadem prorſus dixit reptilibus & volatilibus, in quibus non eſt matrimonium. Hic igitur agit de poteſtate multiplicationis generis humani, non autem de Matrimonio, de quo agitur capite ſequenti.

Scribitur in hunc modum cap. 2. Non eſt bonum, hominem eſſe ſolum.) Quo loco abutuntur, qui ex ipſo concludunt, eos non carere peccato, qui extra matrimonium viuunt: Nam eo loco agitur de neceſsitate fœminæ, propter conſeruandam & multiplicandam ſpeciem humanam, non autem de ſingulis & omnibus hominibus matrimonio copulandis. Id textus ſequens docet ſcilicet, faciamus ei adiutoriū ſimile ſibi. Hic ergo non agitur de ſingulorum vocatione generis humani per propagationé cóſeruatione & auctióe.

Scribitur ita eodem c. Relinquet homo patrem ſuum & matrem ſuam, & adhærebit vxori ſuæ.)

Quo loco abutuntur, qui inde colligunt matrimonium prorſus eſſe omnibus præceptum: eosq; contra Dei præceptum facere, qui virginitatem vouent, & quoquo pacto cælibes viuunt: eo ſiquidem loco nõ eſt matrimonij præceptũm, ſed potius docetur qualiter ſe gerere debeãt maſculus & fœmina matrimonio copulati. Hoc docet quod ſequitur ſcilicet: Et erũt duo in carne vna.

Scribitur in hunc modum 3.c. In ſudore vultus tui veſceris pane tuo.) Quem locum prauè detorquent qui ex ipſo effici volunt, omnẽ prorſus hominem cuiuſcunque ſit ſtatus & conditionis terram colere, & manibus proprijs victum ſibi comparare debere. Affirmant enim oportere Reges, & reliquos principes, fœminas cuiuſcũq; conditionis, eccleſiaſticos etiam omnes manibus laborare. Hoc autem non vult ſcripturæ locus, ſed potius docet terram quæ ante peccatum ſua ſponte homini neceſſaria proferebat, poſt peccatum maledictam ita eſſe, in pœnam præuaricationis Adami, vt ſine cultu & hominis labore iam non vtantè producat. Nolim tamen quouis in ſtatu aut etiam ſexu perniciosam ἀεργίαν comprobare, aut etiam vllo excuſare pacto: cum videlicet ſciam nihil eſſe ocio vbique peius. Percuperẽ igitur omnes prorſus homines cuiuſcunque ſint ſtatus & conditionis & ſexus laborare, ſed ſecundum ſuam vocationem, & tantò quidem magis, quantò vocatio præſtantior eſt. Eccleſiaſtici namque & principes minus debent eſſe ocioſi quàm agricolæ & reliqui mechanici: verùm conuenientem ſibi laborem ſectari debent,

ſcilicet

ſcilicet Eccleſiaſtici docendo & ſpiritualia quælibet miniſtrando, principes autem iuſtitiam in Republica ita conſeruando, vt nemini iniuria inferatur, iuſtè viuatur, & ſuum cuique reddatur. Hinc autem eſt omnium turbarum origo & fundi chriſtiani calamitas, quòd quantò aliqui ſunt vocatione maiores (naturâ enim omnes ſunt æquales) & quantò plus à Republica percipiunt, tantò magis ocio torpeſcunt, & delicijs luxúque delibuti, omnia ſecum perdunt & confundunt.

Scribitur Geneſ. 6. & 8. Quòd cuncta cogitatio cordis humani intenta eſt ad malum omni tempore: quòd etiam ſenſus & cogitatio humani cordis in malum prona ſunt ab adoleſcẽtia ſua.) Quo loco abutentes nõnulli, inde colligunt, hominem naturâ malum eſſe & nihil niſi peccare poſſe. Quod quàm ſit abſurdum, & in Deum hominis naturæ authorem blaſphemum, ijs quibus ſana mens eſt, iudicandum relinquo. Non vult igitur ſanctus Moſes dicere, hominis naturam eſſe malã, qui priùs dixit 1. c. Cuncta quæ Deus creauit & fecit, eſſe valdè bona: nec etiam hominem peccatum vitare non poſſe, qui priùs 4. c. retulerat Dominum ita dicentem Cain fratricidæ: Nonne ſi benè egeris, recipies: Sin autẽ malè, ſtatim in foribus peccatũ aderit: ſed ſub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius. Docent igitur loci illi & homines illius temporis nequiſsimos fuiſſe: (in quibus tamẽ Noë iuſtus inuentus eſt, & placuit Deo) & poſt peccatum primi parentis, maximam fuiſſe ad peccandum in omnibus pronitatem, ante ſcilicet iuſtificationem & repa-

rationem per Chriſtum, quod etiam docet Paulus Rom.7.non autem ſermo ibi habetur de hominibus in Chriſto iuſtificatis, vt ſatis ignoranter affirmant nonnulli: De his enim loquens Paulus (in Epiſtola ad Romanos c:8.) ait, quod nihil habent damnationis, & quod in ipſis non dominabitur peccatum.

Scribitur huius libri c. 9.his verbis. Omne quod mouetur & viuit, erit vobis in cibû.) Quo loco abutuntur, qui ex ipſo colligunt, omni die, omni cibo citra vllum delectum veſcendum eſſe: Deus enim animalibus veſci permiſit hominibus non autē imperauit. Cæterùm, talis permiſsio nō debet Dei & eius Eccleſiæ iuſtam & rationabilē eorundem prohibitionem impedire. Deus enim poſteà à certis cibis abſtinentiam præcepit, vt etiam nunc iuſtis de cauſis facit Eccleſia ab eo edocta, quæ non cibum, Dei creaturam damnat, ſed vtilem delectum præcipit.

Ibidem ſcribitur de Noë, vt etiam 19. de Loth, quod inebriatus eſt.) Quibus locis abutuntur γαστρίμαργοι, qui inde colligunt, ebrietatē non eſſe peccatum: repugnat ſiquidem illis ſæpius ſcriptura, quæ condemnat ebrietatem, vt videre eſt in Paulo.1, Cor. 6.vbi dicitur, quòd ebrij regnū Dei non poſsidebunt.

Geneſ.14.ſcribitur ad hunc modum: At Melchiſedec rex Salem, proferens panem & vinum (erat enim Sacerdos Dei altiſsimi) benedixit eì, &c.) Quo loco palàm abutuntur, qui ex eo colligunt, Melchiſedec Sacrificiū nō fuiſſe panem & vinū. Quia videlicet ſcribitur, ꝓferēs vel ꝓtulit.

Non

Nõ autem offerens vel obtulit. Primùm enim illi Rabbinorum expoſitionibus confutantur, qui dicunt Melchiſedec protuliſſe panem & vinum, vt Deo illa ſacrificaret, atque ei gratias ageret propter conceſſam Abrahæ victoriam. Melchiſedec igitur, figuram ſecuti, & adimplentes Chriſtiani propter Eccleſiæ victoriam, gratias agunt DEO per ſacrificium corporis & ſanguinis Chriſti ſub ſpeciebꝰ panis & vini contentorũ. At hic lubens eos rogârim, quódnam fuerit Melchiſedec ſacrificium, ſi non obtulit panem & vinum: Nam quia erat ſacerdos, oportebat eum habere aliqd quod offerret. Vellem etiam reſponderent, quare protulerit panem & vinum, niſi ad ſacrificiũ peragendum? Nam ſpolijs & rebus ad victum neceſſarijs plenus erat Abraham: qui etiam decimas dedit ipſi Melchiſedec. Ad hæc diligenter notandum, quod manducabantur ſacrificia pacifica, vt per manducationem illorum participatio fieret: vt docet Apoſtolus 1. Corint. 10. Et ita poteſt dici Melchiſedec protuliſſe Abrahæ ea in myſterio comedenda, quæ priùs pro vocatione & officio obtulerat & ſacrificauerat Deo Altiſsimo, cuius erat Sacerdos. Oportet igitur Melchiſedec ſacrificaſſe panem & vinum, cuius Sacrificium erat figura Sacrificij Chriſti, qui exiſtens Sacerdos ſecundum ordinem Melchiſedec, non obtulit panem & vinum. (Sic enim nihil maius obtuliſſet quàm Melchiſedec) ſed ſub ſpeciebus panis & vini corpus & ſanguinem ſuum, vt figuræ veritas reſponderet. Hoc autem fecit, quando, cœna more Iudæorum facta, Chriſtianorum commu-

nionem in ſuo corpore & ſanguine inſtituit, illud prius ſub ſpeciebus panis & vini ſacrificando, quàm ad manducandum & bibendum dederit. Quod etiam fecit, vt figuram agni paſchalis impleret, qui prius immolabatur, deinde manducabatur. Myſterium igitur Euchariſticum, nouæ legis Sacrificium, Chriſtus primus inſtituit & celebrauit, legum naturæ & Moſaicæ figuras adimplendo, cum dicit: HOC FACITE IN MEI COMMEMORATIONEM. Is enim corpus ſuum conſecrauit, obtulit & communicauit, quæ eadē omnia faciunt quotidie ex ipſius mandato Euangelici Sacerdotes, in altari miniſtrantes.

Huius libri 15. c. ſcribitur: Quòd credidit Abraham Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam.) Quo loco peſſimè abutuntur, qui ex eo concludunt, ſolam fidem eſſe ad ſalutem & iuſtificationē neceſſariam, nec curanda eſſe bona opera. Docet enim Moyſes Abrahamum fidem habuiſſe, quæ ad iuſtitiam imprimis eſt neceſſaria, vtpote quæ eſt omnis ædificij ſpiritualis fundamentum, & ſubſtantia rerum ſperandarum, vt docet Paulus Hebr. 11. c. non autem negat opera eſſe vtilia aut etiam neceſſaria, imò idipſum confirmat poſteà, ſcilicet 22. c. cum docet Deum præcepiſſe ipſi Abrahæ filij ſui vnici Iſaac immolationem. Id etiam docet B. Iacobus 2. cap. ſuæ canonicæ, cum ait Abrahamum fuiſſe iuſtificatum per opera, & non per fidem tantum.

Geneſis 19. c. ſcribitur ad hunc modum: Dixit Loth: Habeo duas filias, quæ necdum cognoue-

runt virum : educam eas ad vos, & abutimini eis ſicut vobis placuerit. Quo loco minus intellecto abutuntur, tàm qui inde colligunt ſimplicem fornicationem non eſſe peccatũ, quàm etiam omnia iuſtorum opera mala eſſe. Nam & ſi ſimplex fornicatio forſan tunc tam grauc atque nunc, non erat peccatum, non tamen ſequitur, iuſtum Loth eam approbaſſe, qui minus malũ eligens, & ſuam in hoſpitalitate fidelem charitatem confirmans, proprias filias mallebat violari, quàm tantum ſcelus in viris committi : vel etiam forſan tali filiarum conceſsione, Sodomitarum impetum reſtinguere intendebat. Quod autem ad iuſtorum opera ſpectat, minimè conſequitur, ea omnia impura eſſe, ſi aliqua ſint eiuſmodi. Nã hoc admiſſo, quod in eo facto peccârit Loth, nõ ſequitur inde, quòd in omni alio, vel etiam omnes reliqui. Sed turbarum & non veritatis amici hæretici, nõ norunt modum tenere: quin potiùs ſemper ad dexteram aut ad ſiniſtram declinare conſueuerunt.

Geneſis 39.c. ſcribitur in hoc pacto: Fuit Dominus cum Ioſeph, & miſertus eſt illius.) Quo loco minus intellecto abutuntur bonorum operum oſores: ex eo malè colligentes, bona Chriſtianorum & Dei electorum opera, nihil mereri apud Deum, nec ipſum eadem reſpicere, vt propter illa nobis aliquid boni largiatur. Nam & ſi Domini Dei miſericordia eſt ſuper omnia opera eius, & quicquid facit cum electis ſemper cum miſericordia & gratia facit, non tamen ſequitur, quin ex iuſtitia remuneret omne opus bonum, vt etiam punit omne malum. Fuiſſe ergo cum

Ioſeph & eiuſdem eſſe miſertus dicitur dominus,quia Ioſeph iuſtus erat, atque Deum timebat, quod quia non eo pacto faciebant reliqui captiui, iccirco non ita illis affuit, nec ita eos extulit dominus Deus,cuius miſericordia facit locum vnicuique ſecundum operum meritum, vt ſcribitur Sapientiæ.16. Dei igitur miſericordia nō tollit,ſed efficit & remunerat hominum piorum merita.

Geneſis 48.c.ſcribitur ad hunc modum:Inuocetur ſuper pueros iſtos nomen meum, nomina quoq; Patrum meorum Abraham & Iſaac, & c. Quem ſanè locum minimè intelligunt,ſed apertè corrumpunt & deprauant, qui ita illum exponunt, quaſi vellet Patriarcha nomen tam ſuum, q̃ Abraham & Iſaac ſolum proferri & nominari in filijs:non aũt per illorum merita & fauorem fideles poſteros ad Deum, vt ab eo facilius exaudirentur, accedere debere. Obſecro enim attendant omnes pij & docti, quid hoc eſſet dicere Quorſum namque conſuleret & iuberet vir ſanctus, maiorum ſanctorum virorum & patriarcharum nomina ſuper poſteris inuocari, niſi vt Deus, qui cum ipſis fœdus inijt, (vt in lege Euãgelica cum Apoſtolis) illorum obeditionis & fidei memor, propter illos poſteris benefaciat: vel gratiam & virtutes augendo, aut delicta & peccata condonando? Quum autē nihilominus idipſum cum ſcriptura ſacra docemus & affirmamus in Eccleſia Catholica, nō veretur vir bonus & doctus, ſcilicet, Caluinus lib.3. c.20. ſect.25. nos truncos ligneos, ſtupidos, etiamnum & bar-

dos

dos vocitare. Sed quid faceremus, quum ita aſſueuerit homo ad miraculum vſque audax atque impudẽs, qui quæ planè ignorat religionis chriſtianæ myſteria, infœlicisſimè blaſphemare nunquam ceſſat? Sed ad literam. Quare (dicant velim Eccleſiæ triumphantis & militantis ſectores) vult Patriarcha inuocari ſuum & Patriarcharum nomina? An vt Deus illorum meminerit? At nihil obliuiſci ſolet: an vt ipſis benefaciat? Sunt beati: an vt Poſteri gentilitio more ab illis denominentur? Hoc aliter factum eſt: Nam non Abrahamitæ, aut Iſaacitæ, aut etiam Iacobitæ dicti ſunt illorum Poſteri fideles Iudæi. Non ergo ſanè niſi vt Deus poſteris ipſis benefaciat, fauore quo excepit ſemper bonos & fideles illos Patriarchas. Hoc autẽ hinc dilucidum euadit, quod hic de benedictione, id eſt, auctione, multiplicatione & qualibet proſperitate agitur. Inuocare igitur ſanctos Dei fideles, huius lucis vſura priuatos, non quidem mortuos, ſed verè cum Deo viuentes, ſanctum, vtile, pium ac religioſum, imprimis cenſeri debet, Nam hic preſens textus docet, ſanctum Patriarcham inuocaſſe propriũ angelum, vt filijs Ioſeph benediceret. Verba enim ipſius ſunt eiuſmodi: Angelus qui me eruit de cũctis malis benedicat pueris iſtis. Cedo, an non dirigit ſermonem & orationem ad angelum? Rogo prætereà, ſi non eſt eadem ratio angelorum & beatorum hominum ſpirituum in cœlis degentium? Quum igitur Deus ſanctiſsimus ſanctos ſibi fideles eo fauoris gradu receperit, vt propter ipſos cum hic viuentes, tum in cœlis bea-

tos,

tos, infirmis & peccato obſtrictis mortalibus parcere & benefacere velit : quis ipſius ordinationi(niſi θεόμαχος)obſiſtere volet? Sic legimus Moyſen inuocatione Abrahæ, Iſaac & Iacob veniam impetraſſe ſceleroſo populo. Exod. 32. Quare ergo dubitabimus, illos nobis piè affectos, & eiuſdem corporis Chriſti nobiſcũ membra inuocare?Sic enim conſeruatur charitas chriſtiana, per quam eſt quædam communio & participatio bonorum omnium. Sic diſponimur ad Dei gratiam,eorum meritis & precibus recipiendam. Vident & ſciunt noſtrum ſtatum, qui Dei maieſtatem facie ad faciem ſpeculantur & intuentur. Hic namque mundus inferior, cœli eſt veluti theatrum. Quum igitur teneamus fœdus religionis, quod cum ipſis Deus inijt, per ipſos verè ſanctos ad illum accedamus qui peccatores ſumus : vt ſic noſtræ infirmitates eorundem precibus & meritis excuſentur, per Chriſtum Ieſum vnicum omnium fidelium mediatorem & redemptorem, tam ipſorum quàm noſtrum caput. Quicunque aliter ſapit, Chriſtianus verè dici non poteſt. Attende autem cum Apoſtolis nouum fœdus & pactum à Deo Chriſto initum eſſe,tam pro ipſis, quàm pro nobis illorum poſteris. Quare Moyſen & ſanctos Patriarchas interponentem ſequuti, per ipſos ad Deum Chriſtum ſceleribus obſtricti adeamus, veniam ab ipſo,eorundem meritis & precibus cõſequuturi.

Ex Exodo.

EXod.9.ita ſcribitur de Pharaone. Idcirco poſui te, vt oſtendam in te fortitudinem meam, & nar-

& narretur nomen meum in omni terra. Quo loco abutuntur apertè, qui ex illo colligunt, nullam ineſſe hominibus actionum libertatem, ſed Deum authorem & cauſam eſſe mali non minus quàm boni. Deus enim, qui omnium bonorum author eſt, mala non agit: ſed tantum permittit, hominem liberè agere ſinendo, quia autem Deus tam bonus eſt, quòd ex malo elicit bonum, ideò ad ſui nominis gloriam excitauit Pharaonem. Quòd autem non Deus, ſed homo ſolus ſit peccati ſui cauſa, teſtatur quod ſubiungitur in fine capitis his verbis: Auxit peccatum ſuum Pharao, & ingrauatum eſt cor eius. Si etiam Deus malum ſeu peccatum eius operatus eſſet, non eum toties per Moyſen monuiſſet. Cedo etiam, quo pacto Deus iuſtè poſſet punire peccatū, cuius ipſe author eſſet? ad actum igitur ſolum, & non ad ipſius deformitatem concurrit ſanctus Deus.

Exod. 10. c. ita ſcribitur. Ego induraui cor Pharaonis, &c.) Quo loco planè abutuntur illi, qui inde colligunt, hominem in agendo libertate ſpoliari, & neceſsitate ad malè agendum impelli à Deo: Sequens namque littera eos cōfutat, quæ ita habet: Hæc dicit Dominus Deus Hebræorū: Vſquequo non vis ſubijci mihi? Dimitte populū meum, vt mihi ſacrificet: Sin autem reſiſtis, & non vis dimittere eum, ego induraui, &c. Indurare autem dicitur Deus, quando gratia ſua indignos, malo obſtinatè inhærere permittit. Sic intelligas omnes locos huic ſimiles, quibus videtur doceri quòd Deus ad malum impellat, & quadā neceſſitate ad illud adigat.

Exod.

Exod. 20. c. ita ſcribitur. Ego ſum Dominus Deus tuus, non habebis Deos alienos coram me, Non facies tibi ſculptile, neq; omnẽ ſimilitudinẽ q̃ eſt in cœlo deſuper, & quæ in terra deorſum, Non adorabis ea neq; coles. Quem ſanè locũ nimis ignoráter ne dicam impudenter detorquent & deprauant qui ex eo colligunt omnem prorſus imaginum eiectionem, & earundem cultum à DEO condemnari. Quod enim hoc ſit ita, dilucidum fit ex eo quod Dominus Deus poſteà iuſſit varias imagines erigi, puta Cherubim, ſerpentis, &c. Hoc igitur loco & ſimilibus plurimis damnat & prohibet Dominus idóla, & idolorũ cultum, non autem vllo modo Dei & Sanctorum eius imagines, earumq; venerationem iuſtam & moderatam, vt præſcribit Eccleſia Chriſti. Quòd autem Deorum falſorum cultum deteſtãdum intelligat, indicant propria eius verba, quæ ſunt eiuſmodi: Non habebis Deos alienos coram me, & in fine capitis: Non facietis vobis Deos argenteos, nec Deos aureos facietis vobis. Nulla eſt autem ne minima quidem in Eccleſia Catholica idololatriæ nota, cum imagines Dei & Sanctorũ proponit colendas. Nam in ipſis eæ res quarum ſunt imagines repræſentantur & coluntur cultu, veneratione & adoratione ipſis conuenienti. Nõ ſeparant autem Chriſtiani imagines cum ipſas venerantur à rebus ipſis quas repræſentant. Peroptarem autem rude vulgus pleniùs edoceri per Paſtores idoneos, quis ſit verus & purus imaginum ex Eccleſiæ intentione & doctrina vſus. Timeo enim hic ἀτάκτως pleraq; fieri.

Exod.

Exod.23.ita ſcribitur: Non erit in te infœcunda nec ſterilis.) Quo loco abutuntur, qui ex eo colligunt, nemini licere virginitatem perpetuam vouere : quia videlicet omnibus præcipitur matrimonium : & per illud, generis humani multiplicatio. Nam hoc loco vt etiam Deut.7. & 25. non præcipitur matrimonium, ſed promittitur fœlicitas abundantiæ & multiplicationis. Expēde textus, & videbis quàm praue & inepte eos adaptent & detorqueant hæretici.

Exod.32.ita ſcriptum eſt:Videns autem populus quòd moram faceret deſcendendi de monte Moyſes, cōgregatus aduerſus Aāron, dixit: Surge, fac nobis Deos qui nos præcedāt,&c.) Quem locum minùs intellectū prauè detorquent nonnulli aduerſus vniuerſitates,& in eis bonas diſciplinas tū profitentes tū addiſcentes : affirmando nullum prorſus beneficio donatum à reſidentia excuſari,quia ibi ſtudeat,aut doceat. Horū enim imperitia apertè conuincitur, tàm ex Conciliorum,quàm ex ſummorum Pontificum Decretis, quibus docemur Magiſtros ſeu doctores Theologiæ tamdiu à reſidētia propriorum beneficiorum excuſari, & eorundem fructibus & prouentibus iuſtè gaudere, quandiu docent in vniuerſitatibus famoſis, ſtudentes autem per omne tempus ad curſum perficiendum ſtatutum. Hoc autē habita etiam ratione præſentis, iuſtiſsimum & vtiliſsimum Chriſtianiſmo iudicabunt oēs, qui ſano ſunt iudicio. Quæro enim, ſi non peccaret grauiſsimè doctor Theologus, omnium rerum tam diuinarū quàm humanarum cognitiōe inſi-

I gniter

gniter & eminenter præditus, (tales enim debent eſſe quicunq; in numerum & ordinem doctorum Theologiæ aſciſcuntur) ſi ſe & talentum Domini ſibi creditum abſconderet, in pago, cum plebecula ruſtica ſolidioris doctrinæ incapaci, ſemper commorando? hac ſanè popello vtilius infundet & inſtillabit mediocriter eruditus ſubpaſtor, vita & moribus probatus: at paſtor eſt illius loci & gregis, à quo victum & veſtitum recipit doctor ille regens. Fateor quidem: ſed etiam doctor eſt. Quatenus paſtor illius loci, gregi debet paſtum ſpiritualem à quo recipit corporalem. At quia doctor eſt, & adeo emenentiori doctrina donatus, vniuerſæ Eccleſiæ debitor eſt, quam melius & commodius adiuuare nô poteſt, quàm publicè in vniuerſitatibus famoſis ad quas vndequaque confluunt erudiendi Chriſtiani, ſacras literas profitendo. Sic enim & ſuos greges & alios infinitos Chriſtianos, quibus etiam ex vocatione debitor eſt, (nam doctores Theologiæ eò vocantur: vt doceant omnes gentes, habentes poteſtatem per vniuerſum orbem prædicandi, ſcripturas ſacras exponendi & legendi) inſtruit. Adde quòd ſæpius plus prodeſt Eccleſiæ in vno ſolo eminenter erudiendo, qui poſteà infinitos edocebit, quàm ſi per totam vitam cum plebe ſua (cui ita prouidere tamen debet per alium vt nihil ipſi, quo ad Chriſtianiſmum ſpectat, deſit) degiſſet. Hic autem duo ſummè abſurda præterire nequeo: prius eſt, quòd iam in Eccleſijs cathedralibus, in collegiatis, in monaſterijs & conuentibus, non vigent exercitia bo-

narum

narum diſciplinarum, vt in initio factum eſſe certũ eſt. Hoc enim ſi eſſet, facilè ad omnes παροικίας, dimanaret doctrinæ Chriſtianæ neceſſaria cognitio. Poſterius verò, ex quo prius exortum eſt, in hoc eſt : quod beneficia quæ hominibus vita, ſcientia & moribus probatis omni iure tribui debent, inutilibus truncis & rapaciſsimis lupis obijciuntur. Sic enim, contrarius, perſonis de beneficijs, & non de perſonis beneficijs hodie videmus paſsim prouideri. Quòd ſanè malũ niſi citò tollatur, omnia (timeo) turbata ſemper & confuſa habebimus, ſentiéntque (ſed forſan nimis ſerò) principes, quàm grauiter Deus iuſtus ferat tantam iniuſtitiam, per quam omnia penè in Eccleſia euerſa & perdita videmus. Malum etiam omninò eſt intolerabile, ex quo ſummum chriſtianiſmi detrimentum pendet, quia videlicet etiam ipſi doctores, qui Regẽtes vulgò dicuntur, nõ ſatis probè ſuo funguntur officio: continuè in Vniuerſitatibus, quarum honoribus & emolumentis gaudent, vt tenentur, legendo. Videtur namque per illorũ ſocordiam & miſerrimam ἀεργίαν exſiccatus eſſe vberrimus Theologiæ fons: ridetur & contẽnitur per illos Theologia, per quos florere, & ſummo in precio eſſe deberet: Canes facti ſunt muti, & greges inuaſerunt lupi. Tacent & dormiũt doctores Theologi, qui dicuntur regentes, non legendo: & ideo inſoleſcunt, & fidem in multis euertunt Hæretici. Qua conſcientia, quæſo (nobiſipſis ſapiamus) regẽtiæ ſtipendia accipiũt doctores Theologi, qui nõ docent? Qua fronte nõ officioſos pa

ſtores redarguent, qui proprio officio tam apertè deſunt? Turpe eſt enim ſanè doctori cum culpa redarguit ipſum. Sed nolo de eis plura. Non eſt ſiquidem mei inſtituti τὰ ἀκίνητα κινεῖν. Percuperem autem nos omnes ex officio agere, vt Eccleſia Chriſti ædificationem acciperet. Verùm quis æquo animo feret, quòd Hæreticis palàm religionem Chriſtianam noſtro tempore oppugnantibus, philoſophi, æremitæ & omnis generis monachi, poëtæ, immò etiam milites & quarũlibet aliarum vocationum aliqui, in perniciosè tacentium doctorum Theologorũ meſſem, ridicule & cum ſummo Chriſtianiſmi detrimento, falcem nõ omninò ſufficienter de religione ſcribendo, miſerunt? Miror autem vnde profectum eſt, quòd ſingularum facultatum profeſſoribus regia noſtro tempore ſunt propoſita ſtipendia, ſolis relictis Theologis, idq́ in excellentiſſima & nominatiſſima Pariſienſi vniuerſitate: honos ſanè alit artes, omninoq́ fieri non poteſt, vt qui eget, liberè & vt par eſt philoſophetur. Indignũ autem cogitatu & relatu turpiſſimum eſt, quod ex bonis Eccleſiæ, ijs qui laborant in verbo & doctrina ſecundum Apoſtoli doctrinam deſtinatis, nihil aut μόνον ἀυχὴ verbi DEI profeſſoribus & Theologis tribuitur. Qui namque plus pro Eccleſia laborant, minus de eius facultatibus percipiunt, aſinis omnia depaſcentibus iuxta boues arantes. Verùm, vt ad propoſitum redeat oratio, non reprehenduntur hoc loco qui maioris totius Eccleſiæ boni cauſa, à gregibus abſunt doctores Theologi in vniuerſitatibꝰ verè regentes.

Illi

Illi enim non peccant: ſicut nec Moyſes quando abſuit à populo accepturus legẽ in monte à Deo, etſi populus ex ipſius abſentia peccandi occaſionem malè accepit. Vt enim Moyſes abſuit propter maius bonum, ex Dei vocatione, ſic doctores Theologi ſuæ vocationis ſtrenuè obeuntes munus, in famoſis vniuerſitatibus à ſuis gregibus abſunt.

Idem ſcribitur in hunc modum: Sedit populus manducare & bibere, & ſurrexerunt ludere.) Quo loco abutuntur, qui propter ipſum omni prorſus ludo Chriſtianis interdicũt. Illic namque ludus immoderatus & inhoneſtus condemnatur, non autem ſimpliciter omnis ludus. Verum Chriſtianis nihil concedunt Hæretici, qui interim nihil non ſibijpſis indulgent: & hoc non miremur. Seipſos enim amantes, præ ſe ferunt quidem pietatis ſpeciem, cuius virtutem abnegant, hæreticorum more & priuilegio.

Ex libro Numerorum.

NVmerorum 23. ita ſcribitur. dixit Dominus & nõ faciet? locutus eſt & nõ adimplebit? ad benedicendum adductus ſum (inquit Balaam) benedictionẽm prohibere non valeo. Et 24. ita dicit, idem, non potero præterire ſermonem Dei mei, vt vel boni quid, vel mali proferam ex corde meo: ſed quicquid dixerit Dominus hoc loquar.) Quo loco abutuntur qui ex eo colligunt omnia neceſſariò fieri, & non eſſe vllam rerum contingentiam aut actionum libertatem. Facto enim Balaam docemur Deum eſſe fidelem in promiſ-

ſis, & certum ſuorum electorum protectorem, propter quos inſpirat & mittit Prophetas, eoſdemq́ꝫ: ita dirigit, vt aliquando non poſſint aliter loqui quàm Dominus ordinârit. Quo forſan ſenſu & illud Dauidis intelligi poteſt cum ait ita: lingua mea calamus ſcribæ velociter ſcribentis. Specialia igitur & quædam miraculoſa Dei facta non tollunt generalem & ordinariam eius circa creaturas adminiſtratioṅe, & diſpenſatioṅe. Hoc etiamnùm docet ipſius Balaam diſcedentis, datum Balac conſilium.

Ex libro Deuteronomij.

SCribitur in hunc modum Deuteronomij 4. c. Non addetis ad verbum quod vobis loquor, nec auferetis ex eo.) & eiuſdem libri 12. ſic dicitur: Quod præcipio tibi, hoc tantum facito Domino: nec addas quicquam, nec minuas.) Quibus ſanè locis perperàm abutuntur, qui ex illis colligunt gloſſemata & expoſitiones quorumlibet doctorum, vota, traditiones, cæremonias, & reliqua quæ in Eccleſia præter ſcripturam ſacram celebrantur, reijci debere. Loci enim illi non auferunt Prælatis poteſtatē aliquid præcipiendi electis Dei, quod non exprimitur ſcripturis ſacris, modò ipſis non repugnet: ſed volunt oportere populum nō ambulare in ſuis adinuentionibus, nec ſenſum ſuum ſequi, ſed pendere ex ordinatione diuina, quæ per prælatos Eccleſiæ hominibus innoteſcit. Hunc eſſe germanum horum locorum ſenſum intelligent quibus cōſiderare placuerit, quòd poſtquam hæc à Moyſe ſunt ſcripta,

multa

multæ aliæ ſcripturæ ſunt adiectæ, cuiuſmodi ſunt Prophetarum ſcripta. vt etiam alia multa nō ſcripta, per Eccleſiæ miniſtros Deum præcepiſſe ſatis compertum eſt. Adde etiam quod Moyſes verbis, cæremonijs & varijs traditionibus religionem in populo DEI, conſtituit, non autem ſcriptura ſacra quæ ipſum præceſſerit: ait enim ita, Quod præcipio tibi, hoc tantum facito Domino. Hic ergo locus illos apertè percellit & cōfundit, qui à communi & publicè vſitata per legitimos paſtores tradita fide & religione deſciſcentes, nouam quam ipſimet inuenerunt aut elegerunt, ſectantur fidei & religionis profeſſionē, ambulando in ſuis adinuentionibus. Clarus eſt ad hoc docendum ipſe textus ad populum, (non autem ad paſtores, per quos DEVS quandolibet noua quadam gregi ſuo præcipit & tradit) qui prælatorum ſuorum vocem audire tenetur, ita directus: Non addetis ad verbum quod vobis loquor, nec auferetis ex eo: Quod præcipio tibi, hoc tantum facito Domino: nec addas quicquam, nec minuas. Si obijcis quod paſtores noſtri ſunt vitioſi, interrogo ſi omnes? hoc etiam dato: rogo, ſi habemus fidem & religionem ab hominibus vitioſis, & non magis à Deo ſanctiſſimo religionis authore? An poteſt hominum infirmitas Dei potentiam, & eorundem impuritas Dei ſanctitatem polluere & inquinare? Cædo prætereà: Si Moyſes legiſlator, cui qui non obedierunt, perierunt, non eſt prohibitus ab ingreſſu terræ Chanaan, propter proprium peccatum? An non Dauid cuius pſalmos miramur & meri-

tò amplexamur non fuit turpiſſimis vitijs inquinatus? An non Salomon? an non Apoſtolus Paulus? an non Matthæus? Illorum autem ſcripta retinemus, & traditam à Deo (cuius veritas, hominum mendacio corrumpi, & peccatis ſanctitas coinquinari non poteſt) per ipſos religionem probamus & amplexamur. Conſidera etiam viros ſanctos qui noſtram religionẽ profeſſi ſunt. Populus igitur pendeat ex ſuperiorum præſcriptionibus, nec ambulet in ſuis adinuentionibus, proprias ſectando in religione & eius profeſſione opiniones, quod tamen faciunt manifeſtiſſimè Hæretici ſeditioſi & ſuperbi. Veri autem miniſtri Eccleſiæ, ea electis Dei præſcribant ex verbo Dei quæ Spiritus ſanctus ipſis vtilia reuelârit. Nõ enim ſe & ſua ſenſa, ſed Dei in Eccleſia reuelationem & ordinationem prædicare & proponere debent.

Ibidem ita ſcribitur: Cuſtodite igitur ſolicitè animas veſtras, (nõ vidiſtis aliquam ſimilitudinẽ in die qua locutus eſt vobis Dominus in Horeb de medio ignis:) ne fortè decepti, faciatis vobis ſculptam ſimilitudinẽ, aut imaginem maſculi vel fœminæ, &c.) Quo loco abutuntur, qui ex illo colligunt non tantùm ipſa ſcriptura ſacra prohiberi idola, vt vulgò dicũtur, ſed etiam imagines. Verùm non attendũt aut ſe ſcire diſſimulant qui ita colligunt in doctrina Chriſtiana non mordicus ſemper more Grammaticorum, proprietati dictionum inhærendum eſſe, ſed potiùs videndam eſſe acceptionẽ illarum vſitatam apud eos, qui diuina nobis tradiderunt dogmata. Fatendum

dum enim nobis eſt, quòd ſi ad viuum proprietas Grammatica vocabuli huius (imago) reſecetur, idem ſignificabit quòd idolum. Verum ſi vſitatam vtriuſq; dictionis apud Theologos & Chriſtianos acceptionem conſideremus (vt facere eos oportet qui in religione decipi nolunt) vt imago approbatur, ita idolum ſemper reijcitur & condemnatur. Illud enim vocabulum eam rem ſignificat quæ aliquid religiosè nobis repræſentat: hoc verò, id quod falsò Deus cenſetur, & vt talis ſummè colitur & adoratur. At notabis interim quòd hoc loco vt etiam 4. Reg. 11. c. Imago pro idolo vulgò accepto vocabulo apud Chriſtianos ſumitur, ſcilicet pro falſo DEO, vel pro repræſentatione falſi Dei. Hoc docet ſequens litera quæ ita habet. Ne fortè oculis eleuatis ad cælum, videas ſolem & lunam, & omnia aſtra cæli, & errore deceptus, adores ea & colas ea, quæ creauit Dominus Deus tuus, &c.) Hæc profectò ſi probè noſſent & diligenter, (vt par eſt eos facere,) conſiderarent grammatici tantū, et corticarij quidam huius tempeſtatis Theologi, aliquantula ſolum cognitione linguarum plus æquo elati, non tam facilè, ne dicam ignoranter aut impudenter, exploderent & ſuggillarēt longè ipſis præſtantiores, omni ſcientiarum genere probatiſſimos, antiquos illos ſacrorum Bibliorū interpretes & expoſitores, ſed potiùs vtiliter & ſibi ſalutiferè Grammaticæ proprietatis & linguarum cognitionis ſupercilium, Catholicæ & ſpirituali expoſitioni ſubmitterent. Meminerint enim, rogatos ipſos velim dixiſſe beatum Paulum

quòd litera occidit, ſpiritusauté ſolus viuificat: Verûm qui altum ſapiunt, ſemper humilem & ſimplicem Eccleſiam Dei rident & contemnunt, ſed eam vindicabit Dominus, qui abſcondit ſua diuina myſteria à ſapientibus huius mundi: perdet enim ſapientiam ſapientum, & prudentiam prudentum reprobabit.

Ibidem ſcribitur ad hunc modum: Vide ne errore deceptus colas & adores ea quæ creauit Dominus Deus in miniſterium cunctis gẽtibus quæ ſub cælo ſunt.) Quo loco nõ minus impiè quàm ignoranter abutuntur, qui ex eo colligunt, eos peccare & creaturarum rectum vſum peruertere, qui eas cultui diuino applicant, vt puta, quando aqua, ſale, & ſimilibus creaturis vtitur Eccleſia in profeſſione fidei & religionis Chriſtianæ. Nam primum dilucidum fit ex hac ipſa litera, hîc prohiberi creaturarum adorationem idololatricam, nec verbum vllum fieri de earum vſu in cultu DEI & religione fidei profitenda, quem toties ſcriptura ſacra & approbat & recipit. Si enim non eſt vtendum creaturis in cultu Dei, peccauit Chriſtus qui baptiſmum in aqua, & ſacramentum corporis & ſanguinis ſui in pane & vino inſtituit: peccarunt omnes ſancti Piatriarchæ & Prophetæ, qui creaturas Deo religionis ergò obtulerunt: ſibijpſi etiam contrarius fuit Dominus Deus, qui tot creaturarum vſum in ſua religionis profeſſione præcepit & determinauit. Naturalis igitur creaturarum vſus haudquaquam impedit, quo minus ad Dei gloriam (propter quam maximè ſunt creatæ) ipſis in religionis profeſ-
ſione

ſione corporati homines vtantur, etſi non ipſis hærendum eſt, ſed per eas ad Deum creatorem, iuſtificatorem & glorificatorem perueniendum eſt animo & cogitatione.

Ibidem ſcribitur ad hunc modum: Quia Deus dilexit patres tuos, & elegit ſemen eorum poſt eos, &c.) Quo loco imperitè abutuntur, qui inde colligunt, homines nihil prorſus mereri apud Deum, nec ab ipſo vllo pacto compenſari. Nam manifeſtum eſt, hic ſermonem inſtitutum eſſe de electione diuina, quam ſicut & primam gratiam, affirmamus non cadere ſub merito: non autem de operibus, quæ ex charitate faciunt homines gratia donati, quæ Deo eſſe grata, & ab eodem commendari & compenſari indicat præſens litera, quæ eſt eiuſmodi: Cuſtodi præcepta atque mandata, quæ ego præcipio tibi, vt benè ſit tibi, & filijs tuis poſt te, & permaneas multo tempore ſuper terram. Diſtinguendum eſt igitur de operibus gratiam præcedentibus, & de operibus gratiam ſequentibus, quæ DEO ſunt grata, & compenſantur iuſtè etiam vita æterna, ſuppoſitis Dei optimi gratia & pacto, quod eſt in Chriſto cui non communicant: nec per eius meritum ſaluari poſſunt, qui benè operari & carnem mortificari propriam crucem ferendo recuſant. Requiritur enim neceſſariò ad ſalutem conformitas cum Chriſto patiente, vt adimpleamus ea quæ deſunt paſſionum eius in corpore noſtro. Nequaquam igitur per Chriſtum & DEI gratiam ſaluari poſſunt tot noſtri ſeculi libertini carnales, qui de gratia Dei & Chriſti redemptoris me-

rito

ritò præſumentes, carnaliter viuunt: negligendo bona opera quæ ſunt omninò ad ſalutem neceſſaria, id docente Apoſtolo cùm ait, quod omni operanti bonum eſt gloria, operanti autem malum ira & indignatio. Rom. 2.

Ibidem ſcribitur ad hunc modum. Cuſtodite ſolicitè animas veſtras, ne faciatis vobis ſculptam ſimilitudinem aut imaginem maſculi vel fœminæ. Quo loco ignoranter abutuntur, qui ex eo colligunt non minùs imagines quàm idola prohiberi, aut etiam idem prorſus eſſe & ſignificare imaginem cum idolo: atq; ita, vnam eâdemq; eſſe vtriuſq; prohibitionem. Nam & ſi vocabuli grãmatico rigore forſan idem ſignificatur, vtraque dictione tamen ex vſu loquendi Chriſtianorum, aliud longè eſt idolum quàm imago. Nam idolum eſt quod quum non ſit Deus, putatur eſſe Deus, & in tali perſuaſione adoratur: dicente Apoſtolo quòd quæ gentes immolant idólis, immolant demonijs & non Deo: adde quòd ſua idóla paſsim vocabant Deos. Imago autem, eſt repreſentatio rei abſentis & ſubſiſtentis. Idololatræ igitur non putabant ſua idola eſſe repræſentationes ſed Deos, vt patet Daniel. 13. de Bel idolo, cui victum quotidiè præbebant, idipſum docet Apoſtolus Galat. 4. his verbis, Ignorantes Deum, ijs qui nõ ſunt natura dij ſeruiebatis.

Deuteronomij 6. c. ſcribitur ad hunc modum. Eritq; noſtri miſericors, ſi cuſtodierimus & fecerimus omnia præcepta eius, &c.) Quo loco non intellecto malignè abutũtur, qui ipſum illorſum rapiunt vt inde inferant nullum eſſe iuſtum apud Deum,

Deum, quũ nullus eius præcepta adimplere poſſit. Nam præterquàm quòd aliud eſt lõgè, loqui de præceptorum Dei obſeruatione in veteri & in noua lege, hîc palàm docetur nos poſſe & debere Dei præcepta ſeruare. Quorſum enim ita ſcriberetur. Si cuſtodierimus & fecerimus? adde etiam quòd alia lectio habet ita. Hæc iuſtitia noſtra ſi cuſtodierimus præcepta, &c.) ita ergo habeto loci ſenſum: ijs tantum Deum eſſe miſericordem, eòs ſaluãdo, qui cuſtodiunt ipſius mandata. Hoc idem docetur Luc.1.c. his verbis. Et miſericordia eius à progenie in progenies timentibus eum. Falluntur igitur qui malè agendo de Dei miſericordia præfidunt. Iuſti etiã qui omnia Dei præcepta fecerint, debent valdè humiliari, cõfitentes ſe eſſe ſeruos inutiles, quia gratia Dei eſt vita æterna, quæ ſolis bene operantibus donatur. Huc pertinet illud celebre Auguſtini proloquium, ſcilicet: Quum Deus coronat noſtra merita, coronat ſua dona. Sine Deo enim & ſua gratia nihil boni operari poſſumus, ſicut eius gratiæ per liberum arbitrium nobis naturale, & nunquam per peccatum ablatum, etſi multum læſum fuit, cooperari valemus. Hinc nobis meritum exurgit, & Deo gloria.

Ibidem ita ſcribitur: Dominum Deum tuum timebis, & illi ſoli ſeruies:) Quo loco abutuntur, qui inde effici volunt ſolum Deum inuocandum ac implorandum eſſe, reijciq́ debere prorſus eas preces & inuocationes quæ Sanctis fiunt. Locus enim ille diligenter inſpectus, docebit lectorem Chriſtianum illic ſermonẽ fieri de colendo vno Deo,

Deo, & de reijciendis falſis dijs, eorumq́ cultu deteſtādo. Chriſtiani autem,cum ſanctos Dei colunt & inuocant, Dei gloriæ nihil detrahunt, quia eos colunt & orant vt ſanctos Dei, & ipſius gratia electos,& ita exaltatos,vt apud ipſum plurimum alios iuuare poſsint. Omnis autem talis cultus, vt etiam inuocatio ad Deum ipum finaliter refertur,à quo omne bonum et donum perfectum deſcendit: Non igitur ſanctos orant aut colunt Chriſtiani ſeorſum à Deo, ſed potius in ipſo Deo, cuius ſancti ſunt Sic intelligi debent quæ de eadem re ſcribuntur Matth.4. & Luc.4. In quibus locis docemur, vnum tantum Deum rerum omnium authorem,cóſeruatorem ac Dominum agnoſci & coli debere: non autem vllo pacto ſanctorũ veneratio prohibetur. Hos namque quando veneramur, Dei beneficia in ipſis agnoſcimus, & ſuſpiciendo obſeruamus atque exoſculamur.

Deuteronomij 7. c.ſcribitur ad hunc modum. Elegit vos Dominus, & vobis iunctus eſt, non quia cunctas gentes numero vincebatis, ſed quia dilexit vos, &c.) Quo loco vt ſimilibus multis planè abutuntur,qui inde colligunt,Deum nunquam hominibus benefacere propter opera. Nā hîc de prima electione agitur, quæ planè eſt gratuita,non aũt de operibus hominum iam electorum,& gratia Dei præditorũ, quæ ipſi grata eſſe & cõpenſari tam in ijs qui ea operantur,quàm in eorũ poſteris, indicat ſequens litera in hæc verba:Deus eſt fidelis, & cuſtodit pactum & miſericordiam diligentibus ſe: & ijs qui cuſtodiunt præce-

præcepta eius in mille generationes. Item, ſi cuſtodieris & feceris hæc præcepta, cuſtodiet Dominus tibi pactum quod iurauit Patribus tuis, & diliget te, & multiplicabit, benedicetq́ fructui vētris tui, &c. Clarum eſt igitur ex ipſo verbo Dei, bona opera tam grata eſſe Deo, vt propterea etiam compenſata in ijs qui ea fecerunt, benefaciat eorum poſteris. Sic propter iam mortuos Iſaac & Iacob Deus pepercit populo. Sic quoque ſanctorum glorioſorum meritis & bonis operibus, iam in cælis compenſatis, Deus benefacit quotidiè ſuæ Eccleſiæ, quæ illorum eſt poſteritas & ſemen ſpirituale. Hoc ſequendo ſcripturam ſacram recolit Eccleſia, quū petit adiuuari ſanctorū in cœlo beatorū meritis & præcibus. Sed hoc beneficium contemnunt impij cæciq́ Hæretici, blaſphemantes quæ ignorant.

Ibidem ita ſcriptum legitur: Non erit ſterilis apud te vtriuſque ſexus.) Quo loco ignoranter apertiſsimè abutuntur, qui inde effici volūt, nulli viro aut fœminæ licitum eſſe perpetuam virginitatem vouere. Nam luce ipſa eſt lucidius, ibi prædici ſummam fœcunditatem & proſperitatem fore apud populum Iſraëliticum in omnibus rebus: nullatenus autem matrimonij ineundi aut abijciundi mentionem fieri. Sic enim habet textus ipſe: Benedictus eris inter omnes populos: non erit apud te ſterilis vtriuſq́ ſexus, tā in hominibus quàm in gregibus tuis, &c.) Nota ergo, Chriſtiane, Hæreticorum carnalium noſtri temporis malignam & cæcam in deprauandis ſacris ſcripturis calliditatem: atque reiectis

eorum pernicioſis & putridis ciſternis, ad ipſum ſcripturarum ſacrarum limpidiſsimum fontem confugito, illic bibito, & firmiter ſecureq; hære-to. Nam nihil niſi fucatum & iniquum tibi propinant: etſi Sanctuli apparent in angelos lucis transformati, certi Satanæ miniſtri, curios namq; ſimulantes (mihi crede) bacchanalia viuũt. Eidem igitur adhibeto Apoſtolo affirmanti, quod quæ in occulto fiunt ab ipſis, turpe eſt etiam dicere.

Deuteronomij 9. c. ſcribitur in hunc modum. Ne dicas in corde tuo, Propter iuſtitiam meam introduxit me Dominus vt tertiam hanc poſsiderem, &c.) Quo loco, aliorſum detorto, & nequaquàm intellecto, abutuntur bonorum operum oſores, inde colligendo Chriſtianos nullo modo poſſe mereri vitam æternam, ſic argumentãdo. Si homines nõ poſſunt ſuæ iuſtitiæ & meritis tribuere poſſeſsionem rerum temporalium, quomodo merebuntur vitam æternam & ſpiritualia alia quælibet? Nam diligentius totum hoc caput inſpicienti, patebit Moyſen non velle affirmare Deum nullam habere rationẽ bonorum operum & iuſtitiæ (quod patet ex eo quod in fine capitis ait, Deum populo pepercisſe propter interceſsionem iuſtorum defunctorum Abrahæ, Iſaac & Iacob) hominum electorum, ſed exprobrare ipſi populo quòd ſemper fuit duræ ceruicis, nec obſequi voluit diuinis præceptis. Deus igitur eos introduxit in terram bonam, propter ſuam bonitatem & promiſsionem factam iuſtis Abrahæ, Iſaac & Iacob: Cananæos autem expulit propter ipſorum ſcelera.

Deute-

Deuteronomij 23. ſcribitur ad hunc nodum: Nō dabis fratri tuo ad vſuram,ſed alieno:) Quo loco perperàm detorto abutuntur, qui ex eo colligunt, vſuras non omninò reprobari. Nam aliud eſt quippiam permittere, & aliud approbare,aut etiam concedere. Permittuntur enim multa ad euitandum maius malum, ſuppoſita hominū malitia & deprauatione, quæ nec approbātur nec conceduntur: Eiuſmodi ſunt meretricia, quæ in vrbibus,ad vitanda maiora mala, permittuntur:id eſt, ciuiliter non puniuntur. Talis eſt vſura, quam exercere cum alienis & infidelibus quos opprimi volebat (eſt enim pœna malorum, vſura,vt docet Dauid his verbis:ſcrutetur fœnerator ſubſtantiam eius, Pſal.108.) Deus, permiſſum eſt in lege Moſaica : talis etiam erat libellus repudij : talis eſt quoq; profeſsio factionis hæreticæ, quam ad vitandum maius malum, & ob pacificum conuictum aliquando permiſerunt principes Chriſtiani, & ſi nunquam eam conceſſerunt aut approbârunt,ſicut nec vſuras nec meretricia (nam hæc omnia aperrè Dei verbo aduerſantur) ſed tali permiſsione eiuſmodi rerum malarum deprauationem, & latius ſerpentem perniciem minuere & ſedare, vt tandem faciliùs omninò tollerent, cunctando prudenter conati ſunt. Deus autem qui omnes iudicabit, ſingulorum corda ſcrutatur.

Ex quarto Regum.

QVarti Regum. 8. c. ſcribitur ita de Ezechia rege:Ipſe diſsipauit excelſa, & contriuit ſtatuas, & ſuccidit lucos, confregitq; ſerpen-

tem quem fecerat Moyſes.) Quo loco abutuntur,qui ex eo colligunt, nullas relinquendas eſſe inter Chriſtianos imagines, ſed omnes prorſus euertendas eſſe: Nam primùm, malas non eſſe imagines manifeſtum eſt ex eo quod Moyſes vir ſanctus & Propheta magnus, iuſſu Dei imaginē illā ſerpentis erexerat, & populo in myſterio aſpiciendam propóſuerat: propter abuſum igitur imaginem ſerpentis fregit rex, non quia ſit prohibitum imagines habere religionis ergô. Quis autem fuerit ille imaginis ſerpentis abuſus, docet conſequens textus,qui eſt eiuſmodi: Siquidem ad vſque illud tempus filij Iſraël adolebant ei incenſum vt Deo, ſcilicet. Si placet de hac re plura videre, lege tractatum noſtrum de imaginibus & primam Epiſtolam noſtram aduerſus Caluinum.

4.Regum 22.ſcribitur ad hunc modum. Dixit Dominus ad Ioſiam: Colligam te ad patres tuos, vt nō videant oculi tui mala quæ introducturus ſum ſuper locum iſtum.) Quo loco non intellecto abutuntur, qui ex eo colligi volunt, ſanctos qui ſunt in cælis nō cognoſcere quæ hic fiunt. Nam longè eſt aliud loqui de ſanctis qui erant in limbo,ante Chriſti paſsionem,& de illis qui nunc vident Deum facie ad faciem:quem intuendo, tanquam in ſpeculo, quæ hic fiunt cernunt & intelligunt. Adde etiam, quòd ſancti dicuntur non videre afflictiones quæ hîc fiunt,etſi eas non ignorant, quia ab eis nihil patiuntur,nec propter eas triſtantur:ſicut fieret ſi in terra mortales eſſent.

Ex

Ex libro Iob.

IOb 14.c.ita ſcribitur: Homo mortuus non intelliget ſi nobiles fuerint filij eius ſiue ignobiles.) Quo loco abutuntur, qui ex eo colligunt, mortuos nullam habere curam viuentium in hoc mundo. Falluntur autem, quia non atttendunt, beatũ Iob eo in loco loqui humanitùs (vt etiam facit Salomon in Eccleſiaſte) quod docent verba eius præcedentia, quibus ita dixit: Putáſne mortuus homo rurſum viuet? Naturaliter igitur mortui, ſiue ſancti, ſiue etiam alij, non norunt hic viuentium ſtatum, ſed per diuinam reuelationem, aut etiam per aliam denunciationem. Eſt enim hic mundus inferior, ijs qui ſunt in cælo, veluti theatrum, in quo quæ geruntur ipſi cognoſcunt, non tantùm in generali, ſed etiam in particulari, vt docet CHRISTVS Lucæ 15. cùm dicit, Angelos qui ſunt in cælo, gaudere ſuper vno peccatore pœnitentiam agente. Ad hoc etiam docendum, multum facit locus, qui ſcribitur Lucæ 3. c. vbi ſcribitur, quòd beatus Ioannes Baptiſta adhuc hic mortalis, nouerat particulares hominum cogitationes. Litera Euangeliſtæ eſt eiuſmodi: Exiſtimante autem populo, & cogitantibus omnibus in cordibus ſuis de Ioanne, ne fortè ipſe eſſet CHRISTVS, reſpondit Ioannes dicens omnibus. Ego quidem aqua baptizo vos, &c. Cognoſcunt igitur ſancti, qui ſunt in cælis, noſtra vota & ſtatum. Repugnat autem charitati, in qua qui ſunt beati conſummati, degunt, quòd Sancti nos hic viuentes nec curent nec

adiuuent. Charitas etenim, quæ nunquam ab electis excidit, ſed hîc inchoata, in cælo perficitur, non patitur quin nobis benè velint, & quo poſſunt modo nos iuuent, ſcilicet Deũ pro nobis orando. Quare etiam vt vinculum charitatis vbiq; maneat, & ipſi diſponamur, vt eorum ſuffragijs, precibus & meritis (quibus excuſantur noſtra peccata apud Deum, & ideo hoc ſenſu orat ſæpius Eccleſia nos protegi eorum ſuffragijs, & meritis) apud Deum iuuemur, illos orare & inuocare debemus, non quidem vt nobis concedāt ipſi quæ petimus, ſed vt à Deo, à quo omne bonum deſcendit, cui ſunt perfectè & familiariter coniuncti, illud nobis impetrent. Hæc eſt ſumma doctrina de Sanctorum orationibus & inuocatione. Quòd autem Sancti nos adiuuent, nec ita abſorbeantur à conſpectu diuinæ maieſtatis, vt noſtri obliuiſcantur, teſtantur Angelorum propter noſtram ſalutem miſſorum continua miniſteria: teſtatur de Onia & Ieremia Canonica Machabæorum hiſtoria: Teſtatur etiam deprecatio Epulonis diuitis, vt multa alia huius rei exempla, quæ in ſcripturis colligi poſſunt, etſi variè ſunt ſumenda.

Ex libro Pſalmorum.

PSalmo primo ita ſcribitur: Beatus vir qui in lege Domini meditabitur die ac nocte.) Quo loco abutuntur, qui inde effici volunt, licere paſſim quibuſlibet ſcripturam ſacram exponere, neç doctorum & expoſitorum ſacrorum operam requiri. Non enim fruſtrà poſuit Deus Euangeliſtas,

ſtas, & doctores in Eccleſia. Vult ergo Dauid, beatum eum omnem eſſe, qui relicta omni iniquitate, legem Domini amat, cogitat, amplexatur & implet. Nec de expoſitione ſacræ ſcripturæ ibi fit ſermo, ſed de pia & feruenti Dei bonitatis contemplatione.

Pſal.15.ita ſcribitur: Non derelinques animam meam in inferno.) Quo loco imperitè ſatis abutuntur,qui ex ipſo effici volunt, animam Chriſti aliquid paſſam eſſe poſt mortem. Nam integra ſcriptura ſacra reclamat, animam iuſti,nulla peccati labe & reatu infecti, poſt mortem quippiam pati. Locus igitur eſt intelligendus de reſurrectione Chriſti, qui in anima deſcendit ad loca infera,vt clarè docetur. Epheſ.4. & 1.Pet.1. Non enim anima Chriſti diu manſit in inferno, nec eius corpus in ſepulchro: ſed ſtatim ipſorum reunio facta eſt. Hinc eſt quod ait Vates diuinus. Non derelinques animam meam in inferno: nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem. Hanc, autem eſſe germanam huius loci explicationem, docet beatus Petrus Actuum 2. vbi ad confirmationem reſurrectionis Chriſti citat hunc verſiculum, docetq́ impoſsibile fuiſſe teneri Chriſtum ab inferno.

Pſalmo 18. ſcribitur in hunc modum: Delicta quis intelligit?) Quo loco abutuntur illi,qui ex illo colligunt auricularem confeſsionem, quæ fit Sacerdoti, ſatisfactionem & peccatorum collectionem vanam eſſe, & ſcripturæ ſacræ contrariam. Non enim hic agitur de peccatorum confeſsione, aut ſubſequente eorum

ſatisfactione, quæ ex ſcriptura ſacra facilè colligitur, ſed de timore & incertitudine proprij ſtatus, in quo nemo nouit, vtrùm amore an odio dignus ſit. Noſtram expoſitionem confirmant quæ ſequuntur, ſcilicet, Ab occultis meis munda me, & ab alienis parce ſeruo tuo. Hic autem locus, eſt ſimilis illi, qui eſt in beato Paulo 1. Corinthiorum 4. vbi ita legitur: Nihil mihi conſcius ſum: ſed non in hoc iuſtificatus ſum: qui autem iudicat me, Dominus eſt. Et etiam illi, qui eſt, 1. Ioannis 3. vbi dicitur, quòd Deus eſt maior corde noſtro. Ipſam autem confeſsionem & ſatisfactionem aſſerunt quæ ſubiunguntur, ſcilicet: Si mei nō fuerint dominati, tunc immaculatus ero, & emundabor à delicto maximo.

Pſalmo 43. ſcribitur ad hunc modum: Si expādimus manus noſtras ad Deum alienū, nónne Deus requiret iſta?) Quo loco impudenter & ignoranter abutuntur, qui ex eo effici volunt, peccatum eſſe, ſanctos in cœlis glorioſos orate. Nā perſpicuum eſt, Prophetam illic loqui, non de his qui ſanctos Dei rogant, ſed qui falſos deos inuocant, relicto vero Deo. Hoc iudicat præcedens litera, quæ eſt eiuſmodi, ſcilicet: Si obliti ſumus nomen Dei noſtri. Chriſtiani autem cùm ſanctos orant, non à Deo aut Chriſto dei & hominum generali & ſemper neceſſario mediatore recedunt, ſed ipſo nituntur ad eius amicos & familiares ſanctos, ad facilius impetrandum per ſuffragium meritorum & orationum ipſorum, quæ petunt recurrendo. Dilucidum igitur fit ex hoc loco, quàm prauè, & cum quanta calumnia,

lumnia ſacras ſcripturas ad prætexendas ſuas impietates detorqueant Hæretici, eaſdem ad ſuam ipſorum confuſionem & perniciem deprauantes. Eos autem ſic hoc loco abuti, vt diximus, facilè cognoſcent qui legerint Caluinum libro tertio inſtitutionis impiæ (quam tamen Chriſtianam vocare eſt auſus) capite vigeſimo, ſectione vigeſimaſeptima. Summam huius propoſiti ſic habeto. Non orāt & inuocant Sancti Chriſtiani vt deos, ſed vt DEI amicos & familiares acceptosq́ꝫ: non quidem vt dent ipſi quod petitur, ſed vt à DEO, omnium bonorum fonte & largitore, illud impetrent: nos apud ipſum iuuando ſuis meritis & precibus, ſiue oratione expreſſa, ſiue interpretatiua vtantur. Non etiam orantur, vt nobis benè velint (ſicut nec DEVS ipſe) qui in charitate conſummati, eiuſdem corporis CHRISTI nobiſcum membra nos noſtráque curant, ex charitate non minus quàm Gabditæ & Rubbenitæ, obtenta iam ſua poſſeſsione in terra Chanaan, fratres ſuos adiuuerunt ante ipſos præliando: ſed vt hoc pacto diſponamur per fidem, humilitatem, ſpem & charitatem ad DEI dona, eorum meritis & precibus (propter quæ DEVS peccatorum infirmitates obliuiſcitur & remittit, vt ſæpius vtriuſq; teſtamenti ſcripturæ docent) obtinenda. Nec etiā opus eſt, ipſis acutioribus oculis aut protractioribus auribus vt noſtra vota percipiant: vtpote quibus Deus omnium rerum ſpeculum in verbo quæ circa nos fiunt, reuelat. Si mortalium ſtatum non cognoſcerent, neutiquam ſanè

ſcriptura affirmaret, mortuos Oniam & Ieremiã oraſſe pro populo Dei afflicto. Hoc autẽ mirum non eſt, quum videlicet ſanctus Ioannes Baptiſta adhuc mortalis, internas hominum cogitationes cerneret, vt ſcribitur Lucæ 3. cap. Et angeli in cælis gaudeant ſuper vno peccatore pœnitentiam agente. Lucæ 15. Sanctorum etenim hominum cum angelis par eſt conditio in cælis. Scindunt ergo & diuidunt Chriſti corpus, qui tollunt ſanctorum in cælis glorioſorum orationes, quæ ſunt media ordinata à Deo ad excuſandas noſtras infirmitates, & ad ſeruandum charitatis vinculum in tota Eccleſia, quæ vt eodem viuificatur ſpiritu, ita ſympathia gaudeat neceſſe eſt. Sancti ergo Chriſto conformes, pro nobis orant in cælis, ſuntq́ꝫ à nobis in terris orandi, vt eorum fauore à Deo exaudiamur, ad quem omnis oratio finaliter vt etiam omnis honor refertur. Hæc eſt pia, Catholica & ſcriptura ſacra ſæpiùs confirmata doctrina. Vide pleniùs de hoc propoſito in ijs quæ de ſanctorum communione per Dei gratiam ſcripſimus.

Pſalmo quinquageſimo ita ſcribitur: Cor contritum & humiliatum Deus non deſpicies.) Quo loco abutuntur, qui ex eo colligunt, in peccatoris iuſtificatione præter vitæ prauæ in bonam, commutationem, nullam requiri pœnitentiam. Hoc autem non intendebat Dauid, qui tam dura paſſus eſt poſt confeſſionem & remiſſionem peccati, vt pro eo ſatisfaceret, & pœnam ipſi debitam exolueret. Talem opinionem confutat beatus Paulus, Romanorum octauo capite,

cùm ait nos etiam poſt baptiſmũ & iuſtifica tionem mori, peccati originalis pœnam ſufferentes. Vult igitur docere Dauid, cordis contritionem eſſe neceſſariam, atq; etiam tantùm valere in hominis peccatoris iuſtificatione, vt eum Deó acceptum reddat. Talis autem cordis contritio vera eſſe non poteſt, ſi data facultate reluctetur quis confiteri peccatum ſuum, & pro eo ex ſententia Sacerdotis iudicis ſpiritualis ſatisfacere. Nam ex quo Deus eſt factus homo Chriſtus Ieſus, & hominibus dedit poteſtatem remittendi peccata in terris, neceſſe fuit homines peccatores ſua delicta confiteri, & detegere Eccleſiæ miniſtris, ad habẽdam eorundem abſolutionem.

Ibidem ſcribitur in hunc modum: Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus.) Quem locum prauè detorquent, qui ex illo volunt effici, nullum eſſe Sacerdotium aut ſacrificium miniſteriale & publicum in CHRISTI Eccleſia, ſed omnes eſſe Sacerdotes, & poſſe ſacrificium legis Euangelicæ DEO offerre. Qui falluntur ex eo, quòd non cogitant aut putant in noua lege, Sacrificiorum varia & diuerſa eſſe genera, vt puta miniſteriale ſeu publicum, quod fit à Sacerdotibus ordinatis pro tota Eccleſia: & etiam priuata, quæ fiunt à ſingulis Chriſtianis, qui etiam propter ea dicuntur eſſe Sacerdotes. Hoc igitur loco cùm ait ſacrificium Deo acceptum, eſſe ſpiritum contribulatum, intelligit mortificationem affectuum & cordis, quòd peccando contra DEVM rebellauit comminutionem & humiliationem. Quod profectò ſacrificium eſt longè Deo acce-

ptius, quàm ſacrificia beſtiarum, quæ faciebant Deo in veteri teſtamento Iudæi, quibus cordis contritionem & immolationem præfert hoc loco, vt præcidentia verba declarant, ſcilicet: Quoniam ſi voluiſſes ſacrificium dediſſem, vtique holocauſtis non delectaberis. Notandum etiam hoc loco, fieri mentionem duplicis ſacrificij, ſcilicet ſpiritus contribulati, & iuſtitiæ. Iudæi enim habebant victimas ſeu ſacrificia & pro peccatis, & etiam pacifica, ſeu pro proſperitate & gratiarum actione. Sacrificia autem iuſtitiæ, ſunt opera bona, quæ faciunt Chriſtiani iam iuſtificati. Talia ſunt ieiunia, eleemoſynæ, orationes, & cætera id genus, quæ præparauit Deus vt in illis ambulemus, ſicut docet Paulus Epheſ. ſecundo capite.

Scribitur ad hunc modum Pſal. 74. Confitebimur tibi Deus, & inuocabimus nomen tuum. Quo loco abutuntur, qui ex illo colligunt, ſanctos non eſſe inuocandos: Nam inuocatio, ſicut & oratio ſanctorum, nihil detrahit inuocationi Dei, ad quem finaliter omnis inuocatio & oratio refertur, cùm videlicet ab eo ſit omne bonum & omne donum perfectum, quod mediantibus & pro nobis orantibus ſanctis, qui in cœlis beati ſunt, ſæpè nobis cõfertur. Solus ergo Deus orandus & inuocandus eſt, vt donator: (Nam vt ſcribitur Pſal. 83. Dominus eſt, qui dat gratiam & gloriam) Sancti autem orandi & inuocandi ſunt vt mediatores & imperatores. Qui modus obtinendi aliquid à Deo eſt optimus, ſcripturæ ſacræ conſentiens, atque etiam à Deo traditus, vt videre eſt Geneſ. 20. Iob. 42. & alibi ſæpius.

Ita

Ita intellige locos, q. de hac re ſunt ſcripti : Deutero.6.2. Reg.2c. Iob.27.Pſal.17.19.49.74.115. Eccleſi.13. Ierem.29.Ioel.2.Matth.4 Marc.1.

Pſalmo 77. ita ſcribitur. Et recordatus eſt quia caro ſunt: ſpiritus vadens & nõ rediens.) Quem locum prauè detorquent, qui ex eo colligunt, poſt mortem animas defunctorũ nunquam mortalibus apparere : quæ expoſitio videtur latenter negare animarum immortalitatem: vel ſaltem ijs fauere, qui imperfectorum Chriſtianorum maculas in igne purgatorio elui negant. Falſam verò & erroneam eſſe talem expoſitionem, facilè videbit qui attenderit, illic Dauidem hominis infirmitatem et imbecillitatem ſignificare voluiſſe, ſimilitudine flatus venti, qui citò tranſit, & poſteà non ſentitur. Scripturæ quoque atq; veritati eam eſſe planè contrariam iudicabunt, qui conſiderabunt Eliam, Moyſen, Oniam, Ieremiam & alios pleroſque vita hac functos, hominibus mortalibus viſos eſſe. Melius ergo locum exponunt, qui ita aiunt, homines ſunt caro : ſpiritus vadens & non rediens, id eſt, facilè in peccatum labuntur, à quo ſine Dei gratia reſurgere non valent. Fragiles enim atque momentanei ſunt homines, & non tales, qui Dei potentiæ reſiſtere valeant.

In Pſal. 115. ita ſcribitur. Ego dixi in exceſſu meo, omnis homo mẽdax.) Quẽ locum planè detorquent & corrũpunt, qui ex eo colligunt, omnia prorſus Eccleſiaſtica Cõcilia errare potuiſſe: quia videlicet ex hominib9, qui omnes ſunt mendaces, conſtant, Falluntur autem ex eo, quia in

Con-

Conciliorum decretis, hominum tantum infirmitatem cogitant, nec Dei perpetuã cum Eccleſia præſentiam conſiderant. Non poſſe ergo errare Concilia legitimè congregata certum eſt, nõ ratione hominum, quos omnes mendaces eſſe & falli poſſe, niſi diuinitùs iuuentur, concedimus: ſed propter Spiritum ſanctum ſemper veracem, qui nec fallere nec falli poteſt: cum autem ſemper in Eccleſia eſſe docent ſcripturæ ſacræ. Propter eum ſiquidem Eccleſia dicitur eſſe columna & firmamentum veritatis, & ſine ruga & macula in ijs decernendis, quæ ad fidem & ad mores ſpectant. Hoc eſt quare Aoſtoli in ſuo Concilio dixerunt: Viſum eſt Spiritui ſancto & nobis, &c. vt ſcribitur Acto..13.

In pſal.118.ita ſcribitur: Declaratio ſermonum tuorum illuminat.) Quem locum deprauant, qui ex ipſo effici volũt, ſcripturá ſacram expoſitione nõ indigere, ſed claram, apertam & lucidam eſſe. Quæ expoſitio & opinio quàm falſa ſit, intelliget qui conſiderabit, Deum ſemper in ſua Eccleſia ad exponendas ſcripturas populo quoſdam poſuiſſe: quod nequaquàm feciſſet, ſi tam faciles eſſent, vt à quouis ſine expoſitore intelligi valerent. Hoc etiam cognoſcitur ex verbis B. Petri, qui affirmat B. Paulum ſcripſiſſe multa difficilià intellectu, quæ multi deprauant ad ſuam ipſorum perditionem, quod non fieret, ſi Spirtus ſancti expoſitionem per doctores in Eccleſia Catholica propoſitam, ſequerentur.

In Pſal.142. ita ſcribitur: Non iuſtificabitur in cõſpectu tuo omnis viuens.) Quo loco abutuntur,

tur,qui ex eo colligũt,nos nihil boni facere poſſe. Nam eo loco vult docere Dauid, nullũ prorſus iuſtum in generatione humana & corporali inueniri poſſe,vt ita nos adducat ad iuſtitiam generationis ſpiritualis, quæ fit in Spiritu ſancto per meritum Chriſti & gratiam Dei. Sic tota lex vetus hominẽ peccatorem eſſe indicat & conuincit, nec ab alio quàm à Deo iuſtificari & curari poſſe docet, vt ſic omnes ad Chriſtum vnicum mediatorem & redemptorẽ adducat. Videndum eſt autem, & quidem diligenter, in legenda ſacra ſcriptura, ni toto cælo errare & impijſſimè Dei gratiam & Chriſti meritũ blaſphemare velimus, vt diſtinguamus inter hominis ſtatũ ante paſſionem Chriſti,& eum qui eadem ſequitur. Nã ante regenerationem, quæ fit in ſpiritu per baptiſmũ, vbi meritum Chriſti applicatur,& iuſtificatio acquiritur,omnes ſumus peccatores & iniuſti: pòſt autem,iuſti & ſancti,niſi voluntariè ad peccatum redierimus,& ſicut canis ad vomitũ reuertamur. Hoc vtinam attenderent noſtræ tempeſtatis libertini & miſerrimi Athei. Sic enim non dicerẽt, homines baptiſatos ſine peccato eſſe non poſſe, quod ſcriptura vult omninò vitari, & in ſanctitate per totam vitam Deo ſeruire in baptiſmo iuſtificatos præcipit.

Pſal. 150. ſcribitur ad hunc modum: Laudate Dominum in ſanctis eis,&c.) Quem locum non intelligunt, qui negãt ex eo colligi, quòd honor ſit ſanctis hominibus exhibendus. Nam locus diligenter expenſus & ſpiritualiter acceptus proponit certò,ſanctorũ & eorũ reliquiarũ honorẽ

vt Deus in illis honoretur. Illud autem ſic facilè cognoſcetur, quia ait Propheta Deũ eſſe laudandum in ſanctis ſuis: Sancta autem illa, in quibus volebat laudari Deus, erat ſanctuarium, aut arca, aut templum, aut omnia ſimul. Cædo autem, ſi eiuſmodi caduca nõ erant, figura ſanctorum corporum, in quibus Deus debet habitare tempore legis Euãgelicæ, vt docet Paulus 1. Cor. 3. & 6. & in quibus non minùs, immò longè magìs, apparuit gloria Dei, quàm in arca & toto ſanctuario aut templo? erant ſanè. Sequitur ergo illud præceptum, quod valebat & obligabat ad Deum laudandum in illis externis & caducis tempore legis Moſaicæ, nunc ſeruari debere in honorãdis ſanctis hominibus, quorum animæ & corpora ſunt verè templa & ſanctuaria Dei. Nam ſi hoc non ſit ita accipiendum, oportebit verbum Dei non manere in æternũ: cùm videlicet iam illud Hebræorum ſanctuarium præterierit omninò. Cauendũ eſt igitur diligenter ab hæreticis huius temporis, qui cortici ſcripturarum adhærentes, nec eas ſpiritualiter accipientes, nos ad Iudaiſmum reducere conantur. Veri autem Dei electi, ſanctos honorare debent, ipſius in illis beneficia agnoſcentes & exoſculantes. Si enim propter corporalia & caduca ſabbati celebritatem amplexamur, quare nõ itidem ſanctorum Feſta propter Dei ſpiritualia & æterna beneficia celebria habebimus? Sed vult Satanas Dei memoriam & adorationem ſinceram auellere è mentibus noſtris. Quum enĩ per ſua opera nobis Deus innoteſcat, & ipſa opera DEI per feſta & celebritates ſanctorum

nobis

nobis proponantur: conatur Satanas, tollendis feſtis & celebritatibus ſanctorum Dei, memoriã & adorationem à nobis expellere. Vide quæ ſcripſimus in libello de honore ſanctorum.

Ex libro Prouerbiorum.

IN libro Prouerbiorum 16. capite ita ſcribitur: Domini eſt gubernare linguã.) Quo loco abutuntur, qui ex eo colligunt, homines nihil poſſe, quomodo etiam malè exponunt locum Dauidis, in quo ita ſcribitur, Nõ eſt ſermo in lingua mea. His enim locis & ſimilibus, non vult ſcriptura affirmare, hominem eſſe velut ſtipitem & truncum inanem, ſed eum nihil boni agere poſſe niſi à Deo adiuuetur. Hoc eſt quod Paulus ait, non eſſe hominis ſed Dei, velle & perficere bonum, non quia homo non operetur cum Deo, idq; liberè, ſed quia bonarum actionum præcipua cauſa Deus eſt, ſine quo, homo malè, ſed non benè agere poteſt. Tales ergo loci admonent, nobis opus eſſe Dei adiutorio, vt benè agamus, non autem, quòd vel libero arbitrio careamus, vel etiam quòd per illud cum DEI adiutorio nihil boni agere poſſimus. Noſtram, quæ etiam Catholica eſt, expoſitionem confirmant præcedentia, quæ ſunt eiuſmodi: Hominis eſt animam præparare, & etiam quæ ſequuntur ita, Cor hominis diſponit viam ſuam, ſed Domini eſt dirigere greſſus. Bona igitur actio eſt tribuenda partim Deo, & partim homini: non quia tota bona actio non ſit à deo, ſed quia non totaliter: Deo enim cooperatur homo vt teſtatur beatus Paulus, qui homines ait eſſe dei cooperatores.

Ex

Ex libro Eccleſiaſtes.

IN Eccleſiaſte capite 3. ſcribitur quòd idem eſt interitus hominum & iumentorum.) Quo loco abutuntur, qui ex eo cõcludunt, hominis animum eſſe mortalem. Nam certum eſt, Salomonẽ in eo libro multa dicere ex mente inſipientium, qui cum fide careant, & ſpiritu Dei non iuuentur, nihil apprehendunt, niſi quod ſenſibus percipiunt. Vndè fit, quòd cùm videant homines à pecudibus non differre, ſecundum corporis qualitatem, vt iudicent animum hominis cum corpore interire, vt fit in brutis. Chriſtiani autem fide edocti, aliter longè ſapiunt. Eodem modo intelligi debent quæ ab inſenſatis & carnalibus dicuntur. Sapient. 2. vbi ita dicitur: Non eſt refrigerium in fine hominis, & non eſt qui agnitus ſit reuerſus ab inferis.

Eccleſiaſtes 9. ſcribitur ad hunc modum: Melior eſt canis viuus leone mortuo.) Quo loco minimè intellecto abutuntur, qui ex eo nituntur confirmare ſuum errorem, quo affirmant ſanctos hìc mortales magis poſſe apud Deũ iuuare, quàm quum glorioſi cum Deo in cælis regnant. Nam clarum eſt, Salomonem in eo loco loqui talia, recitando eorum opinionem, qui nihil agnoſcunt aut ſapiunt, præter terrena & caduca: exiſtimantes animas cum corporibus interire. Ad hæc, ſancti non ſunt mortui, ſed maximè viuentes. Sunt enim beati in cælo leones viuentes: & nos hìc degentes, canes mortales. Nam Deus non eſt Deus mortuorum, ſed viuentium. Quid autẽ obſecro abſurdiùs dici poteſt, quàm ſanctos hìc mortales

nos

nos iuuare poſſe, non poſſe autem quando ſunt in cœlis glorioſi? Si nos non iuuant orationibus ſuis, quid corpori Chriſti proſunt? Quomodo in charitate confirmati ſunt, & quomodo nobis cōpatiuntur, qui ſunt eiuſdē nobiſcum membra? Nā idem planè ſpiritus Dei eos in cœlis glorificat, qui & nos hic iuſtificat & viuificat. Huc nāq; ſpectat miſsio illa ſancti Spiritus in die Pentecoſtes tam celebris. Si ergo nos non iuuant, id fit aut quia nolunt, aut quia nō poſſunt. Si quia nolunt, quomodo confirmati & conſummati ſunt in charitate? Si aūt quia non poſſunt, an non deterior ipſorum facta eſt cōditio, quando in gloriam recepti ſunt? Nam hic mortales, poterant: poſſunt ergo & volunt nos hic afflictos iuuare, qui vident & cognoſcunt noſtras neceſsitates: vt docetur Luc. 15. vbi dicitur, quòd angeli in cœlis gaudent ſuper vno peccatore pœnitētiam agente. Et 2. Machab. 15. vbi ſcribitur, quòd Onias & Ieremias orabant pro populo Dei, quod ſanè nō feciſſent, ſi non intellexiſſent ipſius afflictionem: aut etiam ſi eorundem oratio inutilis fuiſſet.

Ex libro Sapientiæ.

SApientiæ octauo ſcribitur ita: Sciui quoniam aliter nō poſſem eſſe continens, niſi Deus det & hoc ipſum erat ſumma ſapientia, ſcire cuius eſſet hoc donum, &c.) Quo loco apertè abutuntur, qui ex illo cōcludunt, neminē prorſus caſtitatē & virginitatem ſeruare poſſe, quare nec eam vouendam eſſe. Hic enim locus diligētiùs expenſus, de ſola ſapientia intelligitur, per quā peruenitur ad

nitur ad corpus incoinquinatum. Donum autem eſt Dei & ſapientia, cognoſcere vnde eſt ſapiẽtia, & à quo petenda eſt, ſcilicet, à Deo. Miror autem hæreticos ex hoc libro argumentum deſumere, cùm eum à Canone expungant. Si enim hinc tactum valet eorum argumentum, quare reijciunt quod ex libris Machabæorum pro purgatorio producimus? Vterq; namq; liber ipſis eſt apocryphus, & non Canonicus. Quàm autem apertè errent, dilucidũ eſt ex beata virgine perpetuò Maria Dei Chriſti matre, ex beato Ioanne Euangeliſta, ex beato Paulo, & infinitis alijs, tã viris, quàm mulieribus. Quot enim ſunt, qui perpetuam virginitatem ſeruárunt? Locus autem non ait ſimpliciter, neminem continentem eſſe poſſe, ſed nõ poſſe talem eſſe, niſi Deus dederit: nos autẽ cùm dicimus, virginitatem perpetuò ſeruari poſſe, nõ ſecludimus Dei gratiam, ſed eam complectimur. Animaduerſione autem dignum eſt (quod diligenter cõſideranti præcedentia & ſequentia apparebit) locum illum, non tantum eſſe intelligendum de caſtitate corporis, ſed de omni virtute, quàm habere ſine Dei gratia nemo poteſt: propter naturalem imbecillitatem, & ad malè agendum pronitatem. Liberum namq; hominis arbitrium indiget Dei gratia, vt benè operetur, quia corpus quod corrumpitur, aggrauat hominem, & terrena inhabitatio deprimit ſenſum multa cogitantem. Hoc etiam modo intelligi poterit, quod ſcribitur Eccleſiaſtes 5. de nõ facilè vouendo, & de infideli ꝓmiſſione, quæ Deo diſplicet, vndè malè colligũt nõnulli, vota monaſtica reijcienda

uenda eſſe, eaq́ pugnare cum libertate Euangelica. Nam hoc nequaquàm intendit ſcripturæ author Spiritusſanctus, ſed non ſtatim vouendum eſſe, nec temerè Deo quippiam promittendum eſſe, cùm videlicet vota ſint ſemper reddenda, ipſiq́ diſpliceat infidelis ſtultaq́ promiſſio.

Sapientiæ 16. ſcribitur ad hunc modum: Angelorum eſca nutriuiſti populum tuum, & paratū panem de cælo præſtitiſti eis ſine labore, omne delectamentum in ſe habentem, & omnis ſaporis ſuauitaté.) Quo loco pernitiosè accepto & minimè intellecto abutuntur, qui ex eo colligunt, verum & Euangelicum vſum communionis corporis Domini, eſſe & percipi in illa abominatione idololatrica, quam vulgò cœnam DOMINI appellitant. Quia videlicet qui illic panem diaboli accipiunt, & Satanæ menſam ſchiſmatici & in ſuis adinuentionibus ambulantes, ſectantur, affirmant ſeſe oblectamento ſummo affici, cùm illùc conueniunt. At, prôh dolor: miſerrimè deludūtur in doctrina primùm & fide: Deinde etiam in eius profeſſione, à Satana, ſeſe in angelum lucis, & conſolatorem dulcem & amicū callidè transformâte, infaſcinati & ineſcati. Ignorant enim miſelli, quos iſte captiuos tenet iuſto Dei iudicio, ſe falſa dulcedine falli, & vana ſpe delectari. Hoc ſatis indicant Prophetæ, qui referūt ſemper pſeudoprophetas & hæreticos quoſlibet dixiſſe: pax, pax, vbi non erat pax. Hoc docetur Sapient. 1. vbi dicitur, quod impij mortis acquiſitionem æſtimârunt ſibi eſſe amicam. Hoc docent etiam infinitæ hiſtoriæ, quibus dicimus,

hæreticos lubentiſsimè ſecuros, immò etiam & gaudentes, quælibet ſupplicia adijſſe & expetijſſe. Vt de Donatiſtis & alijs compertum eſt. Sic Adæ & Euæ, vbi Satanæ adhæſerunt, aperti ſunt oculi: Sic Ionathas, contra patris decretum mel comedens, ſibi viſus eſt illuminatus, & hilarior factus eſt. Dolendum eſt igitur nobis propter tantam cæcitatem eorum qui mortui gloriantur de vita, atque de doctrina cœna, & qualibet alia profeſsione ſchiſmatica & Satanica exultant, & falſo gaudio ineſcati & excæcati oblectantur: Vt collætandum eſt veris Chriſtianis, qui vero & ſpirituali gaudio in communicando vero Chriſti corpore, & alia religione Chriſtianæ profeſsione facienda afficiuntur, & ſpiritualiter enutriuntur in Eccleſia Catholica. Quod gaudiũ forſan nunq̃ perceperunt qui à nobis receſſerunt, eò quod impuri eſſent nec dignè diſpoſiti. Quare propter talem indignam perceptioné, traditi ſunt in reprobũ ſenſum & Satanæ poteſtatem. Sicut Iudas qui accipiens quidem panem Domini, ſed non panem Dominum, factus eſt reprobus: magis interim ſolicitus & diligés, à Satana irrequieto agitatus in accerſenda ſibi perditione, quàm Apoſtoli in ſalute & vita æterna cóparanda. Sicut hodie videmus Hæreticos longè diligentiores & ardentiores catholicis & pijs Chriſtianis. Quòd mirum non eſt ijs qui in ſcripturis benè verſati ſunt. Quos enim certò deuinctos tenet Satanas, non ita concitat vt pios, ſed delinitos ſecuros eſſe, & vtramque in aurem dormire facit.

E ſaiæ

Eſaiæ 40. ſcribitur ad hũc modum. Quis adiuuit ſpiritum Domini, aut quis conſiliarius eius fuit? &c.) Quo loco abutuntur, qui ex ipſo colligi contendunt nihil prorſus paſtores in Eccleſia Dei proponere debere, quod non ſcripturis exprimatur. Nã eo loco admonet Propheta Deum eſſe ſapientiſsimum & potentiſsimũ, rerum omnium authorem. Et ideò eos apertè falli docet, qui illum truncum idololatricum eſſe affirmant: aut etiã, vt eſt in ſua eſſentia, imagine referri poſſe contendunt. Non aũt vllo pacto negat paſtores Eccleſiæ, Spiritu ſancto afflictos, poſſe aliqua ſcripturis non expreſſa fidelibus ſub pœna peccati obſeruãda, proponere & præcipere. Expende locum, & facilè apprehendes Hæreticorum impium fucum.

In Eſaia cap. 42. ita ſcribitur: Ego Dominus, hoc eſt nomen meum: gloriam meam alteri non dabo.) Quo loco abutũtur, qui ex illo colligunt ſanctos nec eſſe orãdos, nec honorandos. Nã alia eſt gloria Dei & alia gloria Sanctorũ. Hoc igitur loco Propheta docet, Dei gloriã non eſſe transferendã ad creaturã, quod efficitur quoties creaturæ pro Deo accipiũtur & honorãtur, quod fit apud idololatras, cõtra quos ſcripſit Propheta, vt docet litera ſequẽs, quæ ita habet: Gloriã meã alteri non dabo, & laudem meã ſculptilibus. Nõ ſimpliciter igitur prohibet Deus gloriam tribui creaturis, ſed ſuã, id eſt eam ſummã quæ ſoli ipſi debetur. Quòd autem creaturæ ſint honorandæ & gloria dignæ, docet Paulus his verbis. Gloria omni homini operanti bonum. Et Chriſtus his

verbis, Si quis mihi miniſtrauerit, honorificabit eum pater meus. Similibus ſententijs referta eſt ſacra ſcriptura.

In Eſaia 43. ita ſcribitur: Ego ſum, ego ſum ipſe, qui deleo iniquitates tuas propter me: & peccatorum tuorum nõ recordabor.) Quo loco abutuntur, qui ex ipſo colligunt, non oportere ſacerdotibus fieri peccatorum confeſſionem, nec ab ipſis petendam abſolutionem: Nam idem Deus qui hoc dixit, poſteà ita Apoſtolis locutus eſt, Quorum remiſeritis peccata, remittũtur eis. Remittit igitur peccata Deus per authoritatem, remittunt etiam Sacerdotes tanquàm DEI miniſtri. Quare cùm Sacerdotes peccata omnia non noſcãt vt Deus, qui ſcrutatur corda, oportet ipſis cõfeſſionem & accuſationẽ eorum fieri. Remittit autem ſemper Déus peccata, ſed aliquando ſine miniſtris, cùm videlicet eſt caſus neceſſitatis, in quo non eſt facultas aut copia miniſtri: aliquãdo verò per miniſtros, mediantibus ſacramentis, vt fit in baptiſmo & in ſacramẽto pœnitentiæ. Hoc autem pacto nulla iniuria Deo infertur, ſed eius præceptũ ſeruatur. Falluntur etiam, qui eo quod dicitur. Propter me, colligunt ſolam ſpem & fiduciam gratiæ Dei, non autẽ etiam opera pœnitentiæ & ſatisfactionis requiri vt peccata deleantur. Nã & ſi ſola Dei Gratia peccati culpa remittitur, nõ tamẽ ita fit de pœna: propter cuius tollendum reatum, opera ſatisfactoria requiruntur: vt etiam cordis cõtritio, cum fide & ſpe, propter diſpoſitionem ad gratiam habendam.

In Eſaia 53. ſcribitur ita de Chriſto: Verè languores

guores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit Dn̄s poſuit in eo iniquitates omnium noſtrū.) Quo loco abutuntur, qui ex eo colligūt nihil eſſe patiendum Chriſtiano, ſed ſufficere, & efficax eſſe omnibus, ad remiſſionem omnis culpæ & pœnæ, Chriſti meritum: quare reijciunt prorſus omnem ſatisfactionē, planeq; abominātur indulgentias tanquàm aliquid blaſphemum in Dei gratiam & Chriſti meritum. Quantopere autem fallantur, facilè docet Scriptura ſacra: quæ affirmat, ſæpiùs requiri conformationem cum Chriſto, in eo omni qui eius meriti particeps eſſe velit: vndè ſequitur ſolam fidem ſeu perſuaſionem & fiduciam meriti Chriſti, non ſatis eſſe ad eluenda peccata, ſed requiri ſacramenta & ſatisfactionē ſeu punitionē, & afflictionē quandam ex parte hominū peccatorū. Hoc docent & exēplo cōfirmant, quicunq; Euangelicam pœnitentiam egerunt, vt videre eſt in B. Petro, & beata Magdalena, in Corinthio fornicario, in B. Paulo, &c. Hîc etiam notandum eſt, aliter remitti peccata præcedentia baptiſmum, quæ in ipſo gratis, & quo ad culpā & quo ad pœnā remittuntur: quia plenè ijs qui baptizātur, applicatur meritū Chriſti: & aliter quæ illū ſubſequuntur, pro quibus eſt ſatisfaciendū, vt docet Paulus cum ait, Poſt acceptam notitiam veritatis & gratiā Chriſti, non relinqui pro peccatis hoſtiam. Pœna igitur tolleranda eſt, pro peccatis poſt baptiſmum admiſſis, vt ita reſtauremur: & quodammodò efficiamur cōformes Chriſto ad participandum eius meritum, in qua pœna, poſt remiſſam culpā luenda &

auferēda,multum faciunt & iuuant in indulgentia, quæ fundātur in merito Chriſti, & operibus ſupererogationis ſanctorum qui propter Chriſtum multa paſsi ſunt. Per charitatem autem & diſpenſationē Eccleſiæ miniſtri, illa merita pœnitentibus erogantur & applicantur. Hæc autem omnia ex Deo per Chriſtum ad nos perueniunt, diſpenſante miniſtro, qui hominibus corporatis per ſenſibilia & per corporalia gratiam ex Dei ordinatione diſpenſat.

Eſaiæ 63. ita ſcriptum habemus. Tu enim pater noſter,& Abraham neſciuit nos,& Iſraël ignorauit nos,&c.) Quo loco minus intellecto,perniciosè contra Eccleſiæ membrorum charitatem et colligationem abutuntur,qui ex eo colligunt vel Sanctos in cœlis glorioſos quæ circa nos fiunt ignorare, vel pro nobis non orare, vel Sanctos patres ad eorum ſuffragia non recurriſſe. Nam textus diligenter expenſus, docet tantam fuiſſe populi iniquitatem, vt à patribus agniti non ſint, tanquam germana eorum progenies. Hoc ſenſu Ioannis 8. capite. Chriſtus negat Iudæos eſſe Abrahæ filios. Subindicat etiam locus,quòd & ſi in preſſuris ad Sanctos vt nobis apud Deum ſuffragentur confugere religiosè poſſumus, tamen ſemper (& maximè in ſummis afflictionibus) ipſum miſericordiæ & bonitatis infinitum fonté Deū adire debemus, vt ab ipſo liberemur. Is ſiquidē (ait Propheta)eſt pater noſter cuius in nos charitas ſi conferatur, Sanctorum erga nos dilectio nihil aut parum erit. Ad eum autem per ſanctos citra offenſam, nos accedere poſſe docet

idem

idem textus in hæc verba: Domine, conuertere propter ſeruos tuos, tribus hæreditatis tuæ. Quum igitur Eccleſia catholica, quam ſequi & cui coniungi in profeſsione Chriſtiana omnes tenentur in ſuis orationibus publicis, ſanctorum glorioſorum orationem & inuocationem proponat, non video quomodo excuſari poſsint à peccato qui ſanctos non orant. Nam tenentur omnes communicare ſaltem publicis Eccleſiæ, pro omnibus factis, orationibus. Hoc cogitent qui etiam Catholici affirmant non eſſe neceſſe Sanctos orare.

Eſaiæ, 64. ita ſcribitur: Et facti ſumus vt immūdi oēs nos, & quaſi pannus menſtruatæ vniuerſæ iuſtitiæ noſtræ.) Quo loco abutuntur, qui indè colligūt hominis chriſtiani nec meritoria, nec iuſta eſſe poſſe opera, ſed ſemper cū peccato eſſe cōiuncta. Ideò autem falluntur, quia nō attendunt quibus de hominibus illic ſermo à Propheta fiat. Is enim, de corruptis ſui ſeculi hominibus agit, non autem de Chriſtianis, ſicut nec Dauid cùm ait ita: Omnes declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt, non eſt qui faciat bonum, non eſt vſque ad vnum, &c. Ad neceſsitatem igitur & cōmendationem meriti Chriſti omniū liberatoris & redemptoris ſpectat quod ante ipſum & ſine ipſo, omnes hominum actiones immundæ erant, nec Deo acceptæ ad vitam æternam, poſt eiuſdem autem paſsionem in ſanctitate & iuſtitia viuere tota vita ſua poſſunt, & tenentur homines Chriſtiani, per gratiam meritò Chriſti in baptiſmo acceptam. Diſtinguenda igitur ſunt tempo-

ra, vt intelligantur ſcripturæ. Catholicus autem noſter huius loci intellectus facilè comprobatur, & colligitur ex præcedentibus & conſequentibus. Sequenti enim capite ita ſcribitur. Dominus vocabit ſeruos ſuos nomine alio, in quo qui benedictus eſt ſuper terrã, benedicetur in Domino amen: & qui iurat in terra, iurabit in Deo amen. Quia obliuioni traditæ ſunt anguſtiæ priores, & quia abſconditæ ſunt ab oculis noſtris. Ecce enĩ creo cælos nouos, & terram nouam, & non erunt in memoria priora, & non aſcendent ſuper cor, ſed gaudebitis & exultabitis vſque in ſempiternum, in his quæ ego creo. Videto quæ ſequuntur vſque ad finem capitis, & videbis, quæ ſit differentia noui Teſtamenti & Veteris. In hoc enim peccatum vigebat, in illo autem dominatur gratia expulſo peccato.

Eſaiæ 66. ita dicit Dominus: Cælum ſedes mea eſt, & terra ſcabellum pedum meorũ: Quæ eſt iſta domus quam ædificabitis mihi, & quis locus iſte requietionis meæ? Omnia hæc manus mea fecit, &c.) Quem locum prauè detorquent, qui ex eo colligunt, templa non eſſe cõſtruenda, immò etiã eorum conſtructionem Dei gloriæ iniuriam eſſe. Quàm apertè verò ipſi detineantur errore, docet ſcriptura, quæ refert Salomonẽ Dei iuſſu templũ ædificaſſe, illudq́; dedicaſſe. Docet Chriſtus ipſe, qui templum ſæpe adijt, & ipſius violatores eiecit, durcq́; puniuit. Quum igitur ſcriptura videtur templa reprehendere, non ita accipienda eſt, tanquam templorum inſtitutionem & legitimũ vſum condemnet, ſed abuſum reprehendit, abu-

ſum

ſum dico, tam infidelium quàm etiam fidelium. Templo enim abutuntur infideles, quum putant eo includi & circumſcribi maieſtatem diuinam, quæ omnia complet & continet. Quem errorem deteſtatus eſt Salomon in oratione dedicationis templi, & beatus Paulus Actuum 17. Eodem etiam abutuntur fideles, cùm impurè in eo verſando illud prophanant, ſicut etiam vniuerſum religionis Diuinæ cultum. Hunc igitur abuſum fidelium potiſsimum, hoc loco taxat Eſaias: quod ex eo facilè colligitur, quod ſtatim ita ſubiũgit: ad quem autem reſpiciam, niſi ad pauperculum & contritum ſpiritu, & trementem ſermones meos? Qui immolat bouem quaſi qui interficit virum, &c. Deus igitur, qui templorum conſtructionem & dedicationem propter caſtæ religionis profeſſionem ſemper approbat, eorundem abuſum & prophanationem damnat & reprehendit, non autem ipſa templa condemnat. Satanas verò ſuam impuritatem in locis prophanis & minimè ſanctis conuenienter exerceri ſemper curauit. Hac de re plenius ſcripſimus in tractatu de templorum & altarium cõſtructione & dedicatione.

Ex Ieremia.

IEremiæ 9.c.ita ſcribitur: Nõ glorietur ſapiens in ſua ſapiẽtia, nec fortis in ſua fortitudine, ſed qui gloriatur, in hoc glorietur ſcire & noſſe me, &c.) Quo loco abutũtur, qui ex eo colligunt, ſolam Chriſti iuſtitiam quærendã eſſe, nec de operibus bonis vllã nobis eſſe curã debere, aut etiam

in ipſis nullam delectationem capiendam, aut denique ipſa gloria & commendatione nullatenus eſſe digna. Vult enim locus ille nos ſine Deo nihil poſſe, quare ad ipſum ſemper eſſe confugiendum: ipſumq́ in omni re incœptanda, cogitandum eſſe: non autem opera noſtra reijcit, quæ paſſim atteſtatur ſcriptura ſacra eſſe ad vitã æternam habendam neceſſaria, ipſiq́ præmium & gloriam deberi, de hac re ſatis fuſè ſcripſimus in libris inſcriptis la maniere de cognoiſtre ſalutairement Ieſus Chriſt, &c.

Iere. 10. ita ſcribitur: Scio Domine, quia non eſt hominis via eius: nec viri eſt vt ambulet, & dirigat greſſus ſuos.) Quem locum deprauant, qui ex ipſo colligunt hominẽ carere libero arbitrio, nec ſuarum actionum dominum eſſe, ſicut etiam non aliquid Deo cooperari: hoc autem non vult locus ille, ſed potiùs docet hominem ſine Deo nihil poſſe. Homo enim poſtquam in peccatum lapſus eſt, ab eo reſurgere & verè pœnitere non poteſt, niſi Deus ipſum præueniat. Quo ſenſu ita ſcripſit ad Damaſum beatus Hieronymus: liberum ſic confitemur arbitrium, vt dicamus nos ſemper Dei auxilio indigere. Homo enim liberè cooperatur, diuino auxilio præueniente. Vult ergo dicere Propheta: Scio ad corruptionẽ pertinere quòd minus abs te adiuuor, vt perfectè dirigantur greſſus mei. Verumtamẽ noli ſic mecum agere, hoc ipſum tanquàm in furore, quo iniquos damnare ſtatuiſti, ſed tanquam in iudicio quo doces tuos non ſuperbire.

Ieremiæ 15. ſcribitur ad hunc modum: Si ſteterint

rint Moyſes, & Samuel corã me,nõ eſt anima ad populum iſtum,&c.) Quo loco abutuntur ignoranter,qui ex eo colligũt,ſanctos qui ſunt incœlis non orare pro hîc mortalibus. Nam prӕterquàm quòd aliud eſt loqui de ſanctis exiſtentibus in lymbo, & aliud de ijſdem in cœlo, nullo modo intendit Propheta docere ſanctos pro nobis nõ orare,ſed nulla ratione Deum placari poſſe, (etiam ſanctis orantibus pro eo) populo in peccato perſeueranti. Nam vt nobis proſint orationes ſanctorum,neceſsè eſt nos eoſdem imitari in fide & obſeruatione mandatorum Dei. Non ergo ait pro populo Samuelem & Moyſen non orare,ſed nec eorum nec quorumlibet aliorum orationes vtiles eſſe,ijs qui peccare non ceſſant.

Ieremiӕ 17. c. ita ſcribitur: Maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachiũ ſuum,& à Domino recedit cor eius.) Quem locũ malè intelligunt, qui ex eo concludunt ſanctos non eſſe orandos,aut etiam ab hominibus auxilia petenda non eſſe. Hoc ſiquidem loco admonet Propheta, Dominum Deum nunquã eſſe deſerendum,vt contra eius voluntatem, & gloriam & ordinationem,ab hominibus auxilia petamus: vt faciebant Iudӕi, qui relicto & cõtempto Domini prӕcepto, ab impijs & idololatris opem poſcebant, quod facere non poterant niſi recedendo à Deo. Nos autem cum ſanctos oramus,& ab ipſis adiuuari petimus, à Domino non recedit cor noſtrum, quia eos oramus, vt nos apud Deũ, cui ſunt quàm nos gratiores & acceptiores, opitulẽtur: quare hoc textu nequaquam percellimur

mur, quod fieret ſi ſanctos rogaremus vt benefi- cij & gratiæ largitores, non autem vt impetrato- res. Hoc autem non facimus, qui ſcimus à DEO omne bonum eſſe, ſed per humilitatem ſecuti Dei ordinationem, eorum ope adiuuari quærimus, quos apud ipſum plurimum poſſe non dubita- mus: vt etiam nobis benè velle perſuaſi ſumus qui fratres noſtri ſunt, & in charitate perfecta Deo coniuncti, beatè viuunt.

Ex Ezechiele.

IN Ezechiele 18. c. ita ſcribitur: Omniũ iniqui- tatum eius quas operatus eſt, non recordabor.) Quem locum perperàm exponunt, qui ex ipſo colligi volunt, nullam reſtare ſatisfactionem ex- oluendã ei qui ad Deum conuertitur, ſed ad gra- tiam & vitam habendam ſola cordis contritione, vel etiam iudicij ſcientia opus eſſe. At toto cælo errant, locum nõ aſſequendo, & ſcripturæ ſacræ repugnando, quæ ſæpiùs docet, remiſſa culpa, pœnam exoluendam relinqui. Vult igitur Pro- pheta docere Deum non velle peccatorum mor- tem, ſed conuerſionem & vitam, præſcribens in- terim modum veræ & ſalutiferæ conuerſionis ad Deum, quam vult in eo eſſe, vt peccator agat pœ- nitentiam ab omnibus peccatis ſuis, cuſtodiat omnia diuina præcepta, & faciat iudicium & iu- ſtitiam. Illa etenim ſunt verba Prophetæ: Miror etiam Catholicos quoſdam, qui hunc locum ali- ter citant quàm legatur, ita ſcribẽdo, Quotienſ- cumque ingemuerit peccator, omnium iniquita- tum

tum eius non recordabor. Non enim de ſolo gemitu loquitur Propheta, ſed de operibus pœnitentiæ, & de operibus iuſtitiæ: hæc ſunt enim ipſiſſima eius verba. Si impius egerit pœnitentiã ab omnibus peccatis ſuis quæ operatus eſt, & cuſtodierit omnia præcepta mea (quod nõ faciunt qui peccata confiteri, & pro ipſis iuxta Sacerdotum ordinationem ſatisfacere contemnunt) & fecerit iudicium & iuſtitiam: vita viuet, & non morietur: omnium iniquitatum eius quas operatus eſt, non recordabor: in iuſtitia ſua quam operatus eſt, viuet, &c.) Ex hoc loco iudicandum pijs relinquo, quàm ſit periculoſum ſcripturis addere aut demere, aut etiam ipſas in citando truncare. Docemur Prouerbiorum primo, quoſdam à Deo veniam & miſericordiam petere quam non obtinent: quod etiam teſtantur Eſau & aliorũ exempla. Agenda igitur pœnitentia, vt eam eſſe agendã in Eccleſia Deus præſcripſit, ſi miſericordiam à Deo conſequi velimus.

Ezechielis 28. c. ita ſcribitur: In multitudine negotiationis tuæ repleta ſunt interiora tua iniquitate, & peccaſti, & eieci te de monte ſancto Dei, & perdidi te.) Hoc loco abutuntur, qui ita ex illo colligũt: Deus pœnam minatur mercatoribus, ergo mercatura peccatũ eſt. Deus enim eo loco mercatorum peccata & abuſus, non autem mercandi artem damnat, vt litera facilè docet. Nota autẽ, ibi mercatores taxari potiſſimùm, ob mercantiam rerum, quæ voluptuariorum libidini ſatisfaciunt: Vide locũ, idem reſpõdeto locis qui habentur, Marc. 11. & Luc. 19.

Ex Oſea.

OSeæ primo capite ita ſcribitur: Vade, ſume tibi vxorem fornicationum,& fac tibi filios fornicationis.) Quo loco abutuntur, qui ex eo colligunt fornicationẽ nõ eſſe peccatum.Nónne fornicationem ſimplicem eſſe peccatum mortale, docet beatus Paulus,cum ait, quòd Deus iudicabit tam fornicatores,quàm adulteros.Et 1. Cor.6 cum ait, quòd fornicarij regnum Dei non poſsidebunt. Verba igitur Prophetæ ſunt cum myſterio accipienda:hoc etiam adiecto,quòd Deus iuſtè omnia præcipit & cõſulit:vt etiam docuit Iſraëlitas ſpoliare AEgyptos.

Oſeæ 13.ita ſcribitur. Perditio tua ex te Iſraël, tantummodò in me auxilium tuum. Quem locũ perperàm intelligunt, qui ipſo effici volunt hominem nihil cooperari ad ſuam ſalutem,ſed poſſe tantum peccare:nihil prorſus operando,quòd ſalute & vita æterna ſit dignum.Falluntur autem, nec ſenſum Prophetæ aſſequuntur, qui eos reprehẽdit,qui eleuārant cor ſuum, relicto Dei auxilio. Docet igitur,eos non niſi incommoda ſine Deo accipere poſſe,& cum ipſo, eos ſemper proſperè & fœliciter acturos.

Ex Malachia.

MAlachiæ ſec do ſcribitur ad hunc modum, Labia Sacerdotis cuſtodient ſcientiam,& legem requirent ex ore eius,quia Angelus Domini exercituũ eſt.) Quem locum prauè detorquent qui ex ipſo effici volunt, nihil in Chriſtianiſmo præcipiendũ.Nam hoc loco & ſimilibus,admone

tur

tur populus, vt obediat Sacerdotibus & prælatis ſuis, qui ſapientes, & in lege Domini exercitati eſſe debent, vt ſubditos docere poſſint, quod ipſis vtile & ſalutiferum eſſe à Spiritu ſancto edocti fuerint, ſiue ſcriptura ſacra expreſſum ſit, ſiue non. Hoc docemur, ità intelligi debere ex eo quod ſcribitur Deuter. 17. vbi præcipitur populo dubitanti de aliquo religionis articulo, adire Sacerdotem, & eius ſententiæ ac decreto inniti & ſtare, niſi peccare velit. Sacerdotum enim eſt, docere: populi autem, ipſorum decreta ſequi. Nõ ſunt enim Sacerdotes, vt homines tantum conſiderandi, ſed vt miniſtri ſpiritus ſancti. Nam de ipſis ita dixit Chriſtus: Non eſtis qui loquimini, ſed Spiritus patris veſtri, qui loquitur in vobis.

Ex hiſtoria Machabæorum.

IN fine ſecundi Machabæorum, qui eam ſcripſit hiſtoriam, petit veniam ſibi concedi, ſi minùs dignè ſcripſerit: vnde volunt nonnulli colligere, libros illos non eſſe canonicos, nec eſſe à ſpiritu ſancto, à quo videlicet ſi profecti eſſent, author non peteret veniam. At falluntur, quia hoc eſt modeſtiæ humanæ, ſemper ſeſe demittere: quod authoritati Spiritus ſancti nihil detrahit: probabile eſt etiam, quòd illic excuſatio fit, non de re quæ deſcripta eſt, ſed de ſermone, quo eſt propoſita. Nihil autẽ prohibet, aliquem diuinitùs edoctum eſſe, qui tamen eloquens non ſit. Dicebat enim de ſeipſo beatus Paulus, quòd imperitus erat ſermone, etſi non ſcientia: ſimul etiam affirmabat, ſe non prædicaſſe in ſublimitate verborũ.

Ex Matthæo.

MAtthæi 1.cap.ſcribitur ad hunc modum: Cũ autem eſſet deſponſata mater Ieſu Maria, Ioſeph, antequã conuenirent, inuenta eſt in vtero habens de Spiritu ſancto.) Quo loco (vt etiam eo, qui habetur in fine eiuſdem capitis, in quo ita legitur: Et non cognoſcebat eam, donec peperit filium ſuum primogenitum,) abuſi ſunt impudenter & impiè hæretici, qui oppugnãrũt Mariæ matris Dei virginitatẽ perpetuam. Dixit enim Euangeliſta: Antequam conuenirent, non vt futuram copulã indicaret, ſed vt rei iam geſtæ miraculum euidentius oſtenderet. Nec enim ex hoc verbo conſequitur, eos aliquando conueniſſe, non magis quàm ex illo: Iudas antequàm pœnitentiam ageret, morte præuentus eſt: conſequitur, illum poſt mortem pœnitentiam egiſſe. Illud etiam, donec, nequaquã certum tempus hoc loco ſignificat, ſed infinitum: Quemadmodum & in illo: Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum. Et rurſus in illo, quo de coruo à Noë ex arca emiſſo dicitur, Non eſt reuerſus, donec ſiccarentur aquæ.

Ibidem ita ſcribitur: Donec peperit filium ſuũ primogenitum.) Quo loco ignoranter & blaſphemè abutuntur, qui ex eo colligunt, virginem Mariam poſt Chriſtum, alios ſuſcepiſſe filios. Nã primogenitus, phraſi & vſurpatione hæbraica, is dicitur, qui vuluam aperit, & ante quem nullus alius eſt genitus. Credamus igitur diuinam Mariam perpetuò virginem extitiſſe, & verè Chriſti

Ieſu Dei & hominis matrem eſſe: quod indicat Euangeliſta: cùm ita ait: Pariet filium, & vocabis nomen eius Ieſum: Item, Peperit filium ſuum. Quomodo enim peperiſſet ipſum, ſi eius vera mater non fuiſſet? Præbuit igitur verè materiam virgo Maria, ex qua ſuſtantia corporis & humanitatis Chriſti & diuinitùs & miraculosè à Spiritu ſancto formata: in qua noſter mediator eſt, vt per eius communicationem, diuinitatis participes efficiamur.

Matthæi 4. ſcribitur ad hunc modum: Non in ſolo pane viuit homò, ſed in omni verbo, quod procedit de ore Dei.) Quo loco nequaquàm ſanè intellecto impiè abutūtur, qui ex eo colligūt, verbum Dei ſolum, id eſt, prædicationem Euangelij cum eius aſſenſu per fidē & fiduciā in Chriſti morte & DEI gratia, ſatis eſſe ad ſalutem ſine Sacramentis, mortificationē carnis, bonis operibus, & profeſſione externa, in certis traditionib⁹ & cæremonijs per Eccleſiam ordinata & ſtabilita. Nam eo in loco docet Chriſtus, non fructus terræ ex ſe, ſed per Dei gratiam habere vim nutricationis, quam poteſt Deus aliter quàm in pane conferre. De alimento autem animæ ſpirituali, non eſt inſtitutus ſermo. Nota autē obiter, quòd vt Verbum creaturas, ita os Dei, ipſius potentiam ſignificat. Vt enim ex ore verbum procedit, ita creaturæ ex potentia Dei, qui verbo ſuo omnia fecit: dixit enim & facta ſunt omnia.

Ibidem ita ſcribitur: Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies.) Quō loco ignorāter & impiè abutūtur, qui ex eo colligūt, nec ſanctis,

nec eorum imaginibus honoré deferri, niſi cum blaſphemia, poſſe. Nam in eo loco docet Chriſtus, vnum tantum Deum ſolum eſſe agnoſcendum & adorandum, totius vniuerſi creatorem potentiſſimum, & gubernatorem ſapientiſſimũ. Chriſtiani autem, nec ſanctos, nec eorum imagines, deos eſſe putant, nec quaſi talibus ipſis ſeruiunt, etſi religiosè & piè eoſdem colunt & venerantur. Hic ergo nullatenus damnatur pia Chriſtianorum exercitatio in cultu ſanctorum, imaginum, reliquiarũ, &c. ſed idololatria, per quam ſemper annixus eſt impius ſatanas (cum quo agebat Chriſtus quando hæc protulit) ad ſeipſum transferre ſummum honorem & gloriam, ſoli rerum omnium creatori & moderatori Deo debitam. Hoc autem in propoſito non parum iuuerit aduertere, quòd Satanas, Dei ſimia verſipellis & aſtuta, hominum ſalutis aduerſarius & inſidiator cognitus, ſemper imitari (quoad pernicioſa ipſius hypocriſis præſtare valuit) tentauit eam religionis, profeſſionisq; rationem & formam, quam Dominus Deus ſuis fidelibus præſcripſit. Quod hinc dilucidum fit, quòd gentiles idololatras eas religionis cæremonias obſeruare fecit, quas Deus ſuo populo præceperat. Quod ſi perpenderent turbulenti & blaſphemi noſtri temporis hæretici, erubeſcerent (ſi tamen vllo vnquam rubore perfundi poſſunt, qui cauteriatam habent cõſcientiam) affirmare Chriſtianos ſuas, tam Miſſæ, quàm reliqui pij cultus cæremonias, à gentilibus & idololatris accepiſſe: quum clarum ſit, è contrario factum eſſe. Sicut autem in veteri

lege,

lege, quæ carnalis erat, & cultum habebat externum potiſſimum, Satanas in rebus talibus ſuam idololatriam poſuit, ita in noua lege, quæ eſt ſpiritualis, & in rebus ſpiritualibus conſummatur, in talibus ſuam idolomaniam exerceri fecit. Hinc eſt, quòd quæ in veteri Teſtamento contra craſſiores idololatras (qui creaturas viſibiles, & opera propriarum manuum deos eſſe putabant, & vt tales adorabant) dicta ſunt, in noua lege de hæreticis, per quos Satanas (conuenienter ad legem Euangelicam, quæ eſt ſpiritualis) ſubtiliùs ſuam idolomaniam proponit & fouet, intelligi verè debent. Præferunt enim hæretici à Satana, propter ipſorum ſcelera, Deo id iuſtè permittente inſaſcinati & deluſi, ſuas inuentiones & priuatas opiniones Deo aliter in Eccleſia Catholica docenti & tradenti: nec verentur (ô deteſtanda idololatria) ſuam ſalutem creaturæ panis, per ipſos polluti, tribuere. Interim etiam (ô cæcitas miſeranda) verum Deum & ſolum Saluatorem IESVM Dei & hominum vnicum mediatorem, qui ſolus eſt Deus & homo, quẽ abiecerunt & reliquerunt, impiè blaſphemando in abominanda & planè idololatrica ſua cœnula, & impura compotatiuncula, quam tamen Domini cœnam vocare non timent, adeò ſunt excæcati.

Matthæi quinto capite ſcribitur ad hunc modum: Omnis qui dimiſerit vxorem ſuam (excepta fornicationis cauſa) facit eam mœchari: & qui dimiſſam duxerit, adulterat.) Quo loco prauè expoſito, abutuntur, qui ex eo efficì volunt, licere viro coniugem ſuam adulteram prorſus

nec eorum imaginibus honorē deferri, niſi cum blaſphemia, poſſe. Nam in eo loco docet Chriſtus, vnum tantum Deum ſolum eſſe agnoſcendum & adorandum, totius vniuerſi creatorem potentiſſimum, & gubernatorem ſapientiſſimū. Chriſtiani autem, nec ſanctos, nec eorum imagines, deos eſſe putant, nec quaſi talibus ipſis ſeruiunt, etſi religiosè & piè eoſdem colunt & venerantur. Hic ergo nullatenus damnatur pia Chriſtianorum exercitatio in cultu ſanctorum, imaginum, reliquiarū, &c. ſed idololatria, per quam ſemper annixus eſt impius ſatanas (cum quo agebat Chriſtus quando hæc protulit) ad ſeipſum transferre ſummum honorem & gloriam, ſoli rerum omnium creatori & moderatori Deo debitam. Hoc autem in propoſito non parum iuuerit aduertere, quòd Satanas, Dei ſimia verſipellis & aſtuta, hominum ſalutis aduerſarius & inſidiator cognitus, ſemper imitari (quoad pernicioſa ipſius hypocriſis præſtare valuit) tentauit eam religionis, profeſſioniſq; rationem & formam, quam Dominus Deus ſuis fidelibus præſcripſit. Quod hinc dilucidum fit, quòd gentiles idololatras eas religionis cæremonias obſeruare fecit, quas Deus ſuo populo præceperat. Quod ſi perpenderent turbulenti & blaſphemi noſtri temporis hæretici, erubeſcerent (ſi tamen vllo vnquam rubore perſundi poſſunt, qui cauteriatam habent cōſcientiam (affirmare Chriſtianos ſuas, tam Miſſæ, quàm reliqui pij cultus cæremonias, à gentilibus & idololatris accepiſſe: quum clarum ſit, è contrario factum eſſe. Sicut autem in veteri

lege,

lege, quæ carnalis erat, & cultum habebat externum potiſſimum, Satanas in rebus talibus ſuam idololatriam poſuit, ita in noua lege, quæ eſt ſpiritualis, & in rebus ſpiritualibus conſummatur, in talibus ſuam idolomaniam exerceri fecit. Hinc eſt, quòd quæ in veteri Teſtamento contra craſſiores idololatras (qui creaturas viſibiles, & opera propriarum manuum deos eſſe putabant, & vt tales adorabant) dicta ſunt, in noua lege de hæreticis, per quos Satanas (conuenienter ad legem Euangelicam, quæ eſt ſpiritualis) ſubtiliùs ſuam idolomaniam proponit & fouet, intelligi verè debent. Præferunt enim hæretici à Satana, propter ipſorum ſcelera, Deo id iuſtè permittente infaſcinati & deluſi, ſuas inuentiones & priuatas opiniones Deo aliter in Eccleſia Catholica docenti & tradenti: nec verentur (ô deteſtanda idololatria) ſuam ſalutem creaturæ panis, per ipſos polluti, tribuere. Interim etiam (ô cæcitas miſeranda) verum Deum & ſolum Saluatorem IESVM Dei & hominum vnicum mediatorem, qui ſolus eſt Deus & homo, quē abiecerunt & reliquerunt, impiè blaſphemando in abominanda & planè idololatrica ſua cœnula, & impura compotatiuncula, quam tamen Domini cœnam vocare non timent, adeò ſunt excæcati.

Matthæi quinto capite ſcribitur ad hunc modum: Omnis qui dimiſerit vxorem ſuam (excepta fornicationis cauſa) facit eam mœchari: & qui dimiſſam duxerit, adulterat.) Quo loco prauè expoſito, abutuntur, qui ex eo effici volunt, licere viro coniugem ſuam adulteram prorſus

ſus dimittere, & quo ad thorum, & quo ad vinculum,aliam ducendo. Nam hoc non vult Chriſtus, ſed tantum permittit viro, cuius vxor adulterium commiſit, eam à ſuo thoro, quo ſe indignam tali infidelitate iudicauit, abijcere, vt ſic confuſa puniatur. Hanc autem eſſe Chriſti mentem, ipſemet pleniùs manifeſtum reliquit infrà 19.cap.his verbis: Dimittet homo patrem & matrem,& adhærebit vxori ſuæ,& erunt duo in carne vna. Itaque iam non ſunt duo, ſed vna caro. Quod ergo Deus coniunxit,homo non ſeparet. Illam autem dimiſſionem, quam permittit fieri propter fornicationem, eſſe tantum debere ratione thori, & non ratione vinculi matrimonij, docet, cùm ait, eum mœchari, qui aliam ducit vxorem, poſtquam ſuam abiecit, vt etiam eum, qui dimiſſam duxerit. Audiamus & Apoſtolum Paulum, eandem rem pertractantem 1. Corint. 7. in hæc verba, Ijs qui matrimonio iuncti ſunt, præcipio non ego ſed Dominus, vxorem à viro non diſcedere. Quòd ſi diſceſſerit, manere innuptam,aut viro ſuo reconciliari. Et vir vxorem nō dimittat. An non, cædo, hoc nos in Catholica Eccleſia obſeruamus,qui ob adulterium dimiſſos ſic manere,id eſt, abſque alio matrimonio,docemus atque præcipimus, ſemper conſulendo vt reconcilientur? Scimus alibi,nempe Romano.7. docuiſſe eundem Apoſtolum, quòd mulier non poteſt ſolui à lege viri,nec vlla ratione alij nubere,niſi mortuus fuerit vir eius. Quòd ſi aliquando Iudæis hoc permiſſum fuit ad duritiam cordis eorum, hoc nunc nec debet, nec poteſt fieri,
quando

quando videlicet matrimonium eſt ſacramentũ, ſignificans indiuiſibilē Chriſti & Eccleſiæ vnionem, vt docet Paulus Epheſios 5. cap. Concludamus ergo cum B. Auguſtino lib. 2. de adulterinis coniugijs cap. 13. quòd matrimonium ſoluit ſola mors coniugis, non in adulterium corruentis, ſed de corpore exeuntis. Si autem viris hoc videatur durum, & dicant cum Apoſtolis: Quod ſi ita eſt cauſa hominis cum vxore, non expedit nubere: hoc accipiant & meminerint reſponſum, quòd laſciua, ferocia & verſipellia animalia, tum maximè cum in otio & delicijs enutriuntur, non niſi fræno extra domum, atque in domo compedibus & bacculo conſeruari, dirigi & cohiberi poſſunt. Sunt fateor hinc inde multa incommoda, eaq; difficilia: quia matrimonium non diſſoluitur, ſed profectò longè plura & multo peiora cernerentur (de quibus non poſſum breuiter dicere) ſi diuortium & diſſidium vinculi concederetur. Prudenti autem & diligenti marito, non impoſſibile, aut etiam non ita difficile eſſe puto, efficere & conſeruare ſibi fidelem coniugem. Verùm, quod tibi fieri nolis, alteri ne fęceris. Qua enim menſura menſi fueritis, remetietur vobis. Viri enim infideles & adulteri, ſæpè puniuntur per vxores laſciuas, & prolem adulterinam atque ſuppoſititiam.

Ibidem ita ſcribitur: Nolite iurare omnino, ſed ſit ſermo veſter, eſt, eſt: nō, nō: quod aũt his abũdantius eſt, ex Malo eſt.) Quem locum perperàm exponunt, & prauè detorquent, qui ex illo concludunt, iuramentum nullo caſu concedi Chri-

ſtianis,ſed ſemper malum eſſe. Quàm malè autem locum illum exponant, fidem faciunt beati Pauli & ſanctorum aliorum exempla, quos ſæpiùs iuraſſe, ſacra ſcriptura fidem facit: Vult igitur Chriſtus, nos iurando aſſiduos & frequentes non eſſe, ne ita nomen Dei ſanctum & terribile vileſcat, aut etiam ne aſſiduitate iurandi, peieremus aliquando: quod graue eſt peccatum, vt ſcribitur Eccleſiaſtici. 23. Aut etiam id conſulit, quod eſt perfectionis Chriſtianæ, & ad quod contendere debemus, ſcilicet vt ſimpliciter & non ſimulatè conuerſemur. Iurare autem cæteris adhibitis cõditionibus, ſcilicet in iudicio, iuſtitia & veritate, non eſt malum, nec verbo Dei contrarium.

Ibidem ſcribitur ad hunc modum: Et qui vult tecum in iudicio contendere, & tunicã tuam tollere, dimitte ei & pallium, &c.) Quo loco abutũtur, qui ex eo colligunt, omnem procedendi coram iudicibus formam apud Chriſtianos, reprehenſibilem eſſe. Hoc enim propoſitum (vt etiam multa alia quæ hoc capite proponuntur) vel ad conſilia referri debet, vel ita accipi, vt magis iniuriam patiantur Chriſtiani, quàm inferant, aut etiam cõpenſent zelo vindictæ: non autem quòd zelo iuſtiæ malum ſit, coram iudicibus ius ſuum perſequi. Ad tribunal ſiquidem Cæſaris ſtare voluit B. Paulus. Vide ſimilia Luc. 22. & 1. Cor. 6.

Matthæi 6. ſcribitur ad hunc modum: Te faciente eleemoſynam, neſciat ſiniſtra tua, quid faciat dextra, vt tua eleemoſyna ſit in abſcondito.) Qu o loco abutuntur, qui ex eo colligunt nõ eſſe palã, ſed clam dandã eleemoſynã. Nã illis verbis

non

non prohibet Chriſtus fieri eleemoſynam coram hominibus, ſed inanis gloriæ cupiditatem: quæ efficit, vt perdatur merces bonorum operũ. Cùm etiam eodem cap. prohibet Chriſt⁹, ne ſimus ſoliciti in craſtinum, non damnat rerum ad viuendum neceſſariarum prouiſionem & curam, ſed anxiam diffidentiam, & nimiam ſolicitudinem, quæ ſpei in Dei prouidentia aduerſatur, & ad diuinorum mandatorum tranſgreſſionem impellit. Sciamus autem, iuſtum nunquam fuiſſe à Deo derelictum, id eſt, eum qui ſecundum ſuam vocationem ambulat, nec otio torpet: quare ita concludit Dominus, Primum quærite regnum Dei, & iuſtitiam eius, & omnia adijcientur vobis.

Ibidem ita ſcribitur: Tu cùm oraueris, intra in cubiculum tuũ, & clauſo oſtio ora patrẽ tuum in abſcondito, &c.) Quo loco abutuntur, qui ex eo colligũt, publicas orationes & ꝓceſſiones reijci debere. Non enim dãnat Chriſtus orationẽ, quæ fit in loco publico, ſed ſiniſtram & hypocraticam oſtentationis & gloriæ inanis cupiditatis intentionẽ. Chriſtus eñ ipſe publicè orauit. Apoſtoli publicè orârunt & Chriſtus præcepit orationes publicas à populo in Eccleſijs fieri, qui dixit templum eſſe orationis domum. Publicè igitur oremus, ſed intentio tota in Deum feratur, quod eſt patrem in abſcondito & clauſo oſtio rogare. Sic enim precati ſunt antiqui Patriarchæ, Prophetæ & Sancti reliqui, cuiuſcunq; temporis fuerunt.

Ibidem ita ſcriptum habemus: Orantes nolite multùm loqui.) Quo loco abutuntur, qui ex eo colligũt, pſalmodias, horas canonicas, & cæteras

longas orationes tolli debere ex Chriſtianiſmo, quò etiam referunt locum qui ſcribitur Ioan. 4. in quo dicitur, oportere veros adoratores adorare in Spiritu. Falluntur autem, quia Chriſtus non damnat lõgas orationes, qui ſæpius pernoctauit in orationibus, ſed eorum ſublatum vult errorẽ, qui putãt ſe exaudiri in multiloquio, quaſi Deus non eſſet vbiq; præſens, & magis excitaretur ad exaudiendum alta & importuna orationis voce, quàm cordis humili eleuatione & affectione.

Ibidem ita ſcribitur: Sic vos orabitis, Pater noſter, qui es in cælis, &c.) Quo loco abutũtur, qui inde effici volunt, nullam orationẽ eſſe dicendã, præter hanc à Chriſto traditam: quos apertè falli manifeſtum eſt, ex eo quod Chriſtus orando nõ ſemper ea eſt vſus, ſicut nec Apoſtoli. Debemus ergo orare, vt negotijs & neceſſitatibus noſtris præſentibus cõuenit. Hæc autem dominica oratio, frequens & aſſidua Chriſtianis eſſe debet, tũ quia cõplectitur ea omnia in ſumma, quæ à Deo poſtulare debemus, tum etiam quia à Chriſto, ſummo doctore & magiſtro noſtro, compoſita & nobis tradita eſt.

Ibidem ſcribitur ad hũc modum: Neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextera tua.) Quo loco non intellecto, abutuntur, qui ex eo colligunt, damnari eleemoſynas quæ publicè fiunt. Non enim reprehendit Dominus eleemoſynas, & alias honeſtas actiones, quæ publicè fiunt: ſed inanẽ gloriam, quæ in talibus agendis, multorum deprauat intentionem. Velle igitur videri ad inanem gloriam, nõ autem palàm & publicè honeſtè & benè agere,

agere, damnatur. Cædo enim, quot honeſta & præclara opera Chriſtus palàm & publicè fecit? Sed etiam vt nos doceret fugiendam eſſe inanem gloriam, ſæpius vbi aliquid præclarè geſſerat à turba, in loca deſerta ſecedebat.

Matthæi 7.c.ſcribitur ad hunc modum: A fru-ctibus eorum cognoſcetis eos.) Quo loco non intellecto, abutũtur, qui ex eo colligunt, per do-ctrinam, & non per vitam hæreticos dignoſci. Nam hic de vita doctrinæ fideli teſtimonio & cõ-ꝓbatione loquitur Chriſtus. Per vitã aũt, doctri-nam diſcerni facilè intelliget, qui animaduerterit ſemꝑ apud hæreticos mores corruptos fuiſſe: & omnia ſchiſmatibus oppleta & turbata videri.

In eodem c. ita ſcribitur: Si ergo vos cùm ſitis mali, noſtis bona data dare filijs veſtris, &c.) Vn-dè malè colligũt nõnulli, homines natura malos eſſe, nec ipſos aliquid poſſe niſi peccare. Hoc aũt quàm ſit falſum & impium, facilè dijudicabunt, qui cõſiderabunt Deum feciſſe omnia valde bo-na. Peccatum igitur eſt homini non eſſentiale & naturale, ſed aſcititium. Pulchra eſt hæc B. Chry-ſoſtomi ſentẽtia, lib. de Virtutib9 & vitijs, ſer. 9. Si quis natura bonus fuiſſet, certè nunquàm ma-lus effici potuiſſet: contra verò, ſi natura malus, nunquam profectò bonus dici debet.

Ibidẽ ita ſcribitur: Non poteſt arbor mala, bo-nos fructus facere, &c.) Quo loco ignoranter & apertè abutũtur, qui ex eo colligũt, omnẽ huma-nũ actũ extra gratiã factũ, eſſe malũ, demeritoriũ, & etiã peccatũ: nec poſſe eſſe vllã præparationẽ, ex parte hominis, ad gratiam iuſtificantẽ, ſed ma-

gis

gis prouocare iram Dei. Hæc enim falſiſſima eſſe ſæpius docet ſacra ſcriptura, quæ etſi docet hominem ſuo libero arbitrio (quod à natura habet, & ita ipſi eſt eſſentiale, vt ſine eo nō videam quomodo homo & eſſe & dici poſſit) ſolo, & ſine gratia Dei, nō poſſe facere opera vitæ æternæ meritoria, tamē paſſim affirmat, oportere ipſum cōcurrere, & diſpoſitionē quandam facere gratiæ Dei, quæ ſeſe habet in hominib9, vt ad illā recipiendā diſponuntur. Hoc referri poſſunt loci illi: Si credideritis, &c. Si vis ad vitā æternā ingredi: Item ille, hominis eſt animā præparare: Itē & ille, Conuertimini ad me, & ego cōuertar ad vos: & ſimiles propemodū infiniti. Homo igitur, etſi peccato eſt infirmus, poteſt tamē Dei auxiliū cogitando apprehendere, deſiderare liberè recipere, & ei cooperari. Hoc igitur loco, nō vult docere Chriſtus, nihil eſſe in homine præter peccatum, (quod clarum erit ei qui cōſiderabit, quòd ſicut locutus eſt de arbore mala, ita etiam fecit verba de arbore bona) ſed vnumquemq; ita loqui & operari, vt intus affectus eſt: hoc eſt quod alibi dicit, cùm ait, quòd ex abundantia cordis os loquitur. Item, quòd bonus homo profert de theſauro cordis ſui bona, & malus ſimiliter mala. Hæc igitur ſunt intelligenda de hæreticis, qui vt magis fallant, ſpeciem pietatis induunt, ſeſe trāsfigurant in angelos lucis, & nihil niſi ſanctuli eſſe apparēt, quod ſignificat Chriſt9, cùm ait, eos venire in veſtimētis ouium: verùm, cùm ſint intus lupi rapaces, & reproba ſit eorum mens & coinquinatiſſima, vel etiam cauteriata conſcientia, non poſſunt bonos

fructus

fructus facere,ſed malos. Vnde fit, quòd ex operibus,non autem ex verbis, aut ex ſcriptis,quales ſint tandem, dignoſcuntur: quod indicat Chriſtus cùm ait in hunc modum, A fructibus eorum cognoſcetis eos. Hinc ergo diſcamus,omnes hæreticos ſummè hypocritas eſſe,ſed nó poſſe,quin tandem agnoſcantur operibus proprijs. Illi ſanè ſuo ventri ſeruiunt, non Chriſto, inquit Paulus, & quæ in occulto fiunt ab ipſis, turpe eſt etiam dicere quicquid exteriùs prætexāt pietatis, cuius virtutem abnegant. Hoc qui neſcit, conſideret quæ morum corruptio, quæ omnium ſtatuum confuſio, quæ denique omnis generis mala,cum hæreſibus initium & auctionem habuerunt. Hæreſes enim excæcant,& rectam conſcientiam tollunt. Auſim autē affirmare,hæreſes facilè & quidem facilè excindi poſſe, ſi reijcerentur carnis voluptates, & quæ ad fœdam libidinem apertè ſpectant. Hinc enim turbæ.

Ibidem ſcribitur in hunc modum: A fructibus eorū cognoſcetis eos.) Quo loco nó intellecto, abutuntur,qui ex eo colligunt,per doctrinam,& nó per vitam,hæreticos dignoſci. Nam hîc de vita doctrinæ fidei teſtimonio & cóprobatione loquitur Chriſtus. Per vitam autē & doctrinam diſcerni facilè intelliget, qui animaduerterit, ſemper apud hæreticos mores corruptós fuiſſe, & omnia ſchiſmatibus oppleta & turbata videri.

Matthæi 8. ſcribitur ad hunc modū: Sicut credidiſti,fiat tibi,) Quo loco minus intellecto abutuntur, qui ex ipſo colligunt, Deum ſemper talē inueniri,qualem quiſq; illum ſibi fore perſuadet. Nam

Nam dilucidum fit, illo in loco agi de curatione pueri Centurionis,quam poſſe fieri etiam abſente Chriſto,credebat Centurio. Talem igitur fidē approbans Chriſtus, dixit hæc verba: Fiat tibi ſicut credidiſti. Falſo igitur ſibi blandiuntur hæretici, cùm affirmant ſe non poſſe non conſequi Dei miſericordiam, quia perſuaſum habent eum miſericordē eſſe. Nam etſi Deus naturâ eſt miſericors, nō tamen miſericordiam ſuā exercet erga reprobos, qui ad eam diſpoſitione carēt,ſed erga ſolos electos,qui ipſius mandata ſeruant.Nō igitur verā fidem aut ſpem habent reprobi & hæretici,ſed præſumptione & inani fiducia tātùm ſeſe decipiunt: Illi autem Dei dona non recipiunt, quia per propria peccata Dei gratiæ obſtaculum ponunt. Sunt igitur neceſſariò emendādi mores corrupti, ſi hæreſes ſublatas voluerimus.

Ibidem ſcribitur, quòd Chriſtus ita dixit cuidam volenti ſepelire patrem ſuum: Sequere me, & dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos.) Quo loco abutuntur,qui ex eo colligunt, Chriſtianos nullam habere de ſepulturis curam debere. Nam Chriſtus laudauit factum Magdalenæ, quæ effudit vnguentum ſuper ipſum,dicendo quòd ſuam ipſius ſepulturam ita faciendo præuenerat. In ſcriptura laudantur illi, qui aromatibus corpus Chriſti cōdierunt. Cōmendantur mulieres,quæ in hunc finem aromata emerant,vt venientes vngerent Ieſum. In veteri Teſtamēto, omnes ſancti ſummam adhibuerunt ſemper diligētiam, vt ſanctorum defunctorum corpora honorificè ſepelirentur. Ob hoc Tobias etiam Deo placuiſſe dicitur,

citur. Quare non eſt putandum, honore ſepulturæ priuanda eſſe ſanctorum corpora. Chriſtus enim hoc loco illud nõ prohibuit, ſed voluit docere, fidem & religionẽ Chriſtianam nullam pati neceſſitatem, id eſt, nihil eſſe humanũ tam charũ & magnũ, quod propter eam relinquere non debeamus. Hoc alibi, etſi alijs verbis docet idem Chriſtus, cùm affirmat neminem ſe dignum iudicare, qui propter ſe non reliquerit patrem, matrẽ, ſororem, vxorem & quicquid chariſſimum, immò etiam qui non ſeipſum abnegârit.

Matth. 9. c. ita refertur Chriſtũ dixiſſe: Diſcite à me quid eſt, miſericordiã volo & nõ ſacrificiũ.) Quo loco nõ minus ignoráter quàm pernitiosè abutuntur, qui ex eo colligunt, quòd nullum eſt prorsùs ſacrificium, nullaq́ pœna aut ſatisfactio pro peccatis in lege Euangelica, ſed ea quæcunq; & qualiacunq; ſint, ſola Dei gratia & miſericordia per meritum Chriſti delentur, & non imputata abſorbentur. Nam clarum & manifeſtum eſt ex ipſa litera Euangeliſtæ, & ex cõtextu prophetæ Ozeæ 6. c. vnde hoc deſumptum eſt, à Chriſto illic ſermonem eſſe inſtitutum de operibus miſericordiæ, (quale erat conuiuium quod faciebat Chriſto Matthæus) quæ Deus magis exoptat, & ab hominibus requirit, quàm victimas & ſacrificia animaliũ. Hoc indicat Dauid his verbis Pſal. 50. Si voluiſſes ſacrificium dediſſem, vtiq; holocauſtis non delectaberis. Sacrificiũ Deo ſpiritus cõtribulatus, cor cõtritũ & humiliatum Deus nõ deſpicies. Itẽ loquens de tẽpore legis Euãgelicæ, & ſignificans Eccleſiã per ædificationẽ murorum Ieruſalem, ita ſubiungit: Tunc acceptabis ſacri-

ficium iuſtitiæ, &c. Illud ipſum fuiſſe docetur Eſaiæ 1. capite. Præfert ergo hoc loco Chriſtus conuiuium ex miſericordia & charitate factum ſibi à Matthæo, ſacrificijs Phariſæorũ (quæ faciebant, & quibus veſcebantur ſine cordis puritate & miſericordia) qui illud conuiuium reprehendebant. Oſtendit quoque Chriſtus, ſe officiosè facere, manducando cum peccatoribus: quia videlicet eſt medians, qui venit vt ægrotos peccatores ſanaret. Nõ vult igitur tolli omninò in lege noua ſacrificia, qui in ea obtulit ſummum & Deo acceptiſſimum ſeipſum in cruce ſacrificium, quod in ſua Eccleſia ſemper frequentari & cum gratiarum actione (quod fit in Miſſa ſacratiſſimo legis Euangelicæ ſacrificio) recoli iuſſit: qui etiã omnes Chriſtianos fecit Sacerdotes, vt offerant Deo accepta ſacrificia, ſcilicet ſeipſos, mortificando deſideria carnis, vt docet Paulus Rom. 12. (Quæ ſacrificia Euãgelicæ legis perfectè fiunt à veris religioſis, qui offerunt Deo accepta holocauſta, ſeſe totos in anima & corpore ipſi deuouendo & conſecrãdo, per vota paupertatis, obedientiæ & perpetuæ continentiæ) ſed docet hominum opera bona, & miſericordia & charitate propter ipſum erga proximum facta, eſſe DEO acceptiora quàm ſacrificia beſtiarum, quæ deſideriorum carnalium mortificationem figurabãt: & ideò erant tollenda, homine iuſtificato & reparato, quia videlicet nõ iam beſtias, ſed ſeipſum Deo offert per Chriſtum. Quòd autem non ſit fidendum Dei miſericordiæ & Chriſti infinito merito, ijs qui perſeuerant in peccatis tempore

legis

legis Euangelicæ, teſtatius eſt quàm vt probari debeat: tota videlicet noui Teſtamenti ſcriptura eo ſpectante, vt doceat ſanctè eſſe viuendũ Chriſtianis, quia Chriſtus ſanctus nos vocauit in ſanctificationem, & non in immunditiam, quam qui repetierint & ſecuti fuerint, ſemel gratis mũdati, grauiùs punientur quàm alij infideles. Hoc docetur apertiſſimè Heb. 6. & 10. vt etiã 2. Pet. c. 1. Libertas igitur Chriſtiana, quæ ſpiritualis eſt, & non carnalis, eſt poteſtas iam non peccandi, non autem peccatorum velamẽ, qualem eam ſibi perſuaſerunt eſſe carnales & libertini, delitijs excæcati, & miſerrima Satanæ mancipia. Quare fruſtrà ſperant ſalutem per mortem Chriſti & DEI miſericordiam, quæ eſt parata ijs tantum qui timent Deum, & nõ in peccatis perſeuerant. Nam Deus odit iniquos & iniquitatem, quam vt deleret, vſque ad mortem crucis ſeipſum humiliauit. Venit ergo vocare peccatores, non quidem ad ſalutem, ſed ad pœnitentiam. Nam per viam ſalutis non tranſibit pollutus, nec in illam ſanctam ciuitatem aliquid coinquinatum intrabit. Peccatores autem ſi peccatis purgati fuerint, & ſanctè vixerint, ſalutem cõſequentur verè iuſti effecti: iuſtitia non tantum imputata, ſed inhærente & inexiſtente. Quum igitur vocentur ad pœnitentiã peccatores, vt per eam iuſti effecti ſaluentur, ſuſtinere debent pœnam peccatis debitam, vt ita Chriſto patienti cõformes facti, eius meriti participes efficiantur, & tandem ſaluentur. Ex hac pœna pro peccatis exoluenda, fundamentum habent ſatisfactiones, purgatorium & indulgentiæ.

Certum eſt enim ex ſcriptura ſacra, gratis remiſſa culpa, ſæpiùs relinqui pœnam exoluendam & tollerandam, neceſſariò: ſicut etiam neceſſe eſt ſeruari ſanctitatem in baptiſmate acceptam, ambulando cum Chriſto in albis, ſi per eius meritũ ſaluari volumus. Hoc indicat B. Apoſtolus his verbis Hebr.3.c. Videte fratres, ne quando ſit in aliquo veſtrum cor malum, incredulitatis diſcedendi à Deo vero: ſed adhortamini voſmetipſos per ſingulos dies, donec hodie cognominatur, vt non obduretur quis ex vobis fallacia peccati. Participes enim Chriſti effecti ſumus: ſi tamen initium ſubſtantiæ eius vſq; in finem firmum retineamus, &c. Hæc fusè tractauimus in libello, cui titulum fecimus, la maniere de cognoiſtre ſalutairement Ieſus Chriſt. Conſulet & inde petet quæ hîc ſubticemus qui volet.

Ibidem ſcribitur in hæc verba: Fides tua te ſaluum fecit: Item, ſecundum fidem veſtram fiat vobis.) Quibus locis & ſimilibus abutuntur, qui ex illis colligunt, opera nullam prorſus habere commendationem apud Deum. Fallũtur autem, quia etiam hi homines, quorũ fidem videmus à Chriſto cõmendatam, opera habuerunt: vt cognoſcamus nunquam fidem, quæ renuit opera cõmendari in ſecra ſcriptura, ſed eam tantùm, quæ per charitatẽ operatur. Exẽplo ſint hi, de quibus hoc capite agitur: exemplo ſit Magdalena: exemplo ſit bonus latro, qui bona multa eſt operatus Chriſtum honorãdo, ſocium increpando, & alia multa faciendo. Ideò autem valde commendatur fides, quia eſt ſubſtãtia rerum ſperandarum, & fundamen-

damentum totius boni: ſine qua, homo non poteſt bona & meritoria opera facere, ſicut nec arbor radicibus carens fructus producere: vel etiã, quia non tam facilè fuit ipſam fidem humanis mentibus inſerere a principio: quare oportuit illam quaſi magis commendari, & frequẽtiùs prædicari, quàm bona opera, quæ omni ſeculo Philoſophi laudârant & docuerant. In Chriſtianis autem vt ſaluentur, neutrum ſine altero prodeſt. Habeamus igitur fidem per charitatem operantem, quam formatam dicunt Theologi, ſi ſaluari volumus.

Matthæi 10. cap. ita Chriſtus dicebat Apoſtolis: Nolite poſſidere aurum, neq; argentum, neq; pecuniam in zonis veſtris, &c.) Quem locũ maniſeſtè deprauant, qui ex ipſo colligũt, in Eccleſia nullas prorſus eſſe debere diuitias, ſed pauperes omnes ſacerdotes & Eccleſiaſticos eſſe debere. Falluntur autem, quia quando Chriſtus hoc dixit, non ideò dixit, quòd egeni & pauperes eſſe debeant Eccleſiæ & verbi Dei miniſtri, (alioqui enim quomodo hoſpitalitatem ſecundum aliam ſcripturam exercere poſſent?) ſed vt duo doceret: prius eſt quod ipſemet ſubiunxit, quia dignus eſt operarius mercede ſua: & vt ait Paulus. Is qui cathechiſatur, debet communicare in omnibus bonis ei qui ſe cathechiſat: Poſterius verò eſt, quòd nemo militans DEO, debet ſeſe implicare negotijs ſecularibus. Nemo enim poteſt ſeruire Deo & mammonæ: vnde legimus, Apoſtolos qui orationibus & prædicationi verbi DEI ex officio inſtantes eſſe volebant, diaconos

elegiſſe & inſtituiſſe, qui bonorum temporalium curam haberent ac gererent. Virtutum igitur inſtrumenta diuitiæ in Eccleſia retineantur & cõſeruentur, ſed per bonos, per fideles, & idoneos percipiantur & diſpenſentur, reiectis fucis ignauis, qui fruges cõſumere, & tantùm deliciari, torpeſcere voluptuariq́ue ſunt nati. Semper enim exiſtimaui, Eccleſiæ depauperationem, non eſſe eius reformationem, ſed certam euerſionem. In omni enim militia, neruus eſt pecunia. At Eccleſia, immò totus Chriſtianiſmus, militia eſt. Sed hinc fundi noſtri calamitas, quòd abominatio deſolationis ſedet in loco ſancto, & tamẽ quotuſquiſque id cogitat? aut ſi forſan cogitant aliqui, quis audet vel etiam ſolo verbo & conſilio mederi Eccleſiæ langueſcenti? manus Domini eſt, quia folia ſicca & decidua nos perterrefaciunt. Erubeſcant miniſtri verbi Dei ſi hoc non vident: Si autem vident & tacent, væ ter quaterq́ue ipſis. Neſcio etiam ſanè quid cogitant principes & magiſtratus, tam cognitos & pernicioſos abuſus tolerando. Cur enim ſcientes volentesq́ue miſeri ad abuſus fucorum intolerabiles, pernicioſiſſimè conniuendo peribimus?

Ibidem ita ſcribitur: Vnus paſſer non cadet ſuper terram ſine patre veſtro, & veſtri capitis capilli omnes ſunt numerati, &c.) Vndè malè colligunt nõnulli, omnia neceſſariò fieri, nec vllam eſſe humanarũ actionum libertatẽ. Quod quàm ſit abſurdũ, luce ipſa lucidius eſt. Alioqui enim, quare Deus tot ſcripturas dediſſet, tot præcepta ſeciſſet, & tot magiſtratus rectoresq́ue dediſſet? Aſſerit

ſerit igitur Chriſtus, vniuerſalem Dei de rebus omnib9 prouidentiam, cui inniti debent qui grauia ſuſcipiunt onera, quæ ſine Dei auxilio exequi non poſſunt: cuiuſmodi maximè ſunt miniſtri verbi Dei, id eſt, Eccleſiæ prælati, quos illic alloquitur Chriſtus.

Ibidem ita dixit Chriſtus: Non veni pacem mittere, ſed gladium.) Quo loco ignoranter abutuntur illi, qui ex eo colligunt, licitum eſſe eos qui credere nolunt ei, quod ſibi ipſi perſuaſerunt eſſe Euangelium, interficere. At toto cælo errant, quia Chriſtus ibi non loquitur de armis carnalibus, ſed de ſeparatione ab infidelibus, quicunque ſint illi. Senſus ergo loci eſt, neminem tam charũ & neceſſarium nobis eſſe, quem deſerere propter Chriſtum, & eius fidem, non debeamus, non quia miniſtri Eccleſiæ & verbi Dei, quorum ex beato Paulo, arma nõ ſunt carnalia, ſed ſpiritualia, impetu & nece ad ſuam recipiendam doctrinam aliquem cogere debeant. Non nego tamen interim, eſſe principum ſecularium Chriſtianorum, fidem & religionem Chriſtianam armis contra ſeditioſos hæreticos defendere. Eo enim vocantur, & eo fine in ipſorum inauguratione à miniſtro Eccleſiæ gladium accipiunt, ad cuius nutum & conſilium illum ſtringere & vibrare debent. Miniſtri autem verbi DEI, gladium nec in manu, nec in ore, nec etiam in corde habere debent. Cogere autem debent Chriſtiani principes eos, qui promiſerunt ſe ſeruare religionem Catholicam, eandem profiteri, non autem id poſſunt facere, quibus nihil ꝓmiſimus, hæretici. Illi enim in noſtra

Eccleſia baptizati, iurârunt, & promiſerunt ſe obſeruaturos noſtrâ religionem Catholicam, quod nunquam ipſis promiſimus de ſua. Quare nos iurè illos cogere, vt ſeruent quod promiſerunt, poſſumus: illi autem nos non poſſunt cogere, quippe qui ipſis nihil vnquam promiſimus, ſed potius ipſos, & eorum abominationes ſemper deteſtati ſumus.

Matthæi 11. ſcribitur ad hunc modum: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati eſtis, &c.) Quo loco nullatenus germanè intellecto abutuntur hæretici, qui ex eo colligunt, ſolū Chriſtum adeundum & rogandum eſſe, pro obtinenda peccatorū remiſſione. Hoc enim nequaquàm docet Chriſtus, quē refert ſcriptura ſacra dediſſe Apoſtolis poteſtatem remittendi peccata, aut eadem retinendi, vt ſcribitur infrà 16.c. & Ioan. 20. non etiam perſuadere intendit, nulla ab hominibus in poteſtate conſtitutis, data præcepta ſeruari debere: ſed monet ſine ipſo, & eius fide atq; obeditione, neminem ad Deum acceſſum habere, nec eundem verè & ſalutariter cognoſcere. Vnde cōſtat, quòd extra Eccleſiam Catholicam (in qua ſola veritatis doctor Spirituſſanctus, manet & habetur) non poteſt eſſe cognitio Dei ſalutaris. Humanas namq; ſcientias ſolum tenent, conſectantur & proponunt hæretici, diuina & ſalutari cognitione prorſus deſtituti.

Matthæi 13. ita ſcribitur: Sinite creſcere zizania vſq; ad meſſem.) Quem locū ignoranter & prauè in exoticum ſenſum detorquent, qui ex eo colligunt, hæreticos non eſſe puniendos, ſed ſemper toleran-

tolerandos,quicquid dicant & faciant.Nam manifeſtum eſt, ex ipſo textu Chriſtum non ſimpliciter prohibuiſſe hæreticos puniri, qui toties in ſcripturis eos interfici præcepit,et ſuo ſpiritu ani mauit ſuos electos ad ipſorum internetionem,vt videre eſt Deuteron.13.& 17. 3.Regum 18. 1.Machab.1. & 2. cap. & alibi ſæpius: ſed præcepiſſe adhiberi ſummam cautionem, ne ſimul triticum eradicetur. Hoc enim periculo ſublato, vtiliſſimum eſt hæreticos puniri & excidi, vt videlicet expurgato veteri & arido eorum doctrinæ fermento,tota maſſa & congregatio fidelium ſyncera conſeruetur. Tum enim eſt meſſis, quã vult expectari CHRISTVS, quia videlicet ſatis diſcernuntur, & tales eſſe, id eſt,hæretici, & obſtinatè Deo in Eccleſia repugnare cognoſcuntur. Secuta eſt igitur ſemper hoc Chriſti præceptum Eccleſia Catholica, quæ pro ſuſpicione ſola hæreſeos,neminem tolli voluit,ſed rebelles & exoticam doctrinam inuehentes, etiam poſtquam edocuit & ſæpius admonuit, reſecuit: & ſeditionis rebellioniſq; ergò, principibus & magiſtratibus Chriſtianis (qui debent ea potiſſimùm punire, & reprimere quæ fiunt contra DEVM, & eius religionem) puniendos tradit & permittit. Quem ſanè procedendi modum,nemo rectæ mentis reprehendet, vt etiam non poterit dubitare, hæreticos contra hoc CHRISTI mandatum facere, quando prætextu tollendorum abuſuum qui in Eccleſiam irrepſerunt, neſcio qua furioſa violentia, vniuerſa quæ ſunt religionis Chriſtianæ funeſtant & euertunt,

quod eſt triticum à domino Deo ſeminatũ eradicare. Eſt autem retinenda inſtitutio, quæ eſt à Spiritu ſancto, ſublatis ſuperſtitionibus & abuſibus humanæ inſoleſcentiæ & imperfectionis. Docet etiã hæc parabola, ſemper in hac vita fore malos cum bonis mixtos.

Ibidem ſcribitur ad hunc modum: Qui habet aures audiendi, audiat.) Item: Vobis datum eſt noſſe myſteria regni Dei, &c.) Quo loco perperã intellecto abutũtur, qui ex eo effici volunt, quoſdam credere, & benè agere non poſſe, quia videlicet Deus eos reꝓbauit: & ita illuminare noluit. Nam qui nec credunt, nec benè & laudabiliter viuunt, nõ ſunt tales quia Deus eos velit veritate & iuſtitia priuari, (Deus enim vult omnes ſaluos fieri, &ad agnitionẽ veritatis venire) ſed quia ſibi & nõ Deo viuere elegerunt & cõſueuerunt. Vnde factũ eſt, quòd Deus iuſtus iudex, qui in multa patientia ſuſtinet vaſa iræ, tradidit illos in reprobum ſenſum, non quidẽ immittendo in illos malitiam, ſed iuſtiſſimè illos priuando Spiritu ſancto, electorum directore. Illo autem deſtituti, credere & benè agere non poſſunt. Deus igitur non eſt mali ſiue peccati author: ſed illud ſemper punit ſua iuſtitia: vt per gratiam & miſericordiã omne bonum remunerat.

Matthæi 15. ita ſcribitur: Populus hic labijs me honorat.) Quo loco abutuntur, qui ex eo colligunt, cantum Eccleſiaſticum, & omnes orationes vocales, reprehendi. Nam textus indicat manifeſtè, Chriſtum non reprehendere ſimpliciter orationem vocalem, ſed eam tantùm, quæ non proficiſci-

ficiſcitur ex puro & deuoto corde. Hoc enim indicat id quod ſequitur in hunc modum: Cor autem eorum longè eſt a me. Corde igitur & voce orandum eſt, etſi à corde præcipuè proficiſci debet oratio, vt Deo ſit grata. Is enim intuetur cor, & cum ſit ſpiritus, vult ſpiritu orari & adorari.

Ibidem ita ſcribitur: Omnis plantatio quam non plantauit pater meus cæleſtis, eradicabitur. Item, Sine cauſa colunt me, docentes doctrinas, & mandata hominum.) Quibus locis nimium apertè abutuntur, qui ex illis colligunt, omnes cæremonias & traditiones Eccleſiaſticas eſſe reijciendas: Omnem etiam cultum religionis reprobandum, quem Deus non expreſsè præcepit in ſcripturis ſacris. Non enim de honeſtis, iuſtis, Eccleſiæ vtilibus, & verbo Dei conſentientibus cæremonijs & traditionibus, ſanctorumq́; Conciliorum decretis, illic agit Chriſtus, ſed de doctrinis impuris & iniuſtis, quas contra rationem rectam, & Dei præceptum, homines auari populo propoſuerant: cuiuſmodi erat, quòd quicunque bona ſua daret templo, eximeretur à ſubuentione egenorum parentum: quod planè aduerſatur DEI verbo & rectæ rationi, vt docet CHRISTVS, quare & ipſum reprehendit, & quæ ſunt eiuſmodi omnia humana inuenta, non autem vllo pacto cæremonias & traditiones Eccleſiaſticas, aut quemlibet Dei cultum legitimū, & ſanctam fidei & religionis Chriſtianæ profeſſionem. Videtur enim Actuum decimo quinto, & 2. Theſſall. 2. & alibi ſæpius, quanta cum reuerentia retineri & obſeruari debent cæremoniæ &

traditiones Eccleſiaſticæ. Hic locus etiam nulla ratione percellit ſyncerã vitæ monaſticæ profeſſionem, quam Deum plantaſſe ſatis cognoſcunt, qui legenda ſcriptura ſacra, paſsim comperiunt illam eſſe modum ſeu ſtatum perfectionis acquirendæ, & tutam ſecuramq; (ſi verè obſeruetur) vitæ æternæ ſemitam. Hoc manifeſtè docetur Matth, 19. & 10. Luc. 9. Act. 4. 1. Cor. 7. & alibi ſæpius. Reprehendit ergo illic Chriſtus omnem cultum hypocriticum, qui tum eſt, cum exteriùs ſolùm Deo ſeruitur. Talem namq; plantationem non plantauit, nec amat, ſed reſpuit pater cœleſtis, qui ſpiritus eſt. Et ita quærit veros adoratores, qui illum adorent in ſpiritu & veritate. Timendum eſt autem ne eradicemur, qui Deo ex corde non ſeruimus.

Ibidem ita ſcribitur: Quod intrat in os non coinquinat hominẽ.) Quo loco apertè & perniciosè abutuntur Hæretici Gaſtrolatræ, qui ex eo effici volunt, nullum eſſe peccatum cuilibet homini quolibet die veſci, quolibet cibo, contra quodlibet etiam Eccleſiæ præceptum. Nã certum & dilucidum eſt, Chriſtum in hoc loco nõ loqui de cibis prohibitis, quos nunquam permiſiſſet edere ſuis Apoſtolis, cum eſſet legis obſeruantiſsimus, ſed de quibuſdam ſuperſtitioſis manuũ lotionibus, inter epulas Iudæorum ſuperſtitioſorum ſæpius repetitis, quæ, ſiue fierent ſiue non fierent, non idcirco coinquinabatur cõſcientia. Quare meritò eos reprehendit Chriſtus, qui cõdemnabãt ipſius Apoſtolos propter prætermiſſas eiuſmodi indifferenteis ablutiones, quas ad ciuili-

ciuilitatem, & non vllo modo ad religionem retulerim. Manducare igitur lotis vel illotis manibus, hoc nihil ad conſcientiam, quæ re externa & corporata, à qua non attingitur, coinquinari non valet. Secus autem longè eſt manducare cum tranſgreſsione alicuius præcepti Dei in Eccleſia, quia hoc coinquinat hominem, cum illa à corde præfracto & non obediente procedat. Sola igitur eſt tranſgreſſio præcepti, quæ ſpiritualis eſt, & à corde procedit, quæ coinquinat hominem, non autem cibus, cum omnis Dei creatura ſit bona, naturâ & eſſentia, ſeu creatione ſua. Videndum eſt autem, vt ſumatur cum Dei ordinatione, quam puto beatum Paulum appellare gratiarum actionem, ſine qua aut contra quam, non ſumitur abſque coinquinatione, vt docemur in Adamo, qui coinquinatus fuit eſu pomi vetiti: Notandum eſt autem, hoc loco Deũ, qui ſcit hominem appetẽtem eſſe voluptatũm ventris, vtraque ex parte, omni tempore, ab ipſo expetijſſe obedientiam, in eo ad quod illum naturâ pronũ eſſe cernebat, vt ſic maius illius eſſet & obſequiũ & meritum. Inde etiam forſan factum eſt, quòd Deus ſemper grauiſsimè puniuit peccata gulæ & luxuriæ. Hæc aduertant qui Deo magis in ſalutem, quàm ventri ſuo, in propriam perniciem ſeruire volunt.

Matthæi decimoſexto ita ſcribitur: Super hanc petram ego ædificabo Eccleſiam meã.) Quo loco malè intellecto abutuntur, qui ex illo colligũt, Papam .i. primum Eccleſiæ Chriſti miniſtrũ, malè dici caput ſeu fundamentum Eccleſiæ, quia

videlicet (aiunt illi) Chriſtus dixit ſuam Eccleſiam fundandam ſupra ſeſe, qui eſt Petra. Nam manifeſtum eſt ex litera ipſa, Chriſtum promiſiſſe beato Petro priuilegium & officium excellens in ſua Eccleſia, in compenſationem confeſſionis quam fecit de eius diuinitate, humanitati perſonaliter & inſeparabiliter coniuncta. Quorſum enim ſpeciatim adiunxiſſet, ſe ipſi daturum claues regni cælorũ? Etſi igitur ſolus Chriſtus verè & propriè eſt Eccleſiæ caput & fundamentum, qui eam ſuo ſanguine lauat & purificat, quique ipſius vnicus eſt ſponſus, & eandem ſuo ſpiritu fouet, & omnipotenti virtute ſua ſuſtinet & firmat: tamen cum in cælos conſcenderit, nec viſibiliter in ea nunc aliquid miniſtret, operæpretium & neceſſarium eſt, in ipſa eſſe aliquem miniſtrum viſibilem, qui eius vices ſuppleat, & hominibus corporatis corporaliter & ſenſibiliter diuina & ſacra, per corporata & ſenſibilia miniſtret. Talis fuit primus beatus Petrus, cui, etſi reliqui Apoſtoli in Apoſtolatus vocatione, & verbi Dei prædicatione pares erant, ipſo tamen in regenda Eccleſia inferiores fuerunt. Hoc dilucidum fit ex Actis Apoſtol. in quibus ſcribitur, in Apoſtolorum conſeſſibus, B. Petrum primum loquiſſolitum, quod ita minimè feciſſet, niſi à Domino in primatum miniſterij ſe vocatum cognouiſſet. Hoc cõfirmat hic locus, vbi ſpeciatim dictum eſt ei, dabo tibi claues regni cælorum: is qui ſcribitur Lucæ 22. Vbi ita dicitur: Rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua: tu ergo conuerſus, confirma fratres tuos: vt etiam is qui ſcribitur

tur Ioan. 21. cap. vbi poſtquam eum Chriſtus ter interrogauit, an ſe plus quàm alij diligeret, dixit ipſi: Paſce oues meas, paſce agnos meos. In Eccleſia igitur ex ordinatione CHRISTI, quæ eſt ordinatiſſima, eſt quidam primus & præcipuus miniſter eius vicarius, quē qui non agnoſcunt, Chriſtum, qui hanc ipſi delegauit poteſtatem, rectè agnoſcere non poſſunt. Qui enim miſſum à Deo ſpernit, Deum ipſum ſpernere aſſerit ſacra ſcriptura. Nulla quoq; illorum eſt ratio, qui dicunt ſummos Pontifices falsò gloriari de tali prælatura, quia dictum eſt, TIBI, non autē adiectum eſt, & ſucceſſoribus tuis. Nam talis poteſtas & adminiſtratio, data eſt ipſi Petro, non propter ipſum, ſed propter Eccleſiam, quæ cùm duratura ſit vſq; ad finem mundi, certum eſt talem poteſtatem & adminiſtrationem in ea requiri, non minùs quàm tempore Apoſtolorum. Semper enim ouibus opus eſt paſtore, ignaris doctore, & infirmis directore atque gubernatore. Falluntur etiam & pernitiosè locum iſtum exponũt, qui per claues, ſolam Euangelij prædicandi poteſtatem intelligunt. Nam hoc loco agitur de poteſtate dimittendi vel retinendi peccata, cōſcientias iudicando. Hanc quippe iudicij poteſtatem, quam à patre Chriſtus accepit, hic ſe delegaturum & traditurum Apoſtolis promittit: quam etiam poſt reſurrectionem exhibuit, vt ſcribitur Ioan. 20. his verbis, ACCIPITE SPIRITVM SANCTVM: QVORVM REMISERITIS PECCATA REMITTVNTVR EIS, &c. Sunt igitur diligenter expendenda verba illa Chriſti: Tu es

Petrus,

Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. Quibus docemur, quòd in compenſationem, quia beatus Petrus primus fecit illam confeſsionem Diuinitatis & Humanitatis CHRISTI, in qua confeſsione fundatur religio Chriſtiana & Eccleſia, is accepit eam à Chriſto poteſtatem atque dignitatem, quòd primus inter eos eſt habitus, qui eam confeſsionem ad fundandam Eccleſiam prædicârunt. Ideo enim dicitur Petrus: & ſuper talem petram, Eccleſia ab ipſo fundata eſt: vt videlicet præcipuus & primus eſſet promulgator eius confeſsionis, quæ ei primo à DEO reuelata eſt. Notatu tamen interim dignum eſt (meo quidem iudicio) quòd etſi ſummus Pontifex hodiernus, ſucceſſit beato Petro in poteſtate adminiſtrandæ Eccleſiæ, non tamen in apoſtolatu, qui in eo conſiſtit, quod ad fundandam ſine reſtrictione Eccleſiam, à CHRISTO ipſo miſsi ſunt duodecim, qui idcirco Apoſtoli ſunt vocati. Hoc autem quia etiam beato Paulo conceſſum fuit, ideo Apoſtolus meritò dicitur. Certum eſt igitur, nec ſummum Pontificem, nec alios Epiſcopos dici poſſe Apoſtolos. Hi enim per hominum electionem & manuum impoſitionem mittuntur. Nec ſanè illis calculum meum addiderim, qui affirmarent, Epiſcopos noſtros, non à Papa, ſed à ſolo Chriſto immediatè mitti & pendere: etenim ſi vnus non ſit in Eccleſia miniſter, cui omnes obediant Chriſtiani, & à quo reliqui Chriſtiani mittantur & dependeant, non ſatis ſanè video, qua ratione Eccleſia Catholica vna poſſit dici. Apta

eſt

eſt huic propoſito figura quæ præceſsit in communicatione ſpiritus ſancti, qui erat in Moyſe. Facit etiam ad rem, quod beatus Paulus ſcribit, Timotheum accepiſſe gratiam Epiſcopatus, per impoſitionem manuum ſuarum.

Matthæi 17. ita ſcribitur: Hic eſt filius meus dilectus in quo mihi benè complacui: ipſum audite: Quo loco abutuntur, qui ex ipſo colligunt, nihili facienda eſſe quæ ab hominibus ſunt tradita, ſed ſolum Chriſti Domini verbum recipiẽdum. Nam quæ tradunt & præcipiunt Eccleſiæ paſtores, hæc dicitur ꝑcipere & decernere Chriſtus, qui de illis ita dixit: Qui vos audit, me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit. Quæ igitur Apoſtoli & poſteà legitimè ordinati Eccleſiæ paſtores, in Concilijs generalibus ſanxerunt, hæc dicitur Chriſtus ſanxiſſe: in cuius Eccleſia, à ſpiritu ſancto edocti & impulſi, talia decreuerunt. Vnum igitur Chriſtum doctorem Eccleſiæ audimus in Eccleſia per Apoſtolos, & alios paſtores loquentem: ſicut ipſe eſt pollicitus.

Matthæi 18. ſcribitur in hunc modum: Si peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te & ipſum ſolum:) Quem locum malè accipiunt, qui ex eo colligunt, Hæreticos fidem corrumpentes deferendos non eſſe, ſed tantum ſecretè admonẽdos. Nam illíc Chriſtus, fratris correptionem omnibus curæ eſſe debere, citra illius ſcandalũ & offenſionẽ docet, quatenus Reſpub. nihil detrimenti accipit: aliter enim, non eſt neceſſariò obſeruandus hic progreſſus. Nõ legitimus enim, ꝙ Chriſt' ſecretè admonuerit Scribas & Pha-

& Phariſæos, quos tam acerbè coram populo reprehendit & increpauit, vt ſcribitur Matth.23: nec etiam quòd hunc proceſſum ſeruauerit erga illos, quos flagello ex templo eiecit. Matth.21.

Matthæi 19. ſcribitur in hunc modum. Vnus eſt bonus, Deus.) Quo loco prauè intellecto abutuntur, qui ex eo colligunt, neminem bonum & iuſtum eſſe, aut dici debere. Nam Chriſtus non vult hic negare ſe bonum & iuſtũ eſſe, aut etiam alios bonos & iuſtos eſſe poſſe, ſed omnem bonitatem ad Deum tanquam ad cauſam & principiũ, referri debere.

Ibidem ita ſcribitur: Si vis ad vitam ingredi ſerua mandata.) Quo loco perniciosè abutuntur, qui ex ipſo colligunt, conſilia & omnia humana præcepta reijci debere, tanquam auocantia à libertate Euangelica: quia ibi vt etiam infra 22. Chriſtus viam ſalutis æternæ docens & aperiens, nihil adiecit de traditionibus, cæremonijs, & quibuſlibet alijs humanis decretis. At ſuam aut ignorantiam aut malitiam apertè produnt, ſcripturam truncantes, quæ alibi talia plurimum cõmendat: vt videre eſt in progreſſu eiuſdem capitis, in quo paulò infrà ita dicitur, Si vis perfectus eſſe, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cælo: & veni, ſequere me. Cædo autem, hoc eſt conſilium an præceptum? conſilium ſanè eſt.

Matthæi 20. ſcribitur, quòd primi erũt nouiſſimi, & nouiſſimi primi:) Item, quòd ſinguli acceperunt ſingulos denarios.) Quo loco abutũtur, qui inde colligunt nullam eſſe diſtinctionẽ glo-

riæ

riæ in beatis, nec vllum operum meritum. Nam quòd ſit operum meritum, docet idem locus, vbi ita ſcribitur: Voca operarios & redde illis mercedem. Quod autem ſint diuerſi gradus gloriæ beatorum, docet Paulus 1. Cor. 15. quando ait, quòd ſicut ſtella à ſtella differt in claritate, ita erit reſurrectio mortuórum: hoc etiam docet Euangeliſta, qui ait, in domo Dei eſſe multas manſiones. Vult igitur docere hoc loco Chriſtus, non eſſe noſtrum Dei opera ſemper iuſtiſsima reprehendere, aut de ipſo cóqueri vllo pacto, qui eius gratiæ nos & noſtra omnia debemus. Non enim eſt inuidendum gratiæ alijs conceſſæ, ſed de ipſa collætandum.

Ibidem ita ſcribitur: Principes gentium dominantur eorum: & qui maiores ſunt, poteſtatem exercent inter eos. Non erit ita inter vos.) Quo loco perperàm detorto abutũtur, qui ex ipſo colligunt, omnes Chriſtianos eſſe æquales, nec vnũ poſſe alteri quippiam præcipere. Nam illic Chriſtus non tollit principatũ, quem ipſemet in Eccleſia Apoſtolis conceſsit, quibus etiam promiſit iudicium duodecim tribuum Iſraël: ſed tollit & prohibet ambitionem, & affectum dominandi, quem etiã condẽnat beatus Petrus 1. Epiſt. cap. 5. & Ezechiel cap. 34. Vult ergo prælatos Eccleſiæ, ex charitate in Eccleſia miniſtrare, & nõ ex ambitione, aut ꝓpter auaritiã, luxum, delitias, & otiũ.

Matthæi 22. ita ſcribitur: Quomodo huc intrâſti nõ habés veſtem nuptialẽ?) Quo loco abutuntur, qui ex eo colligunt, veſtimentorum cultũ prætioſum præcipi, aut ſaltem cõmendari. Fallun-

tur autem, quia Chriſtus non intendit illic loqui de externo veſtimẽtorum cultu, quem ſuperfluũ & ſuperbum ſemper damnat ſcriptura, tanquam multorum malorum occaſionem, ſed de interna animi charitate & puritate, quæ eſt neceſſaria ei omni, qui vult conuiuio Chriſti intereſſe. Ornatus igitur ſit ſimplex & mundus, nõ autem ſuperbus, delicatus & diſſolutus, cuiuſmodi mundus totus in maligno poſitus, magis ac magis appetit & auget in regumentis ſupra modum luxuriantibus, tam viris quàm fœminis cum ſummo reipub. detrimento & Chriſtianiſmi dedecore atque ſcandalo peſſimo.

Matth. 23. ita ſcribitur: Nolite vocari Rabbi. Item, Nolite vocari Magiſtri, &c.) Quem locum in ſuam perniciem exponunt, vt etiam illum Iac. 3. in quo prohibet plureis fieri magiſtros, qui inde colligunt, eſſe contra ſcripturam & Chriſti doctrinam promouere Doctores, Bachalaureos, & reliquos magiſtros, & etiam nominibus honoris illos donare. Nam Chriſtus ſolum affectũ ambitionis, & inanis gloriæ hypocriſim damnat, non autem ipſas vocationis ſanctæ dignitates: Alioqui eadem ratione, nec aliquem nominare principem, aut etiam patrem liceret, quia ibidem prohibet aliquem dici Rabbi, id eſt principem & ſuperiorem, vt etiã patrem. Damnat igitur hypocriſim, ſuperbiam & faſtum, non autem debitũ prælatis & ſuperioribus quibuſlibet honorẽ.

Ibidem ſcribitur ad hunc modum: Decimatis mentam & anethum & cyminum, & reliquiſtis quæ grauiora ſunt, legis iudicium, miſericordiã, & fidem.

& fidem. Hæc oportuit facere, & illa non omittere.) Quo ſanè loco perniciosè abutuntur, qui illum ita exponũt, quaſi perſolutio decimarum, quæ fit paſtoribus Eccleſiæ, fuerit aliquid planè legale, quod videlicet cum lege Moyſis initiũ & efficaciam habuerit: Et idcirco, cum eadē tranſierit. Nā certum eſt, ex ipſa etiamnum ſcriptura ſacra, perſolutionē decimarum omnium bonorum eſſe de iure naturæ, quod cum ſit perpetuum, nō habuit initium & authoritatem à lege Moyſis figuris abolendis conſtante. Quare & ſi cum lege Moyſis currebat & obſeruatur, non tamen cum ea finem habere debuit aut potuit, ſicut nec decalogus. Hoc facilè intelliget, qui cōſiderare volet, Abrahamum in lege naturæ Melchiſedec ſacerdoti omnium quæ poſſidebat decimas dediſſe, vt ſcribitur Geneſ. 14. c. Sunt alij loci illud ipſum comprobantes plurimi: Sunt & rationes firmiſſimæ: quæ omnia, quia ſatis fuſe explicauimus in noſtro tractatu de decimis, primitijs & oblationibus, non repetimus. Inde ſumet ſi volet, cui placuerit de iuſta decimarum perſolutione in lege Euangelica plura videre.

Matthæi 24. ſcribitur in hunc modum: Tradent vos in tribulationem, & occidēt vos.) Quo loco abutuntur, qui talia verba obijciunt catholicis magiſtratibus, animaduertentibus in Hæreticos. Nam certum eſt ex omni lege, dignum morte eſſe illum, qui ſeditioſus conſurgit aduerſus principatus, & eorum decreta, maximè verò in fide & religione. Principes igitur & magiſtratus iuſtè & ex officio in hæreticos animaduertentes,

hic non condemnantur à Chriſto, ſed crudeles hæretici, qui contra iura tam diuina quàm humana, Catholicam Eccleſiam blaſphemant, concordiam ciuilem tollunt, & omnia confundendo, crudeliter Chriſtianos, vt à fide auertant, diuexant & perſequuntur. In hæreticos igitur & infideles quoſlibet hæc dicta, non autem in Catholicos accipiantur.

Ibidem ſcribitur ad hunc modum: Cum ergo videritis abominationē deſolationis,&c.) Quo ſanè loco ignoráter & pernitioſè abutuntur, qui illum de pōtifice Romano, primo Eccleſiæ Chriſti (à quo omnes reliqui pendent in miniſterio Eccleſiaſtico) miniſtro, exponunt. Certum eſt enim, Chriſti Eccleſiam, prædicatione beati Petri Apoſtolorum principis, Romæ fundatam eſſe, & ibidem eiuſdem ſanguine confirmatam & ſtabilitam. Quare etſi alibi & manſit & prædicauit beatus Petrus, non autem alibi quàm Romæ Eccleſiam fundaſſe, & cathedram Chriſtianiſmi ſtabiliuiſſe propriè dicitur. Adde etiam quòd reprobatis Iudæis, & in eorum locum vocatis gentibus, conueniens valdè fuit, Eccleſiam ibi præcipuè fundari, vbi Gentilium regia & celeberrima ciuitas erat: Nam vt cum Patriarchis Abraham, Iſaac & Iacob fœdus perpetuò obſeruandum cum illorum poſteritate iniuit dominus Deus, ita in lege Euangelica cum Apoſtolis, & maximè cum beato Petro, ipſorum vertice, Eccleſiæ Chriſti primo præcipuoq; miniſtro. Oportet igitur omnem prorſus Chriſtianū amplexari, & honore digno proſequi, & ſedem Apoſtolicā Romæ

Romæ ſtabilitam, & primum Eccleſiæ miniſtrũ, vniuerſalem Chriſti Ieſu vicarium, cum plenitudine poteſtatis in ea ſedentem: diligenter tamen nobis interim cauendo ab abominatione deſolationis, quæ in loco ſancto ſeſſura prædicitur à Chriſto. Hoc autem fore puto, quãdo Antichriſtus, propter peccata populi, prævalebit & expellet Chriſti Dei & hominis veri fidei profeſſionem, conculcando locum ſanctum, & faciendo ceſſare iuge ſacrificium, quod eſt ſacrificium corporis & ſanguinis Chriſti, quod ſemper in Eccleſia Catholica, ex Chriſti inſtitutione & præcepto, celebratum eſt in memoriam paſſionis ipſius, & ad eiuſdem participationem habendam. Hoc autem ſacrificium iuge & Euangelicum, vocatur à Chriſtianis Miſſa. Forſan etiam abominatio deſolationis dicetur ſedere in loco ſancto, quando paſtores nec verbo, nec vita populum Dei paſcent, ſed vita carnali & abominabili Chriſtianos ſcandalizabunt: & tum actum erit de religione Chriſtiana, & pura eius profeſſione, Chriſtianis aut ſeductis aut dubitantibus, diſsipatis & errãtibus, ad inſtar ouium quæ ſunt ſine paſtoribus. Tum enim ſcandalizati multi à fide Catholica diſcedent: etſi nimis imprudenter id facient. Nam ſicut Noë arca concluſus, nõ ſe in mare præcipitauit, turpium beſtiarum conſortium vitaturus: ita qui ſunt verè pij & prudẽtes in Eccleſia Catholica, remanent cum impijs Hypocrytis. Nõ enim perfectè iuſtus eſt, qui peccatores ſufferre non poteſt. Hoc propoſitũ confirmatur in Cãticis, vbi dicitur, quòd electi ſunt

ſicut lilium inter ſpinas: & quod veniant de cubilibus leonum, & de montibus pardorum: vt etiam ab Eſaya qui ait, permixtim habitare debere agnos, lupos, homines, ſerpentes, &c. & ab ipſo Chriſto, qui docuit regnum cœlorū eſſe ſimile ſagenæ miſſæ in mare, quæ cōtinet bonos & malos piſces: oremus ergo Deum pro peccatoribus, imparis, ignaris & cæcis, vt dignetur eos illuminare, nō autē eos proſcindamus ſuperbè, ſed cogitantes Dei eſſe gratiæ (qui poteſt eos illuminare & perficere) quòd meliores ſumus ipſis: compatiamur eos, benignè admoneamus, & corripiamus humiliter nos gerentes, Dei bonitatem noſtrā infirmitatem adiutantem, ſemper cōſiderando & verè cū charitate apprehēdendo.

Ibidem ita ſcribitur: Tūc ſi quis vobis dixerit, Ecce hic eſt Chriſtus, aut illic, nolite credere.) Quo loco abutuntur, qui illū ad ſacram Euchariſtiā detorquent. Nā Chriſtus de doctrina & prædicatione, non aūt de Euchariſtia ibi loquitur, vt textus ipſe docet. Præterea ait hoc futurū in nouiſſimis tēporibus, quod eſt argumēto, locum illū non poſſe intelligi de Euchariſtia, in qua Chriſtū realiter & perſonaliter cōtineri ſemper in Eccleſia traditum & creditum eſt, & non tantum in nouiſſimis tēporibus, quando debet impugnari iuge Miſſæ ſacrificiū. Fit igitur ibi ſermo de Hæreticis, qui ſectas debēt facere multas & varias in nouiſſimis tēporibus, homines in deſerta & penetralia deducēdo: non autem de hoſtia ſacra, in qua Chriſtum integrum contineri, & Scriptura ſacra & Eccleſiæ traditiōe apertiſſimè docemur.

Ibidem

Ibidem ſcribitur in hunc modum : Sicut fulgur, & c. Item. Videbunt filium hominis venientem in nubibus cœli.) Quo loco abutuntur, qui ex eo colligunt, Chriſtum nõ eſſe corporaliter in hoſtia, quia videlicet nõ dicitur eum eſſe venturũ ex hoſtia : Nam veniet iudicaturus viſibilis & in propria ſpecie, nõ autem ſacramentaliter ſub aliena forma, in qua tegitur & cõmunicatur ad nutriendum, & non ad iudicandum. Eſt ergo Chriſtus conſiderandus mortalis, patiens, atque ſatiſfaciens : glorioſus in cælo, viſibilis, beatificãs atque etiam abſconditus in Sacramento, nutriens & iuſtificans, applicando ſuæ paſſionis meritum: Quando autem veniet ad iudicium (quod præcedet ignis conflagrationis) ceſſabunt Sacramenta: Et ita Chriſtus, qui eſt ſub ſpeciebus panis & vini, non quidem deſinet eſſe, qui habet eſſe indeficiens, ſed deſinet eſſe in Sacramento. Sicut quando Deus ſeparatur ab homine, propter eius peccatum, non deſinit eſſe, ſed deſinit eſſe in homine per gratiam : ita quando deſinit eſſe creatura, deſinit Deus eſſe in ea. Sic nube interpoſita, ſol nõ deſinit eſſe, qui ſemper eſt in cœlo, ſed deſinit eſſe in terra per illuminationem. Ita etiã membro abſciſo, anima quæ eſt tota in toto corpore, & tota in qualibet eius parte, non deſinit eſſe ſimpliciter, ſed deſinit eſſe in illo membro. Sic igitur Chriſtus qui eſt in Euchariſtia, per cõuerſionem ſubſtantiæ panis in ipſum, omnipotentia verbi Dei, omnem prorſus creaturam attingentis & continentis, factam, deſinit eſſe ſub ſpeciebus ſacramentalibus ipſis deficientibus

per corruptionem : non tamen deſinit eſſe ſimpliciter, ſicut non ſimpliciter habet eſſe per talem conuerſionem, ſed tantum habet eſſe ſacramentale (per tranſſubſtantiationem, per quam facilè intelligere poſſumus, ſuppoſita Dei voluntate & ordinatione, cum efficacia ſui verbi omnipotentis, corpus Chriſti eſſe verè, realiter & corporaliter, id eſt, in vera & naturali corporis proprij ſubſtantia, in pluribus locis,) quod durat quandiu ſpecies ſacramentales ſubſiſtunt. Non etiam debemus turbari, ſi eſt inuiſibilis in Sacramento: Nam aliter non eſſet ibi ſacramentaliter, & vt fidei ſtatum decet: eſt ergo verum Chriſti corpus in hoſtia ſacra, verè & ſubſtantialiter, ſed ſacramentaliter, vt in cœlo idem eſt viſibile in propria forma & ſpecie. Verùm, quæ ad hanc materiam ſpectant, pleniùs & dilucidiùs propoſuimus ſex libris à nobis de hac re ſeparatim editis: quos qui legerit, hæc forſan faciliùs intelliget.

Matthæi 25. ita ſcribitur: Oportuit te committere pecuniã meam nummularijs, & ego veniens recepiſſem vtiq; quod meum eſt cũ vſura.) Quo loco prauè detorto abutũtur, qui ex eo colligũt, vſuram (quam tã ſæpè damnant ſcripturæ ſacræ) licitam eſſe. Nã hoc de vſu & profectu gratiæ Dei ſpirituali intelligi debet, non autem de vſura pecuniaria. Fuſiùs hunc locum & alios qui huc ſpectant, diſcuſsimus in tractatu noſtro de vſuris.

Ibidẽ ita ſcribitur: Ibunt hi in vitam æternam: alij verò in ſupplíciũ æternum.) Quem locũ perperàm exponunt, qui ex eo effici volunt, nullum

eſſe

eſſe purgatorium, ſed tãtum duplicem eſſe viam, ſcilicet in cælum aut in infernum. Nam illic loquitur Chriſtus de ſtatu futuro poſt extremum iudicium, poſt quod nullum erit purgatorium, quãdo videlicet omnes recipientur gloria æterna, vel ſupplicijs æternis adiudicabuntur. Non ſequitur autem inde, quin tantiſper dum iudiciũ illud expectatur, ſit purgatorium, quo imperfecti chriſtiani purificantur, vt ſancti effecti, Deo verè ſancto tandem coniungantur, vt ſatis declarant ſcripturæ ſacræ. De purgatorio etiam fuſiùs diſputabimus proprio tractatu.

Matthæi 26. ſcribitur ad hunc modum: Pauperes ſemper habebitis vobiſcum, me autẽ nõ ſemper habebitis.) Quo loco perperàm & ignoranter intellecto, abutuntur, qui ex eo colligunt, verum Chriſti corpus non eſſe hic nobiſcum, nec verè recipi in hoſtia ſacra. Nam manifeſtum euadit ex ipſa litera, Chriſtum ibi loquĩ de ſe viſibili, patibili & indigente officijs humanitatis atque ciuilitatis, ſicut tunc erat: non autem de ſeipſo perſonaliter ſemper in Eccleſia, & ſpiritualiter ad dirigendum, & etiam ſacramentaliter ad nutriendũ, manente: ſicut eſt re vera in Euchariſtia, in qua meritum paſſionis ipſius, electis applicatur, per veram participationem propriæ eius humanitatis, in qua eſt Dei & hominum mediator. Quare neceſſe eſt ipſi in ea coniungi verè, vt per eum à diuinitate vitam habeamus, vt clarè docetur Ioan. 6. Hunc modum loquendi diſcernes facilè ex eò, quod ſcribitur Luc. 24. his verbis: Hæc ſunt verba quæ locutus ſum ad vos, cùm eſ-

ſem vobiſcum. Sic etiam intelligendus eſt diuus Auguſtinus, cùm ait corpus Chriſti eſſe in vno loco vſq; ad iudicium. Nota etiã, quod Chriſtus, phraſi ſcripturæ, dicitur nõ eſſe nobiſcum quando non videtur, vt fit in Sacramento altaris, etſi in eo eſt realiter, ſubſtantialiter, corporaliter, & pſonaliter. Hoc etiam modo ait Paulus 1. Cor. 15. quod caro & ſanguis regnum Dei non poſſidebunt. Quod ſanè non ita debet accipi, quaſi corpora nõ ſint reſurrectura in propria carne & proprio ſanguine. Sed quia non habebunt illas qualitates, quibus hic mortalia afficiuntur. Ita etiam ſcripſit B. Auguſtinus: Non eſtis manducaturi corpus quod videtis, nec bibituri ſanguinem quẽ effuſuri ſunt Iudæi: Quæ quidem verba non ita ſunt accipienda, quia nõ veram carnis & ſanguinis ſubſtantiam ſumamus: ſed quia non modo corporali, ſed ſubſtantiali.

Ibidem ſcribitur in hunc modum: Accipite & manducate, hoc eſt corpus meũ.) Quẽ locũ apertè corrumpunt, qui illum exponunt de figura & ſigno corporis Chriſti. Nam nullus prorſus tropus talis illic videri poteſt, vbi Chriſtus demonſtratiuè & oſtenſiuè loquens, ait: Accipite & mãducate, hoc eſt corpus meum. Ita igitur locũ exponere vel potiùs deprauare dicendo: Hoc eſt. i. hoc ſignificat corpus meũ, eſt apertè addere ſcripturæ. Non ſequitur enim: verbũ EST, hic ſignificatiuè accipi, quia alicubi ita accipitur, vt puta Ioã. 15, quãdo ita dixit Chriſt9. Ego ſum vitis, &c. Et 1. Corin. 10. quãdo ita ait Apoſtolus: Petra aũt erat Chriſtus. Nam illic nõ agitur de ſacramẽto.

Præter-

Prætereà etiam certum eſt, illis in locis tropum ſubeſſe, quia Chriſtus nec petra nec vitis eſt. Hoc autem loco notandum, quòd non ait Chriſtus, panis eſt corpus meum: ſed hoc (ſcilicet quod vobis trado manducandum) eſt corpus meum, vt videlicet doceat iam non ſubeſſe panẽ, ſed ſub eius ſpeciebus, proprium eius corpus contineri, qui ab Eſaia Proph. 45. c. dicitur eſſe Deus abſcõditus, & proprter quẽ etiã dicitur Deus eleuaſſe ſignum ſuum. Ideo enĩ iam, panis mentionẽ nullã facit poſt conſecrationem, & vocabulorum genera mutauit, vt intelligamus panis ſubſtantiam non remanere, ſed in corpus Chriſti mutatam eſſe per verbum Dei à Sacerdote huius myſterij legitimo miniſtro prolatum, recta cum intentione. Sicut enim quem mãducabat panem, in ſuam carnem mutabat Chriſtus, cùm hic viueret, ita nunc virtute verbi, & omnipotentia diuinitatis vbiq; præſentis, etſi non vbiq; ſimiliter operantis, panem (omnibus requiſitis præſentibus, & vt ipſe inſtituit diſpoſitis) in ſuam carnem perſonaliter & inſeparabiliter, diuinitati ipſi cõiunctam, conuertit ſubſtantialiter. Quod autem hic locus nullum talem tropum aut figuram admittere poſſit, docét loci alij ſcripturæ ſacræ, in quibus de hac eadem re agitur, vt videre eſt Ioan. 6. 1. Corin. 10. & 11. & alibi ſæpius. Vnde clarè conſtat, locum enunciatiuè ſimpliciter & cathegoricè accipi debere, nequaquam autem tropicos & figuratè. Vbi etiam diligenter notandum, quòd vbi eſt tropus, præponitur ſuppoſitum. Illud autem quum nullum hic ſit, ſed tantùm pronomen

demon-

demonſtratiuum, & certæ realitatis oſtenſiuum, clarum eſt & certum, nullum prorſus habens tropum ſed omnia demonſtratiuè, verè & realiter accipi debere. Non enim ait, hic panis eſt corpus meum, ſed HOC EST CORPVS MEVM, apertè demonſtrans, ſe tradere verum corpus quod paſſurum erat. Nota etiam, quòd quoties Chriſtus dicitur panis, id fit cum connotato, vt cum dicitur: Ego ſum panis vitæ. Aduerte etiam eos apertè decipi, qui volunt pronomen, hoc, hic poni ſubſtantiuè & materialiter, quaſi diceret: hoc, id eſt, hæc res, quæ panis eſt. Nam vbi de ſanguine agit, non dicit, hoc eſt ſanguis meus, ſed hic. Vnde dilucidum euadit, pronomen, hoc, non accipi debere ſubſtantiuè, vbi de corpore agitur. Certò igitur tenendum & credendum eſt, in hoſtia ſacra eſſe verum Chriſti corpus inuiſibiliter & ſacramentaliter, quod in cælo eſt viſibile. Illic autem incipit eſſe, non ſimpliciter, ſed per conuerſionem ſubſtantiæ panis in ipſum. Quare, non debet dici fieri ex pane, aut eſſe Deum panis, vt impiè blaſphemant hæretici, ſed vt Deus verus debet adorari, & ad ſalutē accipi, atque in memoriam ſuæ paſſionis offerri cum gratiarū actione. Hinc eſt quod quotidiè in Eccleſia Catholica offertur Chriſtus in Miſſa, in ſuæ paſſionis memoriam, quam ſublatam volunt, qui Miſſæ vnico nouæ legis ſacrificio detrahunt.

Ibidem ita ſcribitur: Hoc facite in mei memoriam.) Quo loco abutuntur, qui ex illo volunt ſequi, Chriſtum voluiſſe docere, ſe tantum loqui de ſigno ſui corporis, quod ad ſui memoriā habendam,

bendã, frequentandũ erat. Nam illis verbis, corporis proprij cõſecrationẽ, oblationem & manducationem in ſui ipſius recordationem præcipit. Illic enim, facere, idem eſt quòd ſacrificare; quo ſenſu ſæpe in ſcriptura vſurpatur, vt etiam ab eo ſignificatu Põtifices dicuntur ſacerdotes, quia videlicet habent poteſtatem ſacrificium publicum peragendi.

Ibidem ſcribitur: Bibite ex eo omnes.) Quem locum perperàm exponunt, qui ex eo colligunt, oportere omnes Chriſtianos corpus & ſanguinẽ Chriſti ſub duplici ſpecie ſumere. Nam, primùm certum eſt, tum ſolos Apoſtolos, quos ſacerdotes ordinauit, & eos ſolos alloquebatur, adfuiſſe. Deinde non minus ſunt participes ſanguinis Chriſti, qui ſolam ſpeciem panis ſumunt, quàm qui ſub ſpecie vini eum bibunt. Nam vtrobique eſt totus Chriſtus in corpore, ſanguine, anima & diuinitate: quare nulla re ad ſalutem neceſſaria priuantur Laici, qui ſub ſola panis ſpecie (nõ ſine multis & magnis rationibus) communicant, nec plus quàm ipſi accipiunt Sacerdotes, qui tamen ſacrificantes, & miſſam celebrantes: quia paſſionem Chriſti, in qua ſanguis à corpore ſeparatus fuit, repræſentant, ſub vtraq; ſpecie ſacrificium facere, & Chriſto communicare debent.

Ibidem ita ſcribitur: Qui gladium acceperit, gladio peribit.) Quo loco apertè abutuntur, qui ex eo colligunt, nullum bellum eſſe iuſtum. Nam ibidem Chriſtus nõ prohibet omne prorſus bellum, aut etiam omnem ſui defenſionem, ſed aggreſſionem, vt etiam vindictam priuatam, quæ ex

Dei

Dei præſcripto,& ex legibus petenda eſt, nõ autem in propria perſona executioni demandari debet. Sui etiam defenſio cum moderamine inculpatæ tutelæ non eſt prohibita.

Ibidem ſcribitur in hunc modum: Spiritus promptus eſt,caro autẽ infirma.) Quo loco abutuntur, qui ex ipſo effici volunt, nos ſemper eſſe in peccato. Nã hoc nõ intendebat docere Chriſtus, ſed magnam eſſe in homine ad peccandum promtitatem,& idcirco,ipſi ſemper vigilandum & cauendum eſſe. Si enim ſemper in peccato eſſemus,quicquid tentaremus,fruſtrà præciperet, vt vigilemus ne intremus in tentationem: & etiam iniuſtè peccata puniret.

Ibidem ita ſcribitur: Accipite & manducate.) Quo loco abutuntur,qui ex illo colligunt,nullũ eſſe iam corporis Chriſti ſacrificium faciendum, quia videlicet illius nõ meminit,ſed tantùm mãducationis. Non enim ſequitur, non fecit illic mentionem expreſſam talis ſacrificij, ergo nullũ eſt tale: Nam potuit alibi illud præcipi. Certum eſt autem, Chriſtum tale ſacrificium præcepiſſe, cùm dixit, HOC FACITE, quod idem eſt, ac ſi dxiſſet, corpus meum ſacrificate in mei memoriam, recolendo paſſionem meam.

Matthæi 28. ita ſcribitur: Docentes ſeruare mãdata.) Quo loco abutuntur,qui ex illo colligũt, nulla conſilia chriſtianis ſeruanda eſſe. Nam qui præcepta proponit,conſilia non negat,quæ alibi ſæpius docentur & conſuluntur. Nota autem hæreticorum ignorantiam, qui ferè ſemper negatiuè argumentantur.

Ibidem

Ibidem ita ſcribitur: Prædicate Euangelium omni creaturæ.) Quo loco abutuntur, qui ex eo effici volunt, ſacra Biblia lingua vernacula omnibus paſſim exhibenda eſſe. Nam aliud eſt populo prædicare ea quæ ſunt omnibus ad ſalutem neceſſaria, & aliud longè, ſcripturæ ſacræ myſteria eidem diuulgare. Illud namq; omnibus eſt neceſſarium, hoc autem multis inutile, nec dicam perniciofum eſſet. Non tamen inde ſequitur malum eſſe ſacra Biblia in linguam gallicam aut in aliam vernaculam conuertere.

Ibidem ita ſcribitur: Qui crediderit & baptizatus fuerit, &c.) Quem locum deprauant, qui ex eo colligunt, infantes nõ eſſe baptizandos. Nam nimis durum eſſet in lege gratiæ, infantes fide alterius nõ conſequi gratiam, qui alieno tantũ peccato coinquinati ſunt: aliter longè profectò nos docet Chriſtus veritatis magiſter, cùm ita ait: Sinite paruulos venire ad me, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum. Non tamen inde colligendũ, aliquos ſine baptiſmo ſaluari poſſe.

Ibidẽ ſcribitur in hunc modum: Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra. Euntes ergo docete omnes gentes, &c.) Quẽ locum perperàm intelligunt & pernitiosè exponunt, qui ex eo colligunt, Chriſtum ibi id adimpleuiſſe, quod promiſerat ſuprà cap. 16. quando videlicet dixerat, ſe daturum Petro claues regni cælorum cum poteſtate ligandi & ſoluendi: quam poteſtatem, in ſola prædicatione verbi Dei poſitam eſſe volunt. Nam etſi iidem poſſunt & debent prædicare verbum DEI, atque ſoluere ligareq; peccata,

non

non ſequitur tamé, quod ſola prædicatione verbi Dei remittantur peccata: propter quæ tollenda, inſtituta ſunt Sacramenta, quorum paſtores ſunt miniſtri, & non tantum eſt præcepta verbi Dei prædicatio. Hoc indicat Chriſtus hoc loco, cùm de baptiſmo poſt prædicationem mentionem facit: plenius autem Ioan.20. vbi in ſufflando in Apoſtolos, dedit eis poteſtatem dimittendi peccata. Aliud eſt igitur longè prædicare verbum DEI, & aliud, remittere peccata. Prædicatione namque verbi Dei, docentur homines & diſponuntur, vt cognoſcentes peccata ſua, faciant fructus dignos pœnitentiæ, ea deteſtando, relinquendo, & accuſando, ſeu confitendo:. vt a DEO, paſtorum (quibus eorum remittendorum, vt verbi Dei prædicandi data eſt à Deo poteſtas) miniſterio, eorum veniam conſequantur. Talem autem poteſtatem Chriſti Domini in paſtoribus eſſe docetur hoc loco, cùm ita ſcribitur: Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra. Euntes ergo docete omnes gentes, &c.) Idem eſt enim ac ſi diceret: Poteſtis iudicium facere, quia data eſt mihi, vos ſcilicet mittendi, omnis poteſtas. Hoc etiamnum pleniùs docetur Ioan.20. cùm ita dicitur: Sicut miſit me viuens pater, & ego mitto vos: Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, &c. Chriſti igitur tollunt poteſtatem, qui ea peſtores priuant, ſicut docet ipſe his verbis: Qui vos ſpernit, me ſpernit. In paſtoribus namque Chriſtus eſt agnoſcendus.

Ex

Ex Beato Marco.

MArci 2. ſcribitur ad hunc modum: Non poſſunt filij ſponſi ieiunare, quandiu cum ipſis ſt ſponſus. Auferetur autem ab eis ſpóſus, & tũc ieiunabunt.) Quo loco nõ intellecto abutuntur, qui, ex ipſo colligunt, Chriſtum re vera corporaliter & perſonaliter non iam eſſe cum Eccleſia militante. Nam Chriſtus loquitur tantùm ibi de ablatione corporis viſibilis, non autem de omnimoda ſeparatione ab Eccleſia, cum qua ſemper eſt, (vt etiam ipſemet teſtatur (vſque ad conſummationem ſeculi. Quod ſanè intelligi debet, non de ſola præſentia ſpirituali, qua Eccleſiam ſemper ne erret, dirigit & gubernat, ſed etiam de corporali.

Marci 7. ca. ita ſcribitur: In vanum colunt me, docentes doctrinas & præcepta hominum, &c.) Quo loco prauè expoſito abutuntur, qui ex eo colligunt, Chriſtum prorſus ea omnia damnare, quæ ab hominibus præcepta & tradita ſunt, nec volunt aliquid recipiendum, tenendum & obſeruandum eſſe in Eccleſia, quod ſcriptura ſacrā non contineatur, vel etiamnũ exprimatur. Quare reijciunt ea omnia, quæ Eccleſiæ Prælati, etiam in Concilijs generalibus congregati, de fide & religionis Chriſtianæ doctrina profeſſioneq; decreuerunt, atque per Spiritum ſanctum tradiderunt: ſimul etiam omnes catholicas doctorum ſanctorum, ſacrarum ſcripturarum expoſitiones exſufflant, rident, contemnunt & cõculcant, ſuas interim nænias, cõmentationes, & vana ſomnia,

impiaq́ deliramenta pro ſacris ſcripturis nobis obtrudendo. Nam nihil prorſus eorum quæ cōtra, aut etiã præter doctrinã Catholicã obſeruant & obtrudunt, in ſcripturis ſacris (quas tamē ſemper in ore habent) continetur. Hoc notabit qui decipi nolet. Hoc igitur loco, non damnat Dominus ſimpliciter ea dogmata religionis & vitæ piæ præcepta, quæ ab hominibus præpoſitis Eccleſiæ fiunt, qui ſæpius iubet ipſis patendum eſſe, ſed eas damnat hominũ traditiones, ꝑpter quas mandatum Dei relinquitur, id eſt, quæ planè aduerſantur diuinis præceptis & ſacris ſcripturis. Hoc autem notum eſt ex ipſo textu, in quo ita ſcribitur, Relinquentes mandata Dei, tenetis traditiones hominum. Item: Irritum feciſtis præceptum Dei, vt traditionem veſtram ſerueris. Item: Reſcindentes verbum Dei propter traditiones veſtras, &c. Vnde cõſtat Dominũ Chriſtũ reprehendere eas hominũ traditiones, quæ aduerſantur diuino præcepto: qui forſan etiam taxat indifferentium traditionũ ſuperſtitioſam obſeruationem, neglecto interim & ſpreto Dei mandato, vt videmus ab his fieri, qui camelũ deglutientes, colant culicem. Retineantur igitur & diligenter pureq́ ſeruentur illæ tum traditiones, tum conſuetudines, quæ pietatē promouētes à Chriſtianis ſunt receptæ, etſi ſcripturis ſacris (quibus cõformes eſſe debent) nec exprimuntur, nec continentur. Nota eñ, ſcripturas ſacras quæ ſunt traditæ, Eccleſia iam prædicatione & traditionibus fundata, nõ eo fine nobis datas eſſe, vt nihil recipiamus, credamus & obſeruemus in religione

Chri-

Chriſtiana, quod ipſis non exprimatur, ſed potiùs vt eam omnem & doctrinã & religionis profeſſionẽ auerſemur & fugiamus,quæ ipſis aduerſatur. Verbum Dei ſiquidem & ſcriptũ & nõ ſcriptum in Chriſti Eccleſia agnoſcere debẽt fideles & electi Dei:hæreticorum peregrinas doctrinas & falſas ſcripturarum expoſitiones, cum impura & impia eorundem religionis exoticæ profeſſione,omni cura & diligentia fugiendo.

Ibidem ita ſcribitur: Nihil eſt extra hominem introiens in eũ, quod poſſit ipſum coinquinare, &c.) Quẽ locum perperàm exponunt, qui ventris & eius inſaniæ patrocinia ſuſcipientes, nullũ habendum ciborum delectũ volũt. Quare omni die quicquid contrà præceperit Eccleſia, omni cibo pro libidine veſcuntur. At deberent cogitare, Chriſtum hoc loco non inſtituiſſe ſermonem de cibis prohibitis, ſed de eſu eorum, qui cõceſſi erant,quos Iudæi ſuperſtitioſi non manducabãt, niſi ſæpius manus lauiſſent. Hanc autem nimis curioſam, & plus æquo ciuilem, aut etiam ſuperſtitioſam in edendo manuum ablutionem, quia poſthabebant Chriſti Domini Ieſu Apoſtoli, rebus grauioribus intẽti,à Iudæis reprehenſi ſunt: aduerſus quos Chriſtus etiam ipſos tuetur & defendit hoc loco,non reprehendens interim vllo pacto vtilem multis rationibus ciborum nõnullorum delectum, quem Chriſtus ſeruauit, & etiã Apoſtoli, iam lege Moyſis exploſa præceperunt, vt ſcribitur Act.15. Quod ergo intrat in os non coinquinat hominem, ſed tranſgreſſio præcepti, quæ à corde ſuperbo & inobedienti procedit,

hominem coinquinat. Fuſiùs de hac re ſcripſimus in tractatu de ieiunio quadrageſimali & ciborum delectu.

Marci 11. ita ſcribitur: Et cùm introiſſet in templum, cœpit eijcere vendentes & ementes, &c.) Quo loco ignoranter ſatis abutuntur, qui ex eo colligunt, mercaturam non eſſe licitam. Nã Chriſtus eo facto non damnat mercatorum vocationem, reipublicæ & hominum conſociationi neceſſariam, ſed tẽpli rebus ſacris & vſibus diuinis dicati & deſtinati, per talem negociationẽ in eo factam prophanationẽ. Templis ſiquidẽ ſummus honos exhiberi debet, qa rebus diuinis loca ſunt dedicata & conſecrata, vt ſæpius docet ſcriptura ſacra. Videant igitur quantũ iu Dei iudicio ſupplicium ſubituri ſunt, qui ea in templis animo & corporibus impuri cõmittunt, quæ ſcribere puderet, quum citra horrorem cogitari nõ poſſint. Permiſit Deus quondam, ſanctum, & ipſius iuſſu conſtructũ apud Iudæos admirabile templũ, per infideles euerti, & religionis profeſſionẽ prohiberi, propter vtriuſq; abuſum. Illorũ igitur malo edocti, templis honorẽ debitũ deferre diſcamus, ne ſimilia aut etiam grauiora in lege Euangelica lõge perfectiori patiamur. Pleniùs de hac re egimus in tractatu de templis ſacratis.

Marci 16. ita ſcribitur: Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit.) Quo loco abutũtur, qui ex eo effici volunt, tum pueros non eſſe baptizãdos, tum ſatis eſſe ad ſalutem, fidem & baptiſmũ, abſque bonorum operum exercitio. Idem reijciunt pœnitentiam, ſacerdotalem abſolutionem,

ſatiſ-

ſatisfactionem, purgatorium, & ſimilia. Eſto enim, cùm Chriſtus miſit Apoſtolos prædicatū, de docendis & baptizandis adultis locutus ſit, non ſequitur tamen ideo, quòd pueros baptizādos eſſe negârit, qui ipſos ad ſe venire voluit. Illi enim, etſi fide carent propria, poſſunt tamen ea quæ eſt Eccleſiæ omnium matris per alios iuuari, qui alieno tantum peccato infecti ſunt. Nō enim eſt Deus magis ſeuerus in puniendo, quàm miſericors in iuſtificando & ſaluando. Quòd autem ad eos ſpectat, qui bona opera reijciunt, ſola fide cum baptiſmo contenti, clarum eſt, eos ſummo in errore verſari, nec quæ ſit chriſtianorum vocatio intelligere. Nam cùm in omni ſcientia & vocatiōe,tū maximè in chriſtiana ἐυπραξία ſeu perfecta actio & operatio finis eſt. Fruſtrà igitur de fide & de baptiſmo gloriantur, qui opera bona non habent, cùm videlicet fides & baptiſmus hominem ad bona opera diſponant, dirigāt & ducant. Adhæc,ita ſit: Qui crediderit & baptizatus fuerit,pollicitationē habeat: videndū tamē eſt interim,quid ſit credere. Nā fides ſine operibus,non ea eſt,quæ ad ſalutem ſatis eſt,vt diuinitùs inſtructus, optimè docuit S.Iacobus 2.c. ſuæ Canonicæ,ſed ea quæ per dilectionem operatur, vt rectè ſcribit Apoſtolus ad Galat.5.c. Sunt igitur opera neceſſaria ad ſalutē, vt paſſim ſcriptura ſacra affirmat,quæ docet Chriſtum ideò pro nobis mortuū,vt per eum ſine timore, de manu inimicorū noſtrorū liberati,ſeruiamus illi in ſanctitate & iuſtitia,omnibus diebus noſtris. Hoc eſt, quod ipſi promittimus priuſquàm baptizemur

in nomine & ſanguine Chriſti Ieſu, cùm pollicemur nos abrenunciare carni, mundo, & Satanæ, atq; etiam ſeruare & præſerre ſanctitatem & veſtem illam, quã induimus cãdidam, vſq; ad ipſius tribunal. Hoc promiſſum, ſi non ſeruauerimus, precioſo Chriſti ſanguini pro nobis effuſo, & in quo abluti ſumus, iniurij facti, grauiter puniemur, vt docet Paulus Hebr. 6. & 10. c. vbi aſſerit, quòd peccantibus nobis poſt acceptam veritatis notitiam, & guſtatum donũ Dei cæleſte, iam non relinquitur pro peccatis hoſtia, ſed terribilis iudicij expectatio. Hic, o Chriſtiani, ſatisfactiones & purgationes peccatorũ poſt baptiſmum, cum cõtumelia ſanguinis & paſſionis Chriſti grauiſſima admiſſorum, enatas & exortas addiſcitote: & eluendorum eorum remedia Dei ſumma gratia conceſſa, amplexamini & retinetote, Chriſto, quem in vobis ipſis poſt baptiſmũ peccantes rurſus crucifixiſtis, compatiendo, vt iterum per eius meritum curemini & ſanctificemini.

Ex Beato Luca.

LVcæ 1. ſcribitur ad hunc modum: Quod ex te naſcetur ſanctum, vocabitur filius Dei.) Quo loco callidè abutuntur, qui ex eo colligunt, corpus Chhiſti non eſſe in Euchariſtia, per conuerſionem ſubſtantiæ panis in ipſum. Nam etſi ſola ſubſtantia ſanctæ virginis Mariæ, eſt materia ex qua primum formatum eſt Chriſti corpus, nõ tamen ſequitur, quin in illud corpus mutetur ſubſtantia creaturæ panis, ob quam mutationem, nõ debet Chriſtus dici eſſe ex pane factus: nam erat

priuſ-

priuſquam panis in illud conuerteretur, etſi non erat in Sacramento: ſubſtantia igitur panis, eſt materia Sacramenti Euchariſtiæ, ſed non corporis CHRISTI, in quod conuertitur panis, vt ſub eius ſpeciebus, Chriſti corpus (in quo eſt Dei & hominum mediator) omnibus communicetur: & per eius medium, diuinitatis beatificantis participatio habeatur, quo ſpectant omnia diuina myſteria. Quare hoc ſacramentum meritò ſummum iudicatur.

Lucæ 7. c. ita ſcribitur: Dixit dominus ad mulierem: Remittũtur tibi peccata.) Quo loco perperàm accepto abutuntur, qui ex eo colligunt, confeſſionem auricularem quæ fit Sacerdoti, ad habendam peccatorũ remiſſionẽ, eſſe reijciendã tanquã vanam & inutilem: quia videlicet Chriſtꝰ verus doctor, paſtor & ſacerdos, abſq; illa remiſit peccata Magdalenæ, & alijs pleriſq;. At lõgè falluntur & errant apertè, qui modũ operandi miniſtrorũ in Eccleſia, ad eum quem Chriſtus verus Deus & homo ſeruauit coarctare volunt. Nam non erat opus Chriſto confeſſionem peccatorũ fieri, vt puta quem nihil latebat. Sciebat enim quid eſſet in homine, qui renes & corda ſcrutatur. Præterea, nondum Chriſtus poteſtatem peccata dimittendi ſuis Apoſtolis commiſerat, quod poſtea fecit, vt docetur Ioan. 20. c. vbi ita ſcribitur: Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt. Ab eo igitur tempore, oportuit peccata detegi Apoſtolis, & reliquis poſt eos paſtoribus & ſacerdotibus Eccleſiæ, vt videlicet

qui cordis occulta ignorant, per infirmorum cõfeſſionem & detectionem, morbum cui mederi ex officio debent, intelligant & curent. An non autem leuius multo & facilius eſt ipſis peccatoribus, ſuas infirmitates detegere ſecretò & in aurem ſuo patri paſtori & medico ſpirituali, cùm neceſſario ſint detegenda, vt intelligatur quid ſit remittendum, & quid retinendum, quàm ſi palàm & publicè explicarentur? In lege autem Moyſis, qui ſua expiari peccata cupiebant, Sacerdotes adibant, & pro ratione & conditione delictorum, hoſtias afferebant: In lege etiam noua, vt in Actibus Apoſtolorum habetur: Veniebant peccatores ad Apoſtolos, confitentes actus ſuos, &c. Qui igitur contemnunt datam in Eccleſia peccata dimittendi poteſtatem, à Deo ipſorum non conſequentur veniam. Nam vt pater, qui iam non iudicat quenquam, dedit illam poteſtatem iudicandi peccatores filio: ita filius hinc diſcedens, Sacerdotibus & Paſtoribus, per quos ſuam Eccleſiam gubernat, corporatis hominibus in Eccleſia militanti, per corporatos miniſtros, ſacra & diuina diſpenſans, illam iudicij poteſtatem commiſit, quibus ita locutus eſt: Sicut miſit me pater, & ego mitto vos.

Lucæ 17. ita ſcribitur: Cùm feceritis omnia quæ præcepta ſunt vobis, dicite, ſerui inutiles ſumus: quod debuimus facere, fecimus.) Quem locũ malè intelligentes, neſcio qui ignaui, & voluptatum amantes magis quàm Dei, illum contra bona opera Chriſtianorum, & eorundem apud Deum merita perperàm detorquent. Nam in eo

loco

loco non loquitur Chriſtus aduerſus bonorum operum merita & præmium,ſed à ſuis inanē gloriam, & iactationem de bonis actionibus tollere tentat:eos inſtruens,vt Deo gloriam omnem tribuant, qui ipſis præmium reſeruat. Quomodo enim bonorum operũ merita & præmia negaret, qui tã crebrò de mercede & retributione in ſcripturis mentionē fieri voluit? Illi igitur, qui bonorum noſtrorum non eget, ſumus inutiles noſtris operibus bonis,non autem nobis atteſtante ſcriptura quæ ait. Quia miſericordia faciet locũ vnicuique ſecundum meritum operum ſuorum electorum.Item, quòd non eſt iniuſtus Deus vt obliuiſcatur operis boni ſuorum electorũ: Item quia oportet nos oēs ſtare ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſque prout geſſit in corpore, ſiue bonum ſiue malũ.Infiniti ſunt alij ſcripturæ ſacræ loci eò ſpectãtes,immò tota doctrina Chriſtiana, ſiue verbo ſiue ſcripto ſit tradita, eo tendit, vt homo iuſtificatus gratia Dei & meritò Chriſti, bona opera faciat ad Dei gloriam, & ad ſuam ſalutem promerendam, quam Chriſtus dicitur promeruiſſe, qui acquiſibilē nobis eam fecit ſua paſſione. Nos enim arbores plantauit, vt fructum afferamus, ni excindi velimus. Quum autem merita dicimus, ſic cum antiquis intelligi volumus omnem tractationem de ipſis,vt omnia ſemper ad Dei gratiam & Chriſti meritum referamus.Scimus enim & confitemur, quia gratia Dei eſt vita æterna, & quòd Deus cùm coronat noſtra merita,ſua dona coronat. Tanta eſt ſiquidem Dei bonitas & magnificentia, vt nobis

tionem ſequi debemus. Quare φίλαυτοι, qui ſibi viuunt & placent, ambulando in ſuis adinuentionibus, relicta Dei ordinatione, in vſu rerum ab eo productarum & poſſeſſarũ, ab eodem poſita iuſtè damnantur, & tanquam Hæretici (ſi fateri peccatum nolint) debent puniri. Vide extra in Clement.lib.5. ex Concilio Vienenſi. Quòd ſi aliter aliquando Principes permittant fieri ad vitanda peiora mala, non idcirco concedunt aut approbant, quod fit contra Dei præcepta, nec etiam poſſunt ſi vellent. Quare quicunque illis in rebus aliter ſe gerunt quàm Deus in Eccleſia præcipit, mortaliter peccant, & grauiter puniẽdi ſunt omni lege naturali, ſcilicet, diuina & humana. Fuſius de hac re egimus in tractatu de vſuris.

Luce 20. ita ſcribitur: Reges gentium dominãtur eorũ, & qui poteſtatem habent ſuper eos, benefici vocãtur. Vos aũt non ſic, ſed qui maior eſt in vobis, fiat ſicut minor, &c.) Quo loco ignorãter nimium abutũtur, qui ex eo effici volũt, quod inter Chriſtianos nulla eſt dominatio, aut ſaltem quòd prælati Eccleſiæ nullum habent principatum. Nam eo loco damnat, & à ſuis abeſſe vult Chriſtus affectum dominandi atque imperandi, non autem negat in ſua Eccleſia eſſe poteſtatem atque principatum, qui Apoſtolis ita dixit: Sicut miſit me pater, ego mitto vos. Item, Qui vos audit me audit, qui vos ſpernit, me ſpernit: Idipſum docet beatus Petrus, cum ſcribit ita Eccleſia prælatis 1.cap.5. Seniores qui in vobis ſunt, obſecro, paſcite qui in vobis eſt gregem Dei, prouidentes non coactè, ſed ſpontaneè ſecundum

Deum:

Deum: neque turpis lucri gratia, ſed voluntariè: neque vt dominantes in cleris, ſed forma facti gregis ex animo, &c. Id etiam docebat Deus per Ezechielem prophetam 33. & 34. cap. quum exprobabat Paſtoribus Iſraël, quòd cum auſteritate imperabant gregibus ſuis. Hoc igitur loco vult Chriſtus adimere ſuis apoſtolis, & reliquis Eccleſiæ prælatis, affectum dominādi per ſuperbiam aut violentiam gentibus conſuetam, inter fideles autem & DEI electos in Eccleſia conuenientem, cum ſubditos amare & promouere, vt patres filios, in ijs qui ſunt ad ſalutem, debeant, non autem violento impetu tantum cohibere. Nam vbi Spiritus Domini, ibi libertas. In Chriſtianiſmo etiam tanta debet eſſe & vigere amicitia, dulcedo & charitas, vt nemo ſeſe ſupra alium per ſuperbiam efferat: immò cū Paulo prælati debent ſe ſuorum ſubditorū ſeruos dicere per Dominum Ieſum. Hoc docuit Chriſtus ſuo exēplo, qui pedes Apoſtolorum lauit, & in eorum medio erat ſicut miniſter. Hoc etiam docet verbo cum ait: Qui maior eſt in vobis, fiat ſicut minor: & qui præceſſor eſt, ſicut miniſtrator. Vnde dilucidum fit, & in Eccleſia Chriſti eſſe maiores, præceſſoresq́ꝫ, & ſuperiores, amicè & familiariter ſuis ſubditis ſpiritualia miniſtrare debere, cum videlicet omnis vocatio ſit propter aliquam actionem reipublicæ vtilem. Hoc conſueuit proteſtari primus Eccleſiæ militantis miniſter, honoris gratia ſemper vocatus à Chriſtianis Papa, cum ſe ſeruum ſeruorum Dei appellat. In Chriſti ergo Eccleſia, retineatur principatus, & honoretur,

noretur, quia ad illum à Deo eſt vocatus, qui debet pro Eccleſia laborare ex charitate, imitando beatum Paulum, qui degebat cum ſuis gregibus & ſubditis, tanquã ſi gallina foueret pullos ſuos, quem etiam ita amabant Chriſtiani, vt ſi fieri potuiſſet, eruiſſent & ipſi dediſſent proprios oculos. Vtinam tantum decorem & ordinem in Eccleſia videamus ad Dei gloriam. Amen.

Lucæ 22. ſcribitur ad hunc modum: Amodò non bibam de generatione vitis, &c.) Quo loco prauè detorto, ignoranter & impiè abutũtur, qui ex eo effici volunt, ſolam panis & vini creaturam percipi & manducari in Euchariſtia ſacra. Nã manifeſtum euadit ex ijs quæ huic propoſito connectuntur, tàm hîc quàm in alijs Euangeliſtis, Chriſtum Dominum per generationem vitis intelligere non vini creaturam & ſubſtantiam, ſed diuinitatis beatificantis participationem, quæ fit in ſacramento Euchariſtiæ mediantibus ſpeciebus panis & vini, ſub quibus realiter continetur & communicatur verum Chriſti corpus, Diuinitati perſonaliter & inſeparabiliter coniunctũ, per quod ipſa diuinitas electis communicatur: Illud atteſtante ipſo Chriſto his verbis: Qui manducat me, ipſe viuet propter me. Noſtrũ aũt propoſitum ex eo confirmatur, quod dicitur non ſimpliciter de generatione vitis, ſed de hac generatione vitis antonomaſticos. Nam vt inquit Zacharias, bonũ & pulchrum Chriſti eſt, ꝙ eſt frumentũ electorũ, & vinum germinans virgines. Et Eſa. c. 25. his verbis: Faciet in hoc mõte conuiuium pinguium, & vindemiæ diffœcatæ

Ex eo

Ex eo etiam,quod ait ſeſe illud bibiturum nouū in regno Dei, in quo certum eſt creaturam vini non bibi, ſicut nec panis ſubſtantiam manducari. Intelligitur igitur diuinitatis beatificantis participatio,per quam etiā ipſe Chriſtus homo beatus eſt factus. Et ideo,dicitur nobiſcum nouum illud paſcha manducare, & illud vitis genimen bibere: ob quæ Dei ſingularia beneficia, etiam gratias egit,& cum ſuis electis paſcha nouū manducaſſe verè affirmatur. Nam caro non prodeſt quicquam, ſed ſpiritus eſt qui viuificat. Quia autem ſpiritui viuificanti (quæ eſt diuinitas) ſola Chriſti caro perſonaliter eſt vnita, idcirco neceſſe eſt nos verè & realiter communicare eius carni,vt per eam, diuinitatis ipſi coniunctæ participes efficiamur, ex Dei ordinatione: propter quam ſcribit Paulus, quod vnus eſt Dei & hominum mediator homo Chriſtus Ieſus, cui ex eiuſdem ordinatione nos qui corporales ſumus communicamus mediantibus rebus corporeis, accipiendo videlicet ſacramenta, quæ ſunt ſigna viſibilia gratiæ Dei efficacis, quæ ex contentis, & opere operato gratiā conferunt, & omniū maximè Euchariſtiæ ſacramētum,ꝙ ipſum omnis gratiæ authorē Chriſtum Ieſum cōtinet & exhibet. Notandum eſt aūt diligenter, quòd hinc etiā maximè cōfirmatur, Chriſtum Deū omnipotentem verè conſecraſſe corpus ſuū, & in illud tranſſubſtantiaſſe panem: quia quoties in ſcripturis agitur de hoc myſterio,additur verbū, dicere,quòd phraſis ſcripturæ eſt facere. Nā dicere Dei,eſt facere. Dixit enim & facta ſunt, Geneſ,1.

Ibidem

Ibidem ſcribitur ad hunc modum : Hoc facite in meam commemorationem.) Quo loco impiè & ignoranter abutuntur , qui ex eo colligunt, corpus Chriſti non eſſe verè & realiter in altaris ſacramento, quia videlicet non debeat fieri commemoratio rei præſentis, ſed abſentis. Nam & ſi Chriſtus verè & perſonaliter præſens, in corpore glorioſo per fidem adoratur & agnoſcitur, tamen eius paſſionis quæ præterijt, & nunc abſens eſt, fit recordatio & memoria in Sacroſancta Miſſa : quæ ideo inſtituta eſt, vt per eam fiat recordatio paſſionis Chriſti: quæ & ſi ab omni ſumente & comedente corpus Chriſti fieri debet: illud tamen maximè & expreſsè fit in ſacræ Miſſæ myſterio, vbi Sacerdos refert in tegumentis & alijs cæremonijs, Chriſtũ in actu paſsionis exiſtẽtem. Vnde etiam fit, quod ipſius Chriſti corpus & ſanguinem ſeparatè conſecrat, offert & ſumit: quod non faciunt alij quilibet, ſacroſanctæ Miſſæ myſterium munus peragẽtes. Eam autem memoriá ita debere intelligi de Chriſti (qui re vera præſens adoratur in hoſtia ſacra) paſſione in memoriam reuocanda docet Paulus 1. Cor. 11. cum ait ita. Quotieſcunq; panem hunc manducabitis, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis. Ergo Chriſti re vera præſentis recolitur, quæ abſens eſt, & præterijt paſsio, noſtræ ſalutis nunquam obliuiſcendum fundamentum.

Lucæ 23. ſcribitur ad hunc modum : Dixit Chriſtus latroni, hodie mecũ eris in Paradiſo.) Quo loco perniciosè abutũtur, q ex eo colligũt nullũ eſſe poſt hãc vitam purgatorium. Nã latro

nunquam

nunquam peccauit poſt primam cum Chriſto cō iunctionem, in qua peccata quoad culpam & quoad pœnam omnino dimittuntur. Purgatoriū autem ponitur propter abluenda peccata commiſſa poſt baptiſmum, & primam cum Chriſto coniunctionem, pro quibus pœna eſt toleranda, vt docetur Hebr. 6. & 10. 1. Cor. 3. Tob 4. Eccle. 7. 2. Machab. 12. Ioan. 11. & 5. primæ epiſtolæ eiuſdem. Quum igitur in ſanctam Dei ciuitatem nihil coinquinatum intrare poſsit, & tot homines veniali peccato, & reatu pœnæ mortalium peccatorum aſtricti moriantur, oportet eos purgari poſt mortem, priuſquam gloria donentur. Hæc autem fuit ſemper in Eccleſia Chriſti fides Catholica.

Luc. 24. ſcribitur in hunc modum: Palpate & videte. quia Spiritus carnem & oſſa non habet ſicut me videtis habere, &c. Quo loco ignoranter & impiè abutuntur, qui ex eo colligunt, in Euchariſtia nō eſſe verum Chriſti corpus: quia vide licet illic ipſius oſſa nō cernuntur aut palpantur. Nam q ita ratiocinantur, ignorāt cōditiones corporis glorioſi & ſpiritualis, ꝙ vt ſi velit is cuius eſt, videtur, vel nō videtur, ſi nolit videri: ita ſi velit tangitur, ſin verò nolit, ipſius oſſa minimè à mortalibus ſenſibus percipiuntur. Quod igitur Chriſtus poſt reſurrectionem ſuam oſſa ſua tangi, videri & palpari propter iudicium & teſtimonium certum ac neceſſarium ſuæ reſurrectionis aliquando voluerit: hoc minimè cōuincit, ipſum non eſſe in hoſtia ſacra, in qua eius oſſa non ſentiuntur. Non enim ſemper, ſed quando ei collibuit

buit & decuit, oſſa ſua tangi voluit. Hoc palàm fit ex eo, quòd reſurrexerit monumento clauſo: & intrauit ad diſcipulos ianuis clauſis. In hoſtia igitur ſacra, etſi re vera totus & integer anima & corpore Chriſtus continetur, non tamen eius oſſa ſentiuntur, quia id non decet nec neceſſariũ eſt, quia videlicet illic eſt per modum ſubſtantiæ, & non modo quantitatiuo ſeu localiter. Hoc tamen etſi mirabile eſt, non tamẽ impoſſibile cenſeri debet, maximè in corpore CHRISTI, quod diuinitati perſonaliter & inſeparabiliter coniunctum, ex vtero virginis clauſo, & nõ fractis clauſtris virginalibus, egreſſum eſt, atque ſæpius corporis glorioſi actiones habuit. In hoſtia igitur ſacra, etſi re vera eſt Chriſti corpus, tamen illud ibi ſenſibus percipi & agnoſci, nec decet nec oportet. Non inde tamen colligi debet aut poteſt, quòd in Euchariſtia ſit Chriſtus, ſpiritualiter tantùm & non corporaliter, ſed quia eius corpus ſpirituale verè & realiter & ſubſtantialiter ibi continetur, ſacramentaliter concluſum & manducatum realiter.

Ex Beati Ioannis Euangelio.

IOannis 2. cap. ſcribitur in hunc modũ: Quid mihi & tibi mulier?) Quo loco non minùs impiè quàm ignoranter abutuntur, qui ex ipſo colligunt, ſacratiſſimam virginem Dei matrem non caruiſſe peccato actuali, nec ſine originali eandẽ eſſe conceptam. Nam teſtes quoſuis facio, ſi hinc aliquid ad peccatum originale aut actuale probandum trahi poteſt. Quum enim ita dicit Chri-

ſtus, Quid mihi & tibi mulier, ſcilicet ſi vinum non habent, abſit quòd cogitemus Chriſtum dominum matrem ſuam accuſare peccati, quin potiùs talibus verbis docet, ſe habere poteſtatem faciendi miracula, non pro qualibet conſanguineorum indigentia, ſed pro gloria Dei, propter quam miſſus erat, vt etiam docuit Luc.2.his verbis matrem & Ioſeph alloquens: Quid eſt quod me quærebatis? neſciebatis qui in his quæ ſunt patris mei oportet me eſſe? Senſus ergo præſentis loci eſt eiuſmodi: Si vinum non habent, nec mihi nec tibi imputabitur, qui conuiuæ, non autem conuiuatores ſumus. Præterea operatio miraculorum qua ſum præditus, tum manifeſtabitur, quum venerit tempus à patre deſtinatū. Hic etiam, nec virginem peccaſſe, nec CHRISTVM propter peccatum aliquod eam reprehendiſſe, indicat textus ipſe, qui refert ipſam miniſtris dixiſſe, vt filij iuſſa explerent: quod illis facientibus, implendo hydrias aqua, CHRISTVS matri obſequutus mutauit aquam in vinū. Cedo hoc feciſſet, ſi in prædicta petitione mater peccaſſet? non ergo admonitio, aut etiam increpatio quælibet peccatum arguit, vt ſæpiùs hæretici contra Deum & eius puriſſimam matrem ſacras ſcripturas torquent.

Ioan.3. ſcribitur ad hunc modum: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non poteſt intrare in regnum cælorum.) Quo lóco tā impiè quàm perniciosè expoſito abutuntur, qui volūt non ex eo colligi, neceſſarium eſſe omnibus baptiſmum aquæ elemētaris ad ſalutem, ſed ibi per

aquam

aquam intelligi tropicō s & allegoricōs Spiritū ſanctum, qui vim officiumq́ aquæ habeat. Aquā etiam carnis, mortificationem exponunt. At longè falluntur, totoq́ cælo miſeri & impij errant. Nam viſibilis ſigni perceptio omnino eſt neceſſaria, vt homo corporalis, corporati & incarnati verbi Dei cōmunis omnium ſalutis particeps efficiatur. Baptiſmus igitur aquæ omnibus planè eſt neceſſarius, vt per eum configuremur, & ſimiles efficiamur, ſecundum Dei ordinationem, CHRISTO in carne patienti, & proprio ſanguine cōnſperſo abluto & circumfuſo: cuius quidem ſimilitudinem gerit baptiſmus, per immerſionem & ablutionem quæ in ipſo fit. Hic igitur, vbi de re agitur vitandus eſt tropus: vt etiā in illis diuinis verbis: Hoc eſt corpus meum. Vtrobique enim cathegoricè & realiter omnia ſunt exponenda.

Ibidem ſcribitur in hunc modum : Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt intrare in regnum Dei.) Quo loco abutūtur, qui ex eo colligunt, in baptiſmo nihil addendum eſſe præter aquam: quare reijciunt omnes cæremonias, quibus in miniſtrando baptiſmo cōſueuit vti Eccleſia ad ſecreta quædā indicanda, & ad myſticam & religionis Chriſtianæ doctrinā innuendam & proponendam, & propter infideliū tum impias irriſiones, tum indignitatem atq́ incapacitatem (nō oportet enim margaritas porcis porrigere, aut ſanctum dare canibus) occultandam. Hinc eſt, quod reijciunt & rident, ſi in baptiſmo conferendo addantur oleū, ſal, ſaliua, ve-

ſtis candida, cereus, & alia multa quæ non carent myſterijs: quæ quia non intelligunt ſeditioſi, rident, blaſphemantes ea quæ ignorant, vt à ſcriptura ſacra depinguntur. At longè falluntur, qui Spiritus ſancti in Eccleſia inſtitutionem auerſantur. Etſi enim ſola aqua eſt de neceſſitate baptiſmi, cum verbo à miniſtro recta intentione prolato, tamen non ſine vtilitate & myſterio talia adduntur, ad imitationem CHRISTI, qui ſæpe per externa ſuos docuit, & miracula eſt operatus. Sciendum eſt enim, in baptiſmo, quando aliquis initiatur Chriſtianiſmo, longam & variam debere fieri Catecheſim, quæ vt melius memoria vulgò teneatur, non tantùm verbo, ſed etiam rebus ſenſibilibus externis vt traderetur, præceptum & obſeruatum eſt. Chriſtus cæcum curaturus, ex ſaliua & puluere lutum fecit, quod poſteà non ſine myſterio eius oculis appoſuit: Ita in baptiſmate conferendo, nō citra ſecretum & arcanum religionis Chriſtianæ, tàm ſaliua quàm alia pleraq; adduntur, quorum ſignificationem & vſum docere deberent populum paſtores, vt ea quæ talibus ſunt ſignificata intelligeret & ſeruaret, vt etiam confirmaretur & muniretur in religione Chriſtiana, & fidei Catholicæ profeſſione aduerſus impios hæreticos. Fieri namq; vix, ac ne vix quidem poteſt, vt populus in religione ita ab hæreticis varijs rationibus exagitatus: & diuexatus, non turbetur, aut etiam non à recta fide dimoueatur, niſi per paſtores, prædicatione verbi Dei, & explicatione myſteriorū religionis Chriſtianæ quæ oppugnantur, confirmetur & muniatur:

tur: ſimul etiam vitæ probatæ exemplo cõtineatur & commoueatur.

Ioannis 4. cap. ſcribitur in hunc modum: Spiritus eſt Deus, & eos qui adorant eum, in ſpiritu & veritate adorare oportet.) Quo loco abutuntur, qui ex eo concludunt, peregrinationes & reliqua externa, quæ in Dei cultu fieri conſueuerunt, prorſus abijci debere. Nam Chriſtus Dominus nõ damnat externum cultum in Dei adoratione, ſed reprehendit cultum illum, vel qui exhibetur DEO falſo, vel illum qui exhibetur quidem Deo vero, ſed in rebus externis tãtùm abſque fide, ſpe & charitate interna, quod eſt hypocritarum, & non verorum Chriſtianorum. Docet ergo Chriſtus veram adorationem eam eſſe, qua verus Deus interiùs & exteriùs colitur. Talem autem eam eſſe, quam in templis Catholici exhibent Deo, cantandis hymnis, canticis, Miſſa celebranda, & alijs Chriſtiani cultus formis obſeruandis, nemo ſanæ mentis ignorare poteſt: & nullus niſi impudens, aut omninò deprauatus, negare audebit. Tales enim in Spiritu & veritate Deum verum adorant. Percuperet autem Satanas Dei gloriæ & hominũ ſalutis perpetuus aduerſarius, omnia externa in Chriſtianiſmo ſublata eſſe, vt hoc pacto faciliùs Dei recordatione mentibus humanis elaberetur, & eiuſdẽ adoratio planè ceſſaret. Contra illud autem ſatanæ malignũ propoſitum, inſtituit & docuit ſemper Deus in Eccleſia cultus externi formas varias, plenius de hac re ſcripſimus in tractatu de adoratione.

Ioannis 5, ca, ita ſcribitur: Scrutamini ſcriptu-

ras,quia vos putatis in ipſis vitam æternã habere. Et illæ ſunt quæ teſtimoniũ perhibẽt de me,&c.) Quem locum prauè exponunt, qui volunt nihil aliud quærendũ præter ſcripturas ſacras,quia videlicet non dixit Chriſtus, adite cæremonias & traditiones quaſlibet.At longè falluntur,qui ſemper negatiuè argumentando, malè colligunt.Nõ ſequitur enim, Chriſtus commendauit ſcripturas,ergo reiecit traditiones,quas alibi ſæpius cõmendat ipſa ſcriptura, & à Chriſtianis vult obſeruari,etiamſi ſcriptæ non ſunt. vide Act. 15. 16. 2. Theſſal.2.& 3.c.

Ioannis 6.cap.ſcribitur in hunc modum: Hoc eſt opus Dei, vt credatis in eum quem miſit ille. Item: Qui credit in me, habet vitam æternam.) Quo loco nõnulli dupliciter abutuntur, ſcilicet dicendo ſolam fidem eſſe opus Dei, nec cũ aliud à nobis exigere:atq; etiam inde colligẽdo, quòd in Euchariſtiæ Sacramento, & Chriſti corporis manducatione, ſola fide opus eſt, qua videlicet cum pro nobis mortuum, & nunc in dextra patris pro nobis interpellare perſuadeamur. At lõgè falluntur: nam ſolam fidem requiri nunquam docuit Chriſtus,qui dixit: Si vis ad vitam ingredi,ſerua mandata: ſed admonet,ſine fide,quæ eſt opus & donum Dei, nos in myſterijs fidei proficere, & aliquid intelligere non poſſe, iuxta id quod prius Eſaias ſcripſerat in hunc modum: Si non credideritis, non intelligetis ſeu non permanebitis. Hoc autem cum in omnibus diuinis myſterijs ſit verum, tum maximè in admirabili Euchariſtiæ ſacramento, in quo ſunt tot tantaq;

admi-

admiratione digna, vt qui diuinitùs fidei dono adiutus & fultus nō ſit, ſtare nō poſſit, imò ſtatim diſcedat, vt fecerũt Capernaitæ, & etiam Chriſti diſcipuli. Fidem igitur, quæ eſt Dei opus & donum, neceſſarium eſſe, vt hoc diuini corporis Chriſti myſteriam amplexemur, affirmat Chriſtus, non autem fide tantum, & ſpiritualiter (vt volunt nonnulli) illud eſſe apprehendendum & manducandum, qui poſteà ſubiurgit hæc verba: Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus. Verè autem ei quod eſt ſignificatiuè aduerſatur. Item: Niſi manducaueritis carnem filij hominis, non habebitis vitam in vobis. Item: Sicut me miſit viuens pater, & ego viuo propter patrem: Ita qui manducat me, viuet ipſe propter me. Fide igitur ſemper opus eſt, ſine qua impoſſibile eſt placere DEO: qua ſanè apertè carent multi, qui nihil niſi fidem in ore habent. Illi enim nihil niſi quod ſentiunt perſuaderi poſſunt. Sic ergo & mores & ſidem in hominibus ſolius fidei nomine euertit Satanas, per ſuorum mendaciorum miniſtros, qui nec opera nec fidem curãt, ſuo ventri & non Chriſto Domino ſeruientes. At hæc via omnia apud Chriſtianos turbandi, viſa eſt Satanæ aptiſſima.

Ibidem ſcribitur in hunc modum: Nemo poteſt venire ad me niſi pater qui miſit me traxerit eum.) Quo loco abutuntur, qui ex eo colligunt, hominẽ violentari, nec vllam habere libertatem arbitrij, qua poſſit bonum appetere & perſequi, atq; malum deteſtari & fugere. Nam tollere liberum arbitrium hominis, quid eſt aliud, quàm

hominem ex homine tollere, id eſt, dicere non eſſe hominem? Homo namque ad Dei imaginem & ſimilitudinem factus, ſua natura donatus eſt ſuarum actionum libertate, qua vti poteſt natura duce in actionibus humanis & moralibus, vt duce gratia in ijs quæ ſunt hominis Chriſtiani, & vitam æternam promerentur. Non vult igitur hoc loco Chriſtus docere, hominem carere libero arbitrio, & eundem cogendum à Deo eſſe qui dicit: Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata. Et ſi hæc feceritis, beati eritis: ſed admonet, omnia fidei myſteria excedere humanam rationem, & nos indigere auxilio diuino, vt ijs aſſentiamur & firmiter inhæreamus. Trahit enim Deus homines, cùm volentes eos eleuat ſupra humanam captum, vt ea credant eſſe vera, quæ non poſſunt capere & intelligere, neque ſenſu, neque ratione.

Ibidem ſcribitur ita. Erunt homines docibiles Dei docti à Deo. Hoc loco non intellecto apertè abutuntur, qui ex eo colligunt, licere quibuſlibet ſcripturam ſacram exponere, nec de doctoribus curandum eſſe. Huc etiam referunt illud Pſalmographi. Audiam quid loquatur dominus Deus. Itē illud Prophetæ Ieremiæ: Non docebit vnuſquiſq; proximū ſuum, &c. Nam illis locis, docemur, quanta ſit Dei familiaritas cū hominibus in lege Euangelica, vt etiā quāta ſit dandi copia Spiritus ſancti: ſimul quoq; hominē non poſſe capere myſteria fidei & religionis chriſtianæ, niſi à Deo ſupra rationem omnem eleuatus & tractus diuinitùs edoceatur & confirmetur.

Nam

Nam (vt ait Apoſtolus) fides donũ Dei eſt: quare qui moribus corrupti ea priuati ſunt, in hæreſes labuntur, religionis Chriſtianæ arcana relinquendo & ridendo, quia videlicet excæcati ſunt.
Ibidem ita ſcribitur: Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinẽ, non habebitis vitam in vobis.) Quo loco abutuntur, qui ex ipſo effici volunt, corpus Chriſti eſſe miniſtrandũ omnibus chriſtianis ſub vtraq; ſpecie. Nam cùm Euchariſtia ſeu hoſtia ſacra, & corpus Chriſti non ſit cibus corporis carnalis, & carnali modo ſumendus, ſed animæ ſpiritualis panis ſub ſignis viſibilibus & corruptibilibus participandus, nõ eſt putandum, corpus eſſe ſine ſanguine, & ita vnũ ab altero ſeiungi, vt ſeparatim ſumatur corpus, & ſeparatim ſanguis. Nam vtrobiq; integer eſt Chriſtus in corpore, ſanguine, anima & diuinitate. Quare, iuſtis de cauſis decreuit Eccleſia, ad id potiſſimùm docendũ, Chriſtum participari à chriſtianis nõ ſacrificantibus ſub vna tantum ſpecie. Nec obſtat, quòd Chriſtus dedit Apoſtolis ſeipſum ſub vtraq; ſpecie, quia tum cum ſacerdotibus agebat, quos inſtituebat, & inſtruebat, quæ ſit ratio Miſſæ ſeu ſacrificij Euangelici, in quo Sacerdotes, qui referunt Chriſti paſſionẽ, in cuius recordationem, memoriã & repræſentationẽ eſt Miſſa ab eo ipſo primùm inſtituta atq; celebrata, & ſemper in Eccleſia catholica celebrata & obſeruata, debent ſumere corpus Chriſti ſub vtraque ſpecie, quia videlicet eundem referunt vt paſſus eſt. Hìc autem non eſt abſurdum aut etiam mirum, aliquid immutatum vi-

deri,dando Laicis Chriſtum ſub vna ſpecie, cum Apoſtoli formam baptizandi à Chriſto inſtitutam & traditam, videlicet, In nomine patris & Filij & Spiritus ſancti, mutârint, baptizantes in nomine Chriſti. Hoc enim ſi per Apoſtolos,Eccleſiæ miniſtros, fecit Spiritus ſanctus Eccleſiæ perpetuus gubernator, quare idem non poterit in alijs myſterijs, & per alios miniſtros,qui in Apoſtolorum locum ſucceſsêre? Adde quòd Chriſtus ſub ſpecie panis tantùm, dicitur communicaſſe corpus ſuum diſcipulis euntibus Emaus. Huc etiam refer quod Acto. 2. ſcribitur, ſcilicet quòd Chriſtiani in primitiua Eccleſia quotidie conueniebant in fractione panis, id eſt,in communicatione corporis Chriſti,vbi vini nulla fit mentio,nec etiam c.20. Sed hinc omnes turbæ,quia hæretici carnales & animales, myſteria fidei non poſſunt capere, cum ſpiritu Dei careant, quare carnaliter omnia accipiunt & interpretantur, ſeipſos euertendo, & lios conturbando. Nota igitur Chriſtiane, quod alia eſt (etſi eiuſdem rei) communio ſacerdotum ſacrificantium, & alia Laicorum. Hi enim ſub vna tantum ſpecie communicare poſſunt,non autem illi, quia videlicet Chriſti paſſionem repræſentant,in qua ſanguis à corpore ſeparatus fuit. Nô eſt tamen putandum iam corpus & ſanguinem Chriſti ſeparari poſſe: nam Chriſtus iam mori non poteſt. Sunt igitur diuerſa ſigna, ſed vnum tantum ſignatum:aliúdque ſignificatur, & aliud continetur: Nam ſanguinis ſeparatio, in cruce facta ſignificatur, & integer viuúſque Chriſtus contine-

continetur. Vide plura in ijs, quæ de hac re ſpeciatim in Caluinum ſcripſimus.

Ibidem in hunc modum ſcribitur: Caro non prodeſt quicquã, Spiritus eſt qui viuificat.) Quo loco malè intellecto, perniciosè abutuntur, qui ex eo colligunt, in ſacramento Euchariſtiæ, non eſſe verum Chriſti corpus & naturale, nec oportere ipſius veram carnſm manducare, ſed tantum ſpiritualiter, per fidem, nos ipſi communicare in dextera patris ſedenti Deum conſtituiſſe. At ipſos in errore verſari facilè deprehenditur, ex eo quod Chriſtus Dominus ſatis manifeſtè de vera ſua carne manducanda locutus eſt. Secum enim pugnaret, qui priùs dixit carnem ſuam verè eſſe cibum & dare vitam. Senſus ergo loci eſt, quòd in hoc myſterio eam diuino, caro, id eſt carnalis intelligentia, non prodeſt quicquam, id eſt, non poteſt tam altum ſecretum capere, ſoli ſpirituali intelligentiæ penetrabile & comprehenſibile: quod indicat, quum ait, quòd Spiritus ſanctus eſt qui viuificat, id eſt, quòd is proficiet in ſermone præcedenti, qui verba Chriſti ſpiritualiter, & de corpore ſpirituali, vero tamen corpore Chriſti intellexerit. Non eſt enim putandum corpus Chriſti in Euchariſtia eſſe viſibile, palpabile, diuiſibile, & corruptioni obnoxium, ſed ſpirituale, id eſt corpus habens ſpiritus conditiones, vt docet de corpore quod ad gloriam reſurrexit beatus Paulus 1. Corinthio. 15. Caro etiam poteſt dici non prodeſſe, quia non à carne Chriſti cauſaliter, principaliter & effectiuè habemus vitam, ſed

per

per eius medium à diuinitate, cui ipſa Chriſti caro perſonaliter & inſeparabiliter vnita eſt. Ideo enim ſubiunxit Chriſtus, quòd verba quæ locutus eſt, ſunt vita & ſpiritus: quia ſi ea ſpiritualiter accipiamus, & non carnaliter, vitam habemus. Verba autem ſunt vita & ſpiritus: quia ei qui credit, per ea datur Spiritus ſanctus à quo eſt vita. Etiam hoc loco refellit duplicem Capernatarum errorem, quorum prior eſt, quia putabant carnem Chriſti mortalem eſſe comedendam: Poſterior verò, quia putabant illam eſſe conuertendam in comedentium ſubſtantiam, vt fit in cibis communibus: contra priorem ait, Verba ſunt Spiritus: contra poſteriorem, vita. In Euchariſtiæ igitur ſacramento, vera Chriſti caro accipitur & manducatur, ſed non carnali modo: quare dixerunt antiqui, nec ventrem, nec dentes nos parare oportere, cum videlicet non ad morem comedendi ſacrificia Iudaica comedamus Chriſtum ea forma, qua eſt mactatus in cruce, ſed more Chriſtianorum illum accipimus, vt immolatus eſt ſecundum ritum ſacrificij Melchiſedici. Si enim eius caro vt immolata eſt in cruce manducata fuiſſet, nō profuiſſet, nec etiam omnibus hominibus ſufficere & ſatis eſſe potuiſſet ad manducandum, vt quiſque ex ea portiunculam acciperet. Nam Deus ordinauit nobis dare vitam, ſi ipſam manducauerimus, non paſſibilem aut diuiſibilem carnali modo, ſed ſpiritualem. Viuentem igitur & ſpiritualem eius carnem manducare debemus: Verba enim quæ locutus eſt, ſunt ſpiritus & vita, caro

autem

autem non prodeſt quicquam. Nam vera Chriſti caro, quæ ſumitur & manducatur, eſt ſpiritualis, & glorioſa, & viuens. Quare cum fide viua eam ſumentes & manducantes, ſpirituales reddit & facit viuere. Hæc expoſitio colligitur ex fine capitis, vbi ait beatus Petrus: Domine, ad quem ibimus? Verba æternæ vitæ habes. Vbi etiam animaduerſione dignum eſt, quòd Dominus percellit & accuſat Iudã. Inde enim forſan colligi poteſt, illum fuiſſe primum ſacramentarium, verbo Chriſti minimè credentẽ. Aduerte interim quòd meminit ſuæ in cœlum aſcenſionis, cùm ita ait: Quid ſi videritis filium hominis aſcendentem in cœlum, vbi erat priùs? vt doceret illam non repugnare veræ manducationi ſui proprij corporis in terra, vt ſuæ diuinitatis fidem in diſcipulis cõfirmaret, quam poſteà confitetur beatus Petrus. Oſtendit enim his verbis, aliter eſſe ſentiendum de ſuo corpore, quod miraculosè formatum eſt, & contra corporis naturam in cœlos aſcendit, quàm de alijs corporibus. Opponit igitur manducationem veræ & propriæ carnis ſuæ, manducationi mannæ, quod erat ipſius figura. Docet autem talem manducationem fieri ſpirituali modo per fidem & ſacramentum, non autem carnaliter, etſi vera caro manducari debet. Verum autem Chriſti corpus realiter & ſubſtantialiter manducari debere, docemur figurá mannæ & agni paſchalis, quæ re vera manducabantur: quare & corporis Chriſti, quod figurabant, verè & realiter manducari debet.

Ioannis octauo capite ſcribitur ad hunc modum:

dum: Nemo te condemnauit mulier? Nemo Domine, nec ego te condemnabo.) Quo loco perniciosè abutuntur, qui ex eo colligunt, adulteria & reliqua ſcortationum fornicationumq; genera, puniri non debere in lege Euangelica. Nam Chriſtus non dixit eam non eſſe puniendam, ſed voluit docere, ciuiliter & ex lege agendum eſſe cum illa. Lex autē iubebat, vt teſtes primi lapidē in eam conijcerent. Quare illis, accuſante & perterrere faciente conſcientia, fugientibus, æquum fuit, vt libera abiret maximè à Chriſto miſericordi & gratiæ authore, qui iudicium politicum & legale exercere nolens, iudicem Euangelicum, & ſpiritualem egit, præcipiendo interim ne peccatum repeteret. Nullo igitur iure Euangelico, impunita remanere debent adulteria. Illa enim ſi vt iuſtum eſt acerbè punirentur, nos tot hæreſes & turbas minimè cerneremus. Quî enim remanebit Spiritus veritatis & puritatis, cum hominibus impuris & penitus carnalibus, aut quomodo conſentient amicè, qui falſo putantur filij & cognati, cum non veris ſuis patribus & conſanguineis? Quomodo etiam qui omninò ex peccato ſunt procreati, non quodlibet vitiorum genus amplexabuntur? Væ igitur ter, quatérque, væ illi patriæ, in qua minùs puniuntur adulteria, quin potiùs honorantur & euehuntur ad publicas etiamnum dignitates, & quidem nonnunquam Eccleſiaſticas, easq; primas & maximas, fœda libidinis genimina & occultanda aut alio neſcio quò longè ableganda, præcedentium delictorum & præteritarum diſſolutio-

ſolutionum, contra omne ius & fas pignora. O dedecus: proh pudor: Siccine tanquam Sodoma & Gomorra ſemper peccata & ſcelera noſtra prædicabimus? Interim tamẽ, vſque adeo cæci ſumus, vt de inuenta & propalata ſyncera & pura religione gloriemur & inſoleſcamus? Cedo fuit ne talis primitiuæ Eccleſiæ forma? Erubeſcamus igitur cæci & miſeri, & pœnitentia Dei iudicio occurramus, niſi penitus excidi volumus.

Ioan. 9. c. ad hunc modum ſcribitur: Deus peccatores non exaudit.) Quo loco abutuntur, qui ex eo colligunt, miniſtros Eccleſiæ nihil Deo gratum offerre & chriſtianis vtile miniſtrare poſſe, cùm videlicet ſint peccatores. Aliud eſt enim loqui de oblationibus priuatis & aliud de publicis. Sacramenta enim, quæ non habent ſuam efficaciam à miniſtris, non poſſunt eam amittere propter ipſorum vitam corruptam, etſi peccant, qui ea impurè & in peccato miniſtrant, alijs & non ſibi vtilitatem afferentes.

Ioanni 13 c. ita ſcribitur: In hoc cognoſcent, quòd diſcipuli mei eritis, ſi inuicem dilectionem habueritis. Quem locum perperàm exponunt, qui ex eo colligunt, opera chriſtianorum eſſe tantum ſigna & teſtimonia probitatis & iuſtitiæ, quæ per fidem habetur. Nam bona opera, quæ fidem ſupponunt, & etiam indicant, non ideo minus ſunt vitæ æternæ meritoria, quia fidei ſunt teſtimonia, vt fructus optimi nõ minus ſunt ſuaues & precioſi, quia indicant ſanas & bonas eſſe arboris radices. Opera igitur & fidem teſtantur eſſe, bonam & præmio laudéque ſunt digna.

Ioan-

Ioannis 14.cap.ita ſcribitur:Ego ſum via,veritas & vita.) Quo loco abutuntur,qui ex eo concludunt, fidem in Chriſtum ſatis eſſe ſine operibus. Nam fides talium Chriſti conditionum nullo pacto excludit opera bona, imò potius ipſa requirit & commendabilia efficit: Nam non ſunt Chriſti, id eſt, vitæ & veritatis participes, qui in ſanctitate & charitate non viuunt.

Ioannis 15.ſcribitur ad hunc modum : Omnia quæcunq; audiui à patre meo, nota feci vobis.) Quē ſanè locũ minimè intelligentes deprauant, q ex eo colligunt, nihil planè in Eccleſia eſſe recipiendum, quod non tradiderit Chriſtus ſaltem per Apoſtolos,quibus præcepit,vt docerent omnes gentes ſeruare quæcunq; ipſis mandauerat. Nam eſto Apoſtoli docuerint plenè, & doctrinā chriſtianam verbo, varijſq; ceremonijs & traditionibus perfecerint, nihil ad hunc locum,in quo non de Apoſtolis Eccleſiam docentibus, ſed de Chriſto ipſos Apoſtolos inſtituente agitur,vt manifeſtum euadit ex ipſa litera. Chriſtum autē non omnia,quæ à patre audiuit & didicit Apoſtolis denudaſſe, teſtantur ipſæ ſcripturæ. Quid enim clarius loco illo, Habeo vobis multa dicere,ſed non poteſtis portare modo : Spiritus autē ſanctus cùm venerit, docebit vos omnem veritatem?Nullam igitur iniuriam Chriſto aut Apoſtolis irrogârũt poſteriores eccleſiæ Paſtores illa per ſpiritum ſanctum ſtatuēdo, quæ priùs incognita & inaudita in ipſa fuerãt. Habuit ſiquidē eccleſia ſuas ætates, quæ priùs lacte, poſteriùs vero ſolido cibo vſa eſt.Semper aũt Domini fuerunt

runt præcepta, quæ per ſpiritum fuerunt propoſita, ea ſcilicet quæ per Spiritum ſanctum in Eccleſia ſtatuerunt legitimi paſtores. Omnia igitur nota fecit Chriſtus Apoſtolis, quæ ipſis conuenientia & neceſſaria erant pro ſuo tempore. Non autem prorſus & omninò cuncta, quæ à patre intellexerat, illis aut capere non valentibus, aut nō indigentibus reuelauit: etſi multa & quidem magna, & cognitu neceſſaria ſecreta ipſis detexit.

Ioannis 17.c. ſcribitur quòd Chriſtus pro ſuis electis orauit.) Vnde malè colligunt nōnulli, nō eſſe nobis opus oratione, quia aliter videretur oratio Chriſti inſufficiens eſſe. At lōgè falluntur. Nam actiones Chriſti nos ad agendum inſtruūt, non autem ab actione reuocant. Non ſequitur enim, Chriſtus pro nobis orauit, ieiunauit, paſſus eſt, &c. Ergo talia non ſunt nobis præſtanda, imò contrà, debemus talia facere, vt Chriſtum imitemur: quia ea præſtitit, vt per ipſum acceſſum ad patrem habeamus, cùm ſimilia præſtare conabimur. Eius enim baptiſmus, noſtrū ſanctificauit: & paſſio ipſius, noſtras afflictiones Deo acceptas effecit, & ita de ſimilibus.

Ioannis 19. ita ſcribitur: Conſummatum eſt.) Quo loco abutuntur, qui ex eo effici volunt, opera non eſſe neceſſaria Chriſtianis, cùm videlicet Chriſtus omnia conſummârit. Nam illic fit ſermo de adimpletione legis, & perfectione redemptionis humanæ, non autem aliquo modo de operum neglectu.

Ioan. 20. ita ſcribitur: Quorū remiſeritis pec-

cata remittuntur eis, &c.) Quo loco perperàm accepto abutuntur, qui ex eo colligunt, non eſſe opus auriculari confeſsione, quia videlicet illic Chriſtus eam non præcepit. Non ſatis eam præcepit implicitè, qui dixit quædam peccata eſſe remittenda, quædam aũt retinenda, eam aũt poſteà ſpiritus ſanctus in Eccleſia apertiùs docuit & exerceri fecit. Nõ ſunt igitur audiendi qui hunc locum exponunt de ſola poteſtate prædicandi Euangelium: Nã illam alibi tradidit Chriſtus, qui hoc loco illud præſtat quod Matth.16.c. promiſerat. Certum eſt autem ſacramentalem confeſſionem hoc loco eſſe iuſtitutam. Nam ſi Sacerdotes debent remittere aut retinere peccata, oportet ea ipſis detegi: cùm videlicet non ſcrutantur corda & ſecreta cõſcientiarum. Vt igitur qui inſtituit iudicem, inſtituit & poteſtatem examinandorum teſtium, etſi hoc non exprimitur: quia videlicet non poteſt iudex ferre iuſtam ſententiam, abſque teſtium depoſitione. Ita etiam cùm Chriſtus dedit poteſtatem remittendi peccata ſacerdotibus, docuit, ſatis cõfeſſionem peccatorum ipſis faciendam eſſe. Eſt igitur confeſſio auricularis de iure diuino in lege Euangelica, etſi eius modus eſt de iure poſitiuo. Qua in re non ſatis diſtinguentes & exquirentes quidam Decretiſtæ, apertè & perniciosè dixerunt illam eſſe de iure poſitiuo.

De Actibus Apoſtolorum.

ACT.1. ita ſcribitur: Sicut vidiſtis eum aſcendẽtem in cœlum, ita veniet.) Quo loco abutuntur

tuntur ignoráter, qui ex eo colligunt, Chriſtum non eſſe in Euchariſtia. Nam non incipit eſſe in ea per loci mutationem,ſed modo ipſi ſpeciali & incomprehenſibili,per ſubſtantiæ panis conuerſionem in ipſum,quæ fit verbi Dei,vbiq; præſentis, & inſeparabiliter Chriſto coniuncti (quod diligenter notandum eſt in hoc myſterio, vt plenius intelligatur vel potius credatur) omnipotentia. Aliud eſt igitur lōgè,loqui de eius aduentu ad iudiciū in forma propria & viſibili, atq; de eiuſdem præſentia reali in Euchariſtia in forma aliena, ad nutriendū in myſterio fidei electos. In Euchariſtia enim perſonaliter præſens eſt Chriſtus,nō mutando locū,ſed conuerſione ſubſtantiæ panis in ipſum, quæ proprium locū illi cedit: remanentibus interim panis accidentibus, nulla in re per talem conuerſionem deterioratis. Hoc aūt myſterium perficitur verbo Dei, quo omnia primùm creata habēt ſuam conſeruationem,cum facultate producēdi ſibi ſimile. Quare non debet videri impoſſibile, quòd verbo Dei ad hoc deſtinato, conuertatur ſubſtātia panis in corpus Chriſti, cùm ab initio mundi vuumquodq; procreârit ſibi ſimile,virtute huius verbi quod Deus protulit,ſcilicet: Creſcite & multiplicamini. Nec tamen ideo Chriſtus debet dici ex pane factus: quia non habet ſuum eſſe à pane, aut ex pane:ſed magis in Dominicam ſubſtantiam panis ſubſtantia conuertitur ad animarum nutritionem.

Act.2.ſcribitur in hunc modum: Non derelinques animā meam in inferno,&c.) Quo loco nequaquam intellectó abutuntur perniciosè, qui

per infernũ exponunt ſepulchrum:quod faciunt vt promoueant ſuum errorem,quo affirmãt Deũ non deſcendiſſe ad inferna, vt videre eſt ſæpiùs in peſtilentiſſimis impij Caluini ſcriptis. Tenendum eſt igitur, Chriſti animam ad infernum deſcendiſſe,vt patet ex his quæ ſcribuntur Ephe.4. 1.Pet.1.& Pſal.15.& eiuſdem corpus in ſepulchro manſiſſe. Deus autem corpus à putrefactione in ſepulchro vindicauit,& animam ab inferno cum gloria reuocauit, eam proprio corpori reuniendo, propter admirabilem & glorióſam eius reſurrectionem perficiendam. Hoc autem myſteriũ ſummum eſt,& reparationis humanæ primitiuæ, & ſigna certiſſima: cùm videlicet prius omnium, etiam piorum & ſanctorum animæ in inferno retinerentur, & eorundem corpora in ſepulchris putrefierent & corrumperentur. Hinc igitur maniſeſtiſſimum euadit, quãto in errore verſentur, & quanta cæcitate teneantur hæretici noſtri ſeculi, carnales, impij & cæci, qui omnia ſurſum deorſumq; voluentes,ſub prætextu reformationis & purioris doctrinæ, fidem Catholicã planè euertunt,& verbo Dei apertè repugnant.

Ibidem ſcribitur ad hunc modum: Non dabis ſanctum tuum videre corruptionem.) Quo loco abutuntur impiè & ignoranter,qui ex ipſo colligunt,corpus Chriſti non eſſe re vera in Euchariſtia, quia videlicet illa corrũpitur. Nam quod in Euchariſtia corrumpitur,non eſt corpus Chriſti, quod eſt impatibile & incorruptibile,ſed ſpecies panis & vini. Non debet autem videri mirum, quod corpus Chriſti maneat integrum,corruptis ſpecie-

ſpeciebus ſub quibus latet, cùm videlicet patiente humanitate, diuinitas eidem perſonaliter & inſeparabiliter coniuncta, nihil paſſa ſit. Sic aqua extinguit ignem ferri igniti, ferro manente integro. Sic gladius corpus penetrat & occidit, anima illæſa remanente: Sic ſecuris ſecat arborẽ ſole irradiatam, radio ſolis illæſo. Sic ignis corpus abſumit illæſa anima. Vt autem Iudæi infideles negabant Chriſti diuinitatẽ, quum ipſius humanitatem pati cernebant. Ita hæretici, cùm vident ſpecies hoſtiæ corrumpi, nõ poſſunt ſibi perſuadere, in ea corpus Chriſti impatibile contineri. Verum placuit Deo per ſtultitiam prædicationis ſaluos facere credentes. Semper enim myſteria Chriſtianæ religionis deriſa ſunt, & blaſphemata ab impijs infidelibus, vt cum omni reuerentia & humilitate ſemper accepta à fidelibus fuerũt. Hoc eſt quare antiqui, cùm Miſſa erat celebrãda, canebant: Surſum corda. Item: Sancta ſanctis. Catechumeni etiam egrediebantur.

Ibidem ſcribitur ad hunc modum: Hũc Chriſtum Deus ſuſcitauit à mortuis, ſolutis inferni doloribus.) Quo loco ignoranter æquè ac impiè abutuntur, qui ex eo colligunt, Chriſtũ poſt mortem paſſum eſſe in anima, ſuſtinendo in ipſa inuiſibile atq; incomprehenſibile Dei iudicium, patiendo terrifica tormenta, quæ ſentire debent reprobi & damnati. Nam cõſtat ex verbo Dei expreſſo, nulla tormẽta iuſtorum animas poſt mortem manere. Huc ſpectãt illi loci ſcripturæ: Beati mortui qui in Dño moriuntur. Amodo enim dicit ſpiritus, vt requieſcant à laboribus ſuis. Item:

Si iuſtus morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit. Chriſtum etiam aut pro ſe, aut pro alijs poſt mortē aliquid paſſum eſſe, repugnat ei quod in cruce dixit, cùm moriens acclamauit conſummata eſſe, quæ ad noſtram redemptionem requirebantur omnia. Item, cùm dixit latroni, Hodie mecum eris in paradiſo. Cum enim paradiſus ſit gloria & quies perfecta, quomodo pati eum concedemus, qui in paradiſo erat? Chriſtus igitur, cùm hic viueret, tam in anima quàm in corpore paſſus eſt: Nihil autem poſt mortem pati potuit, iuſtus & iuſtificans: cuius anima glorioſa ab inferis eſt reuocata, vt corpori à putrefactione præſeruato, ad reſurrectionem reuniretur.

Ibidem: Sacramentum Euchariſtiæ vocatur panis.) Quo loco apertè abutuntur, qui inde colligunt, in eo Sacramento non eſſe verum Chriſti corpus, nec panis ſubſtantiam in corpus Chriſti verè mutatam eſſe. Nam ſolent res denominari, & dici ſecundum quod ſenſibus patent: quare cùm in Sacramento Euchariſtiæ ſenſus nihil niſi panem agnoſcant, panis dicitur. Adde etiam quod phraſi ſcripturæ ſacræ, res in quas aliæ ſunt mutatæ, retinent nomen rerum in ipſas mutatarum. Sic Adam Euam vocauit os & carnem ſuam: Sic ſerpens in quem conuerſa fuit virga Moſis, dicitur virga: Sic qui à cæcitate per Chriſtum curati erant, dicebantur cæci, quum dictum fuit, quòd cæci videbant, & ita de ſimilibus. Sic igitur verum & naturale Chriſti corpus, in quod conuerſa eſt per omnipotentis Dei verbum, panis ſubſtantia, dicitur panis. Adde etiam, quòd

verum

verus eſt panis, qui de cælo deſcendit, vt ſcribitur Ioan. 6.

Act. 3. ſcribitur in hunc modum de Chriſto: Quem oportet cælum retinere quoad venerint tempora refrigerij, &c.) Quo loco minimè intellecto abutûtur, qui ex eo colligunt, Chriſtũ Dominum non eſſe in hoſtia ſacra verè, realiter, ſubſtantialiter, & perſonaliter. Nam ſi diligenter inſpicerent ſcripturã, viderent quod ſicut illa affirmet eum eſſe in cælo: ita & eundem in terra nobiſcũ corporaliter, etſi non corporali ſpecie permanere ſæpius docet. Si igitur credunt ſcripturæ dicenti, illum eſſe in cælo, credant itidem illi affirmanti eſſe nobiſcum, non tantum ſpiritualiter, ſed ſubſtantialiter, & in corpore proprio, licet inuiſibiliter pro noſtra ſcilicet præſenti hic conditione, quæ non eſt viſionis & plenæ fruitionis, ſed fidei & ſpei. Quare hic non eſt abſconditus Deus, verè tamen nobis coniungitur: quia reuera ille caput noſtrum eſt, qui ſumus membra corporis eius, caro de carne, & os de oſſibus eius. Ex quo igitur conſummatum fuit per verbi incarnationem cũ natura humana matrimoniũ, ſemper verũ fuit illud Prophetæ, Emanuel, id eſt, nobiſcum Deus, qui ſubſtantialiter & perſonaliter ſeſe cômunicat ſuis electis, medio ab eodem ordinato, ſcilicet ſumẽda hoſtia ſacra, vt oportet & conuenit, Qui igitur Chriſtum ſubſtantialiter & corporaliter ab Eccleſia hîc militante ſecernunt, diuortium inter ipſum & Eccleſiam eius docent: quod ſcripturæ & Dei ordinationi aduerſatur. Credamus igitur (quia ſcilicet tantũ myſterium

nec intelligere nec cernere poſſumus) Chriſtum totum & integrum in corpore, anima, & diuinitate ſeſe Eccleſiæ ſuæ communicare, tam in cælo quàm in terra: ſed hîc inuiſibiliter, illic autem viſibiliter, vt ſcilicet obſeruetur ratio ſtatus viſionis & fidei: hoc autem poteſt qui eſt omnipotens, plus valens præſtare, quàm creatura poſſit mente & cogitatione conſequi. Facti em̄ huius tam admirabilis ratio eſt, potentia infinita facientis Dei, quem fatendum eſt aliquid poſſe facere, quod nos capere minimè valemus: Credimus aũt eius verbo, quem certò ſcimus mentiri nõ poſſe. Credamus igitur (quia credenti omnia ſunt poſſibilia) & admiremur tantũ myſterium captiuantes intellectum noſtrum in obſequium Chriſti, vt meritò fidei ſaluemur. Videamus igitur diligenter, ne impiorum & reproborũ more ea blaſphememus ſecreta, quæ animales aut etiam carnales ignoramus, cæci & hebetes propria iniquitate facti. Scire namq; & cogitare ſæpè debemus, DEVM omnipotentem & veracem ſua ſecreta viſibilibus ſignis propter fidei exercitationem occultaſſe. Quoniam igitur de mirabilibus, quæ fiunt circa hoc ſacramentum, quæſtio eſt, ad fidẽ ſemper confugiamus, quæ ad confirmandum cor ſyncerum ſola ſufficit. Memores ſemper interim eius Chriſti dicti, quod ſcribitur Matth. 19. ſcilicet: quòd etſi apud homines hoc impoſſibile eſt, apud Deum tamen omnia ſunt poſſibilia. Mirum eſt autem, quòd dubitamus de poteſtate eius, quẽ credimus omnipotentem eſſe. O ſeculum noſtrũ impurum, corruptum & cæcum.

Act.4.cap.ita ſcribitur: Non eſt aliud nomen ſub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri: & non eſt in alio ſalus quàm in Chriſto.) Quem locum prauè detorquent, qui ex illo colligunt, ſanctos non eſſe orandos, nec alia vlla media ſalutis eſſe quærenda, præter fidem Chriſti Ieſu. Nam preces ſanctorum, ieiunia, vota peregrinationes, ſatisfactiones pro peccatis, & ſimilia fidei exercitia, nos non impediunt, quò minus in Chriſto vno mediatore & redemptore ſalutem quæramus: ſed magis nos ipſi coniungunt, vt etiam ſacramenta externis & corporalibus in rebus ſuſcepta. Scimus enim illa omnia non nobis prodeſſe, niſi per meritum Chriſti, cui etiam nos coniungunt, vt eius meriti & paſsionis efficiamur participes. Vnum igitur mediatorem & ſaluatorem Chriſtum Dominum noſtrum agnoſcimus & amplexamur, non negligendo tamen interim ea media, quibus ipſi coniungi, vt per ipſum ſaluemur poſſumus.

Ibidem ita ſcribitur: Obedire oportet Deo magis quàm hominibus.) Quo loco perniciosè & impudenter abutuntur, qui ex eo colligunt, reijcienda eſſe Eccleſiæ, prælatorum & principum Chriſtianorum præcepta: Nam tales etſi homines ſunt, tamen Dei vicarij in eius gubernanda Eccleſia exiſtimari debent, quibus obedire debemus quatenus tales ſunt, id eſt, Dei vicarij, ex eius voluntate & verbo præcipientes. Tunc enim qui eos contemnunt, Deum contemnere dicuntur: quia qui poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit, cùm videlicet omnis poteſtas ſit à Deo.

Secùs eſt autem, ſi cõtra Dei verbum,aliquid imperarent. Nam tũc Deo magis quàm hominibus obedire oporteret. Hoc vtinam conſideraretur à multis infœlicis huius ſeculi proteruis.

Ibidem ita ſcribitur: Omnia erant Chriſtianis communia.) Quo loco abutuntur,qui ex eo colligunt, nobiles non debere tot terras & ſubditos habere. Nam Eangelium,quod vult reddi Cæſari quæ ſunt Cæſaris,nõ tollit poſſeſſionẽ,proprietatem & poteſtatem ſeu ordinationẽ quamlibet ciuilem,honeſtã & iuſtam,quod indicat Apoſtolus cum ait: Seruus vocatus es? non ſit tibi curæ. Omnia ergo debent eſſe inter Chriſtianos communia, quo ad affectum & pium Chriſtianumq́ vſum. Nam quòd aliqui ſua vendebant,& afferebant pretia ad pedes Apoſtolorum, volentes, libereq́,non autem coactè id faciebant.

Actuum 8. ſcribitur ad hunc modum: Quum audiſſent Apoſtoli qui erant Ieroſolymis, quòd Samaria recepiſſet verbum Dei, miſerunt ad eos Petrum & Ioannem.) Quo loco non intellecto, abutuntur, qui ex eo colligunt, Petrum nõ fuiſſe cæteris Apoſtolis ſuperiorem. Nam non eſt miſſus ab aliquo in particulari,ſed ab illis congregatis qui Eccleſiam repræſentabant. Nõ fuit autem B. Petrus ſuperior tota Eccleſia, ſicut nec nunc eius ſucceſſor Papa: quare non eſt mirum, ſi ab Apoſtolis cõgregatis,id eſt,ab Eccleſia miſſus eſt. Adde etiam quòd ſuperior poteſt inferiorũ rogatu & conſilio aliquid ſuſcipere,qua re non efficiatur inferior.

Actuum 10. ſcribitur ad hunc modum: ait Pe-

trus

trus, Abſit Domine, quia nunquam manducaui omne commune & immundum, & vox dixit ad eum: Quod Deus purificauit, tu cõmune ne dixeris) Quo loco minus ab ipſis intellecto abutuntur, qui ex eo colligunt, nullũ eſſe faciendum ciborum delectũ. Nam illic nõ eſt ſpiritus ſancti intentio, agere de cibis, ſed de hominibus ad fidẽ conuertendis, vt ipſa litera docet. Adde etiam, quòd Eccleſia nullum cibum mundũ eſſe cenſet, ſed cum gratiarũ actione vult percipi, & cum Dei ordinatione, iuxta Pauli Apoſtoli doctrinam & præceptum. Pleniùs de hac re ſcripſimus in tractatu de quadrageſima.

Ibidem ita ſcribitur: Petro venit obuiam Cornelius, & procedens ad pedes eius adorauit eum. Petrus verò eleuauit eum, dicens: Surge, nam & ego ipſe homo ſum.) Quo loco perperàm accepto abutuntur, qui ex ipſo concludunt, nullũ honorem eſſe deferendum hominibus in dignitate conſtitutis, et maximè magnũ illum ſummi Pontificis honorem, ideo auerſantur, ſubſannant, & eijciunt. Nam & Petrus benè fecit, & Cornelius ſimiliter benè. Petrus enim Corneliũ ſurgere fecit, vt indicaret (ſequendo Chriſti præceptum) ſe inanis gloriæ affectu nõ duci, ſed omnia in Deũ, qui per eum mirabilia operabatur, referre. Cornelius etiã laudandus eſt, quòd Petro, Dei Chriſti Apoſtolo & legato, honorem detulerit. Qui enim legatum recipit vt legatum, eum qui legauit recipere cenſetur. Hoc etiam indicat Chriſtus, cum ait: Qui vos recipit, me recipit. Hoc etiam forſan fecit Petrus, quia multi erant ita

deluſi,

deluſi, vt Deos putarent, quos miracula operari cernebant, vt ſcribitur de Paulo & Barnaba. Act. 14. & 19. cap. ſic ſcribitur: hic Paulus auertit multam turbam dicens, quoniam non ſunt Dij qui manibus fiunt. Adde etiam, quòd nō poterat ille Cornelius ſemper adiacere pedibus Petri, & ideò oporttuit Petrum & honeſto & decoro, illum vt ſurgeret mouere: Notandum etiam, quòd Paulus & Silas non reprehenderunt cuſtodem carceris quando procidit ante pedes eorum, vt ſcribitur Actor. decimo ſexto capite: Nec etiam Eliſeus Sunamitidem aduolutam ipſius pedibus honoris & reuerentiæ gratia, vt ſcribitur 4. Reg. Beatum Apoſtolum, puto, imitatur ſummus pontifex, qui chriſtianos ſuis pedibus aduolutos, vt in ipſo Chriſtum cuius eſt vicarius agnoſcant & honorent, ſurgere facit. Talem autem honorem, etiam vſque ad pedum oſcula, nunquam reprehenderunt aut etiam aſpernati ſunt pij & docti chriſtiani qui Chriſti inſtitutionem in Eccleſiæ adminiſtratione agnoſcentes, eum in ipſius vicario ſemper honorárunt. De tali honore forſan hæc ſunt intelligenda: Ecce leuabo ad gentes manum meam, & ad populos exaltabo ſignum meum. Et afferent filios tuos, & filias tuas ſuper humeros portabunt. Et erunt reges nutritij tui, & reginæ, nutrices tuæ, & puluerem pedum tuorum lingent. Notabunt locum quibus placebit, ſed interim nobis dolendum eſt, quòd officioſi non ſunt omnes noſtri Prælati. Hinc enim fundi noſtri calamitas. Nam certū eſt, quòd duplici ſunt honore digni, qui benè præſunt presbyteri.

Iuſtus.

Iuſtus autem eſt DEVS, qui vult illos ignobiles & contemptibiles eſſe, qui virtute & zelo DEI deſtituti, ſola ambitione & auaritia Eccleſiæ, dignitates perniciosè & iniuſtiſſimè inuaſerunt. Nō poteſt enim diu pati Deus iuſtiſſimus inutiles fucos, & ventres pigros operariorum & officioſorum paſtorum honore donari & gaudere. Sunt autem omni iure veri & officioſi Sacerdotes magis quàm reges honorandi. Quanto enim animus præſtat corpori,& ſpiritualia æternáque caducis & corporalibus,tanto maior eſt Sacerdotum quàm regum vocatio. Quum ergo gradus honoris ſequatur dignitatem vocationis, (nam omnes homines natura ſunt æquales) quare dedignantur Dei Sacerdotes honorare Deum, cuius ſunt vicarij & miniſtri, in ipſos agnoſcendo, qui terrenos principes propemodum adorant ipſorum manus oſculando, genua amplexando, atque etiam genibus poſitis,manibúſque complicatis omni cum reuerentia, humilitate & timore eoſdem deprecando? aut ſanè DEI memoriam eiuſque religionē ſublatam prorſus volumus,aut talpis cæciores ſumus, inebriati vino calicis fornicationum magnæ illius meretricis,quam deſcripſit Apocalypſis 17. cap. beatus Ioannes Euangeliſta.

Act.13.ita ſcribitur. Vobis oportebat primùm loqui verbum Dei,ſed quia repellitis illud,& indignos vos iudicatis vitæ æternæ,ecce conuertimur ad gentes.) Quo loco abutuntur,qui ex illo colligunt, non eſſe puniendos hæreticos, ſed vnumquemq; eſſe relinquendum ſuæ libertati.

Nam

volunt,quòd beatus Petrus non fuit Apoſtolorum vertex & princeps:quia videlicet in illo concilio non Petrus, ſed Iacobus ſententiam tulit. Nam (hoc etiam prætermiſso, quòd beatus Iacobus erat Epiſcopus Ieroſolymitanus) clarum eſt ex præcedenti litera,beatum Petrum ſententiam de re controuerſa in illo concilio tuliſſe, quam reliquis omnibus tacendo opprobantibus, beatus Iacobus admonet,vt talis per beatum Petrum lata ſententia ſignificetur ſcripto Eccleſijs. Sic enim habet litera: Iudico, id eſt, ſequendo Petri ſententiam,bonum & vtile duco, non inquietari eos,qui ex Gentibus conuertuntur, ſed ſcribere ad eos,&c. Primatus autē Petri in Eccleſiæ Chriſti directione, ſatis docetur Matth.16. Ioan.21. Et in Actibus Apoſtolicis ſæpius,cùm beatus Petrus primus proponitur,loquens de ijs,quæ ſunt fidei,& profeſsionis chriſtianæ.

Act.17.ſcribitur in hunc modum: Deus qui fecit mundum,& omnia quæ in eo ſunt, hic cæli & terræ cum ſit Dominus, nō in manufactis templis inhabitat,nec manibus humanis colitur,indigens aliquo. &c.)Quo loco peſsimè abutuntur, qui ex eo colligunt,malè & contra ſacram ſcripturam nos affirmare,Chriſtum Deum & hominem eſſe perſonaliter in hoſtia ſacra, & in templis eſſe re vera.Nam dilucidum fit ex ipſo textu, ipſum Apoſtolum non negare,Deum eſſe vbique ſed reprehendere Gentilium falſam & impiam de Deo perſuaſionē, quia exiſtimabāt Deū definitiuè & circunſcriptiuè loco certo ita cōtineri vt alibi nō eſſet. Illi enim varios Deos admittebant

bant & colebāt, quibus opus erat protectione & defenſione humana: Deus autem verus Chriſtus Ieſus, eſt quidem vbique, & omnia continet per ſuam diuinitatem: in humanitate autem, ipſi diuinitati perſonaliter & inſeparabiliter coniuncta non eſt vbique, ſed ex ipſius ordinatione eſt in cælo viſibilis, & in hoſtia ſacra inuiſibils & ſacramentaliter, pro conditione noſtri ſtatus, & neceſſitate noſtræ ſalutis. Vtrobique autē nullo indiget: quia eius corpus eſt iam impatibile & immortale, & ſi accidentia, quibus tegitur & inuoluitur Diuinum illud corpus, ſunt corruptioni & alijs alterationibus obnoxia, quare aliquo indigent vt conſeruentur, cum videlicet ex Dei ordinatione per illa corporata ſigna, corpus Chriſti, vt per illud vitam habeamus, nobis communicetur. Illic igitur eſt adorandus Chriſtus Deus æternus & omnipotens, quem ignorabant Athenienſes. Is autem non manibus humanis aut aliquo indiget, ſed dat vitam & omnia ſuſtentat Chriſtus in hoſtia verè Deus, ſed abſconditus propter fidei ſtatum. De eo Eſayas apertè locutus eſt, cap. 45. his verbis: Deus noſter eſt Deus abſconditus. Non ergo Deum eſſe in templis dedicatis, aut in ipſis orari debere negat, cùm videlicet ſcriptura affirmet, templum dedicatum & conſecratum, eſſe domum Dei & domum orationis: illúdque ſanctificare ea, quæ in eo ſunt & fiunt, vt docetur Matth. 23. cùm dicitur templum ſanctificare aurum quòd in ipſo eſt, ſed docet Deum eſſe infinitum, nec vllo loco circunſcribi aut etiam definiri, qui omnia cōtinet. Aduertendum

dum eſt igitur, verbum, Habitat, hoc loco non ſignificare eſſe, ſed circumſcribi & concludi, quomodo putabāt idololatræ Deum in ſuis templis manere. Fuſius de hac re ſcripſimus in tractatu de templis Chriſtianorum.

Act. 20. c. ita ſcribitur: Argentum & aurū aut veſtem nullius cōcupiui (ſicut ipſi ſcitis) quoniā ad ea quæ mihi opus erant & ijs qui mecum ſunt miniſtrauerunt manus iſtæ.) Quo loco & ſimilibus ignoranter & impiè abutuntur, qui inde colligunt, oportere Prælatos Eccleſiæ etiam prædicatores & doctores operari manibus proprijs, vt victum ſibi comparent. Nam textus ipſe manifeſtè docet, Paulum id feciſſe, nō vt daret præceptū id faciendi, ſed vt magis ad Euangelium alliceret, & omni via attraheret, qui omnibus omnia factus eſt, vt omnes Chriſto lucrifaceret. Ait em̄ ſe id feciſſe vt ſuſciperet infirmos, & etiam quoniam beatius eſt dare quàm accipere. Hoc ſuum factum declarat. 1. Corinth. 9. vbi ait, ſe non eſſe vſum illa poteſtate accipiendi temporalia ab ipſis Corinthijs, quibus ſeminauerat ſpiritualia non quia id licitè facere non potuiſſet, ſed quia non tam expediebat. Sic enim ait: Si nos vobis ſpiritualia ſeminauimus, magnúmne eſt ſi carnalia veſtra metamus? Si alij poteſtatis veſtræ participes ſunt, quare non potiùs nos? Sed non vſi ſumus hac poteſtate, ſed omnia ſuſtinemus, ne quod offendiculum demus Euangelio Chriſti. Item: Si volens hoc ago, mercedem habeo, &c. Contra verbum Dei igitur cogere volunt Eccleſiæ miniſtros, vt manibus proprijs victum com-

parent, neſcio qui ſeditioſi & ventres pigri ipſiſmet aut ſuncti & ſubdoli operarij. Adde quòd aliud eſt iudicandum de Paulo Apoſtolo, diuinitus edocto Spiritu ſancto, & de noſtris miniſtris Eccleſiaſticis, quibus ſtudendum eſt, vt intelligant quæ poſteà populum doceant. Cædo autem, ſi manibus eſt operandum Eccleſiæ miniſtris, quare non pariter, aut etiam maiori ratione principes, nobiles, medici, aduocati, procuratores, iudices, præſides & reliqui omnes cuiuſcunque vocationis ſint, manibus laborare debent? Nam ſi inde eximuntur & excipiuntur propter dignitatem vocationis, aut exercitium, officium & curam eiuſdem, quanto magis id verum & legitimum cenſeri debet in Eccleſiæ miniſtris, qui omnibus alijs hominum generibus, & ſunt vocatione facilè ſuperiores excellentioresq́ꝫ, & etiam officij executione longè magis impediti & addicti? Hi enim ſemper ſuo populo inuigilare & adlaborare tenentur docendo, orando, aut ſacrificando.

Ex Epiſtola Beati Pauli ad Romanos.

ROmanorum 1. cap. ita ſcribitur. Própterea tradidit illos Deus in paſſiones ignominiæ; Item: Tradidit illos Deus in reprobum ſenſum, vt faciant ea quæ nõ conueniunt, &c.) Quibus locis pernicioſè abutuntur, qui ex illis colligunt, nullum eſſe in hominibus liberum arbitrium, ſed omnia Deo eſſe totaliter tribuẽda, tanquam authori, ſiue ſint bona ſiue mala. Nã ſapientiſſimus ille

ille & intellectu difficillimus B. Paulus, illis locis non vult dicere hominem nihil operari & carere libero arbitrio, nec etiam Deum eſſe authorẽ malorum, aut ad ea impellere, ſed potiùs affirmat quanta ſit Dei punitio in illis, qui cum ipſum cognoſcunt, non glorificant & recognoſcunt eundem honeſta conuerſatione, & ſancta apertaꝗ́ eius nominis confeſſione. Hoc indicant Apoſtoli verba eiuſcemodi. Reuelatur ira Dei de cælo ſuper omnem impietatem & iniuſtitiam hominum eorum, qui veritatem DEI in iuſtitia detinent, qui cum cognouiſſent Deum, non ſicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt, homines ergo reprobos tradidit Deus in reprobũ ſenſum, & in paſſiones ignominiæ, non malitiam in ipſis immitendo, qui veritatis & ſanctitatis eſt fons & author, ſed gratiam ſuam, qua ſe indignos reddunt & oſtendunt, ſubtrahendo aut negando. Hinc autem enaſcuntur error & deprauatio, quia videlicet homo DEI illuſtratione & auxilio deſtitutus, præceps fertur in vitia & errores, quod hodie experimur, quando propter abuſum gratiæ & cognitionis legis & veritatis Euangelicæ, multi à Deo derelicti, abiecta & conculcata, blaſphemataꝗ́ veritate Euangelica, hæreſes & omne impietatis impuritatiſꝗ́ genus amplexantur, ſequuti vanos philoſophos, qui ſeruiunt creaturæ potiùs quàm creatori. De tali diuina punitione quam nunc videmus & experimur, Theſſalonicenſibus ſcripſit in hæc verba Apoſtolus 2. ad Theſſal. 2. Quia charitatem veritatis non receperunt, vt ſalui fierent: ideò mittet

S 2 illis

illis Deus operationem erroris, vt credant mendacio: vt iudicentur omnes qui non crediderunt veritati, ſed conſenſerunt iniquitati. Manet igitur ſemper in homine libertas, qua qui abutitur, ſibi magis quàm Deo viuēs, Dei gratia priuatur, & ſic omni ſcelerum labe conſpurcatur, & omni errore inuoluitur, qui ſine Deo nihil poteſt facere, & cum eodem magna præſtat & efficit.

Rom. 2. c. ſcribitur in hunc modum: Cum gentes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis ſunt faciunt: eiuſmodi legem non habentes, ipſi ſibi ſunt lex: qui oſtendũt opus legis ſcriptũ in cordibus ſuis teſtimonium reddente illis conſcientia, &c.) Quo loco abutuntur, qui ex eo colligunt, fruſtrà datam eſſe ſcripturã, cum videlicet naturaliter ea quæ in lege ſunt tradita, homines & cognoſcere & facere poſſint. Nam etſi ſignatũ eſt ſuper nos lumen vultus diuini in creatione, qua rationis participes, & ad Dei ipſius imaginẽ & ſimilitudinem facti ſumus, tamen lex ſeu ſcriptura reformat ſcripturam noſtram, per peccatũ non quidem ſublatam, ſed læſam, & multum obſcuratam. Præterea vltra cognitionẽ & poteſtatem naturalem, opus eſt ad vitam æternã habendam, fidei myſteriorum perſuaſione & gratiæ auxilio, in vincenda corruptione & imbecillitate naturæ. Hæc igitur docent ſacræ ſcripturæ. Ignorat autem illa ratio & natura: qua tamen ſi homo rectè vtatur, illa non denegabuntur à DEO, qui nunquam deeſt homini in neceſſarijs, & facientibus quod in ſe eſt, ſemper dat gratiam. Hæc autem magna ſunt, & explicatiori indaga-

dagatione indigent, quàm ferat præſens noſtrũ inſtitutum.

Rom.3.c.ſcribitur: Eſt Deus verax, omnis aũt homo mendax.) Quo loco abutuntur, qui ex eo colligunt, nihil doctrinæ eſſe ab hominibus recipiendum, quia videlicet omnis homo mendax. Nam Apoſtolus vult docere, Deum ſemper eſſe veracem, & non poſſe fallere, aut etiam falli, quare firmiter inhærendum eſſe eius promiſſis. Præterea tandiu ab hominib9 doctrinam accipimus, quandiu videmus ipſos ea tradere, quæ rectæ rationi & naturæ cõueniunt. Aliud eſt etiam lõgè, recipere Dei doctrinam per homines miniſtros, vt fit in Concilijs generalibus, vbi Deus vtitur hominibus vt organis, vt ſuam veritatem & ſalutarem doctrinam ſuæ Eccleſiæ denunciet. Nam tum non eſt hominum, ſed Dei doctrina.

Ibidẽ ita ſcribitur: Cauſati ſumus omnes ſub peccato eſſe. Omnes declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt, non eſt qui faciat bonũ, non eſt vſq; ad vnum.) Quo loco pernicioſiſſimè abutuntur, qui ex eo effici volunt, neminem poſſe eſſe ſine peccato: quare homines abſterrent & reuocant, ne tentent viuere ſanctè & purè, quaſi hoc ſit impoſſibile homini iuſtificato & gratia Dei adiuto. At errãt manifeſtiſſimè & turpiſſimè, nequaquam ſenſum Apoſtoli aſſequentes, qui eo loco non loquitur de hominibus iuſtificatis, vt talib9, ſed de omnibus hominibus, antequã per Chriſtũ purgentur & iuſtificẽtur. Vult ergo docere Apoſtolus, homines omnes peccato naturâ infectos, non potuiſſe ſanari & iuſtificari per legem, ſed

neceſſariam omnibus eſſe fidem in Chriſtum, in quem credentes baptizari in nomine ipſius, & eiuſdem mandata ſeruare neceſſe eſt, ad vitam æternam habendam per nomen & meritum eius. Idem docebat Eſaias cum dicebat, quòd omnes iuſtitiæ noſtræ ſunt tanquam pannus menſtruatæ: Idem Dauid & alij Prophetæ, cum homines omnes ſceleribus conſtrictos eſſe affirmant: non autem vllo pacto loquuntur de hominibus per Chriſtum iuſtificatis, qui ſunt puri & mundi per ſanguinem & meritũ Chriſti effecti, & poſſunt, tenenturq́ ſanctitatem illam conſeruare bona faciendo, & mala omnia vitando, iam non amplius tyrannidi atque dominationi peccati ſubiecti, vt rectè & apertè infra docet Apoſtolus his verbis: Iam nõ dominabitur in vobis peccatum, quoniam non eſtis ſub lege, ſed ſub gratia. Hic autem notandus & vitandus eſt aſtus Satanæ, qui homines in peccatis tanquam vitatu impoſſibilibus, detinere adnitens, quibuſdã perſuaſit hoc multum facere ad augendam Dei gratiam & Chriſti meritum, ſi dicamus omnes homines etiam baptizatos non poſſe eſſe ſine peccato: cùm contra hoc ſit Dei potẽtiam & Chriſti paſſionẽ imbecillem dicere & non efficacem ad iuſtificandum. Nam ſi adhuc in peccatis ſumus, nec ea vitare poſſumus, fruſtrà videtur Chriſtus eſſe mortuus, & fruſtrà in eius nomine baptizati ſumus. An non etiam potẽtiùs videbitur Adami peccatum in perdẽdo genere humano, quàm Chriſti obediens iuſtitia in eodem reparando? Sic autem ſolet Satanas prætextu augendæ Dei
gloriæ,

gloriæ, eam tollere aut obſcurare: quod etiam facit, quando prætextu gratiæ eius, miram liberalitatem & potētiam in hominis creatione minuit, liberum ipſius arbitrium negando. Hæc fuſiùs tractauimus ſex libris de modo ſalutariter cognoſcendi Chriſtum, &c.

Ibidem ſcribitur in hunc modum: Arbitramur hominem iuſtificari per fidem ſine operibus legis.) Quo loco ignoranter abutuntur, qui ex eo colligunt, opera non requiri in Chriſtiano, vt per Chriſtum ſaluetur, ſed ſolam fidē ſufficere. Nā Paulus ipſe hunc nodum ſoluit cùm ait, ſine operibus legis ſcilicet veteris, quæ neminem ſuis cæremonijs ad perfectionem adduxit, infirma & carnalis exiſtens. Nō eſt aūt ſibi contrarius Paulus, qui toties opera commēdat, & neceſſaria dicit: immò etiā explicat, quæ ſit fides intelligenda, cui iuſtificatio tribuitur, ea ſcilicet quæ per dilectionem operatur, vt ſcripſit Gal. 5. c. Vnde profectò dilucidū fit, opera bona eſſe neceſſaria, & non tantùm hoc: ſed etiam per ea nos iuſtificari, cùm videlicet ea fides ſola nos iuſtificet, quæ per charitatem operatur. Operantem autem puto intelligendam eſſe fidē, quando etiā eſt votum & propoſitū bene operandi, quod bono latroni non defuiſſe exiſtimo, qui etiā bona opera fecit, Chriſtum aduerſus alterum latronem defendēdo. Hoc apertiſſimè declarat beatus Iacobus, cùm ait Abrahamum non ex fide nuda & deſtituta operibus, ſed operoſa fuiſſe iuſtificatū. Vnde tandem concludit, opera nos iuſtificare. In Baptiſmo enim quando ſanguine Chriſti

abluimur, an non pollicemur nos ſanctè victuros & bene operaturos ad Dei gloriam? An non ait Paulus Ephe.1. quòd Deus creauit bona opera, vt in illis ambulemus? An non paſſim ſcriptura ſacra eos damnat, qui opera non habent? Quomodo autem nos in Chriſtum fidem haberemus, ſi Chriſto nó cooperaremur, nec ipſi conformes eſſemus? Fides quidem poteſt eſſe ſine operibus, ſed illa dicitur à diuo Iacobo eſſe mortua, & dæmonibus etiã tribuitur. Simus igitur in Chriſti Eccleſia, non tantum numero, per nudam & externã profeſſionem, ſed etiam merito, per fidem viuam, & operum bonorum ex charitate operationem. A iuſtificatione igitur, opera præcedentia, non autem ſequentia, aut etiam gratiam Dei concomitantia, excludit hoc loco Apoſtolus. Nã ex noſtra cooperatione cum Dei gratia, noſtra eſt ſalus. Ad hæc attendat, qui ſaluari per Chriſtũ voluerit. De fide autem & eiuſdem excellentia, pleniùs diſputauimus in libro qui inſcribitur: Triumphus & excellens victoria fidei, &c.

Romanorum quarto capite ſcribitur in hunc modum: Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam) Quo loco manifeſtè abutuntur, qui ex illo colligunt, ſolam fidem ſine iuſtitiæ operibus ſufficere homini Chriſtiano ad ſalutem. Nam beatus Paulus, cùm tribuit iuſtificationem fidei, nunquam ab ea ſeiungit opera, ſed cum ea & in ea, ipſa complectitur. Quæ autem contra opera videtur dicere, ea ſunt ſemper intelligenda de operibus veteris & cæremonioſæ legis, ſine quibus vult homines iu-

ſtificari,

ſtificari, non tamẽ abſolutè ſine operibus: quod etiam manifeſtum eſt ex Abrahamo, quem profert in exemplum, qui etſi iuſtificatus eſt ſine operibus legis veteris, cùm videlicet ei reputata ſit fides ad iuſtitiam, non in circuncifione, ſed in præputio, non tamen iuſtificatus eſt ſimpliciter ſine operibus, qui contra ſpem in ſpem credidit: qui exijt de ſua terra & cognatione in alieno ſolo peregrinaturus: qui proprium filium quantum in ipſo fuit, immolauit, & multa alia propter Dei gloriam & fidem operatus eſt. Videatur igitur propoſitum beati Apoſtoli, vt ipſius ſenſus habeatur, quod quia non faciunt, neſcio qui Gnoriſtæ & altè ſapientes Corticarij Theologi, omnia turbant, & fidem populi euertunt ſecum. Reputatum eſt igitur Abrahamo ad iuſtitiam, quia credidit Deo affirmanti, quòd copioſa futura erat ipſius poſteritas: non enim conſiderauit corpus ſuum emortuum, cùm eſſet ferè centum annorum, & emortuam vuluam Saræ, & in repromiſſione etiam Dei, non hæſitauit diffidẽtia, ſed confortatus eſt fide dãs gloriam Deo, pleniſſimè ſciens, quia quæcunque promiſit Deus, potens eſt & facere: Ideò reputatum eſt illi ad iuſtitiam. En igitur fidei meritum, ſcilicet Deo adhærere & fidere, etſi ea dicit quæ naturam omnem excedunt. Hoc autem ſcriptum eſt (inquit Apoſtolus) non propter ipſum, ſed & propter nos, quibus ea proponuntur credenda, quæ nec ſenſus, nec ratio capere poteſt: credimus autem ea vera eſſe, quia Deus qui eſt omnipotens & verax, cui idcircò fidimus, ea

 affirmat.

affirmat. Vide igitur connectionem Dei promiſſionis ſeu reuelationis & affirmationis, cum noſtra fide, ex quibus nobis innaſcitur fiducia, qua Deo inhæremus, & victores euadimus per Deũ. Hæc eſt enim victoria, quæ vincit mundum fides noſtra 1. Ioãnis 5. ca Pleniùs de hac re ſcripſimus in libro qui inſcribitur. Le triumphe & excellente victoire de la foy.

Ibidem ita ſcribitur: Beatus vir cui non imputauit dominus peccatum.) Quo loco abutuntur, qui ex eo colligunt, peccatũ in homine iuſtificato manere, ſed non imputari; quia credit in Chriſtum, quare homines à peccato abſtinere non dicunt requiri, ſed tantum credere Chriſti paſſionem eſſe ſatisfactionem. Quantopere autem fallantur, teſtis eſt ipſa ſcriptura, quæ affirmat, nihil eſſe damnationis in ijs qui ſunt in Chriſto Ieſu, & eos qui ſecundum carnem vixerint morituros: victuros autem, ſi ſpiritu facta carnis mortificauerint. Quid autem ſibi vult tale Satanæ commentum? An non enim ſic plus efficaciæ haberet ad perdendum & inquinandum inobedientia Adami, quàm Chriſti obeditio ad ſanctificandum & ſaluandum? Coinquinationẽ enim Adami tranſgreſſio nobis indidit, quàm Chriſti obedientia & ſanguis non tollunt, ſi peccatum ſemper in nobis re vera manet, & quin peccemus efficere nõ poſſumus. Mirum autem iſtud eſt ſanè. Nam Chriſtiani qui ſunt baptizati & adſcripti in militiam Chriſti, militabunt Satanæ peccando, & non ipſi Chriſto ſanctè viuendo, & carni, mũdo, Satanæq́; reſiſtendo? Longè profectò aliter ſentit

ſentit Apoſtolus,cuius hæc ſunt verba: Sicut per inobedientiam vnius hominis, peccatores conſtituti ſunt multi:ita per vnius obeditionem iuſti conſtituentur multi.Item: Vbi abundauit delictum, ſuperabundauit & gratia:vt ſicut regnauit peccatum in mortem, ita & gratia regnet per iuſtitiam in vitam æternam . Item: Vbi ſpiritus Domini,ibi libertas.Item: Si mortui ſumus peccato, quomodo adhuc viuemus in illo? Conſepulti enim ſumus cum Chriſto Ieſu per baptiſmum in mortem : vt quomodo ipſe ſurrexit à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus.Item:Peccatum vobis nō dominabitur:nō enim eſtis ſub lege, ſed ſub gratia: non ergo manet iuſtificatis peccatum, qui etiam non ſunt iuſti, imputata ſolum iuſtitia,ſed realiter inhærente & inexiſtente, non minùs quàm inſuit peccatum.

Ro.5.c.ita ſcribitur: Gloriamur in ſpe gloriæ filiorū Dei: nō ſolum autem, ſed & gloriamur in tribulationibus,ſcientes quod tribulatio patientiā operatur:patientia aūt probationē, probatio verò ſpem:Spes aūt nō confundit, quia charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris:Quo loco pernitiosè abutuntur neſcio qui habentes libertatē quam dedit Chriſtus velamen ſuæ nequitiæ, qui affirmant ſe eſſe certos & ſecuros ſalutis , & vitæ æternæ,etiamſi malè viuant.Nā clarum eſt,eiuſmodi ſpem & confidentiam ſalutis ijs tantum ineſſe poſſe, qui ſanctè viuunt, nec ſpiritui gratiæ contumeliā faciūt,dicente ſcriptura, qui habet hanc ſpem, ſanctificat ſe ſicut Deus eſt ſanct.

Chri-

Chriſtianum eſt igitur & tutum, cum timore & tremore ſuã ſalutem operari benè viuendo: contrà verò, periculoſum & præſumptuoſum eſt malè viuendo, & carnis delicias ſectãdo, cum Chriſto crucifixo tandem velle regnare. Stat enim elegans hæc ſententia, ſcilicet. Si ſecundum carnem vixeritis, moriemini: Item & illa, fures, fornicarij ebrij, & ſimiles, regnum DEI non poſsidebunt.

Roman. ſexto capite ita ſcribitur: Gratia Dei, vita æterna: Quo loco abutũtur, qui inde colligunt, nullũ eſſe operum meritum, nec propterea dari vitam æternam. Nam non ait Apoſtolus, gratia Dei, vita æterna, & non ex operibus: quod eſt ab hæreticis adiectum, qui nunquam modum ſeruare norunt. Melius autem theologi, qui affirmant vitam æternam expectari, & ad eam homines peruenire, partim per gratiam Dei, & partim per merita bonorum operum. Eſt ergo vita æterna, & ex gratia, & ex operibus: ſed quia cauſa eius præcipua eſt Dei gratia, ad quam omnia noſtra bona ſemper referre debemus. Idcirco dixit Apoſtolus gratia Dei eſſe vitam æternam non quia dicere non potuiſſet, ſtipèndium bonorum operum eſſe vitam æternam, quod ſæpè teſtatur ſacra ſcriptura. Hîc ergo non damnatur bonorũ operum meritum, ſicut nec Luc. 17. c. quando ſcribitur, quod debemus dicere, nos eſſe ſeruos inutiles. vbi docemur, ſemper eſſe laborandum, nec à bonis operibus quieſcendum, quoàd finis noſtræ vitæ venerit, quando videlicet ignis probabit, quale ſit vniuſcuiuſque opus, & illud quod man-

manſerit mercedē accipiet, vt ſcribitur 1. cor.3.c: Hîc namq; non eſt expectanda merces, ſed in futuro, quando coronabimur propter opera quæ hic ſerui diligētes & quidem nō iactabundi & elati, ſed humiles atq; noſtra exiſtimatione inutiles, etſi nobis vtiliſſima ſunt bona opera) fecerimus, per Dei gratiam, ad quam ſemper, tanquam ad cauſam & ad radicem, vt etiam ad liberum arbitrium, tam bona opera quàm eorum merita referre cum ſacra ſcriptura debemus.

Rom.7. ſcribitur in hunc modum: Ego carnalis ſum venundatus ſub peccato. Quod enim operor, nō intelligo. Non enim quod volo bonum, hoc ago: ſed quod odi malū, illud facio. Nunc autem iā non operor illud, ſed quod habitat in me peccatū.) Quo loco abutūtur ignoranter cōtra gratiam Euangelicā, qui ex eo colligūt, adhuc in regeneratis manere re vera peccatū, ipſumq; concupiſcentiæ fomitem peccatū eſſe contendunt. Nā manifeſtum eſt ex ipſo textu, Apoſtolū loqui de homine nondū iuſtificato, qui quidem duce natura & lege docēte, vult facere, & amat bonum quod exequi nō valet, quia adhuc eſt ſub poteſtate peccati. Secus aūt longè eſt de homine iuſtificato, in quo non dominatur peccatū, vt iam ab Apoſtolo dictum eſt. Noſtrā expoſitionem confirmat finis capitis, in quo ita habetur: Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Sequitur reſponſio: gratia Dei per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum. Eandem etiam cōfirmat initium octaui capitis, vbi ita ſcribitur: Nihil ergo damnationis eſt ijs, qui ſunt in Chriſto Ieſu, qui

non

non ſecundum carnem ambulant: lex enim ſpiritus vitæ in Chriſto Ieſu liberauit me à lege peccati & mortis. Vnde collige, quòd in fine præcedentis capitis, loquebatur de homine non regenerato in ſua perſona, vt nunc de iuſtificato in eadem ſua perſona.

Rom. 8. c. ita ſcribitur: Certus ſum, quòd neq; mors, neq; aliquid aliud me ſeparabit à charitate Dei. Quo loco abutuntur, qui baptizati malè viuendo putãt ſe certò cõſecuturos vitam æternã: Nam hæc quæ dicũtur hoc capite, ſunt intellgenda de iuſtis & veris chriſtianis, pro quibus ſunt hæ promiſsiones, & multæ aliæ, ſicut pro reprobis & fictis chriſtianis ſunt variæ comminationes. Mirũ eſt aũt & dolendum, quòd inſolentes hæretici, qui cauteritatem habentes ſuã conſcientiam, nec ſentiunt, nec apprehendunt, quanto in periculo verſentur, non ceſſant gloriando præſumere de noſtrorum atque electorum promiſsionibus: vt etiam nonnulli pij atque electi plus æquo videntur reproborum & impiorum comminationes timere atq; apprehendere. At horum longè leuior eſſe debet reprehẽſio, tùm videlicet piarum ſit mentium illic agnoſcere culpam, & timere, vbi culpa nulla eſt, & meliùs abeſſet metus.

Ibidem ita ſcribitur: Exiſtimo quod non ſunt condignæ paſsiones huius temporis, ad futuram gloriã, quæ reuelabitur in nobis. Quo loco perperàm expoſito abutuntur, qui ex eo colligunt, humana merita non poſſe nos iuuare coram Deo ſiue ſint noſtra ſiue aliena. Nam longè eſt aliud

dicere

dicere,noſtras actiones & paſsiones non eſſe con dignas & in pretio & dignitate,non correſpondere vitæ æternæ,atque eaſdem nullius eſſe vtilitatis. Fatemur igitur cum Apoſtolo noſtras actiones non eſſe correſpondentes in dignitate & valore vitæ æternæ, ſed etiam negamus cum ſcriptura,eas nullius eſſe meriti apud Deum, qui ex pacto & promiſsione eis reddit vitam æternam. Senſus igitur Apoſtoli eſt,quod humanæ actiones abſque merito Chriſti non ſunt condignæ, ſi cõferantur gloriæ æternæ: quare vult nos ipſi Chriſto compati,vt ipſi,patiendo propter iuſtitiã cõformes facti,& eidem inſiti & complantati ſimilitudini mortis eius,vitam æternam per Dei gratiam,& ipſius meritum benè viuendo conſequamur. Sic enim forſan intelligendum eſt, noſtra opera eſſe meritoria vitæ æternæ, quia per ea Chriſti viua mẽbra efficimur,& ita participes ſumus meriti illius,quod ex condigno meretur vitam æternam. Hoc enim docere videntur tot loci, qui fidei quæ nos Chriſto coniungit ſalutem tribuũt. Nam per fidẽ & bona opera cõiungimur Chriſto,qui factus eſt nobis iuſtificatio, ſalus & redemptio,vt qui gloriatur,in domino glorietur vt ſcribit beatus Paulus 1. Cor.1.

Roman.9. ſcribitur in hunc modum: Non ex operibus ſed ex vocãte dictum eſt, quia maior ſeruiet minori. Item: Iacob dilexi, Eſau autem odio habui. Itẽ: Miſerebor cuius miſerebor, & miſericordiã pſtabo, cuius miſerebor. Itẽ: Igitur nõ volẽtis,neq; currẽtis,ſed miſerẽtis eſt Dei. Itẽ,cuius vult miſeretur, & quẽ vult indurat,&c.

Quibus

Quibus locis & ſimilibus ignoranter & perniſiosè abutuntur, qui illos ita exponunt, quaſi nihil planè homini tribuendum ſit, quòd ad eius ſalutem attinet: quòd eiuſdem opera, nihil mercedis coram Deo mercantur: quòd homo careat libero arbitrio: & denique quòd Deus velit ita quoſdam damnari, vt ab ipſo reprobati, ſaluari nulla ratione valeant. In illos autem errores inciderunt, quia fruſtatim diſſectant & arripiunt hos locos, non attendentes ad precedentia & conſequentia: nec tenentes aut conſiderãtes beati Pauli propoſitum eſſe docere Deum nemini) ſi omnia ad viuum reſecentur) debitorem eſſe, Nam, quis prior dedit Deo vt illi rerribuat?) ſed omnia eſſe accepta ferenda gratiæ & beneplacito ipſius, qui etſi vult omnes homines ſaluos fieri, vt ſcribitur 1. ad Timoth. 2. cap. & pro omnibus homo factus eſt, & mortuus, tamen quoſdam ſpecialiter elegit ab æterno, quibus confert ſingularia dona & priuilegia in hoc mundo, quæ non confert alijs, qui electi non ſunt, ſed reprobi appellantur, qui tamen non poſſunt de Deo iuſtè conqueri, quia nemini debitor eſt, & qui etiam omnibus offert media ſalutis neceſſaria, etiam nũ ijs qui reprobi ſunt & damnandi. Non quidem, quia inuiti & neceſsitate adacti à Deo per eius ergà nos reprobationem & præſcientiam infallibilẽ, & certã ipſorum damnationis futuræ cognitionẽ dãnentur, ſed quia ſibi relicti, liberè mortem elegerunt & dilexerunt ſecundũ carnem viuendo, non autem vitam æternam, mandata Dei ſeruando, quod eſt mediũ vitæ & ſalutis æternæ.

Scito

Scito igitur,& certum teneto, Deum infinitè bonum & miſericordem , nunquam vlli homini denegaſſe media ad ſalutẽ neceſſaria, qui omnes ad ſuam imaginem & ſimilitudinem fecit, & ita libertatem & actionum propriarum poteſtatem omnibus dedit in creatione,vt etiam poſtea pro omnibus mortuus eſt,& pro omnibus ſacramenta inſtituit,vt omnes redempti per ipſum ſaluentur. Si igitur quidam damnantur, vt multos damnatum ire certum eſt,non Deo ſuam damnationem imputent,ſed ſibi, qui noluerunt vti medijs à Deo ſibi datis & conceſsis,vt per ea ſalutẽ conſequerentur. Nam cùm Deum eſſe cognouiſſent,non ſicut oportet eum glorificauerunt, ſed euanuerunt in cogitationibus ſuis: & maluerunt ambulare in proprijs adinuentionibus, mundo & carni viuendo, quàm in ſemitis Domini rectis, ipſius ſpiritu facta carnis mortificando. Fateor autem, DEVM non voluiſſe omnes à vijs iniquis conuertere,& ad iuſtitiam adducere, vt legitur feciſſe in multis per vehementem quandam impulſionem,ſed noluit, volens oſtendere in quibuſdam ſe eſſe iuſtum, vt in alijs ſuam bonitatem & miſericordiam indicat. Non autem quæcunque poteſt,eadem vult & facit:quare imperitè nimium agunt, qui ita ratiocinantur: quum DEVS hoc poſsit, quare non fieret? O Homo tu quis es qui reſpõdeas DEO? Nunquid dicit figmentum ei qui ſe finxit, quare me finxiſti ſic? Scias autem DEI prædeſtinationem & reparationem nulli imponere neceſsitatem, & auferre libertatem, et ſi vtrumque certum,

neceſſarium & infallibile eſt. Vera eſt igitùr & verbo Dei conſentiens illa Catholica antiquorum doctrina, qua ita docent: Si tu non es prædeſtinatus,fac vt prædeſtineris, illam enim tradit Beatus Paulus in poſteriori ad Timotheum 2.c. his verbis: Cognouit Dominus qui ſunt eius & diſcedat ab iniquitate omnis qui inuocat nomen Domini. In magna autem domo non ſolùm ſunt vaſa aurea & argentea, ſed & lignea & fictilia: & quædam quidem in honorem,quædam autem in contumeliam. Si quis ergo emundauerit ſe ab iſtis,(nota hoc) erit vas in honorem ſanctificatum, & vtile domino, ad omne opus bonum paratum. Idem videtur docere Beatus Petrus 1. Petri 1. his verbis: Fratres ſatagite vt per bona opera certam veſtram vocationem & electionem faciatis. Electio igitur in nobis ſicut etiam reprobatio, conditionem habet. Quare nemo aut neceſſitatem prætexat, aut Deum accuſet ſi damnatur: ſed magis ſibi ipſi imputet, quum dicat Propheta, O Iſrael perditio tua ex te, & ſalus ex Deo, Oſeæ 13.c.

Rom.10.ſcribitur in hunc modum: Corde creditur ad iuſtitiam, ore aũt fit confeſſio ad ſalutẽ. Item: Qui credit in illum,non confundetur. Itẽ: Quicũq; inuocauerit nomẽ domini,ſaluus erit.) Quibus locis apertè abutuntur,qui ex illis colligunt,nõ eſſe opus ſacramẽtis,nec alijs multis cæremonijs & traditionibus, quarum frequens eſt vſus in religione Chriſtiana. Nam propoſitum Apoſtoli, eſt docere finem legis eſſe Chriſtum ad ſalutem omni credenti in eum, Credere autem in

eum

ſum Chriſtum, nō eſt ſimpliciter (vt falsò & perniciosè putant nonnulli) hanc habere perſuaſionem, quòd ꝑ nobis eſt mortuus, & quòd in eius ſanguine baptizati & abluti ſumus, ſed illi obſequi, ab eo pendere, & ipſi cōformari & compati, ſicut membra eius viua & cohærentiā, per colligationem & iuncturam quam ipſe in Eccleſia poſuit, vt ſcribitur Epheſ. 4. Colloſſ. 2. vbi docet Apoſtolus, oportere Chriſtianos eos fugere, qui inflati ſenſu carnis ſuæ ſeſe ſubtrahunt à cōmunione doctrinæ & profeſſionis Eccleſiæ Catholicæ, non tenentes caput, ex quo totum corpus, per nexus & coniunctiones ſubminiſtratum & conſtructum, creſcit in augmentum Dei. Corde igitur credamus, ſed etiam ore confiteamur, & ita cæremonijs traditionibusq́ cōfiteamur & profiteamur Chriſtum, vt ipſum edocta per Spiritum ſanctum Eccleſia Catholica profitetur, & ſemper profeſſa eſt. Nam cum ſola ſua ſpōſa Eccleſia Catholica, quæ eſt columna & firmamentū veritatis ſemper manet Chriſtus, in qua ſola inueniri poteſt: non autem in Satanicis ſynagogis hæreticorum, quæ ſunt meretrices & Satanæ cōcubinæ, cum quo miſerrimè fornicantur, relicto Chriſto præſtantiſſimo & pulcherrimo Eccleſiæ Catholicæ ſponſo.

Rom. 11. ita ſcribitur: Quòd ſi delibatio ſancta eſt, & maſſa, & ſi radix ſancta, & rami, &c.) Quo ſanè loco tum imperitè tum perniciosè abutuntur, qui ex ipſo colligūt, filios Chriſtianorū veteris matrum adhuc concluſos, vel etiā in lucē iam ſuſceptos, ſine ſacramenti baptiſmatis omibus ad

habendam ſanctificationem neceſſarij, ſuſceptione puros, mũdos & ſanctos eſſe. Nã ſanctificatio virtutesq́; tam mortales quàm etiam chriſtianæ, non ſunt aliquid hæreditariũ & connaturale, ſed aſcititiũ hóminibus, quos Paulus Eph. 2. c. vult omnes naſci filios iræ: & Chriſtus aſſerit oportere renaſci ex aqua & Spiritu ſancto, vt intrent in regnum cælorũ. Generat igitur homo chriſtianꝰ hominẽ illumq́; impurum, non aũt chriſtianum & ſanctũ. Generatione enim & propagatiõe iſta carnali, quæ ſemper propter feruorẽ & pruritum libidinis, fœditatẽ & ſpurcitiem quandã coniunctã habet, homo etiam purus & ſanctus, impuros & peccato infectos filios procreat: non minus q̃ granum mundũ, excuſſum, nudumq́;, ſui generis granum producit paleis & ſpicis inuolutũ. Docet igitur hoc loco & ſimilibus Apoſtolus, inſignem eſſe Dei optimi maximi fauorem & beneuolentiam erga Iudæos, Abrahæ fidelis Dei ſerui poſteros, propter electionẽ, ſi tamen eundem in fide & mandatorũ Dei obſeruatiõe prompta ſequantur: aliter enim non eſſent veri & germani Abrahæ, quibus in ipſo facta eſt promiſſio filij, ſed carnis quæ promiſſionem non habet. Hoc apertè docetur. Gen 17. vbi ſcribitur, quòd peribit quicunq; de ſemine Abrahæ circuncíſus non fuerit. Vnde colligo, ſimiliter nõ eſſe ſanctos, ſed perituros quicunq; ex chriſtianis & ſanctificatis parentibus procreati, baptiſmate ſacro abluti & regenerati non fuerint. Nam non ab hominibus per carnalem procreationẽ, ſed à Spiritu ſancto per ſacramenta hominibus datur ſanctificatio.

De

De hac re perelegans & eruditũ opuſculum emiſit hiſce diebus dominus Frãciſcus Belgarius pequilio Epiſcopus Metenſis.

Ibidem ſcribitur in hunc modũ: Si gratia, iam nõ ex operibus: alioquin gratia non eſt gratia.) Quo loco abutuntur, qui ex eo colligunt, nihil prorſus eſſe tribuendũ chriſtianorum operibus, ſed omnia planè & totaliter gratiæ Dei accepta referri debere. Nã hoc loco Apoſtolus nõ loquitur de operibus Chriſtianorum, ſed de operibus baptiſmũ & gratiã præcedentib⁹. Nã de electione hic ſermo eſt inſtitutus. Falluntur autem in hoc, quia loquuntur de operibus Chriſtianorum, vt de operibus purè humanis, tum etiam quia opponunt opera bona chriſtianorum gratiæ, à qua proficiſcuntur, in qua fiunt, et ſine qua, non plus ea dicimus eſſe vitæ æternæ meritoria, quàm corpus viuere ſine anima: ipſa ſiquidem operatur in nobis Spiritus ſanctus, qui illorum eſt principium & cauſa, vt anima actionum humanarum.

Ro. 12. ſcribitur in hunc modum: Nõ vos defendentes, chariſſimi: ſed date locum iræ, &c.) Quo loco ignoranter & perniciosè abutuntur, qui ex eo effici volunt, quòd inter chriſtianos, magiſtratu & ſuperioritate ſeculari nõ eſt opus. Nã hoc loco non loquitur Apoſtolus de vindicta malorum, quam exercet magiſtratus, quæ eſt illa, quã Deus ſibi reſeruat & facit, tum per ſe, tũ per magiſtratus & poteſtates ſeculares, gladio in malorum vindictam munitas, ſed de priuata vltione, quæ proficiſcitur ex malo vindictæ appe-

titu, & non ex bono zelo iuſtitiæ, priuata igitur authoritate & vindicta, non debent Christiani ſeſe defendere, & illatam ſibi iniuriam vlciſci, ſed via iuſtitiæ, ex cuius zelo ad Dei gloriam & malorum correctionem, propter bonũ publicũ, non eſt malum ſeſe defendere, ſicut nec etiam per ſeipſum, cũ moderamine inculpatæ tutelæ.

Ro.13.c.ſcribitur ad hunc modum: Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit, &c.) Quo loco abutuntur nimium imperitè, qui ex eo colligũt, principes ſeculares eſſe ſuperiores principibus & Prælatis Eccleſiaſticis, illorumq́; eſſe, in omni chriſtianorum cõgregatione præſidere: nec Cõciliũ Oecumenicũ poſſe cõgregari, niſi id fiat per reges & imperatores illic iure præſidẽtes. Nam beatus Apoſtolus hoc loco non vult docere, Prælatos Eccleſiæ vocatione & dignitate eſſe inferiores principibus ſecularibus, ſed fidẽ & religionem Chriſtianam non eximere homines ab obediẽtia principum ſecularium, in ijs quæ ſunt temporalia. Politicum namque ſtatum non mutat fides, vt ſæpè teſtatur ſcriptura ſacra. Hoc igitur loco proſequitur Apoſtolus, quod præmiſit præcedenti capite de vindicta ſumenda, quam vt priuatam damnauit, ita nunc cum fit legitimè eam probat & commẽdat. Principes autem Eccleſiaſticos longè eſſe ſecularibus quibuſlibet ſuperiores, hæc vnica ratio ex multis electa facilè conuincit: quia homines qui naturali conſtitutione ſunt omnes æquales, vocatione diſtinguũtur. At certum eſt & omnibus cognitum, vocationem Sacerdotum & Eccleſiæ miniſtrorum, eſſe,

eſſe longè digniorem vocatione principum mũdi, cum videlicet hi ad temporalia, illi verò ad ſpiritualia diſponenda vocati ſint. Quare dixerunt antiqui, quod quanto animus corpori præſtat, tanto dignitas & vocatio virorum Eccleſiaſticorum eſt excellentior vocatione principum terræ, & mundi. O vtinam vtrique, quæ ſuæ ſunt vocationis intelligerent & præſtarent. Sic enim facilè omnia peccata tranquillaq; videremus & haberemus: quod aliter fieri nequaquam ſpero. Vnde enim pax niſi ex iuſtitia? Quomodo autem iuſtè agi dicemus, quandiu qui dignitates ſuperiores, tam in Eccleſia quàm in politia occupant priuata cõmoda ſectabuntur, relicta priuata vtilitate? de hac re plenius egimus in libello, cui titulus eſt præfixus: Neceſſarius modus tollendæ religionis diſcordiæ, &c.

Rom 14.c. ſcribitur ad hunc modum: Omnia quidem ſunt munda, ſed malum eſt homini qui manducat per offendiculum. Item: tu fidẽ habes penes temetipſum, habe coram Deo. Beatus qui non iudicat ſemetipſum, in eo ꝙ probat.) Quo loco, vt etiã toto hoc capite abutuntur, qui ex eo colligunt, errorẽ nimis frequentẽ, ſcilicet nullũ eſſe in Chriſtianiſmo ciborũ delectum, ſed omni die quẽlibet poſſe omni cibo ex animi libito veſci. Quod quàm ſit abſurdum, facilè intelligent, quibus placuerit conſiderare, Deum omni tempore aliquem ciborum delectũ præcepiſſe, vt videlicet homo ei obediret in eo quod ipſi naturâ eſt gratiſſimum, ſcilicet in cibo. Hinc eſt, quòd in natura creata ante peccatum Deus prohibuit

eſum ligni ſcientiæ boni & mali: poſt peccatum, in lege naturæ, nonnullos prohibuit cibos, vt teſtatur hiſtoria Geneſeos: in lege Moyſis copioſius idem fecit, & in lege Euangelica idem præceptum, etſi non eodem modo, continuare voluit: ſcribitur enim Act. 15. cap. quomodo Apoſtoli certis ciborum generibus Chriſtianis interdixerunt. Hoc etiam cernitur in Eccleſiæ Catholicæ decretis, conſtitutionibus & praxi, vbi ſemper fuit facta quædam ciborum delectus certo tempore faciendi mentio. Hac autem in re, Eccleſia nihil ſtatuit contra Apoſtolũ, qui hoc loco non loquitur de omni ciborum genere ſimpliciter, ſed potiſsimum de his cibis, qui lege Moſaica prohibiti erant, quorum eſum vult eſſe liberum & indifferentem Chriſtianis, modo tamen ſemper citra ſcandalum, & Fratris offendiculum fiat. Nequaquam autem intendebat Apoſtolus docere, Eccleſiam non poſſe ciborum delectum certum præſcribere: aut non peccare, qui cibos ab ea iuſtis de cauſis prohibitos manducarent, etiam citra omne ſcandalum, ſed prohibitionem ciborum lege Moſaica vetitorum iam nullam eſſe lege Euãgelica receptam & promulgatam. Aliter enim ſecum pugnaret Apoſtolus ipſe, qui nuſquam non docet & præcipit obſeruare Eccleſiæ decreta, conſtitutiones, traditiones & conſuetudines, tanquam Dei præcepta & mandata, quia videlicet Eccleſia à Spiritu edocta & directa, talia præcipit. Vult igitur Deus hominem rationis participem, vti diſcretione in ijs rebus, ad quas natura eſt prop enſus, & valdè pronus, ſcilicet in

cibo

cibo & coitu in quibus rebus belluæ, quæ ratione carent, diſcretione vti non poſſunt. Ventrem igitur tam ſuperius quàm inferius, ratione domemus & refrenemus, ſi puri homines & ſynceri Chriſtiani eſſe volumus.

Ibidem ſcribitur ad hunc modum. Alius iudicat diem inter diem, alius autem iudicat omnem diem: vnuſquiſque in ſuo ſenſu abundat.) Quo loco imperite abutuntur, qui ex eo colligunt, quod etiamſi dies feſtos obſeruare non ſit malum, tamen nemo ad illorum obſeruationem cogi debeat. Nam clarum eſt ex ipſa litera, beatũ Apoſtolũ illic loqui de mãducatione carnis, quã aliqui omni die manducabant, alij verò minimè. Sic enim habet q̧ conſequitur textus. Et qui manducat, Dño manducat, &c. vbi etiam aduertẽdum illum loqui de carnis mandulatione omnibus diebus indifferenter facienda, quoniam adhuc de abſtinentia carnis certis diebus obſeruanda, nihil præceperat Eccleſia. Tum enim, nempe ante ſufficientem Euangelij promulgationem, etſi legalia erant mortua non tamen Iudæis erant mortifera. Si autem de diebus Feſtis expoſueris eodẽ excides. Nam de ipſis idem dicendum quod de cibis reſpondimus. Vbi verò tam de abſtinentia ciborum, quàm de dierum feſtiua obſeruatione ſtatuit Eccleſia, talis obſeruatio non eſt indifferens, ſed neceſſaria. Diſtingue igitur tempora, & attende ad ſcriptorum propoſitum, vt ſine errore in ſcripturis ſacris poſsis verſari. Aduerte igitur in legendo Beato Paulo, cum nunquam damnare dies Feſtos ab Eccleſia inſtitutos & ce-

lebratos, ſeu vanam tam Iudæorum quàm gentilium in eiſdem obſeruationem. Feſtorum autem dierum celebrationem fuiſſe in Eccleſia iam inſtitutam & obſeruatam, tempore Apoſtolorum, docet primum caput Apocalypſis, vbi de die dominica agitur: de hac re fuſiùs ſcripſimus in tractatu de feſtis Chriſtianorum.

Rom. 15. capite ſcribitur in hunc modum: Vnuſquiſq; placeat proximo ſuo in bonũ ad ædificationẽ.) Quo loco ignoranter nimium abutũtur, qui ex eo colligũt, opera noſtra ad proximũ referri debere, tantum vt illum ædificemus, & non ad Deum, vt apud illũ mereamur. Nam opera noſtra ita debent ad proximum dirigi, vt ſemper ad Deum priùs referãtur, propter quem benefacimus proximo. Non ſequitur igitur, debemus placere proximo in ædificationẽ, ergo opera noſtra nihil merentur apud Deũ. Nam vtrunque ſimul eſſe poteſt & debet: nam Dei & proximi dilectio ſubordinatur.

Rom. vltimo ita ſcribitur: Obſeruate eos qui diſſentiones & offendicula præter doctrinã quã vos didiciſtis faciunt, &c.) Quo loco abutuntur, qui ex eo colligunt, tollendas eſſe profeſſiones religioſorũ, quia videlicet diſſentiũt à communi Chriſtianorũ profeſſione. Nam illic Apoſtolus dãnat hæreticos, qui ſectas introducebant, proponendo doctrinas hæreticas, & in Eccleſia non receptas & probatas. Patet aũt illud etiam, non poſſe intelligi de veris monachis, qui non prædicant & profitentur aliam fidei doctrinam, cõtrà, aut etiam præter eam, quam Eccleſia Catho-

lica

lica probat & tradit. Et tantum abeſt, quòd ſeruiant veri monachi ſuo ventri, vt etiam propter ventrem domandũ, omni ex parte ſcilicet ſupernè & infernè ieiunijs & alijs conuenientibus exercitijs, paupertatem, obedientiam, & caſtitatem voueant: de hac re plenius à nobis dictum eſt in libris, quibus monachatum aſſerimus.

Ex priori Epiſtola Beati Pauli ad Corinthios.

PRioris ad Corinthios 1. cap. ſcribitur ad hunc modum: Non glorietur omnis caro in cõſpectu Dei, ſed quemadmodũ ſcriptum eſt: Qui gloriatur, in Domino glorietur.) Quo loco abutuntur ignoranter, qui ex eo colligunt, in Chriſtianis opera bona non requiri, aut ſaltem apud Deũ nullius eſſe meriti. Hoc enim nequaquam intendit perſuadere Apoſtolus, ſed docet omnes hominum conatus nullius eſſe efficaciæ ad vitã æternam habendam, abſq; Chriſto vnico mediatore & redemptore omnium, qui Dei ſingulari gratia & bonitate, datus eſt nobis, & per eum benè operantibus, & ipſi in bonitate conformibus promiſſa eſt Dei gratia, ſalus & vita æterna. Hoc indicant eius verba, quæ ſic habent: Ex ipſo autem (ſcilicet Deo) vos eſtis in Chriſto Ieſu, qui factus eſt nobis ſapientia à Deo, & iuſtitia, & ſanctificatio, & redemptio. Sic igitur hoc propoſitum intelligito, hominum Chriſtianorum opera ſunt meritoria vitæ æternæ, ſed ex pacto & ꝓmiſſione. Pactum autem illud Dei liberalitate & gratia fundatum, in CHRISTO poſitum eſt, vt neceſſe

ſit

ſit ipſi revera coniungi fide, ſpe & charitate, antequam operibus noſtris debeatur vita æterna. Talia autem opera noſtra ſunt digna vita æterna, quia Spiritus Dei & Chriſti ea in nobis cooperantibus operatur. Quum ergo bona opera Chriſtianorũ efferimus, in Domino gloriemur.

Prioris Corint.3.ita ſcribitur: Cum enim quis dicat. Ego quidem ſum Pauli: alius autem, ego Apollo: nónne homines eſtis? &c.) Quo loco abutuntur, qui illum contorquent aduerſus varias religioſorum profeſſiones, quorum vnus dicit: Ego ſum diui Benedicti: alius, Sum diui Frãciſci, & ita de reliquis. Nam clarum eſt ex ipſa litera, Apoſtolum eos redarguere, qui putabant ſe eius eſſe à quo baptizati fuerant, ab vno quàm ab altero datum baptiſma præſtãtius & efficacius eſſe iudicantes. Et ita ſectæ fiebant in Eccleſia. Religioſi autem nõ putant ſuæ ſalutis & fidei authores, quos in religionis & fidei Chriſtianæ profeſſione duces probatiſſimos ſequuntur: ſed habẽt perſuaſum, ſe non poſſe de ſalute periclitari, ſi illos imitentur, quorum exitum conuerſationis certum & felicem fuiſſe. Illos igitur duces ſequũtur in militia Chriſtiana ſub rege & Dño Chriſto, ſicut gregarij milites regi, ſub huius vel illius ducis gubernatione militant: non quidẽ ducem, ſed regem, pro fine ſuæ militiæ habentes, & cogitantes. De hac re fuſiùs egimus in noſtris admonitionibus, ad religioſas, &c.

Ibidem ſcribitur in hũc modum: Fundamentũ aliud nemo ponere poteſt, præter id quod poſitũ eſt, quod eſt Chriſt⁹ Ieſus.) Quo loco ignorãter

abutun-

abutuntur ſeditioſi, qui ex eo colligunt, malè eos dicere, qui affirmant beatum Petrum fuiſſe Eccleſiæ fundamentum. Nam etſi in ſolo CHRISTO per fidem fundatur Eccleſia DEI ſponſa, tamen Apoſtoli, per quos illa Eccleſia ædificata eſt, dicuntur eſſe fundamenta, quia videlicet illorum medio reliqui inhærent & ſuperſtruuntur Chriſto. Hoc docet B. Apoſtolus Epheſ. 2. c. his verbis: Eſtis ædificati ſuper fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum. Idem docetur Apocalyp. 21. c. his verbis: Et murus ciuitatis habet fundamenta duodecim, & in ipſis nomina duodecim Apoſtolorum & agni. Quum ergo Apoſtoli dicantur fundamenta Eccleſiæ, non eſt mirum, nec abſurdum videri debet, ſi B. Petrus eorum coriphæus & primus dicatur ſpecialiter fuiſſe Eccleſiæ fundamentū. Hoc docuit Chriſtus Matth. 16. his verbis: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.

Prioris Corinth. 6. c. ſcribitur in hunc modū. Empti enim eſtis pretio magno.) Quo loco abutuntur, qui ex eo colligunt, eos eſſe bleſphemos, & derogare Chriſti merito, qui affirmant opera requiri vt cælum ingrediamur. Nam ſemper quū de bonis operibus & eorum meritis loquimur, præſupponimus Dei gratiam & Chriſti meritū, quæ duo non reijciunt aut excludunt, ſed prærequirunt bona & meritoria opera. Nos ergo ſumus redempti pretio magno, ſcilicet ſanguine Chriſti, nō vt nihil operemur, ſed vt per eum redempti & iuſtificati, ſanctè viuamus, & per bona opera ad vitam æternam præueniamus. Hoc indicat

dicat loco iſto Apoſtolus, ſi diligenter inſpiciatur. Illius namque hæc ſunt verba: An neſcitis quia membra veſtra ſunt templum Spiritus ſancti, qui in vobis eſt, quem habetis à Deo, & non eſtis veſtri? Empti enim eſtis pretio magno, glorificate & portate Deum in corpore veſtro.

Prioris Corinth. 7. cap. ita ſcribitur: Propter fornicationem vnuſquiſque habeat vxorem ſuã: & vnaquæque virum ſuũ habeat. Quo loco ignoranter expoſito perperàm abutuntur, qui ex eo colligunt oportere vnumquéqué coniugari, aut ſaltem neminem prorſus peccare, qui coniugem accipit. Nam textus Pauli ad literã, & ex eius propoſito, exponi debet de cohabitatione carnali perſonarum iam matrimonio coniũctarũ, priùs quàm fideles eſſent, quo abſtinere debere homines ad fidem conuerſos, quidam apud Corinthios affirmabant, quibus ita vt hic ſcribitur, reſpondet apoſtolus. Quod autem non præcipiat omnibus matrimonium, patet ex ipſomet, qui conſulit virginibus, vt ſic permaneant, ſcilicet virginitatem perpetuam ſeruando. Idem etiam 1. Timoth. 5. capite ait mulieres volentes nubere, poſtquam ſeſe Deo dicarunt, primam fidem irritam facere, & damnationem ſibi acquirere.

Ibidem ſcribitur ad hunc modum: Qui non ſe continẽt, nubãt: melius eſt enim nubere, quã vri. Quo loco abutuntur apertè, qui inde colligunt, Sacerdotes, religioſos, religioſaque poſſe cum velint, matrimonium contrahere. Quantopere autem fallãtur, docet ſcriptura ſacra, quæ paſsim

affirmat,vota & promiſſa eſſe Deo reddenda, ni velimus condemnari à Deo:quod apertè indicat noſter apoſtolus. 1. Tim.5. cùm ait fœminas eas, quæ poſtquàm ſeſe dedicarunt Dei cultui, & ſeſe ipſi conſecrárunt,volunt nubere, damnationē ſibi acquirere,quia primam fidem irritam faciūt. Hoc igitur loco non loquitur Apoſtolus de perſonis voto,ad ſeruandam perpetuam caſtitatem addictis,ſed de ſolutis, monétque vnicuique tētandas eſſe proprias vires, priuſquam vitæ genus ſuſcipiat,à quo poſtea reſilire non liceat. Quod autem ad perſonas voto caſtitatis perpetuæ aſtrictas attinet, conſulerem duo diligenter ſeruanda eſſe:priùs eſt,vt non facilè ad votum emittendum accedant & recipiantur. Etſi inter religioſas perſonas educari à primis etiam incunabulis quibuſlibet vtiliſsimum & ſanctiſsimum eſſe iudico. Poſteriùs verò eſt, vt illud exercitij genus,quod caſtas perſonas decet & conſeruat,ſectētur,de Deo,& de eius admirabilibus operibus ſæpius cogitando:in illiſque meditando,frequēter orando, æterna nouiſsimáque memorando, ſcripturas ſacras(quæ ſunt caſtorum libri)ſæpiſſimè legendo,ſobriè viuendo : confabulationes perſonarum carnaliū fugiendo, ne mores bonos corrumpant colloquia praua , & ante omnia, otium,malarum artium notiſsimum & pernicioſiſsimum magiſtrum,auerſando & propellendo Nam quomodo caſtè viuerent, & non vrerentur iuuenes tam maſculi quàm fœminæ,cùm in ocio degunt, lautè viuunt, vtramque in aurem dormiunt, & totos dies noctéſque delicijs vacant,

curio

curioſa ſectantes, & cum perſonis carnalibus & mundanis carnalia mundanaq́ cōfabulando agitant & pertractant? An non hoc eſt retroſpicere? An nō cordis carnalis hæc ſunt indicia? Tribuendum eſt igitur imprudentiæ & diſſolutioni quarundam perſonarum, voto caſtitatis perpetuæ aſtrictarum, ſi vruntur atque non ſine magna vel etiamnum maxima difficultate integram caſtitatem ſeruare poſſunt. Nam ſi incaleſcere nolunt, cur ad ignem accedunt? Huc namque in ſinu (teſte Sapiente) quin exardeſcamus nequaquam geſtare poſſumus. Dicere autem neminem poſſe perpetuam caſtitatis integritatem conſeruare, eamq́ in vitæ diſcrimen maſculos aut etiā fœminas adducere, eſt planè erroneum, atque doctrinæ Spiritus ſancti in Eccleſia Catholica ipſius integræ caſtitatis vota perpetuo ſeruanda recipientis & docentis contrarium: Non eſt ſiquidem impoſſibile, maſculum aut fœminam cælibem perpetuò degere: quum carnalis copula non indiuiduorū & particularium (quibus forſan tamen eſſet aliquando ſalubrior,) ſed ſolius ſpeciei conſeruationi ſit neceſſaria. Hinc eſt, quod nunquam diſpenſat Eccleſia in voto perpetuæ caſtitatis, quod ſanè iuſtiſsimum eſſet, & fieri forſan deberet, ſi quibuſdam eſſet impoſſibilis & mortem afferret. An non etiam (nam quiſque iure poteſt ſe vitámq́ tueri) alterutro coniugum diutino morbo laborante & impotente effecto liceret alteri aliunde petita carnali copula vitæ diſcrimen effugere? Quis non videt igitur, quàm ſit abſurdum, affirmare lethale eſſe carnali carere copula? At homines de-

nes delicati & carnales à carnalibus & indoctis quibuſdam medicis facilè perſuadētur, perpetuā caſtitatē perniciosam & exitiosam eſſe humanis corporibus: Conſulo autem electis Dei, vt nunquam putent corporis morbos ſanandos eſſe animi morbis: ſed perſtent in doctrina Eccleſiæ, quæ vota perpetuæ caſtitatis nunquam approbaſſet, ſi illa impoſſibilis & perniciosa eſſet. Sed carnales facilè vincuntur & perſuadentur, vt carnalia ſectentur: verbum autem Domini manet in æternum, quo docemur, hoc genus dæmoniorum eijci continuato ieiunio (nam ſine Cærere & Baccho friget Venus) & oratione. Tu igitur qui caſtè viuere cupis ieiuna, ora, & verbum DEI lege vel audi; & mihi crede carnis ſtimulos facilè domabis, ſuperabisq́;. De hac re ſatis fusè ſcripſimus in libris editis aduerſus carnales fœminas, quæ abeuntes retro poſt Satanam & primam fidem irritam facientes, violatis religionis monaſticæ votis, nupſerunt ſacrilegè atq; impiè.

Prioris Corinth. 7. ſcribitur ad hunc modum: Sanctificatus eſt vir infidelis per mulierē fidelem: & ſanctificata eſt mulier infidelis per virum fidelem: Alioquin filij veſtri immundi eſſent. Nunc autē ſancti ſunt, &c.) Quo ſanè loco minimè intellecto abutuntur, qui Dei in Eccleſia de neceſſario pueris baptiſmo vt ſanctificentur præceptū conuellentes, affirmant eoſdē ſanctos eſſe ab ipſa propagatione & origine. Quomodo enim hoc doceret Sanctus Apoſtolus, qui Epheſ. 2. c. affirmat tam clarè omnes naſci filios iræ? Hinc autem

dilucidum euadit, eum hoc loco non loqui de ta-li parentibus accepta puerorum ſanctificatione, quod ait ſimiliter virum aut mulierem infidelem per fidē ſanctificari, ſed de auocatione ab impuro & immundo idolorū cultu & ſancta ad Chriſtianiſmum attractione, quæ fit in domeſticis infidelibus per fidelium honeſtam, benignam, placentem, & probatam conuerſationem, quæ nec in parentibus, nec in filijs eſſet, ſi matrimonio coniunctorum ſtatim & ſemper fieret ſeparatio propter religionis diuerſitatem. Hanc expoſitionem deſumpſi ex 3. capite prioris Epiſtolæ Beati Petri, vbi ad hunc modum ſcribitur. Similiter & mulieres ſubditæ ſint viris ſuis: vt etſi qui non credunt verbo per mulierem conuerſationem ſine verbo lucrifiant, conſiderantes in timore caſtam veſtram conuerſationem. Sancti ergo dicuntur eſſe tales liberi, vt etiam cōiuges & alij domeſtici infideles, quia retrahuntur ab impuritate idololatriæ & alliciuntur, ad ſanctititatem Chriſtianiſmi in baptiſmo acquirendam per honeſtam, pacificam & familiarem coniugum Chriſtianorum conuerſationem, non autem vllo pacto quia ſancti naſcantur. Nam ex illis aliqui ex infidelibus ambobus parentibus ſunt exorti, nō mirum autem, ſi propter alterum tantum parentem fidelem, dicantur ſancti & fideles, quum iure ciuili cenſeantur generoſi & nobiles, qui altero tantum nobili & libero parente ſunt nati.

Ibidē ita ſcribitur Pretio empti eſtis, nolite fieri ſerui hominū.) Quo loco ignorāter abutūtur qui ex eo colligunt, nulla hominum mandata & præ-

præcepta Chriſtianis recipienda & ſeruanda eſſe. Nam non vult Apoſtolus, Reges, magiſtratus, & quoſlibet alios ſuperiores non habere poteſtatem tradendi præcepta, quæ teneantur Chriſtiani ſeruare, ſed ait, non oportere Chriſtianos fieri ſeruos hominum, id eſt, nunquam hominibus contra Dei voluntatem & præceptum placere atque obedire: quum oporteat magis obedire Deo, qui nos pretio magno redemit, & ita eius ſumus iuſta acquiſitione, quàm hominibus, à quibus nihil niſi paruũ recipere & habere poſſumus. Deo igitur imprimis & ſuper omnia obediamus, cuius maximè ſumus, & à quo omnia ſumma habemus & expectamus. Interim tamen quod hominibus debemus, & illæſa conſcientia præſtare ipſis poſſumus, præſtemus & reddamus: quia vocatio Euangelica non liberat à conditione politica. Hoc pauló antè indicabat Apoſtolus, cum ita dicebat: Vnumquemque ſicut vocauit Deus, ita ambulet: quod in omnibus Eccleſijs doceo. &c.

Prioris Corinth. 8. capite ſcribitur in hæc verba: Eſca nos non cõmendat Deo, neque enim ſi manducauerimus, abũdabimus: neq; ſi nõ mãducauerimus, deficiemus.) Quo loco abutũtur qui vẽtri ſuo ſeruientes, inde colligũt, nõ eſſe debere inter Chriſtianos ciborum delectum: Nam vt iã ſcripſimus, etſi cibi ex ſua natura ſunt indifferentes, nec nos Deo commendant, nec animam coinquinare poſſunt, cum videlicet corporati ſint, & in ventrem, non autem in animam, intrent: tamen trãſgreſſio præcepti Dei, in eius

Eccleſia, quæ fit in ciborum prohibitorum eſu, animam coinquinat, vt videtur in pomo quod comedit Adam. Paulus igitur non loquitur hîc de præcepto Eccleſiæ, quo ad cibos vetitos, ſed docet ceſſaſſe ceremonialem & Iudaicam ciborum obſeruantiam, non interim tamen volens affirmare, quin christiani teneantur ex conſcientia, etiam citra omne ſcandalum, ſeruare ciborũ delectum ab Eccleſia præceptum. Nam etſi ſtatim in primitiua Eccleſia, ferè perpetuò ieiunantibus chriſtianis, ciborum & ieiuniorum præcepta non fiebant, nõ tamen ſequitur, quin poſteà iuſtiſſimè facta ſint: Si autem interceſſiſſet aliquod Eccleſiæ præceptum, vt iam factum eſt, nõ ita locutus fuiſſet Apoſtolus.

Prioris Corinth. 9. cap. ita ſcribitur: Si Euangelizauero, non eſt mihi gloria: neceſſitas enim mihi incumbit: Væ enim mihi eſt, ſi non euangelizauero.) Quo loco perperàm intellecto abutũtur, qui ex eo effici volũt, nullã gloriam aut mercedẽ deberi bonis operibus: quũ videlicet opus præſtãtiſſimũ ſit prædicatio verbi Dei, quam hîc (aiunt) Apoſtolus dicit non mereri gloriam. Nã non eſt intelligendus hic locus ſimpliciter de gloria & mercede, quæ via iuſtitiæ cõmuni, redditur bonis operibus, ſed de excellenti operis ſupererogationis gloria & mercede, de qua hîc gloriatur, & non vult eã euacuari Apoſtolus. Quod enim prædicabat, hoc erat vocationis debitum officium: quod autem nihil acciperet ab his quibus prædicabat, hoc erat ſupererogationis & gloriæ maioris, de qua hîc agit. Omne igitur opus bo-

pus bonum gloriam & mercedem meretur, ſed quod vltra præceptum & debitum ſupererogatur hoc adhuc inſigniori & maiori gloria dignũ cenſeri debet.

Ibidem ita ſcribitur: Omnibus omnia factus ſum.) Quo loco perniciosè abutuntur, qui ex eo colligũt, licere Chriſtianis ſeſe accõmodare qualibet in re cuiuſlibet religionis hominibus modò intus fides ſit recta in corde. Falluntur autem, & agunt contra ſcripturam, quæ exteriorem fidei profeſſionem vult fieri & præcipit, vt ipſam fidem in corde requirit. At enim Chriſtus: Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo: qui autem negauerit me, & erubuerit ſermones meos coram hominibus, ego eum negabo coram patre meo. Hæc eſt enim ſumma DEI & Chriſti Ieſu gloria, quando ipſum & eius fidem palàm & audacter coram quibuſlibet etiam vſque ad mortem confitemur. Apoſtolus igitur omnibus omnia factus eſt, ſed nihil fecit & profeſſus eſt contra religionem Chriſtianam, qui in rebus indifferentibus ſeſe omnibus accommodauit, vt tandem omnes omneis lucrifaceret, qui etiam Beatum Petrum in religionis profeſſione errantem vehementer reprehendit. Conſideratione etiam dignum eſt, quod hac in re aliud eſt licitum Apoſtolo, paſtori & doctori, quàm alijs chriſtianis. Nam illi ſunt veluti medici, qui cum ægrotis vt eos ſanent aſſidui eſſe debent, qui non ſunt etiam in eo periculo ne decipiantur & inficiantur ipſi ſicut alij ſimplices Chriſtiani: Quare his, non illis interdi-

citur ſocietate & confabulatione hæreticorum, atq; etiam lectione pernicioſorum librorum, & diſputatione cum deuijs & errantibus hominibus. Quod autem ad ſimulationem & diſſimulationem in religione chriſtiana attinet, cautos & prudentes Deum ſemper orando nos eſſe oportet. Nam poſſumus aliquãdo excuſari à profeſſione & exercitio veræ fidei & religionis, quãdo videlicet tyrannis viget, & nos impedit, vt fit in illis locis, in quibus euerſis templis, effoſſis altaribus, & interfectis aut fugatis Sacerdotibus, non licet ſacrificiũ Euangelicũ, ſacroſanctã Miſſam celebrare aut audire: verum nunquam excuſamur, ſi profeſſionẽ illã fecerimus, quæ eſt contraria religioni & fidei noſtræ: profiteri enim nó omninò ſemper tenemur noſtram religionem, ſed benè nihil ipſi contrarium ſequi & profiteri. Quare non poſſunt excuſari, qui hæreticorum noſtri tẽporis cœnulas idololatricas, & reliqua illorum impietatis & antichriſtianiſmi exercitia ſectantur, ſicut nec principes mundi ſi prohiberent, edicto aut quouis alio pacto, fidei catholicæ exercitium, & illud ſequentes chriſtianos punirent. Non enim fides poteſt pati vllam iuſtam neceſſitatem, cùm pro ea teneamur vitam propriam exponere, ſicut dilexit nos & animam ſuam pro nobis poſuit Chriſtus Dominus. Hoc eſt quod ipſe docet cùm ait ita: Si quis voluerit animam ſuam ſaluam facere in hoc mundo, in vitam æternam perdet eam. Videant igitur multi aulici, & ſapientes huius mundi ſimulatores & diſſimulatores apertè impij, quid ſint reſponſuri

ſuri Chriſto, quem non confitentur coram hominibus, ſed potiùs neſcio qua aſtuta & infœlici humana prudentia, contraria fidei ſimplicitati, eius religionem rident, & à Chriſtianis robur & firmamentum illud, quod ſemper viſum eſt in confeſsione aperta & ſimplici, tollunt, auel lunt aut eneruant. Audaciùs longè faciunt hæretici, qui intrepidè pro ſuo errore mortem oppetunt, quælibet humana contemnendo.

Prioris Cor.10.c.ſcribitur in hũc modũ: Patres omnes noſtri eandem eſcam ſpiritualem manducauerunt, & omnes eundẽ potum ſpiritualẽ biberunt, bibebant aũt de ſpiritali conſequẽte eos, petra: petra aũt erat Chriſtus.) Quo loco nõ intellecto, perniciosè, impudenter & blaſphemè abutuntur, qui ex illo colligunt, quòd tempore Euangelij, in hoſtia ſacra, accipitur Chriſtus ſpiritualiter tantùm per fidem, non autem in propria carne & ſubſtãtia, per ſacramentalem & realem eiuſdem manducationem. Nã ipſe textus eos manifeſtiſſimè refellit: quod vt cognoſcatur, obſecro vniuerſos ſuæ ſalutis cupidos, & tanti ſecreti amantes, vt tranquillè & citra huius vel illius partis affectionem, humiliter mecum Apoſtoli textum conſiderent. Quod vt fiat, attendendum eſt imprimis, quodnam ſit Apoſtoli hoc in loco propoſitum. Illud autem eſt, admonere & corrigere Corinthios, qui iam cum irreuerentia, & non cum ſufficienti diſpoſitione accedebant ad communionem Chriſtianorum: ſcilicet ad veri & naturalis (licet non naturali & carnali aut corporali, ſed ſpiritali modo facien-

dam: quod docuit Chriſtus Ioan. 6. quando dixit: Verba quæ locutus ſum vobis, ſunt vita & ſpiritus: vbi aduertendum, quòd verba ſpiritum dixit, non autem ſuũ corpus, quod re vera manducatur, ſed ſpirituale effectum, & modo ſpirituali, & vt eſt animæ, & non autem corporis cibus, vt malè accipiebant Capernaitæ) corporis Chriſti participationem. Hos ergo informare & inſtruere volens de diligenti & humili acceſſu ad tãtum ſacramentũ, cum ſufficienti probatione docet, quàm grauiſſimè Deus Iudæos puniuit, qui ſolam huius diuini ſecreti & myſterij figuram perceperunt, ſcilicet manna edendo, & aquam de petra exeuntem eandẽ bibẽdo, quia poſt participationem mirabilis cibi & mirabilis potus concupiſcentes fuerũt malorũ idola colendo & fornicando. Iudices facio quotquot ſano ſunt iudicio, & literam Apoſtoli expendant, ſi hoc non ſit verum eius propoſitum: proſequamur ergo, & cum Apoſtolo hoc noſtro tẽpori accommodemus. Sic autem illud ipſum ipſe fecit. Per ea quæ ita ſequuntur verba. Hæc autem, inquit, in figura facta ſunt noſtri, vt non ſimus concupiſcentes malorum, ſicut & illi concupierunt & perierunt ab exterminatore. Quo ergo ſpectat cùm hæc dicit Apoſtolus? eò ſanè, vt nos doceat, eos grauiſſimè à Deo puniendos, qui verum Chriſti corpus cum veteri fermento, id eſt, ſine diligenti ſui probatione, & cũ peccato manducauerint in hoſtia ſacra, ſub ſpeciebus panis, ſub quibus ipſum verũ & naturale Chriſti corpus cõtinetur, exhibetur, & à chriſtianis cõ-

municatur

municatur & percipitur tẽpore legis Euãgelicæ, quæ habet & exhibet rem ipſam, cuius ſolas figuras lex continebat & proponebat. Sic argumentatur Apoſtolus. Omnia illis in figura contingebãt (nã non veritatẽ ſicut nos, ſed ſolã figuram & ſignificationẽ edendo & bibẽdo ſumebãt) & tamen quia peccauerũt miraculosè, datis illis cibis, ſcilicet manna & aqua de petra cum irreuerentia vtendo, tam grauiter puniti ſunt; quid ergo fiet chriſtianis nõ iam figurã, ſed ipſum Chriſtũ integrũ Deũ & hominẽ indignè in ſacramento altaris ſumentibus? Docet igitur Apoſtolus apertiſſimè, quòd nos chriſtiani differimus à Iudæis, quia illi ſpiritualẽ tantum eſcã & ſpiritualẽ tantum potum habebant: nos aũt habemus realem & in propria ſubſtantia & perſona ſubſiſtentẽ Chriſtum, cuius caro quam manducamus, realiter eſt & verè cibus noſter. Quòd autem hæc ſit Pauli ſententia, litera ſequens docet, quæ eſt eiuſmodi: Vt prudentibus loquor, vos ipſi iudicate quæ dico. Calix benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio ſanguinis Chriſti eſt? & panis quem frangimus, nonne communicatio (nota hoc diligenter) corporis Domini eſt? quoniam vnum corpus & vnus panis multi ſumus, omnes qui de vno pane, & de vno calice participamus. An non hæc ſunt clara & neceſſaria, pro veritate corporis Chiſti in ſacramento Euchariſtiæ, Apoſtoli verba & teſtimonia. Quod ergo in principio capitis dicitur de ſpiritali eſca, & de ſpiritali potu, hoc nihil ſpectat ad nos, ſed ad patres Iudæos, qui ſub nube fuerunt,

& in mari baptizati ſunt, quæ ſunt figuræ noſtri temporis, in quo res ipſas & non figuras percipimus, dicente Euangeliſta Ioanne, quòd lex per Moyſen data eſt, gratia autē & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt. Eſca autem illa, vt etiam petra de qua bibebant, dicitur fuiſſe Chriſtus, quia vtrumq; erat figura CHRISTI incarnandi, quem ſpiritualiter tantùm accipiebant, quia nōdum realiter in humanitate ſubſiſtebat: illum autem nunc realiter & re vera ſubſiſtentem, re vera & corporaliter ſumimus, etſi ſpirituali & non corporali modo, & tamen in vero corpore. Ante incarnationem igitur, ſpiritualiter tantùm fideles Chriſtum participabant, per eius figuras, poſt inſtitutum autem Euchariſtiæ ſacramentum, realiter, ſubſtātialiter & corporaliter à Chriſtianis participatur, vt per eius manducationem & communionem vitam habeant à diuinitate perſonaliter & inſeparabiliter coniuncta ipſi humanitati. Hoc eſt quod docet Chriſtus Ioannis ſexto, cùm ita ait: Sicut miſit me pater viuens, & ego viuo propter patrem, ita qui manducat me, ipſe viuet propter me. Quum autem cum ſcriptura affirmamus ipſum Chriſtum ſumi in hoſtia ſacra ſub ſacramento, perſonaliter, corporaliter, & realiter, non ita illud intelligi volumus, quòd ſumatur corpus eius corporali modo: quo pacto non eſt in hoſtia ſacra, ſed quòd re vera, & non per fidem & ſpiritum tantùm, vt malè perſ[illegible]atur nonnulli, percipitur. Hoc eſt quod [illegible] Chriſtus poſt longam huius rei diſputa[illegible] Ioan. 6. c. his verbis: Hoc vos ſcādalizat?

Quid

Quid ſi videritis filium hominis aſcendentem in cælũ vbi erat prius? Verba quæ ego locutus ſum vobis, ſunt vita & ſpiritus: Caro non prodeſt quicquam, ſpiritus eſt qui viuificat. In ſacramento altaris igitur, eſt verum Chriſti corpus, ſed ſpirituale, quale videlicet reſurrexit, ſcilicet immortale, glorioſum, impaſſibile, indiuiſibile & ſubtile, quomodo nobis proponitur manducandum, ad nutritionem non corporis ſed animæ, etſi ſub ſpeciebus proponitur quæ corporis alimentum eſſe poſſunt, & alias corporis corruptibilis & diuiſibilis conditiones ſubeunt. Quem igitur in ſpiritu tantum per figuras in fide Chriſtum manducauerint & biberint Iudæi, nos autem eundem, ſed aliter, ſcilicet re vera & ſubſtantialiter manducemus, ſi puniti ſunt poſtea peccantes, timendum eſt nobis, ne indignè ad tantum myſterium accedentes, grauiùs puniamur. Hoc autem eſt totum Apoſtoli propoſitum, in hac longa & difficili diſputatione de manducatione corporis Chriſti: Quod ſanè dubium nemini erit, qui attenderit ad ea quæ beatus Apoſtolus ſcripſit in fine 11. capit. ſcilicet quòd qui indignè ſumebant ſacram Euchariſtiam, partim infirmi efficiebantur, partim etiam moriebantur. Hoc autem profectò non eueniſſet ipſis, ſi vt in baptiſmo, ſic in hoc ſacramento eſſent tantùm corruptibilia ſigna, & non ipſum verum Chriſti corpus ſumeretur. Nam nũquam legimus morte aliquos fuiſſe punitos, quia alia ſacramenta indignè ſuſceperint. Fatendum eſt

ergo

ergo cum Theologia, in alijs ſacramentis gratiam Chriſti, in hoc verò omnium auguſtiſſimo, ipſum Chriſtum gratiæ fontem & authorem ſumi & recipi.

Ibidem ita ſcribitur: Petra autem erat Chriſtus.) Quo loco ignorãter abutuntur, qui ex eo colligunt, oportere verba illa Chriſti. Hoc eſt corpus meum, tropicè & ſignificatiuè, non autẽ ſubſtantialiter accipi & exponi. Nam cui obſcurum eſſe poteſt, hoc loco tropum eſſe, quum nemo dubitet Chriſtum nunquam fuiſſe ſubſtantialiter petram? Quod autem replicant obijciendo, quod etiam Chriſtus non eſt ſubſtantialiter panis, nihil efficit contra Catholicam doctrinam, quæ nunquam dixit panem eſſe corpus Chriſti, ſed benè ſubſtantiam panis conuerti in ſubſtantiam corporis Chriſti, quod latet & continetur ſub remanentibns ſpeciebus panis, ſubſtantialiter cõuerſi & mutati: Hinc autem erroris ſui occaſionem habuerunt, quia malè accipiunt verba Chriſti? tanquã ſcilicet, dixiſſet: Hic panis eſt corpus meum. Hoc autem minimè dixit, qui ita pronunciauit, conſecratione & benedictione panis peracta, hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur: Hoc enim, particula eſt, demonſtrans veritatem & præſentiam corporis Chriſti ſub ſpeciebus panis. Hic etiam animaduerſione dignum eſt, quod fide deſtituti aliqui carnales, non potuerunt ſibi perſuadere, corpus Chriſti, quod eſt in cælo, etiam in terra, tot in locis eſſe poſſe. Quare ad ſuam inanem perſuaſionem ſcripturam coarctantes, eam

de

de ſigno corporis Chriſti perniciosè expoſuerunt. Sic ergo hunc locum intelligito: Petra ſpiritualis eſt Chriſtus: Petra autem materialis, ex qua exibat aqua, erat figura Chriſti. Hoc autem nihil ad illum locum: Hoc eſt corpus meũ quod pro vobis tradetur.

Ibidem ita ſcribitur: Panis quẽ frangimus. Itẽ de vno pane participamus.) Quibus locis & ſimilibus abutuntur, qui ex illis colligunt, remanere ſubſtantiam panis in hoſtia ſacra: quia videlicet conſecratione peracta, dicitur panis. Nam certum eſt, eam eſſe ſcripturæ conſuetudinem, vt appellet res non ſemper vt ſunt, ſed vt ſenſibus apparent: quia ergo in hoſtia ſacra ſolus panis eſſe videtur, & ſenſibus externis percipitur, idcirco panis vocatur, hoc etiam fit, quia res in quas aliquæ ſunt mutatæ, ſæpius earum quæ ſunt commutatæ nomina retinent, vt paſsim in ſcripturis legitur, in quibus ſurdi dicuntur audire, & cæci videre, non quia tales ſunt, ſed quia tales extiterunt.

Chriſtus etiam dicitur panis, quia cibus animæ, quam nutrit non minus, quàm panis materialis corpus. Eſt ergo Chriſtus panis, non quidem materialis & corruptibilis, ſed viuus, qui de cælo deſcendit, & dat vitam mundo, vt ipſe docet Ioan. 6. capite, vbi palàm teſtatur quod panis quem daturum ſe promittit, eſt ſua ipſiuſmet caro, quam dedit pro mundi vita.

Prioris Corint. 11. capite ſcribitur ad hunc modum: Conuenientibus vobis in vnum iam nõ eſt dominicam cœnam manducare, &c.) Quo loco igno-

ignoranter abutuñtur, qui ex eo colligunt commu- munionẽ Chriſtianorũ vocari cœnam Domini. Nam certum eſt ex ſcriptura ſacra Cœnam Iudæorum fuiſſe: communionem autem Chriſtianorum eſſe. Chriſtus igitur etſi vtrumq; fecit & celebrauit, ſcilicet cœnam Iudæorum, & communionem Chriſtianorum, quæ eſt manducatio & participatio corporis ſui: Hanc tamen ſolam nobis imperauit, & non illam cui finem impoſuit. Corporis autem CHRISTI manducationem non debere dici cœnam, docet ſcriptura ſacra, quæ affirmat Chriſtum conſecraſſe & dediſſe Apoſtolis ſuum corpus manducãdum cœna iam facta. Sic enim ſcribitur Lucæ vigeſimoſecundo. Similiter dedit calicem poſtquam cœnauit dicẽs, &c. Sic etiam ſcribitur Ioãnis decimotertio capite. Cœna facta ſurgit Chriſtus, & ponit veſtimenta, & cæt. Hoc etiam loco ita ſcripſit Apoſtolus: Similiter & calicem poſtquàm cœnauit dicens, & cæt. Non debes autem moueri, quià ſcribunt Matthæus & Marcus quòd cœnantibus Apoſtolis Chriſtus accepit panem. Nam ita volunt oſtendere Chriſtum coniunxiſſe manducationem corporis ſui Cœnæ Iudæorum, ſcilicet manducatione agni paſchalis. Chriſtus igitur & cœnam Iudæorum & communionem corporis celebrauit, ſed cœnam excluſit inſtitutà & propoſita pro Chriſtianis corporis ſui communione. Hæc autem Euangelica communio ſi à quibuſdam antiquis dicitur cœna, ideò ita vocatur, quia tempore cœnæ eſt inſtituta. Nunc autem cum manè fiat & celebretur, qua iuſta

ratione

ratione vt cœna dicitur defendi poterit? Iudaizantibus igitur hæreticis, inanem & figuratitiam cœnam relinquamus: CHRISTO autem mediatori noſtro per veram eiuſdem corporis communionem, participationem & manducationem, ſequendo ipſius inſtitutionem & præceptum inhæreamus. Veritas namque & non figura iuſtificat. Valeant igitur vani figurarij cum ſola obſcura & vmbratuli cœnula ſeu compotatiuncula. Non erit etiam inutile aut iniucundum aduertere, quòd ſi hæc Apoſtoli litera diligentiùs inſpiciatur, dilucidum fiet illum nequaquam vocare corporis Domini participationem, cœnam Dominicam, ſed conuiuia quæ agebant ante communionem, ſequuti CHRISTVM qui fecit cœnam cum diſcipulis priuſquam traderet ipſis proprium corpus & ſanguinem. Reprehendit enim eos Apoſtolus, quòd præueniebant aliqui cœnam ſuam non expectando pauperes, qua in re deſciſcebant à charitate & CHRISTI imitatione, qui non cœnauit ante Apoſtolos, ſed vnà cum ipſis. Sic enim ait Apoſtolus: Vnus eſurit, alius autem ebrius eſt. Item: An Eccleſiam DEI contemnitis & confunditis eos qui non habent? id eſt, pauperes. Item: Nunquid non habetis domos ad manducandum & bibendum? Nequaquam igitur loquitur quum de cœna agit de manducatione corporis & potu ſanguinis Chriſti, vnde ebrij non efficiebantur, ſed de illis conuiuijs quæ charitates ſeu ἀγάπας antiqui vocabant, quæ fiebant ante ſumptionem corporis Chriſti, nunc autem poſt,

edendo

edendo & bibendo ſumit ex gaudio & charitate fraterna, in recordationem amicæ illius cœnæ, quam Chriſtus cum diſcipulis fecit ea nocte qua tradebatur, & dedit corpus ſuum diſcipulis.

Ibidem ſcribitur: Oportet hæreſes eſſe.) Quo loco abutuntur, qui ex eo colligunt hæreticos non eſſe puniendos. Nam non ſequitur, oportet peccata eſſe, quia ea fieri videmus: ergo peccatores non ſunt puniendi. Non eſt igitur putandum quòd Deus hæreticos approbet aut mittat, quos tantùm permittit ad ſuorum probationem, vt hic docetur, & Deuteronomij 13. capit. Non vult etiam docere Apoſtolus quòd cogantur aliqui eſſe hæretici: nam nemo niſi volens amplexatur hæreſim relicta Catholica Eccleſia, ſed admonet aliquos certè fore tales, quos Deus cuius præſciētia non fallitur futuros eſſe præuidit, & etiam eoſdem grauiter puniendos eſſe ſtatuit omni tempore.

Ibidem ſcribitur ad hunc modū: Quotieſcunque manducabitis panem hūc & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis donec veniat.) Quo loco apertè abutuntur ad ſuam perniciem, qui ex eo colligūt in hoſtia ſacra eſſe tantùm panis & vini ſubſtantiam, & nō ipſum Chriſti corpus, quod tamen volunt per fidem & ſpiritualiter percipi, accipiendis illis figuris & creaturis. Nam ſi ſola fide & ſpiritualiter, non autem ſubſtantialiter aut corporaliter percipitur corpus CHRISTI, quid Chriſtiani habebunt vltra Iudæos? At certum eſt vetus & nouum Teſtamēta diſtingui figuris & veritate. Quomodo dicimur

mur caro de carne Chriſti, & os de oſſibus eius, ſi ipſi re vera, & ſubſtantia eius corporali non communicamus? Quare Chriſtus poſt manducatum cum diſcipulis agnum paſchalem, ſuorum pedes lauit, ſi ſolam ſui corporis figuram & non corpus ipſum daturus erat? Talem enim diſpoſitionem in manducaturis agnum, ſui corporis figuram, non requiſierat. Voluit igitur vinum nouum in vtres nouos fundi. Quomodo adimplebitur figura legis de manducatione mannæ & agni, ſi re vera & in ſubſtantia corporali non manducatur Chriſtus? Non eſt igitur putandum illic tantum eſſe panem, ſed verum Chriſti corpus, ſicut ipſe tam clarè docuit, dicens: Accipite & manducate: Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur. Non enim ſatis eſt fides (cuius virtute non eſt corpus Chriſti in Sacramento, ſed vi & efficacia omnipotentis verbi Dei) cum manducatione ſpirituali, per quendam illapſum ſpiritualem, ad habendam plenam iuſtificationem, & cum Chriſto plenam coniunctionem: ſed opus eſt reali mãducatione ꝓprij ipſius corporis, in quo eſt Dei & hominum mediator. Fide autẽ ſemper opus eſt, qua verbo Dei innixi, ſupra omnem ſenſum & rationẽ, certò credimus in Euchariſtia contineri integrũ Chriſtum. Hæc autem verba manducationis, ſunt & Spiritus, quia per eam non manducamus corpus Chriſti corporali modo, quo etiam modo non eſt in Sacramento, ſed ſubſtantialiter ſub alia forma, & alterius ſubſtantiæ accidentibus. Corpus enim Chriſti quod illic manducamus, eſt quidem ve-

rum corpus, ſed ſpirituale. Quare non eſt corpori eſca, ſed animæ. Et ſi anima ipſo viuificata, viuificatur etiam corpus quod anima informat & viuificat. Hinc enim eſt quod Chriſtus promittit reſurrectionem corporis, ijs qui manducāt carnem ſuam. Hoc ſi diligenter aduerteretur, nō tot circa hoc ſacramentum offenderent & errarent. Non enim manducamus corpus Chriſti vt videbatur à Iudæis, & vt crucifixum eſt: ſed immortale, inuiſibile, ſpirituale & glorioſum: etſi veram ipſius ſubſtantiam menducamus: Sic in pane granorum, & in vino vuarum ſubſtantiam, & ſi nō ipſa grana nec ipſas vuas in ſua forma accipimus. Sic etiam multa ſubſtantialiter & ſub aliena forma ſumimus: Quarum rerum qui artem & modum ignorant, nunquam iudicarent ſe ea ſumere quæ ſumunt, ſicut hæretici fide carentes, & modum tanti myſterij aſſequi non valentes, non poſſunt ſibi perſuadere ſub ſpecie panis, verum Chriſti corpus ſumi. Verum ſi ſenſus deficit, ad firmandum cor ſyncerum, ſola fides ſufficit in electis Dei, qui innixi ipſius verbo, relictis ſenſibus & ratione, intellectum captiuant in obſequium fidei, quam ſciunt eſſe argumentum non apparentium.

Ibidem ſcribitur ad hunc modum: Vnuſquiſq; ſuam cœnam præſumit ad manducādum.) Quo loco ignoráter planè abutuntur, qui ex eo colligunt Miſſas priuatas, in quibus ſolus Sacerdos cōmunicat, reprehendi à beato Apoſtolo. Nam clarum eſt ex ipſo textu Apoſtolum non loqui his verbis de manducatione corporis CHRISTI, ſed de

ſed de conuiuijs corporalibus. Hoc indicat cùm ait quòd vnuſquiſque præſumit ſuam cœnã, quia ſcilicet manducatio corporis Chriſti eſt omnib⁹ cõmunis, & non aliquo pacto cuiquã propria. Hoc adhuc manifeſtiùs cõfirmatur, quũ dicit Apoſtolus vnum ebriũ eſſe, & aliũ eſurirẽ: corpus ſiquidẽ Chriſti æquale ex ſeſe omnibus & ſingulis, cõnuiuium proponitur: & ſi inæqualiter, eodem ſpiritualiter homines reficiuntur, propter inæqualem videlicet gratiam & diſpoſitionem: Nihil ad propoſitum & accommodatè dicunt, qui hunc locum ad Miſſarum priuatarum reprehenſionem detorquent: ſed interim ſic incautos ſeducunt, & ipſis illudunt. Forſan autem minùs rectè priuatas Miſſas appellant, quum videlicet in omni Miſſa corpus Chriſti pro tota Ecclesia offeratur. Rectè verò priuatæ communiones dici poſſunt, quando videlicet aliqui particulares tantum communicant. Quod non eſſe reprehenſione dignum fatebuntur, qui cogitabunt Chriſtum ipſam priuatam communionem adminiſtraſſe, quando duobus diſcipulis euntibus in Emaus ſuum corpus communicauit. Hæc erat in vſu in primitiua Eccleſia, in qua ad ædes priuatas, in linteis deferebant corpus Chriſti homines chriſtiani. Quid autem conqueruntur aliqui, quòd ſolus Sacerdos ſacrificans communicet, quum videlicet nemini vnquàm petenti & probato, communionem corporis Chriſti denegârint Chriſtiani Sacerdotes? Si tẽ malè habet quod ſolus Sacerdos communicat, proba teipſum, iuxta Apoſtoli præceptum,

& pete communionē, illa enim nō tibi denegabitur. Stat ergo per te indiſpoſitum quòd ſolus ſacerdos communicat : quare ergo conquereris? Si cares affectione & appetitu cibi huius ſpiritualis & diuini, propter tuam indiſpoſitionem, an idcirco probatus & illius cibi appetens Sacerdos à communione ceſſabit, nec mortē Chriſti cum gratiarum actione ad ſalutē pro ſe & pro tota Eccleſia, cuius eſt Sacerdos & miniſter recolet? iniuſtè profectò atque impiè poſtulas & agis, qui tam priuatas Miſſas, quàm priuatas communiones, à chriſtianiſmo expellere tentas. Hoc etiam non omninò forſan notatu indignum cēſebitur, quòd priuatæ & Miſſæ & communiones non ſemper præſumunt ur, ſed ſæpiùs poſtremæ fiunt. Quare ad priuatas Miſſas hîc locus nulla ratione accommodari poteſt.

Prioris Corinthiorum 14. cap. ſcribitur in hūc modum : Vos per linguam niſi manifeſtum ſermonem dederitis: quomodo ſcietur id quod dicitur? Eritis enim in aëra loquentes. Item : Si neſciero virtutem vocis, ero ei cui loquar barbarus: & qui loquitur mihi barbarus. Item: Si orem lingua ſpiritus meus orat, mens aūt mea ſine fructu eſt, Orabo ſpiritu, orabo & mente. Item : Cæterùm ſi benedixeris ſpiritu: qui ſupplet locū idiotæ, quomodo dicet Amen, ſuper tuā benedictionem? quoniā quid dicas, neſcit. Item: malo in Eccleſia quinque verba ſenſu meo loqui, vt & alios inſtruam quàm decem millia verborum in lingua.) Quibus locis, vt etiam alijs quæ eodem capite cōtinentur, abutuntur qui ex illis colligunt, in Eccle-

in Eccleſia omnia prorſus eſſe facienda vernaculo ſermone, vt videlicet ab omnibus qui audiunt intelligi poſſint: ſicut etiam non eſſe in oratione ea dicenda, quæ non intelliguntur. Quantopere aũt fallantur & hallucinentur, facilè intelligent & iudicabũt, qui diligentius literã Apoſtoli inſpexerint. Nã non reprehendit nec condemnat, vel orationem vel aliud quippiã in Eccleſia fieri in lingua, quin potius probat & recipit talem agendi modum. Hæc enim ſunt eius verba: Qui loquitur lingua, Deo loquitur, etſi non hominibus. Item: qui loquitur lingua, ſemetipſum ædificat. Item: Volo vos omnes loqui linguis. Item: Si orem lingua, ſpiritus meus orat. Item: orabo ſpiritu, pſallam ſpiritu. Item: Si tu benedixeris ſpiritu, tu bene gratias agis. Item: ſi aliquis habet pſalmum, doctrinam, interpretationem, linguã, omnia ad ædificationem fiant. Item: Itaque fratres, nolite prohibere loqui linguis. An non cædo, hæc omnia ſunt Apoſtoli verba? Quis non videt igitur eos manifeſtiſſimè Apoſtolo aduerſari, qui damnant vel orationes, vel alia quæ fiũt in lingua, id eſt ſermone non ab omnibus intellecto in Eccleſia? Tãtum igitur abeſt quòd Apoſtolus (cuius ſcripta inſtabiles deprauant) damnet linguam, id eſt quòd fit ſermone incognito in Eccleſia, vt illud ipſum recipiat & commendet, & ſi præfert ſimpliciter & abſolutè prophetiam ſiue interpretationẽ, propter Eccleſiæ ædificationem. Toto igitur hoc capite, præfert prophetiam vel interpretationem ſoli linguæ, id eſt, quando eſt ſine interpretatione, quam eandem

maximè commendat, vel etiam præfert cùm prophetiam habet coniunctam: eò ſiquidem ſpectāt hæc eius verba, Orabo ſpiritu, orabo & mente: pſallam ſpiritu, pſallam & mente. Item: Quærite vt abundetis ad ædificationem Eccleſiæ. Item: Volo vos omnes loqui linguis, magis autem prophetare. Item: Maior eſt qui prophetat quàm qui loquitur linguis, niſi fortè interpretetur, vt Eccleſia ædificationem accipiat. Item: Aemulamini prophetare, & loqui linguis nolite prohibere. Huius ergo apud Apoſtolum diſputationis, hæc eſt ſumma, quòd donum linguarum ſimpliciter, dono prophetiæ eſt minus, etſi eodem ipſo dono prophetiæ cum interpretatione, maius eſt. Vnde profectò dilucidum fit in Eccleſia Catholica, germanum Apoſtoli ſenſum, intellectum & obſeruatum fuiſſe, in qua coniunguntur lingua & prophetia, id eſt, eius quod in lingua dictum eſt interpretatio: Nam vt ibi quædam ſunt propoſita in lingua, vel orando, vel cantando, vel aliud quippiam miniſtrādo, tum à miniſtro ſubiungitur (aut debet ſubiungi Eccleſiæ inſtitutione & præcepto) eorundem expoſitio per ſermonem & prædicationem, quæ ſi ſemper à paſtoribus facta fuiſſet eo tempore quo fieri debet, ſcilicet in medijs Chriſtianorum cultus diuini myſterijs, nemo vnquā conqueſtus fuiſſet. At væ nobis, quia abominatio deſolationis ſedit in loco ſancto. Sublato igitur abuſu, quem inuexit paſtorum ignorans negligentia, facilè omnes intelligent nos ſenſum Pauli tenere & ſequi. Sunt & aliæ multæ iuſtæq; rationes, propter quas linguā

retinuit Eccleſia. Aliter enim quomodo cõueni-re poſſent Chriſtiani in ſuis cœtibus & cõcilijs celebrandis? Eſſent profectò ſibi ipſi inuicẽ barbari. adde quòd propter linguã, etiam maior reuerentia rebus ſacris adhibetur. Habenda namq; fuit ratio rudis populi, qui ſibi familiaria ſemper contemnit. Ad hæc, oratio nõ ideò exauditur facilius, quia intelligitur, ſed quia fit cum fide, ſpe, charitate, humilitate, reuerentia & deuotione. Vide igitur hic fieri ſermonẽ potiſſimùm de oratione & de inſtructione populi varia: perpende etiam aliam fuiſſe Eccleſiæ faciem Pauli tẽpore, quàm fuerit poſteà. Quare Spirituſſanctus pro varietate temporum variè in Eccleſia diſponit.

Ibidem ſcribitur ad hunc modum: Prophetæ duo aut tres dicant, & cæteri dijudicent. Item: Quòd ſi quis alij reuelatum fuerit, prior taceat. Poteſtis enim omnes per ſingulos prophetare, vt omnes diſcánt, & oẽs exhortẽtur.) Quibus locis abutuntur, qui ex illis colligunt populũ habere poteſtatem dijudicandi dogmata. Item etiam nõ debere rationẽ haberi ordinationis Eccleſiæ, in verbi Dei miniſtris, ſed paſſim quẽlibet eſſe audiendũ. Nam alibi ſæpius teſtatur Apoſtolus, nõ oẽs eſſe Apoſtolos, paſtores & doctores: ſed ad ſuæ Eccleſiæ gubernationẽ, quoſdã Deũ elegiſſe & miſiſſe. Vt autem hic locus Apoſtoli intelligatur, puto habendam eſſe rationem temporis, quo ſcribebat talia, quo videlicet Deus ſpiritum ſuũ miraculoſe, variè & copioſe in credentes mittebat ad confirmationem Euangelij recens plantati, quando nondum omnia fiebant tam certo

ordine, quo poſtea fieri docuit Spiritus ſanctus, qui omnia ſapienter & ſuauiter in Eccleſia, & docet & diſponit pro ratione tẽporum. Hoc igitur loco monet Apoſtolus ordinẽ in Eccleſia ſeruandũ deuitata omni confuſione, etiam in reuelationibus, quæ ſingulis & priuatis perſonis fiebant, in Eccleſia recitandis & proponendis.

Prioris Corinthiorum 15. cap. ſcribitur ad hũc modum: Gratia Dei ſum id quod ſum. (Quo loco abutuntur qui ex eo colligunt omnia eſſe tribuenda gratiæ, & nihil prorſus homini: Nam non hoc vult docere Apoſtolus, ſed benè gratiã Dei eſſe principium & conſeruationem omnium bonorum noſtrorum. Nos autem ipſi gratiæ Dei cooperari debere, & poſſe cum ea benè agere, & operari affirmat Apoſtolus, cùm ita ſubiungit: & gratia in me vacua non fuit, ſed abundantiùs illis omnibus laboraui, non ego autem, ſed gratia Dei mecum. Hic igitur adnota, bona opera electorum & eorundem ſalutem, Dei gratiæ & hominum cooperationi tribui debere.

Ex poſteriori Epiſtola Beati Pauli ad Corinthios.

POſterioris Corinth. 3. capite ſcribitur ad hũc modum: Non ſumus ſufficiẽtes cogitare à nobis quaſi ex nobis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt.) Quo loco abutuntur, qui prætextu amplificandæ gratiæ Dei, excellens ipſius opus in hominis creatione tollere aut obſcurare nitũtur, hinc malè colligentes, hominem nihil prorſus agere, aut etiam coagere poſſe cum ipſo Deo, ex quo ipſius

ipſius ſufficientia eſt. Oportet igitur notare Paulum dicere, non nos nihil poſſe ſimpliciter, ſed quaſi ex nobis. Hoc autem dicit potiſſimum de cõuerſione hominum ad fidem, vbi oportet Deũ primùm & potiſſimùm operari: Nam dicebat ita Chriſtus: Nemo poteſt venire ad me, niſi pater meus qui eſt in cælis traxerit eum.

Ibidem ſcribitur ad hunc modum: Vbi ſpiritus Domini, ibi libertas.) Quo loco abutuntur perniciosè neſcio qui libertini ventriculæ, qui ex eo & ſimilibus, malè colligunt omnia Chriſtianis licere, nec eos vllo modo ad quælibet obſeruanda præcepta aſtringi. Nam quando Apoſtoli loquuntur de libertate Chriſtianorum, non intelligunt perditam iſtam gaſtrolatrarum libidinem, ſed libertatem ſpiritualem quæ eſt in hoc quòd iam nõ ſubijcimur peccato, niſi velimùs. Sumus enim in lege gratiæ & libertatis: audiendus eſt igitur Apoſtolus Galatis ita ſcribens. Videte fratres, ne libertatem Chriſti detis in occaſionem carnis.

Poſterioris Cor. 4. ſcribitur ad hunc modum. Semper nos qui viuimus, in morté tradimur propter Ieſum, vt & vita Ieſu manifeſtetur in carne noſtra mortali:) Quo loco abutũtur impudenter, q ex eo colligũt fœlices eſſe hæreticos, quum propter ſuas hæreſes, quas dicũt Dei eſſe verbum puniũtur. Nam Apoſtolus hoc loco agit de ſe, & ſuis ſimilibus veris, ſcilicet legitimis & à Deo miſſis verbi Dei miniſtris, quos mundus odit & perſequitur ſemper: quia veritas odium parit, vt amat, ſequitur & amplexatur falſos prophetas,

teis,nihil vnquam agere volunt, detrectãtes neceſſariam illã omni homini Chriſtiano, ad Chriſtum caput noſtrum,conformitatem . Nam cum ſcriptura effert Dei gratiam & Chriſti meritum, non negat,imò ſemper requirit cooperationem noſtram. Hoc enim docet etiam hoc loco apertiſſimè Apoſtolus cũ ita ait:Pro Chriſto ergo legatione fungimur tãquam Deo exhortante per nos,obſecramus per Chriſtũ,recõciliamini Deo: Item ſequenti capite cum ita ſubiungitur: adiuuãtes autem exhortamur ne in vacuum gratiam Dei recipiatis,&c.Nihil igitur nobis proderunt Dei gratia & Chriſti meritum,niſi ipſimet operemur & ſanctè viuamus. Eſt enim miſericordia Dei à progenie in progenieis timentibus eum: non autem ijs qui ſecundum carnem viuunt, & abutuntur tàm Dei gratia quàm Chriſti merito. propter quem abuſum grauiſſimè punientur. Vide 6.& 10.capite Epiſtolæ ad Hebræos.

Poſterioris Corinth.9.cap.ſcribitur ad hunc modũ.Hilarem datorem diligit Deus.) Quo loco abutũtur,qui ex eo colligunt neminem eſſe cogendum ad vota ſeruanda,aut ad quippiam boni faciendum.Nam illic Apoſtolus ex inſtituto loquitur de prompta & alacri illa voluntate, qua debent chriſtiani ſuccurrere fratrum,id eſt, chriſtianorum miſerijs,Quod autem ſpectat ad vota, certum eſt ea eſſe voluntaria & non coacta. Nemo enim inuentus eſt catholicus qui affirmârit aliquem eſſe cogendum vt voueat , etſi cum ſcriptura omnes defendunt votorum perſolutionem eſſe neceſſariam,& ad eam eos qui vouerũt

runt liberè eſſe cogendos. Vt enim vouere eſt voluntatis & libertatis, ita reddere votum eſt neceſſitatis.

Ex Epiſtola Beati Pauli ad Galatas.

Galatarum 1. cap. ſcribitur ad hunc modum: Sed licet nos aut Angelus de cælo euangelizet vobis præterquã quod euangelizauimus vobis, anathema ſit. Sicut prædiximus, & nunc iterum dico, Si quis vobis euangelizauerit præter id quod accepiſtis, anathema ſit.) Quo loco ignoráter & pernicioſè abutũtur, qui ex eo colligunt nihil prorſus in religione Chriſtiana recipiendũ eſſe & obſeruandum, præter id quod ſcriptũ eſt. Nam primùm quãto in errore verſentur, & quãta ignoratione ducantur quicunque ita colligunt, hinc fit dilucidum, quòd Apoſtolus hoc loco nõ loquitur de ſcriptura, ſed de ſtabilita religione Chriſtiana, quã Apoſtoli & prædicatione & traditionibus ſeu cæremonijs, vt ſæpè ſcriptura teſtatur ſtabilierunt & fundárunt: non ſiquidem ait, præter id quod ſcripſimus, ſed euangelizauimus. Adhæc non id omne damnat quod poſtea eſt in religione Chriſtiana adiectum: Nam multa ſunt ſacræ ſcripturæ volumina, quæ ſunt poſteà ſcripta, & in Eccleſia tanquam verè Canonica ſunt recepta: ſed admonet nihil omninò eſſe à populo in religione recipiendum cõtra id quod à ſuperioribus Eccleſiaſticis ipſi traditum eſt. Ideò enim ſcripſerunt Apoſtoli & alij Chriſtiani paſtores, non quidem vt Eccleſiam & Chriſtianam

nam religionem fundarent ſcriptis,quæ diu ſatis abſq; vlla ſcriptura ſtabilita & plantata fuit,prædicatione & traditionibus ſeu cæremonijs: ſed vt darent in ſcriptis ſuis regulam fidei & religionis, cui non quicquid adderetur,reijceretur, ſed omnia contraria tanquam impia & mendacijs plena reprobarentur. Non ergo eſt reijciendum quicquid non eſt expreſſum in ſcriptura ſacra, ſed id omne quod ſcripturæ ſacræ (quæ eſt fidei regula certa) aduerſatur, damnandum eſt & reprobãdum. Hoc vult Apoſtolus hoc loco. Vnde clarũ fit quàm apertè damnet omnes nouas doctrinas, quæ planè aduerſentur fidei & religioni Chriſtianæ omni tempore, vbiq; & ab omnibus receptæ. Hic igitur locus planè hæreticos, & eorum dogmata exotica damnat & euertit, non autem religionem Catholicam & ipſius cõſuetam profeſſionem, etiam ſcriptura non expreſſam, ſed magis eam confirmat, quum videlicet nihil tum Galatis ſcripto tradidiſſet.

Galat.2.cap. ſcribitur in hunc modum: Cum autem veniſſet Cephas Antiochiam in faciem ei reſtiti,quia reprehenſibilis erat, &c.) Quo loco abutuntur, qui ex eo colligunt, tum Petrum non fuiſſe Apoſtolorum principem, tum etiam in Eccleſia Petri non perpetuam fore veritatem. Nam peccatum illud Beati Petri (ſi quod peccatum fuit) fuit inconſiderationis humanæ, ſicut etiam Chriſti negatio, infirmitatis. Non negamus autẽ quin Beatus Petrus & etiam reliqui eius ſucceſſores Chriſti, in Catholica eius Eccleſia vicarij, peccare aut errare in facto potuerint & poſſint:

perne-

perhegamus verò ipſos cum Eccleſia per Spiritum ſanctum congregatos, in ijs quæ ſunt fidei aut morum, id eſt rerum ad ſalutem neceſſariarū decretis ferendis, erraſſe vnquam, aut errare poſſe. Nam ipſis ſemper aſſiſtit Spiritus ſanctus Eccleſiæ perpetuus director. Quod etiam Paulus Beatum Petrum redarguit, hoc nō impedit quin beatus Petrus ſuperior Paulo in iuriſdictione extiterit, cum videlicet in ijs quæ ſunt facti proprij, poſſit ſuperior ab inferiori admoneri, & correptione fraterna reprehēdi. Notandū autem diligenter Beatum Paulum aſcendiſſe Ieroſolymam, vt cum alijs Apoſtolis conferret, ne videlicet (vt ipſe ait) in vanum curreret aut cucurriſſet. Animaduerſione etiam dignum eſt, quod ait his verbis: Cum cognouiſſent gratiam quæ data eſt mihi, Iacobus & Cephas & Ioannes, qui videbantur columnæ eſſe, dextras dederunt mihi & Barnabæ, ſocietatis: vt nos in gentes, ipſi autem in circunciſionem: tantùm vt pauperum memores eſſemus admonendo. In ordinata igitur Chriſti Eccleſia confiteamur, & admittamus vnum omnium primum, qui habet in ea regenda plenitudinem poteſtatis, cum ſit beati Petri ſucceſſor, in eius ſede collocatus Chriſti Ieſu vicarius exiſtēs: per quem Chriſtus Dominus vniuerſam Eccleſiam dirigit. Cædo enim ſi nō eſſet in Eccleſia militante caput aliquod miniſteriale, à quo omnes chriſtiani pendeant & quod loco Dei in terris vniuerſi agnoſcant, & per quod reliqui paſtores inſtitutionem habeant, quomodo vnitas ſeruaretur, quum videlicet diuerſa haberemus

beremus capita nullibi in terris connexa? Eſt ergo Papa in lege euangelica ſicut in veteri Moyſes, à quo acceptus eſt ſpiritu Dei, vt daretur ſeptuaginta electis vt prophetarent in populo. Quare quicunque Papam non agnoſcunt Chriſti vicarium, & ipſi non obediunt, ſunt extra Eccleſiam & gratiam Chriſti, quam per ſuum vicarium generalem diſtribuit & communicat, habere non poſſunt: & ita nullã habent ſalutis ſuæ ſpem. Tales ſunt hæretici qui nec purũ Dei verbum, nec eius gratiam habere poſſunt. Fruſtrà inflati ſenſu carnis ſuæ ſuperbi: non tenentes caput ex quo totum corpus per nexus & iuncturas conſtructum creſcit in Domino. Vide Colloſ. 2. cap. & Epheſ. 4. Item vide Cyprianum lib. de ſimplicitate Prælatorum.

Galat. 4. capite ſcribitur ad hunc modum: Timeo vos, ne forte ſine cauſa laborauerim in vobis: dies obſeruatis, & menſes, & tempora, & annos:) Quo loco impiè ſimul atq; perniciosè abutuntur, qui illum ignorãter contorquent aduerſus Eccleſiam Dei, feſta populo Dei præponentem ſeruanda. Nã clarum eſt in eo loco beatum Apoſtolum nõ loqui de feſtis eccleſiæ et chriſtianorũ, ſed de ſolennitatibus & vanis obſeruationibus ſynagogæ & Iudæorũ aut etiã gentilium. Quod indicat præcedens ſentẽtia quæ talis eſt: nunc aũt cum cognoueritis Deũ, imò cogniti ſitis à Deo: quomodo cõuertimini iterũ ad infirma & egena elemẽta, quibus denuò ſeruire vultis? Nihil ergo facit cõtra chriſtianorũ feſta præſens locus, Cognitu autem haud quaquã indignum

fuerit

fuerit & inutile, ad intelligenda multorum doctorum hominum ſcripta, ſemper & apud omnes fuiſſe quandam dierum & temporum obſeruationem, verùm aliam atque aliam: aliter ſiquidem gentiles & Pagani, aliter Iudæi, aliter hæretici, & aliter chriſtiani, dies atque tempora obſeruârũt: gentiles enim atq; Pagani idololatrè, & planè impiè, ita dies obſeruabant, vt quoſdam bonos & quoſdam malos eſſe ex ſeſe putarent: vnde vocabant dies bonos & dies nefaſtos. Iudæi vero obſeruabant dies & tempora, propter figuram rerum ſpiritualium futurarum in lege euangelica & propter temporalia beneficia à Deo accepta: hæretici autem non longè Iudæis diſſimiles (nam clarè patebit diligentius conſiderantibus, hæreticos noſtri temporis chriſtianiſmum in Iudaiſmum conuertere velle) dies obſeruant propter ordinem Politiæ: nihil magis ipſis tribuens, quàm cœtibus ciuilibus. Vnde magis obſeruare volunt dies à principibus indictos, quàm ab Eccleſia; non quidem qòd principibus ſeculi meliùs velint, ſed quia eos magis quàm Deum & eius Eccleſiam timeant. Nam omnem poteſtatem libertini & atheiſtæ ſublatam vellent, vt ex voto prorſus viuerent. Chriſtiani autem, obſeruant dies Feſtos propter accepta à Deo ſpiritualia beneficia, tenentes corpus ipſum cuius Iudæi vmbram habebant in ſuis celebritatibus. Adhæc feſtorum dierum apud Chriſtianos obſeruatio, triplex potiſſimum bonum complectitur, ſcilicet gloriam Dei cum adoratione & gratiarum actione: Eccleſiæ multiplicem vtilitatem

(nam hoc pacto docetur, iuuatur & multùm in fide, ſpe, & charitate confirmatur) atque ſanctorum virorum honorem & commẽdationem. Vbi aduertendum quòd in Sanctorum feſtiuitatibus, quæ ſunt illorum dierum quibus in gloria recepti ſunt, cõcipimus ſpem maiorem veri & æterni cum Deo ſabbathi in cœlis, vbi ab omni opere ſeruili ſemper ceſſandum erit. Quare illis diebus non ſolùm omnia peccata, ſed etiam omnia opera ſeruilia & terrena, ſunt vnicuique in ſua vocatione relinquenda: vt contemplationi, orationibus & Dei amori vehementiùs & omninò incumbamus. Hoc autem eſt habere corpus, cuius Iudæorum ſabbathum erat vmbra. Nam terrena & corporalia præcipuè intendebãt & ſpectabant Iudæi, vt chriſtiani ſpiritualia & æterna. Videtur autem tales feſtorum celebritates ad ſuam gloriam & virtutis cõmendationem prænunciaſſe Deus, cum pſalmos eccleſiæ reuelauit, & quibus in feſtiuitatibus canerẽtur, docuit & diſpoſuit Dauid propheta.

Galatarum quinto capite ſcribitur ad hũc modum: Caro concupiſcit aduerſus Spiritum: ſpiritus autem aduerſus carnẽ. Hæc enim ſibi inuicẽ aduerſantur, vt nó quæcunque vultis illa faciatis. Quo loco ignoranter & pernicioſè abutuntur, qui ex eo colligũt chriſtianos nõ poſſe non peccare, etiam in bono opere. Nam ei qui diligentiuſculè apoſtoli literã inſpicere voluerit, apparebit ſtatim omninò cõtrarium illis eſſe apoſtolũ, qui tantum abeſt quòd hominem chriſtianum nõ poſſe non peccare affirmare velit, vt ibidẽ do-

ceat eum peccare non debere, cum videlicet non ſit ſub lege,ſed ſub gratia. Quare obligatur ſub pœna damnationis æternæ ſanctè viuere, ſpiritu facta carnis mortificãdo. Hoc apertè docet Apoſtolus noſter Rom. 8. capite his verbis chriſtianos alloquens: Si ſecundum carnẽ vixeritis, moriemini. Si autem ſpiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis. Hoc etiam loco ita ait: Dico autẽ in Chriſto, Spiritu ambulate, & deſideria carnis non perficietis. Poſſunt igitur chriſtiani & debent vitare omne peccatũ & ſanctè viuere, quia adiuuantur gratia Dei, quam nec habebant nec cõferebat lex Moyſis, quare in ea dominabatur peccatum, quod in lege euangelica per gratiam expellitur & vincitur.

Ibidem ita ſcribitur: Si ſpiritu ducemini non eſtis ſub lege.) Quo loco abutuntur ignoranter, qui ex eo colligunt hominem chriſtianum in ea eſſe libertate, quæ omnis prorſus legis & præcepti cuiuſlibet iugũ excutiat: quare nullam ſuperioribus obedientiam præſtant. Quantoperè autem fallantur, indicat apertè ſcriptura, quæ paſſim docet chriſtianorum libertatem nõ eſſe nullis eos teneri legibus, aut earum tranſgreſſionem ipſis non imputari, ſed poſſe non peccare. Idem namque dicit hoc loco his verbis: Si ſpiritu ducimini, nõ eſtis ſub lege: quod ſcripſit Romanis hoc modo: nõ dominabitur in vobis peccatum, quoniam non eſtis ſub lege, ſed ſub gratia. Sic enim induci debet hic textus: Spiritu ambulate & deſideria carnis nõ perficietis, caro enim concupiſcit aduerſus ſpiritum; ſpiritus autem aduerſus car-

tus carnem, hæc enim ſibi inuicem aduerſantur: vt non quæcunque vultis illa faciatis: Tunc addit: quòd ſi Spiritu ducimini, non eſtis ſub lege: id eſt, iuſtificati per gratiam DEI & meritum CHRISTI, poteſtis reſiſtere peccato, & carnem debellare: quòd facere non poterant qui ſub lege, quæ neminem ad perfectum adduxit, degebant. Idem docet Apoſtolus Rom. 7. his verbis, vbi locutus eſt de pugna carnis & ſpiritus: Infœlix ego homo: quis me liberabit de corpore mortis huius? tum ſubiungit: gratia DEI per IESVM CHRISTVM. Vide huius textus deductionem.

Galatarum ſexto capite ſcribitur ad hũc modum: Si quis ſe exiſtimat aliquid eſſe, cum nihil ſit: ipſe ſe ſeducit.) Quem locum perperàm exponunt, qui ex ipſo effici volunt nullum eſſe meritum, nec gloriam vllam actionum hominum chriſtianorum. Nam hoc loco Apoſtolus nó vult docere opera bona chriſtianorum carere laude & mercede, qui ſtatim ſubiungit ita: Opus ſuum probet vnuſquiſque: & ſic in ſemetipſo tantùm gloriam habebit, & non in altero: Vnuſquiſque enim onus ſuum portabit: ſed vult docere neminem quantũcunq; perfectus ſit, debere inani gloria duci, ſed omnia Deo accepta ſemper referre, qui eos priuat bonorum operum merito, qui eorum ſibijpſis tribuunt gloriam. Sic etiam debet intelligi illud Lucæ: Cùm feceritis omnia, dicite ſerui inutiles ſumus: Item illud Pauli: Quid habes quod non accepiſti? Si autem accepiſti, quare gloriaris quaſi non acceperis?

Ex Epiſtola Apoſtoli Pauli ad Ephesios.

EPheſ.capite 2.ſcribitur ad hunc modum: Gratia eſtis ſaluati per fidem, & hoc (non ex vobis, Dei enim donum eſt) non ex operibus, vt ne quis glorietur.) Quo loco perniciosè abutuntur qui ex eo colligunt opera nihil facere ad ſalutē, atque etiam hominem nihil cooperari vt ſalutem conſequatur. Nam nec etiam fides in nobis eſſe poteſt, niſi credere velimus, alioqui enim fruſtrà prædicaretur verbum Dei, & toties moueremur de fide ſuſcipienda, ſi nihil prorſus noſtrum eſſet. Scito igitur Apoſtolum hoc loco, nec noſtrā cooperationem, nec bonorum operum meritum & mercedem negare, ſed docere primam Chriſtianorum iuſtificationem, qua ex impijs efficimur pij, ſolius eſſe gratiæ Dei, qui nobis ſuo beneplacito ſolo, dedit filium ſuum Chriſtum redemptorem & mediatorem noſtrum, cuius meritum nobis applicatur per fidem & ſacramentū baptiſmi in quo mundamur & iuſtificamur gratis, ipſique Chriſto incorporamur, efficimúrque eius corporis membra, ea tamen conditione, vt poſteà iuſtitiam nobis gratuitò collatam conſeruemus & bonis operibus augeamus, & magis ac magis iuſtificemur. Hoc eſt quod hoc loco docet Apoſtolus cùm ita ait: Ipſius enim ſumus factura creati in operibus bonis, quæ præparauit Deus, vt in illis ambulemus.

Ephe.3.cap.ſcribitur in hunc modum: In Chriſto Ieſu habemus fiduciam & acceſſum in confiden-

fidentia, per fidem eius.) Quo loco perperàm abutuntur, qui ex eo colligunt nõ eſſe orandos ſanctos, vt pro nobis apud Deum intercedant. Nam Chriſti mediatio vniuerſalis, non impedit ſanctorum tam in terra quàm in Cælo exiſtentium, interceſſionem, quin potiùs oportet eos apud Deũ pro nobis intercedere, aliter enim, quomodo Chriſto conformes eſſent, qui ſemper interpellat pro nobis ſedens ad dexteram patris? Orant ergo pro nobis ſancti cum Chriſto, cuius ſunt membra & eundem ſequuntur quocunque ierit. In hoc autem nihil Chriſto derogatur: ſine quo, nullam eſſe aliorum orationem & interceſſionẽ liberè confitemur. Ideo enim poſſunt nos iuuare, quia Chriſti ſunt membra & fideles ſerui: Tales ſiquidem ſolos exaudit Deus. Ad eos igitur confugimus, vt qui ſancti & Deo grati ſunt apud eum, ſua iuſtitia & charitate (merita & preces vulgò dicimus) nos iuuent: qui peccatorum pondere preſſi, Deum offendimus, & ita ab eius gratia excidimus. Sic mutua charitatis coniunctio oſtẽditur & conſeruatur in tota Eccleſia, quum videlicet illos honoramus, & illi nos iuuant apud Chriſtum, apud quem nobis peccatoribus mediatoribus eſt opus.

Epheſiorum 5. capite ſcribitur in hunc modũ: Implemini Spiritu ſancto, loquentes vobiſmetipſis in pſalmis, hymnis & canticis ſpiritualibus, cantantes & pſallentes in cordibus veſtris Domino, & cæter. Quo loco abutuntur, qui ex eo colligunt reijciendos eſſe vocales Eccleſiæ cantus, quia videlicet dixit, in cordibus: ſicut

etiam qui inde concludunt diuinos illos Dauidis pſalmos ab omnibus & vbique decantari debere. Nam primùm, decantare in cordibus Domino non impedit, quin voce quoque decantetur: imo vnum ſine altero vix perfectum cenſetur, & etiam edocemur hyſtorijs tam canonicis quàm alijs, Apoſtolos alta voce laudes Domino decantaſſe. Quòd autem ad pſalmos attinet, non ſequitur pſalmos cantare debemus, ergo Dauidicos: Nam ſunt alij multi, qui quia non tanta diuinitate ſunt pleni, poſſunt communiter vſurpari, non autem Dauideci, qui à Deo per Dauidem ita ſunt tradití & inſtituti, vt in loco ſacro, & ab ordinatis miniſtris, in orationibus publicis decantarentur, vt clarè teſtatur ſacra Scriptura. Ad hæc qui eos paſſim vſurpant ſectarij, illos deprauant & in ipſis DEVM blaſphemant impudicis cantiunculis eos immiſcendo, & in ſenſu alio quàm intendit Spiritus Sanctus, accipiendo, cùm pro aliqua ſecta contra veram Eccleſiam eoſdem decantant, pro qua ſunt editi. Cædo etiam, ſi paſſim & vbique, etiam animi cauſa pſalmos decantes, quid magis DEO decantabis, & aſſerens, cùm ex eius ordinatione ad templum orationis ergô acceſſeris? Nam nemo negabit hîc neſcio quid maiùs & diuiniùs quàm illic conuenire & requiri. Sed vereor, ne illic carnalem voluptatem quæramus, vbi ſpiritualis propoſita eſt lætitia diuinas laudes in humana, ne dicam carnalia ſolatia, impiè connectendo. Extra Eccleſiam igitur, ſpirituales cantilenas animi cauſa decantemus: Dauidis autem pſalmos grauiſſimos orationibus publicis

publicis cum omni reuerentia & humilitate reſeruemus, nunquam omninò interim voluptarias, libidinoſas, & quoquo pacto carnales atque impudicas cantiones proferendo. Hoc enim diſſolutorum infidelium, & non caſtorum Chriſtianorum eſt.

Ibidem ſcribitur ad hunc modum: Relinquet homo patrem & matrem ſuam, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna. Sacramentum hoc magnũ eſt: Ego autem dico in Chriſto & in Eccleſia.) Quo loco malitioſè abutuntur, qui negant inde effici quòd matrimonium ſit ſacramentum, quia videlicet in textu græco eſt dictio idem ſignificans quod ſecretum. Nam an non & reliqua ſacramenta ſunt ſecreta & myſteria? Sunt equidem, quia ſunt ſigna gratiæ inuiſibilis, quam continent & conferunt. Matrimonium autem ſignum eſt indiuiduæ coniunctionis, quæ eſt inter Chriſtum & Eccleſiam: quare Apoſtolus ait illud eſſe magnum in Chriſto & Eccleſia, id eſt, in re ſignificata per matrimonium, quæ eſt cõiunctio Chriſti & Eccleſiæ, quæ vt inſeparabilis eſt, ita ſeparari nunquam debent vir & vxor legitimè cõiugati, iuxta illud Euangelij, quod Deus coniunxit, homo non ſeparet. Malè igitur nonnulli hac tempeſtate eos ſeparant, non ſolùm quo ad thorum, ſed etiam quo ad vinculum, vt vulgò dicitur, & à Theologis diſtinguitur. Mirum eſt ſanè quòd ſe iactant eſſe ſpirituales, qui tantum carni tribuunt libertatis.

Ephe. 6. c. ita ſcribitur, Aſſumite gladium ſpiritus, quod eſt verbũ Dei, &c.) Quo loco non in-

tellecto abutuntur, qui ex eo concludunt, hæreticos non eſſe occidendos, aut corporaliter puniendos, ſed tantùm diſputatione deuincendos. Nam etſi priùs admonendi ſunt & verbo DEI, orationibus, omniq́ alia Chriſtianæ modeſtiæ via, tentandum eſt eos reducere, tamen ſi noluerint verbo Dei credere, & eidem ſeſe ſubmittere, ſunt pœnis corporalibus coercendi, vt cæteri timorem habeant, & vt etiam iniuria Deo per cõtemptum eius religionis facta, vindicetur. Hoc ita fieri præcepit Deus, vt videre eſt Deuterono. 13. & 17. ſæpiusq́ alibi. Hoc etiam fecit Apoſtolus, qui hæreticos tradidit Satanæ corporaliter cruciandos, vt ſcribitur prioris ad Timoth. 1. ca. Doctrina igitur & orationibus priùs tentent paſtores Eccleſiæ deuios hæreticos reducere, quos incorrigibiles, poſteà gladio materiali reſecent mũdi principes. Sunt enim Dei vindices in iram, & obligantur fidem atq́ religionem Chriſtianã à Prælatis Eccleſiæ traditam, ſeruare ipſi, & ne ab impijs & ſuperbis violetur, pro ſua virili eandem tutari & defendere.

Ex epiſtola ad Philippenſes.

PHilip. 2. c. ſcribitur ad hunc modum: Deus eſt qui operatur in vobis & velle & perficere, pro bona ſua voluntate.) Quo loco perperàm expoſito ignoranter abutuntur, qui ex eo colligunt nihil eſſe homini tribuendũ, ſed Deũ ita omnia in homine operari, vt ſit cauſa omnium, non tantùm bonorum, ſed etiam malorum. Nam etſi

Deus

DEVS operatur velle & perficere in nobis, non tamen totaliter & ſolus, ſed ipſi nos cooperamur: quare & DEI cooperarios nos vocat Apoſtolus. Quia autem ſine Dei adiutorio bonum nec velle, nec operari poſſumus, idcirco ita ait Apoſtolus hoc loco: cum metu & tremore veſtram ſalutem operamini: DEVS eſt enim qui operatur in vobis & velle & pficere, quaſi dicat: Semper indigetis DEI auxilio, quare ſemper illum timete & inuocate. Aduerte autem in legenda ſcriptura ſacra, bona opera & ſalutem, Dei gratiæ & nobis ſemper tribui, etſi magis gratiæ Dei quæ eſt præcipua & prima eorūdē cauſa.

Philip.3.c. ita ſcribitur: Noſtra conuerſatio in cælis eſt: vnde etiam ſaluatorem expectamus, dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui reformabit corpus humilitatis noſtræ, configuratum corpori claritatis ſuæ, ſecundum operationem virtutis ſuæ.) Quo loco abutuntur, & qui ex eo colligūt corpus Chriſti, ante iudicium, nō eſſe alibi quàm in cælo, & etiam qui dicunt idem corpus Chriſti nō eſſe poſſe ſimul in multis locis, quia videlicet corpora noſtra, quæ non erunt ſimul in multis locis, conformia erunt corpori CHRISTI. Sed errant toto cælo, nihil aliud aliquid maius cogitantes de corpore Chriſti, perſonaliter & inſeparabiliter vnito diuinitati, quàm de noſtris infirmis & mortalibus. Longè autem aliud eſt cogitandum. Nam etſi corpus CHRISTI non eſt vbiq;, quod ſolius eſt diuinitatis, poteſt tamen eſſ multis in locis, per priuilegium, propter dignitatem vnionis cum diuinitate. Quare

etſi manebit in cœlo viſibilis Chriſtus, vſque ad iudicium, tamen credendum eſt, eundem etiam inuiſibilem eſſe realiter & perſonaliter in hoſtia ſacra: vt per eius, ſub ſignis viſibilibus & corruptioni obnoxijs, participationē diuinitati, propter vitam habendam, coniungamur. Vtrumque enim teſtatur apertè ſcriptura ſacra. Illi igitur ſi credimus, cùm affirmat corpus Chriſti eſſe in cælo, eidem quoque credamus affirmanti illud idē ipſum corpus Chriſti in hoſtia ſacra eſſe.

Ex epiſtola Beati Pauli ad Coloſſenſes.

COloſſenſium. 1. cap. ſcribitur ad hunc modū: Chriſtus eſt caput corporis Eccleſiæ.) Quo loco perperàm intellecto abutuntur, qui ex eo colligunt nec Petrum, nec Papam eius ſucceſſorem debere dici caput Eccleſiæ. Nam cùm miniſteriale & vicarium caput ad tempus, in Eccleſia Chriſti miniſtrum primum dicimus, nihil detrahimus Chriſto vero & perpetuo eius capiti, ſed ſequendo Dei inſtitutionem, ipſum agnoſcimus in ſuo vicario & miniſtro, ſicut regem agnoſcere conſueuimus in eo qui eius vires gerit. Nota autem quòd ſummè bonus & ſapiens Deus, voluit ſemper ſua dona ſpiritualia in hac terra, hominibus corporatis, per miniſtros corporatos & in rebus corporatis & ſenſibilibus communicari, iccircò enim & ipſe corpus aſſumpſit. Cùm igitur in Eccleſia hac militāte Deus & redēptor noſter Chriſtus nō miniſtret in perſona propria viſibilis, ea quæ ſunt hominib⁹ ad ſalutē neceſſa-

ria,

ſia, oportet illũ habere vicarios, qui cũ homini bus viſibiliter & familiariter verſentur. Illi aut cũ à Chriſto tanta authoritate ſint donati, vt d illis dixerit ipſe: Qui vos recipit, me recipit: qu vos audit me audit. Item: Qui vos ſpernit, me ſpernit. Item: Sicut miſit me pater viuens, ita ego mitto vos. Item: Quæcunq; ligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cælis, & quæcunq; ſolueritis, erũt ſoluta: quis dubitabit ab illis (tanquam à vicarijs Dei) pẽdere debere chriſtianos, ipſiſq; ab omnibus obedientiam præſtari debere? Adde quòd Chriſtus hinc diſcedens ter dixit Beato Petro: Amas me? paſce agnos meos. Primùm autem illum conſtituiſſe in ſua Eccleſia miniſtrum dominum Chriſtum, indicant hæc eius verba, amas me plus his? paſce oues meas. Item: Rogaui pro te Petre, vt nõ deficiat fides tua. Item: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ego ædificabo Eccleſiam meam. Si igitur caput Eccleſiæ militantis vicarius fuit beatus Petrus, quare non alius ſucceſſor? eædem namque ſubſunt cauſæ.

Coloſſenſium 2. cap. ita ſcribitur: Videte ne quis vos decipiat per philoſophiã & inanẽ fallaciã: ſecundũ traditionem hominum.) Quo loco nõ citra calumniã, & non ſine pernicioſa ignorãtia abutuntur, qui ex eo colligunt omnia prorſus hominũ præcepta eſſe cõtemnenda. Nam hoc loco Apoſtolus manifeſtè loquitur de naturalibus Philoſophorum rationibus & humanis traditionibus, per quas homines reuocabantur ne crederent Chriſtum, qui fuerat crucifixus, Deum eſſe, & in eo fundandam eſſe omnibus homini-

bus

bus ſalutis ſuæ ancoram. Hoc autẽ eſſe Apoſtoli propoſitum indicãt ſequentia eius, verba quæ ſunt eiuſmodi: ſecundum elementa & non ſecundum Chriſtum. Quod enim Apoſtolus non damnet humanas eas traditiones, quæ non ſeparant à Chriſto, ſed iuuant fidei eius profeſſionem, indicant ea, quæ de illis ſcripſit in poſteriori ad Theſſalonicenſes cap. 2. & 3. vt etiam ea quæ de ipſis ſcripta ſunt Actuum Apoſtolicorum cap. 15. & 16. Caueat igitur ſibi verus chriſtianus à ſuperſtitioſis & figuratitijs Iudæorum obſeruationibus, & à Philoſophorum rationibus naturalibus, quibus fidem Chriſti ſemper oppugnârũt animales homines: ſequatur autem & obſeruet puras traditiones, & verbo Dei conſentientes conſtitutiones, quas ſpirituales viri, Eccleſiæ catholicæ paſtores poſuerunt, & ſic Pauli præceptum adimplebit.

Ibidem ſcribitur in hunc modum: Nemo vos iudicet in cibo aut in potu, aut in parte diei feſti, aut neomeniæ, aut ſabbatorum, quæ ſunt vmbra futurorũ, corpus aũt Chriſti.) Quo loco ignorãter abutuntur, qui ex eo colligũt, nec ciborum delectũ, nec dierum obſeruationẽ debere facere chriſtianos. Nam hoc loco Apoſtolus tantùm reprehendit ſuperſtitiones Iudaicas, & vanas philoſophorum rationes, non autem puram religionis chriſtianæ obſeruantiam, quæ eſt, cùm nõ propter figuram, ſed propter ſpiritualem perfectionem, orationibus, verbo Dei audiendo, & recipiendis ſacramentis certos dies deſtinamus, vt in illis ad Deum laudandum conueniamus.

Scimus

Scimus enim naturâ nullum eſſe ciborum, dierũ, ac etiam locorum, propter conſcientiam, diſcrimen. In illis tamen rebus omnibus delectum facimus propter myſterium, non quidem Iudaicũ & philoſophicum, ſeu vanum & ſuperſtitioſum, ſed Chriſtianum. Nam nos non latet, exploſas eſſe Iudaicas figuras & obſeruâtias, vt etiam nos ſcire oportet, in chriſtianiſmo eſſe quoq; ſuam & puram profeſſionem externam, quam in Eccleſia per Spiritum ſanctum præſcriptam, omnes tenere & obſeruare debẽt, ni peccare velint, & à Chriſto condemnari. Nam etſi Eccleſia iam non obſeruat feſta Iudaico more, obſeruat tamen ſuo ſenſu & fine, quæ perpetuo Spiritus ſancti regimine directa, & noua feſta præcipere, & antiqua commutare poteſt, vt fecit in mutatione ſabbati. Ipſa enim ſcripturam ſacram deducit in praxim, & germanè exponit, vt etiam quæ in ea non ſunt expreſſa, iurè præcipit, explicans quomodo & quandiu nos ſcriptura ſuis præceptis ligat. Eccleſiæ igitur authoritatem non hîc deprimit & percellit Apoſtolus, ſed iudaiſmum cum chriſtianiſmo coniungere volentes.

Ibidem ſcribitur ad hunc modũ: Si ergo mortui eſtis cum Chriſto ab elementis huius mundi, quid adhuc tanquam viuentes in mundo decernitis? ne tetigeritis, neq; guſtaueritis, neq; cõtrectaueritis, &c.) Quo loco perniciosè abutũtur, qui ventri patrocinantes, nullum prorſus admittunt ciborum delectum in Eccleſia Chriſti. Nam eſt manifeſtiſſimũ, quòd in hoc loco Apoſtolus loquitur tantùm de abſtinentia ciborum Iudæis prohi-

prohibitorum, quæ per mortem CHRISTI exploſa eſt, hominibus per ipſius paſſionem in libertatem vindicatis. Malè igitur & ignoranter gaſtrolatræ hæretici hæc & ſimilia exponunt, de abſtinentia certorum ciborum certis diebus à Chriſtianis facienda, quam propter iuſtiſſimas cauſas inſtituit & præcepit Eccleſia, cui qui non obediunt DEVM patrem & Chriſtum ſaluatorem habere non poſſunt. Vt igitur exploſas Iudæorum innutiles obſeruationes fugere debent Chriſtiani, ita Eccleſiæ quælibet decreta, quæ propter fidei conſeruationem & religionis puram confeſſionem ſunt inſtituta, cuſtodire tenentur, etiam ex conſcientia. Exotica igitur hîc damnantur decreta & præcepta, vt erant Iudaica, & vana tàm philoſophorum quàm hæreticorum inſtituta, non autem Eccleſiaſticæ traditiones & conſuetudines verbo DEI conſentientes, rectaq; ratione nixæ. Hunc autem eſſe Apoſtoli germanum intellectum, indicant hæc illius verba: Nemo vos ſeducat, volens in humilitate & religione angelorum, quæ non vidit ambulans, fruſtrà inflatus ſenſu carnis ſuæ, & non tenens caput, ex quo totum corpus per nexus & coniunctiones ſubminiſtratum & conſtructum, creſcit in augmentum DEI. Qui ſunt autem illi, qui talia inuehunt & exercent niſi hæretici ſeditioſi, qui exierunt à nobis, contemnentes Eccleſiæ ſuperiores, per quorum hierarchicam conſtitutionem totum militantis Eccleſiæ corpus conſtruitur & conſeruatur? Habet igitur Eccleſia decernendi

ſedi poteſtatem; cuius decreta & traditiones quicunque contemnunt, non homines, ſed Deũ ipſum ſpernunt, q nunquã abeſt à ſua Eccleſia, eã perpetuò viuificans & dirigens, vt anima corpus.

Coloſſenſium tertio capite ita ſcribitur: Quæ ſurſum ſunt quærite, vbi Chriſtus eſt in dextera Dei patris ſedẽs: quæ ſurſum ſunt ſapite, nõ quæ ſuper terram.) Quo loco abutuntur perniciosè, qui ex eo effici volunt, corpus Chriſti non eſſe realiter & ſubſtantialiter in hoſtia ſacra. Nã hoc loco loquitur Apoſtolus de morum inſtitutione ſcilicet de deponendò vetere homine cum actibus ſuis, & de induendo nouo, qui renouatur in agnitionem Dei, ſecundum imaginem eius quĩ creauit eum, non autem vllo pacto ſermo eſt hîc inſtitutus de altaris ſacramento. Verùm hic nota hæreticorum aſtutiam & calliditatem, in addendo aut etiam detrahendo ſcripturæ ſacræ. Hæc enim ſcriptura affirmat quidem Chriſtum eſſe in cœlo, in Dei patris dextera ſedentem, quod & nos qui ſcripturam recipimus, & exoſculamur, credimus & prædicamus: At præter ſcripturam addunt Hæretici, ita dicendo: Si eſt in cœlo, ergo non eſt in hoſtia ſacra, in terra. Hoc igitur additamentum hæreticum nos negamus, quia videlicet hoc non ait ſcriptura, ſed potiùs contrarium affirmat, clarè docendo, eundem Chriſtum, qui eſt in cœlo viſibilis, eſſe inuiſibilem in hoſtia ſacra; vt iam ſæpiùs protulimus & probauimus. Integram igitur ſcripturam ſacram ſine additione aut detractione vlla admittentes, Chriſtum totum in cælo eſſe, & totũ

prohibitorum, quæ per mortem CHRISTI exploſa eſt, hominibus per ipſius paſſionem in libertatem vindicatis. Malè igitur & ignoranter gaſtrolatræ hæretici hæc & ſimilia exponunt, de abſtinentia certorum ciborum certis diebus à Chriſtianis facienda, quam propter iuſtiſſimas cauſas inſtituit & præcepit Eccleſia, cui qui non obediunt DEVM patrem & Chriſtum ſaluatorem habere non poſſunt. Vt igitur exploſas Iudæorum innutiles obſeruationes fugere debent Chriſtiani, ita Eccleſiæ quælibet decreta, quæ propter fidei conſeruationem & religionis puram confeſſionem ſunt inſtituta, cuſtodire tenentur, etiam ex conſcientia. Exotica igitur hîc damnantur decreta & præcepta, vt erant Iudaica, & vana tàm philoſophorum quàm hæreticorum inſtituta, non autem Eccleſiaſticæ traditiones & conſuetudines verbo DEI conſentientes, rectaq; ratione nixæ. Hunc autem eſſe Apoſtoli germanum intellectum, indicant hæc illius verba: Nemo vos ſeducat, volens in humilitate & religione angelorum, quæ non vidit ambulans, fruſtrà inflatus ſenſu carnis ſuæ, & non tenens caput, ex quo totum corpus per nexus & coniunctiones ſubminiſtratum & conſtructum, creſcit in augmentum DEI. Qui ſunt autem illi, qui talia inuehunt & exercent niſi hæretici ſeditioſi, qui exierunt à nobis, contemnentes Eccleſiæ ſuperiores, per quorum hierarchicam conſtitutionem totum militantis Eccleſiæ corpus conſtruitur & conſeruatur? Habet igitur Eccleſia decernendā

nēdi poteſtatem; cuius decreta & traditiones quicunque contemnunt, non homines, ſed Deũ ipſum ſpernunt, q nunquã abeſt à ſua Eccleſia, eã perpetuò viuificans & dirigens, vt anima corpus.

Coloſſenſium tertio capite ita ſcribitur: Quæ ſurſum ſunt quærite, vbi Chriſtus eſt in dextera Dei patris ſedēs: quæ ſurſum ſunt ſapite, nó quæ ſuper terram.) Quo loco abutuntur perniciosè, qui ex eo effici volunt, corpus Chriſti non eſſe realiter & ſubſtantialiter in hoſtia ſacra. Nã hoc loco loquitur Apoſtolus de morum inſtitutione ſcilicet de deponendo vetere homine cum actibus ſuis, & de induendo nouo, qui renouatur in agnitionem Dei, ſecundum imaginem eius quĩ creauit eum, non autem vllo pacto ſermo eſt hîc inſtitutus de altaris ſacramento. Verùm hic nota hæreticorum aſtutiam & calliditatem, in addendo aut etiam detrahendo ſcripturæ ſacræ. Hæc enim ſcriptura affirmat quidem Chriſtum eſſe in cœlo, in Dei patris dextera ſedentem, quod & nos qui ſcripturam recipimus, & exoſculamur, credimus & prædicamus: At præter ſcripturam addunt Hæretici, ita dicendo: Si eſt in cœlo, ergo non eſt in hoſtia ſacra, in terra. Hoc igitur additamentum hæreticum nos negamus, quia videlicet hoc non ait ſcriptura, ſed potiùs contrarium affirmat, clarè docendo, eundem Chriſtum, qui eſt in cœlo viſibilis, eſſe inuiſibilem in hoſtia ſacra; vt iam ſæpiùs protulimus & probauimus. Integram igitur ſcripturam ſacram ſine additione aut detractione vlla admittentes, Chriſtum totum in cælo eſſe, & totũ

in terra ſub ſignis ſacramentalibus, etſi modus eſt longè varius & differens, credimus & confitemur. Si enim credimus ſcripturæ dicenti ita: Chriſtus eſt in dextra Dei in cælis, quare non credemus eidem affirmanti, hoc eſt corpus meũ? Caro mea verè eſt cibus? Qui manducat me, viuet propter me? Panis quem frangimus, nónne participatio corporis Domini eſt? Qui manducat indignè, iudicium ſibi manducat, non dijudicans corpus Domini: & ita de ſimilibus locis, Chriſtum realiter & perſonaliter eſſe in ſacra hoſtia affirmantibus? Ex illis enim locis, certum & clarum eſt, verum Chriſti corpus eſſe integrũ in hoſtia ſacra, quemadmodum in cœlo. Quare ſi veri chriſtiani ſumus, credemus verbo Dei cõtra quaſlibet philoſophiæ rationes, quæ ſunt tollendæ, vbi fidei myſterium proponitur. Fides enim, beato Paulo teſte, eſt argumentum rerum non apparentium. Non poſſum igitur eos ſatis demirari, qui quia fidem amiſerunt, detorquent ſcripturam ſacram prauis & impijs expoſitionibus, ad ſuorum errorum comprobationem. Eos autem lubens rogârim, quomodo realiter corporis Chriſti ſubſtantiam accipiunt, ſi verè & realiter præſens non eſt? Simul etiam: vtrũ Deus non poſſit ſubſtantiam nudare proprijs accidẽtibus, & vnum idemq́ corpus eodem tempore in pluribus locis proponere. Vtrum enim difficilius eſt, vnum idemq́ corpus in pluribus locis eodem eſſe tempore, aut diuerſa corpora ſimul eſſe in eodem loco? Hoc autem verum fuit de corpore Chriſti, quando intrauit ad diſcipu-

ſcipulos ianuis clauſis, quando reſurrexit, vt etiã quando natus eſt de virgine matre. Ergo captiuemus intellectum noſtrum in obſequium fidei; ſemper cogitando; quòd quæ ſunt impoſſibilia apud homines, ſunt poſſibilia Deo omnipotenti. In myſterio igitur corporis Chriſti, quod præter naturæ ordinem formatum eſt, naturales rationes prætermittamus; quibus ſolis nituntur hæretici ſcripturis carentes.

Ex priori epiſtola Beati Pauli ad Theſſalonicenſes.

PRioris ad Theſſalon. 2. ſcribitur in hunc mõdum: Memores facti eſtis fratres laboris noſtri & fatigationis, nocte & die operantes, ne quem veſtrũ grauaremus, prædicauimus vobis Euangeliũ Dei.) Quo loco malitiosè abutuntur, qui ex illo colligũt, oportere omnes Eccleſiaſticos miniſtros, proprijs manibus laborando, victum ſibi cõparare, nec vllas diuitias poſſidere eos oportere. Nã beatus Apoſtolus hoc nõ præcipit, ſed refert ſe operatum manibus proprijs, vt eos magis alliceret ad Euengelium, quibus prædicabat, non quia nõ deberent illi victui & ſtatui neceſſaria, vel etiam conuenientia omnia, ſed vt in hoc gloriaretur, quòd ſine ſumptu illis Euangelium propoſuerat. Aliud aũt eſt longè de Apoſtolis & de nobis iudicium. Nam illi nec libris, nec librorum euolutione indigebant ad prædicandum, qui diuinitùs per Spiritum edocebantur. Verùm vt malum ipſum attingamus & detegamus (ſpe correctionis & non animo detractio-

nis aut delationis) hinc fundi noſtri calamitas quòd negligentia, ignorantia, diſſolutio & abuſus Eccleſiaſticorum dederunt occaſionem auaris Laicis, vt tētarent Eccleſiam quocunque modo iuſtis & neceſſarijs diuitijs priuare : quod quàm ſit pernicioſum, ſentietur aliquando, ſed forſan nimium ſerò. Quanta autem cum tùm abundantia, tùm diligentia debeant Chriſtiani Eccleſiaſticis miniſtris ſubuenire, docet Apoſtolus infra cap. 5. his verbis : Rogamus autem vos fratres, vt noueritis eós qui laborant inter vos, & præſunt vobis in Domino, & monent vos : vt habeatis illos abundantiùs in charitate propter opus eorum, & habere pacem cum eis.

Idem docet prioris ad Timotheum 5. cap. his verbis: Qui benè præſunt preſbyteri, duplici honore digni habeantur, &c. Item 1. Corinth. 9. & poſterioris Theſſa. 3. cap.

Prioris Theſſalonicenſium cap. 4. ſcribitur ad hunc modum: Nolumus vos ignorare fratres, de dormientibus, vt non contriſtimini, & c.) Quo loco abutuntur ignoranter, qui ex eo colligunt, vel mortuos nō eſſe lugendos, vel de ipſis iuuandis orationibus, eleëmoſynis, oblatione corporis Chriſti, vel alijs conſuetis modis, nullam curam chriſtianis ſubeſſe debere. Hac enim in perſuaſione quantum errent, facilè docet paſſim ſcriptura ſacra, cùm eos commendat, qui mortuos luxerunt, cum honore ſepelierunt, & etiam pro ipſis Deum rogârunt, & eidem ſacrificium obtulerunt. Reprehendit igitur hoc loco Apoſtolus gentilem luctum, qui erat ſine ſpe reſurrectionis

ctionis mortuorum, non autem pium, qui ex naturali pietate & animo chriſtiano iuuandi eoſdem proficiſcitur. Hoc docent eius verba, quæ ſunt eiuſmodi: Nolite cõtriſtari ſicut gẽtes, quæ ſpem non habent, &c.

Prioris ad Theſſalonicenſes 5. c. ſcribitur in hunc modum: Sine intermiſsione orate.) Quo loco abutuntur, qui ex eo colligunt, reijciendas eſſe illas orationes, quæ fiunt certis horis & certo numero. Nam refert ſcriptura, ſemper ita obſeruatum fuiſſe, etiam in veteri lege, vt certis & præfixis horis certæ & determinatæ precationes fierent. Non ſiquidem indifferenter omnes pſalmi omnibus diebus & horis citra diſcrimen cantabãtur, ſed vt conſtitutũ erat: adde quòd Apoſtoli aſcendebãt in templũ ad horã orationis nonã, Act. 4. c. Etſi igitur ſemper Deũ orare nos oportet, nec ſic, ſiquidem quod debemus præſtare poſſumus, tamẽ ſine intermiſſiõe orare dicimur, cùm omnia noſtra ad Dei gloriã referẽdo, eũ orandi ſeruamus modũ, qui nobis ab Eccleſia ſumma cũ ſapientia & prudẽtia (nam tam diuinorũ, quã humanorũ in ordinãda eccleſiaſtica politia & chriſtiana profeſſione, videtur habita ratio à prudentiſſimis & optimis maioribus noſtris) eſt conſtitutus. Hunc autem ordinem & modũ maximè tenentur obſeruare Eccleſiaſtici, qui ſunt mediatores inter Deum & populum, qui etſi debent ſemper pro populo orare, tamen habita fuit imbecillitatis humanæ ratio, cùm Breuiarium (quod eſt reductio continuarũ & ſine intermiſſione faciẽdarum pro populo ad Deum oratio-

num ad breue quoddam compẽdium) ipſis per-agendum, ſub pœna grauis peccati propoſitum & præceptum fuit. Eccleſiaſtici enim tenentur orare pro populo, nec ſine peccato poſſunt horas canonicas omittere.

Ibidem ita ſcribitur: Abſtinete ab omni ſpecie mala.) Quo loco ignoranter nimium abutuntur, qui ex eo colligunt, multa quæ in Eccleſia fiunt in profeſſione fidei & religionis Chriſtianæ, eſſe abradenda & eijcienda, quia videlicet habent ſpeciem mali. Nam lubens ipſos rogarem, vnde & quomodo illa habeant ſpeciem mali? Nam à pijs & doctis, qui talia cum deuotione celebrârunt & frequentârunt, fidei & religionis Chriſtianæ pia exercitia, nunquam agnita & deprehenſa fuit in illis vlla ſpecies mali. Longè igitur tutiùs & meliùs eſt ſequi pios doctos, & à Deo probatos antiquos in fide & religione exercenda, quàm impuros, ignauos, violentos & obſtinatos neſcio quos noſtræ tẽpeſtatis factioſos, qui nullũ prorſus certũ aut etiam probabile ſuæ perſuaſionis vanæ fundamentũ perferre valẽt. Quis enim niſi planè delirus, eos religionis & fidei reformatores, miniſtros & authores, recipere & ſequi velit, qui infideles, impij & apertè impuri cernuntur?

Ex poſteriori Epiſtola Beati Pauli ad Theſſalonicenſes.

POſterioris Theſſalonicenſium 2. capite ſcribitur ad hunc modum: Myſterium iam operatur iniquitatis: tantum vt qui tenet nunc teneat, donec

donec de medio fiat.) Quo loco ignoranter & pernicioſè abutuntur, qui ex eo colligunt, cathedram Romani Pontificis eſſe ſedem Antichriſti. Nam quomodo cathedram Romanam, in qua Pauli tempore ſedebat beatus Petrus Chriſti vicarius, vocaſſet Apoſtolus ſedem Antichriſti? Sensu igitur longè alio, imò planè cōtrario, hæc Pauli verba ſunt accipienda: vt videlicet intelligatur de factione aduerſatura poteſtati Romani pontificis, cuius factionis caput Antichriſtus in fine mundi, cum omnia erunt corrupta, exurget & extollet ſe ſupra id omne quod dicitur DEVS, aut quod colitur, ita vt in templo DEI ſedeat, oſtendens ſe tanquam ſit Deus. In fine mundi enem ante iudicium generale, fiet diſceſſio, factiosis non agnoſcētibus vicarium Chriſti primum Eccleſiæ miniſtrum, quum etiam corrupti homines prurientes auribus, coaceruabunt ſibi magiſtros qui placentia loquantur, quorū prædicationis ipſi erunt norma & regula. Ait autem Apoſtolus, quòd filius perditionis iam ſuo tempore operabatur myſterium iniquitatis: quia vt Chriſtus habuit ſuos prophetas & præcurſores, ita ſuos habuit, & adhuc habet Antechriſtus, q eius iniquitatis Myſterium ſeu Secretum operantur, homines in fide & moribus corrumpendo, vt tandem aperta corruptela & diſſolutione inualeſcente, reueletur homo peccati, filius perditionis, qui tantum abeſt quòd ſit Pontifex Romanus Chriſti in Eccleſia militante vicarius, quòd non reuelabitur & regnabit ille iniquus, niſi eo expulſo, & iugi Miſſæ Sacrificio ſublato. Hoc cō-

ſideratone mihi videtur & attentione dignum. At quum neminem cogere poſſumus, exhortamur & conſulimus, vt quiſque ſibi caueat, quia tempora ſunt mala, ſed peiora futura. Omnia namque peſſum ibunt ſedente in loco ſancto abominatione deſolationis.

Ex priori Epiſtola Beati Pauli ad Timotheum.

PRioris ad Timoth. cap. 1. ſcribitur in hũc modum: Iuſto lex nõ eſt poſita.) Quo loco ignoranter & perniciosè abutũtur, qui ex eo colligũt, omnia prorſus præcepta eſſe tollẽda tẽpore legis Euangelicæ: quare rident & blaſphemant, quæ à ſuperioribus Eccleſiæ conſtituuntur. Quanto autem in errore verſentur, docet paſſim ipſemet Apoſtolus qui 1. Corinth. 9. c. de ſeipſo ita locutus eſt: Factus ſum ijs qui ſine lege erãt tanquam ſine lege eſſem (cum ſine lege Dei non eſſem, ſed in lege eſſem Chriſti) vt eos qui ſine lege erant, lucrifacerem. Senſus igitur huius loci eſt, quòd iuſto non eſt lex poſita, id eſt, lex Moyſis non eſt data propter eos, qui ſunt per Chriſtum iuſtificati, ſed propter eos, qui timore pœnæ, & nõ virtutis amore, à peccato abſtinent: Chriſtiani autem habent etiam ſuam legem, quæ eſt lex Chriſti & lex charitatis, quæ eſt finis præcepti, ſi proficiſcatur de corde puro, conſcientia bona, & fide non ficta. Amore igitur & charitate bona, agunt Chriſtiani veri: timore autẽ Iudæi, Chriſtianos namque non coërcet lex etſi eos dirigit.

Ibidem ita ſcribitur: Soli Deo honor & gloria.) Quo loco abutuntur, qui ex eo colligunt, nulli alij quàm Deo gloriam vllã dari oportere. Nam Apoſtolus illis verbis ad vnius Dei cultum nos reuocans, contra impiam gentium de pluralitate deorum perſuaſionem, docet ſummã illam gloriam, quæ eſt propter diuinitatis recognitionem, vni ſoli Deo tribuendam, nõ autem interim negat ſanctos ſua gloria dignos, qui Roman. 2. c. ita ſcripſit, omni operanti bonum gloria & honor. Gloria igitur Dei, ſoli Deo tribuatur: gloria autem ſanctorum & ſtudioſorum hominum ipſis tribuẽda eſt, ex Dei iuſta ordinatione: vbicunq; enim apparet Dei virtus, perfectio & gratia, ibi agnoſci & coli debet.

Prioris ad Timoth. 2. c. ſcribitur ad hunc modum: Vnus eſt Deus, vnus eſt mediator Dei & hominũ, homo Chriſtus Ieſus.) Quo loco perperàm intellecto abutuntur manifeſtè, qui ex eo effici volunt, ſanctos, qui ſunt in cælis beati, non intercedere pro nobis, nec eos à nobis orandos eſſe. Nam litera apertè docet, apoſtolũ nõ loqui de interceſſione, id eſt, de oratione, ſed de redẽptione, qua Chriſtus ſeſe medium poſuit inter Deum & peccata noſtra: ne videlicet ira Dei in nos propter ſcelera noſtra deriuaretur. Talis eſt enim litera: Qui dedit ſemetipſum redemptionem pro omnibus nobis. Solus igitur Chriſtus Ieſus eſt mediator Dei & hominum, ſine quo videlicet nulla creatura acceſſum habet ad Deum: Is aũt verus & quidem ſolus eſt mediator Dei & hominũ, ſine quo videlicet nulla creatura acceſ-

ſum habet ad Deum: is aũt verus & quidem ſolus eſt mediator Dei & hominũ, qui ſolus cũ vtraq; parte verè cõmunicat, verus Deus ſcilicet, & verus homo: vnde factum eſt, ꝙ facilè omnia pacificauit in cælis & in terris. Exaltatus igitur in cruce, medium parietem diſſoluit, inimicitias ferens in corpore ſuo, in quo attritus eſt propter delicta noſtra, in quo etiam nũc ſedens ad dexteram patris in cælo (quæ vera ſunt ſancta, in quæ per proprium ſanguinem intrauit) ſemper viuit, ad interpellandum pro nobis aduocatus & mediator noſter: vt etiam per illud idẽ corpus glorioſum & ſpirituale, quale reſurrexit, ſub ſpeciebus corruptibilibus in Sacramento acceptum & manducatum ſecundum ipſius præceptum & inſtitutionem, coniungimur diuinitati, vt ab ea vitam habeamus noſtro primo ſubſiſtentiæ & vitæ principio coniuncti: ſicut Ioan. 6. cap. idem ipſe docuit his verbis: Sicut miſit me viuens pater, & ego viuo propter patrem: ita qui manducat me, ipſe viuet propter me. Non eſt igitur nobis ordinatum medium, quo ad Deum accedamus, niſi per Chriſtum, qui idcirco ſolus Dei & hominum eſſe mediator dicitur. Hunc igitur locum de oratione intelligere & exponere, longè eſt ab Apoſtoli ſcopo aberrare: res enim multò grauior agitur. Hæc conſiderabit qui volet. Sed hoc me excarnificat, quòd bona ex parte tacentibus tàm paſtoribus quàm doctoribus, neſcio qui humanarum tantum ſcientiarum periti, vel etiam earundem ſæpiſſimè ignari, ſcripturam ſacram meſſem alienam, cum ſuo & aliorum periculo, deme-

demetere, vel veriùs obſcurare & confundere non verentur. Tantum enim abeſt, quòd Apoſtolus velit docere ſolum Chriſtum pro nobis orare, aut orandum eſſe, vt planè contrarium intendat. Hoc eſt namque Apoſtoli propoſitum, omnes fideles exhortari, vt DEVM pro inuicem orent: quod vt perſuadeat, proponit Chriſtum in exemplum, cuius tanta fuit charitas, vt non tantum orârit, ſed etiam mortuus ſit pro omnibus. Textus eſt eiuſmodi: obſecro orationes fieri, &c. tum ſubdit tanquã rationem ſubijciens: hoc enim bonum eſt & acceptum coram ſaluatore noſtro DEO, qui omnes homines vult ſaluos fieri. Vnus enim Deus, vnus & mediator Dei & hominum, homo Chriſtus Ieſus, qui dedit redēptionem ſemetipſum pro omnibus, quare concludit ita: Volo ergo viros orare in omni loco, &c. Vnus ergo Chriſtus & mediator generalis, quem oportet omnes adire, vt ipſorũ orationes exaudiantur apud Deum, quem etiã electos imitari oportet, vt ex charitate viuant ipſi cõformes: id autem maximè poſſunt & debent præſtare, qui degunt in cælis beati.

Ibidem ita ſcribitur: Volo viros orare in omni loco, leuantes puras manus ſine ira & diſceptatione.) Quo loco malè intellecto abutuntur, qui ex eo colligunt templa nõ debere tam ſumptuoſe ædificari, ſed pecunias quæ ita inſumuntur, pauperibus erogandas eſſe: Nam hoc loco nõ eſt ſcopus Apoſtoli de templis faciendis, aut nõ faciendis agere, ſed docere, omnes homines cuiuſcunque conditionis, nationis & ſexus ſint, tam

acceſſum habere ad Deum, & ab eo exaudiri per mediatorem Dei & hominum, hominem Chriſtum Ieſum, modo in ipſum credentes ſanctè viuant, eius mandata adimplendo & ſpiritu facta carnis mortificando. Hæc enim ſunt intelligenda per puras manus, quæ eleuantur ſine ira & diſceptatione. Sententia autem hæc, in omni loco hic forſan quadam ſcripturæ phraſi poteſt aut etiam debet ita intelligi, id eſt, non tantum apud Iudæam in templo Salomonis, vt fiebat ante aduentũ Chriſti, ſed etiam apud Gentiles, qui poſſint vbi voluerint templa & oratoria conſtituere, in quibus à Deo per Chriſtum, in cuius nomine petunt, exaudientur, modò debitas orationis circunſtantias obſeruent. Hic enim locus nõ videtur mihi longè diſſimilis ei, qui ſcribitur Ioan 4. cap. his verbis: Venit hora, quando neq; in monte hoc, neque Ieroſolymis adorabitis patrem: Vos adoratis quod neſcitis, nos adoramus quod ſcimus, quia ſalus ex Iudæis eſt: Sed venit hora & nunc eſt, quando veri adoratores adorabunt patrem in ſpiritu & veritate. Nam & pater tales quærit, qui illum adorent. Hac etiam phraſi dictum eſt à Malachia Propheta: Ecce offertur & ſacrificatur nomini meo oblatio munda, in omni loco in gentibus. Templa igitur non reprehendit Paulus, qui Corinthios increpauit, eò quod illa polluebant ſuis comeſſationibus, qui etiam templa frequentabat, vt & omnes primitiuæ Eccleſiæ ſancti & docti Chriſtiani: ſed docet iam omnis conditionis homines, poſſe Deum orare per Chriſtũ in omni loco, modò cum puri

tate

ſtate orent. Falluntur igitur hæretici, affirmantes templi materialis (qudo vulgo dicitur Eccleſia) ſanctitatem & dedicationem tantum Iudæis pro fuiſſe, vt faciliùs exaudirentur. Nã locorum ſanctitas & dedicatio, non eſt quid cæremoniale veteris legis, quam longè præceſſit, ſed eſt vtilis ad DEVM exorandum, qui omnia ſancta in noſtra profeſſione cùm ſemper requiſiuit, tùm maximè in lege Euangelica, in qua templum purgauit eijciendo vendentes & ementes, nec permiſit vas aquæ per illud deferri: non autem illud deſtruxit, ſed docuit purificari debere, quia videlicet eſt domus Dei & domus orationis. Quis autem non miretur atque deteſtetur hanc blaſphemiam & inſanam ignorationem, qua aliqui audent dicere, locum ſanctum & conſecratum decuiſſe cultum DEI in lege Moſaica, non autem myſteria & profeſſionem fidei & religionis chriſtianæ in lege Euangelica longè excellentiori, & in qua Deus electis eſt longè propinquior & cõiunctior? hoc ſanè dicere eſt antichriſtianiſmum inuehere, & chriſtianiſmi decorem ſummum tollere. Ipſum autem locum templi DEO dicati ea quæ in ipſo ſunt & fiunt ſanctificare, docet Chriſtus dominus Matth. 23. quũ tẽplum ſanctificare aurum quod in ipſo eſt affirmat. Notandum autem diligenter, eum admonere, pretioſas, delicatas, & quouis pacto diſſolutas mulierum veſtes, multũ obeſſe orationis puritati, & impedire ne à Deo exaudiantur. Nõ ſine cauſa enim alibi præcipit, vt in Eccleſijs orantes mulieres velentur. Væ igitur noſtro ſeculo, propter mulierũ in ve-

ſtimen-

ſtimentis intolerabilem & perditum luxum. Væ propter mulierum inauditam & inſatiabilem cõcupiſcentiam. Væ ter quaterq́ꝫ. Væ noſtro ſeculo propter diſſolutarum & inuerecundarum mulierum effrenatam & indomitam libidinem. Sed hoc effœminatis, vecordibus, ſtolidis & libidinoſis maritis vxores non corrigentibus, ſed etiamnum illarum ſuperbo faſtui, perdito luxui & penitus effreni laſciuiæ miſerrimè inſeruientibus imputari debet. Quis enim diſſimulare poſſit, infinitos propemodũ damnari, & omnia ferè propter mulierum diſſolutarum effrenem luxum atque libidinem inter homines confundi? neſcio ſanè, vtrum, ardente canicula, plureis ſol eleuet atomos, quàm mulieres diſſolutæ atque libidinoſæ in ſui perniciosám concupiſcentiam animas inſtabiles ſuis luxurioſis veſtimentis, inceſſu, oculorum nutibus, colloquijs, geſtibus, atque reliquis ſuis muliebribꝰ & voluptarijs illecebris, cum aperta ipſarum damnatione, pelliciunt. Si ſanè vnquam fuit difficilè, nunc profectò eſt difficillimum mulieres ſaluari (hoc notabũt qui volent) quando videlicet ſibi placent & gloriantur (eo cæcitatis & miſeriarum infœlices deuenerunt) ſi plureis ipſas concupiſcant & depereant: nihili interim faciẽtes aliena peccata (quorum pœnas certò luent, cum ipſorum cauſa extiterint) nec earum animarum perditionem curantes, pro quibus Chriſtus dominus ſanguinẽ fudit & mortuus eſt. Manet ſiquidem in æternũ domini verbum, quo docemur eum iam mœchatum eſſe cum muliere in corde ſuo, qui eam ad

concu-

cõcupiſcendum viderit. Profectò ſtultæ matres, omni via filias mundana & laſciua edocentes, non effugient ſeuerum Dei iudicium: ſicut nec ſtolidi & voluptarij mariti, qui propriarum (ſi tamen propriarum) coniugum magis libidine ineſcati, quàm probitate, honeſtate, modeſtia & caſtitate ducti, lepidas, nitidulas, ſplendidas, pulchras & ornatas illas malunt habere communes quàm verè Chriſtianas, pudicas & omni ex parte modeſtas, proprias. Verùm, quid facias, ſi miſerrima propriarum vxorum mancipia, id quod ſunt infœliciſſimè eſſe volunt? O dedecus, proh pudor: at hactenus: nolò enim plura: nimium ſiquidem eſt ſanè, quod de hac fœditate paſſim prædicatur & intelligitur, adnotemus autem, & alta mente repoſitum maneat, non ſine cauſa ſpiritum ſanctum per apoſtolos mulieribus in Eccleſia os occluſiſſe, eas velari & tegi voluiſſe: atque auro, margaritis, tortis crinibus, veſte pretioſa & quolibet alio mundano cultu ornari prohibuiſſe: Sic enim admonere voluit, quàm exitioſæ ſint vniuerſo humano generi, niſi omni ratione & via cohibeantur & contineantur, ad malum proniſſimæ, & naturâ infirmiſſimæ mulieres, quarum diſſoluta & libidinoſa illicita, qui integre deuitârit, gloriari meritò poterit, ſe altiorem perfectionis gradum conſecutum, & bonam humanæ fœlicitatis partem adeptum eſſe. Probæ autem, honeſtæ, pudicæ, modeſtæ & verè chriſtianæ, humiles & deuotæ mulieres eò ſunt laudabiliores, & maiore in honore & pretio ab omnibus habẽdæ, quo ſunt rariores, & DEO boniſque omnibus, propter

propter excellentem virtutem,gratiores,muliere namque verè bona, proba & pudica, quid melius? ſicut etiam ſtulta & nequam quid diſſolutius & nequius inueniri aut etiam excogitari poteſt?

: Prioris ad Timoth. 3. cap. ſcribitur ad hunc modum: Oportet Epiſcopum vnius vxoris eſſe virum.) Quo loco perperàm intellecto pernicioſè abutuntur ſeditioſi & carnales,qui ex eo effici volunt,oportere quemlibet Eccleſiaſticum miniſtrum & Sacerdotem vxorem habere, producẽtes ignoranter nimium pro defendenda ſua carnali voluptate, hunc textum, quem Apoſtolus ſcripſit contra carnis laſciuiã, vt videlicet doceret,quãta caſtitas & corporis puritas neceſſaria eſt in Eccleſiæ miniſtro.Nam tantùm abeſt,quòd Apoſtolus præcipiat omnes Eccleſiaſticos habere vxores, vt etiam doceat, non eſſe admittendum aliquem ad Eccleſiaſticum miniſterium, qui plureis habuerit vxores. Hæc enim deſignat & præſcribit particula, vnius, non ita accipienda, quaſi oporteat omnem Epiſcopum habere vnam vxorem:ſed quod ſi nõ inueniatur idoneus miniſter Eccleſiæ,qui perpetuã caſtitatem ſeruârit, is eligatur,vel qui cõiugatus fuerit, vel etiam adhuc ſit,qui non plures, ſed tantum vnam habuerit vxorem:quia videlicet repetitum coniugium incontinentiæ,id eſt,difficilis obſeruatu,in eo caſtitatis eſt argumentum:caſtitas autem miniſtrum Eccleſiaſticum decet. Quod autem nolit præcipere aut ſuadere Apoſtolus, quod omnes Eccleſiaſtici habeãt vxores,inde patet, quòd ipſe vxorem non habuit, nec etiam Timotheus, quem

Epiſco

Epiſcopum ordinauit: & cui hæc ſcribit: Cædo ô diſſolute, non Euangelij ſed ventris & libidinis miniſter, qui omnes Sacerdotes ad matrimonium adigis tua ſatanica doctrina. An Chriſtus vxorem habuit? an Ioannes baptiſta? an Ioannes Euangeliſta? an denique præcipui quique Eccleſiæ, miniſtri? non ſanè, an autem nos matrimonium damnamus? abſit: ſed quod eſt melius & conuenientius in miniſtro Eccleſiæ, ſcilicet perpetuam caſtitatem, docemus cum Apoſtolo: hæc autem tam eſt neceſſaria in miniſtris Eccleſiæ, vt etiam in veteri lege (in qua quia populus Dei per carnem propagabatur, omnes Iudæi vxores ducebant) Sacerdotes ſepararentur ab vxoribus & domibus ſuis, eo tempore quo fungebantur Sacerdotum officio: Matrimonium igitur laudamus & probamus, ſed Sacerdotem vxore carere longè eſſe melius & conuenientius, affirmare nequaquam dubitamus. Sacerdotium & matrimonium legitimè ſimul eſſe cõcedimus, ſed vtriuſque vſum & officium eodem tempore honeſtè & conuenienter coucurrere poſſe, planè diffitemur. Adhæc etiam, in Orientali Eccleſia, quæ non noſtro more Sacerdotum cœlibatum admiſit, vxoratos quidem in Sacerdotes ordinari comperimus, ſed non Sacerdotes vxores ducere. At mirum eſt tam effrenem eſſe noſtri ſeculi libidinem, vt Sacerdotes quærant illud onus ſibi tam occupatis, ſi officioſi eſſe volunt, imponi, quo exonerari Antiqui cupierũt; vt Deo liberius ſeruirent. Nam etſi matrimonium legitimè, & non propter carnis libidinem contractum, bonum

& ſanctum eſt: tamen multũ impedimenti affert, ne aliquis liberè & expeditè Deo ſeruiat, vt planè docet Apoſtolus 1. Cor. 7. cap. Sed mirum non eſt, ſi incõtinentes ſunt multi ex noſtris Sacerdotibus, cùm ſcilicet ocioſi totos dies vacent ſomno, iocis, ventri indulgentes, & omni voluptatum genere defluentes & delibuti. Si autem quæ ſunt ſuæ vocationis ad Dei gloriam, Eccleſiæ ædificationem, ~~& ad~~ ſuam ſalutem diligenter exequi vellent, orando, ſtudendo, exhortando & nouiſſima ſæpius meditando, Spiritus Dei omnem carnis pruritum in ipſis facilè refrigeraret. Hoc enim Dei adiuuamen neceſſarium eſt, cùm niſi dederit ipſe, cõtinens nemo eſſe poſſit. Sed tantùm abeſt, quòd ad hæc remedia confugiant multi, vt etiam omni ratione carnem propriam ad laſciuiam prouocent, & irritent. Talis autem diſſolutio & carnis laſciuia, ni tollatur ab eccleſiæ miniſtris, nunquam pacata, trãquillaq́ꝫ omnia habebimus. Eam aũt, non matrimonium tollet, ꝙ in multis eam magis excitat. Nam quot adulterijs repleta eſt terra? in qua quã pauca caſta, integraq́ꝫ matrimonia inuenias? mariti enim proprijs vxoribus, libidinis ergò, pro meretricibus abutuntur, & in proximorum coniuges hinniunt, quæ etiam extra omnem modum & mortẽ etiamnum gentilem, voluptuariè ad omnem ſagittam pharetrã ſuam aperiunt, carnis non autẽ Spiritus curam gerentes, ſed timor Dei & metus damnationis æternæ. Nam non carnis vſu voluptuario, ſed Spiritu Dei caro laſciuiens optimè domatur.

Prioris

Prioris ad Timoth.c.4.ſcribitur ad hunc mõ dũ: Spiritus autem manifeſtè dicit: quia in nouiſſimis temporibus diſcedent quidam à fide, attendentes ſpiritibus erroris & doctrinis dæmoniorum, in hypocriſi loquentium mendacium & cauteriatam habentium ſuam conſcientiam, prohibentium nubere, & abſtinere à cibis quos Deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, & ijs qui cognouerũt veritatem. Quia omnis creatura Dei bona eſt, & nihil reijciendũ quod cum gratiarum actione percipitur, Sanctificatur enim per verbum DEI & orationem.) Quo loco nulla ratione ad mentem beati Pauli accepto & intellecto abutuntur, qui ex eo colligunt, nos Catholicos, qui ciborum delectum ſeruamus, & obſeruandum omnibus chriſtianis ſub pœna peccati mortalis docemus: qui etiam non concedimus matrimonium ijs; qui caſtitatem perpetuam vouerunt, ſcilicet religioſis, tam viris quàm mulieribus & Sacerdotibus; eos eſſe de quibus hîc agit Apoſtolus, & quos damnat & vitandos docet. Nam diligentiùs locum inſpicientibus, manifeſtum erit, Paulum hoc loco eos perſtringere, qui damnant ſimpliciter tam matrimonium quàm cibos, quos etiam ait à fide diſceſſiſſe: quorum neutrum meritò nobis affingi poteſt: Nam primùm, à fide nulla in re diſceſſimus, ſed eandem prorſus tenemus & obſeruamus quã tenuiſſe, tradidiſſe & ſeruaſſe primitiuæ eccleſiæ Patres omnes hiſtoriæ tam ſacræ quàm prophanæ, teſtantur. Eorum namq; qui vixerunt per ſingula ſecula, cõſcripti libri aperta ſunt noſtri pro

poſiti teſtimonia. Non igitur ſumus filij ſubſtra-ctionis in perditionem, ſed fidei in acquiſitionẽ animæ, nos qui non attendimus ſpiritibus erroris aut doctrinis dæmoniorum nõ etiã in hypocriſi loquimur, nec cauteriatã habemus conſcientiã. Non itidẽ prohibemus nubere, nec prohibemus vſum ciborũ quos Deus creauit, ſed volum⁹ eos percipi cũ gratiarũ actiõe fidelibus, & ijs qui cognouerunt veritatẽ: non autem pati poſſumus eoſdẽ per ventris voracitatẽ, citra gratiarũ actionẽ, contra eccleſiæ præceptum accipi. Quero enim, ſi damnamus matrimonium, qui quotidie illud celebramus & prædicamus? aut ſi etiam cibos damnamus, quibus ſingulis diebus cum eccleſia aliter non inſtituit, vtimur? Si autem reprehenſione digni ſumus, quia ſacerdotibus, & omnibus voto caſtitatis perpetuò per Dei gratiã ſeruandæ aſtrictis, matrimonio interdicimus, in eadem reprehenſione nobiſcũ inuoluetur Apoſtolus, qui prohibet, ne viduæ cultui diuino dicatæ, nubant: hæc enim eius ſunt verba capite ſequenti propoſita ad hũc modũ: Adoleſcẽtiores viduas deuita: cum enim luxuriatæ fuerint in Chriſto, nubere volũt: habentes dãnationem, quia primã fidem irritã fecerunt. Videatur etiã 1. Cor. 7. cap. quomodo p̃fert caſtitatem perpetuã matrimonio etiam caſtiſſimo. Si etiam culpamur quia iuſtis de cauſis delectum ciborũ ad certum tempus præſcribim⁹ & ſeruamus, culpentur quoque nobiſcum Apoſtoli, qui etiam naſcente Eccleſia, quando erat omni ratione lex eijcienda cum ſuis cæremonijs & figuris, præſcripſerunt nihilominus chriſtianis, tum

bis, tum maximè ſobrijs & abſtinentibus, non tantùm ex Iudæis, ſed etiam ex Gētibus (ad quos nihil ſpectabat lex) ad fidem conuerſis certum ciborum delectum, vt docemur ex eo quod Act. 15. cap. ſcriptùm eſt his verbis: Viſum eſt Spiritui ſancto & nobis, nihil vltrà imponere vobis oneris quàm hæc neceſſaria: vt abſtineatis vos ab immolatis ſimulachrorùm, ſanguine ſuffocato, & fornicatione: à quibus cuſtodientes vos, benè agetis. Non igitur damnamus nuptias aut cibos vllos, ſed volumus vtraque cum gratiarum actione ſumi, id eſt, nulla ratione contra DEI & Eccleſiæ ordinationem, præceptum & inſtitutionem agitari & percipi. Quare illi non ſumus, contra quos hæc ſcripſit & præmonuit Apoſtolus (Sic enim eadem ſententia nobiſcum inuoluerentur Apoſtoli) ſed fuerunt Manichæi, Eucratitæ, Priſcillianiſtæ, & alij plurimi hæretici, qui ſimpliciter nuptias & cibos aliquos damnârunt, tanquam res illæ malæ ex ſe eſſent, & omnibus prohibitæ, quia malæ, non autem malæ quia prohibitæ, & quidem eo fine & ſenſu quo ſunt prohibitæ. Hoc autem ſciendum eſt, quòd Deus omni tempore & lege aliquem ciborum delectum hominibus præſcripſit, vt videlicet ipſi in eo obedirent DEO, ad quod naturâ ſunt valde procliues & propenſi. Sic etiam prohibuit vagum & indiſtinctum coitum, etſi in eo nulli aliqua iniuria infertur. Vult enim DEVS omnium creator & Dominus, hominem, quem ad ſui imaginem fecit, honeſtè & diſcretè viuere, atque ſibi in illis rebus, in quas maximè

naturali deſiderio & cupiditate fertur, obedire. Tales autem ſunt maximè voluptates, guſtus & tactus in eſu & coitu. Deo igitur & non ventri ſeruiamus, quia ventrem & eſcas deſtruet. Hic autem aduerte, quòd nouiſſima tempora dicuntur tempora Euangelij, ad differentiam legum naturæ & Moyſis, poſt quas ſucceſſit lex Euāgelica, quæ dicitur nouiſſimum tempus: quia poſt illam nulla alia eſt expectanda lex. Hoc ſenſu ſcriptum eſt illud: Filioli, nouiſſima hora eſt 1. Ioan. 2. vt etiam illud Eſa. 2. Et erit in nouiſſimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice mōtium, & eleuabitur ſuper colles: & fluent ad eum omnes gentes. Notato etiam, quòd tempore Pauli quidam nuptias damnabant, vt conſtat ex eiuſdem priori epiſtola ad Corinthios.

Ibidem ſcribitur in hunc modum: Corporalis exercitatio ad modicum vtilis eſt.) Quo loco ignoranter abutuntur, qui ex eo colligunt, ieiunia & cultum religionis externum, nullius eſſe vtilitatis. Nam non dicit Apoſtolus corporalem exercitationem nullius eſſe vtilitatis, ſed modicæ: quod etiam intelligendum eſt ſine pietate. Nam certum eſt, corporalem exercitationē, quæ à pietate proficiſcitur, eſſe valdè vtilem. Quantæ etiā ſint vtilitatis ieiunia, paſſim teſtatur ſcriptura ſacra, quum refert Antiquos vix aliquid magnum auſpicatos eſſe, niſi præcedente ieiunio. Ad hæc non ſolius corporis exercitatio eſt ieiunium, ſed etiam animi. Non igitur damnat ieiunium, aut externas chriſtianas cæremonias profeſſionis fidei chriſtianæ, ſed ineptas & aniles fabulas, quaſdam

quaſdam Iudæis ſuperſtitioſis familiares. Admonemur etiam, primam curam pietatis eſſe debere, ad quam omnia ſunt referenda in chriſtianiſmo, cuius duo hæc ſunt potiſſima capita, ſcilicet amor Dei, & amor Proximi.

Prioris ad Timotheum 5. c. in hæc verba ſcribit Apoſtolus: Volo ergo viduas iuniores nubere, & matresfamilias eſſe, filios procreare, & cæt.) Quo loco ignoranter & perniciosè abutuntur, qui ex eo colligunt, beatum Apoſtolum viduis iunioribus ita matrimoniũ præcipere, vt peccent ſi nó nubant. Non vident enim ſe hoc pacto cótrarium ſibijpſi efficere Paulum, qui prioris Corinthiorum 7. c. ita ſcriptum reliquit: Dico autē non nuptis & viduis, bonum eſt ſi ſic permanſerint, ſicut & ego. Non præcipit igitur Apoſtolus iunioribus viduis matrimonium, ſed propter vitanda ſcandala & pericula, non vult eas facilè voto caſtitatis aſtringi, ſed in eo ſtatu permanere, in quo ſit ipſis liberum ſi non poſſint continere, citra peccatum nubere. Hoc eſt quod 1. Cor. 7. cap. docet his verbis: quòd ſi non ſe continent, nubãt: meliùs eſt enim nubere, quàm vri.

Prioris ad Timotheum 5. c. ſcribitur in hunc modum: Vidua eligatur nó minùs ſexaginta annorũ, &c.) Quo loco perperàm intellecto & ineptè accómodato abutuntur, qui ex eo colligunt, virgines non eſſe ad profeſſionem monaſticã recipiendas ante ſexageſimum annum. Nam longè ſecus eſt, loqui de vidua iuuene, carnis voluptates experta, ijſdemque aſſueta atque delibuta: & de virgine rectè & pudicè inſtituta. Hæc

enim faciliùs ſe eo priuari, quod nunquàm degu ſtauit, etiam illectante & prouocante carnis pruritu, patietur, quàm illa quæ carni laſciuienti carnali copula mederi conſueuit. Vidua namque iuuenis, ſtimulos carnis ſentiens, recordatur cõſueti remedij, & voluptatum ea in re perceptarũ. Quæ res profectò tantò difficiliorem ei continentiam reddit, quantò magis & diutiùs carnalium complexuum voluptatibus aſſueta & delibuta eſt. Quod puto fuiſſe in cauſa, quare dixerit Apoſtolus, eam eſſe diligendam viduam, quæ fuerit vnius viri vxor. De virgine autem iuuene, mihi videtur illud faciendum quod ſcribitur Threnorum 3. cap. Bonum eſt viro, cùm portauerit iugum Domini ab adoleſcentia ſua. Non parùm etiam, immò quaſi totũ referre. Dixerunt antiqui ſapientes, quomodo à teneris annis aſſueſcamus. Nam quo ſemel eſt imbuta recens, ſeruabit odorem, teſta diu. Et facilè in omnem ætatem manent, quæ cum lacte nutricum (à quo tempore virginis ſacrandæ educationem formãdam eſſe vult Diuus Hieronymus) imbibuntur. Hinc fiebat, quòd etiam Pagani ſuas virgines ſacras, inter ſextum & decimum annum aſſumebant: & poſt annum triceſimum matrimonium ipſis permittebant. Pro exemplo chriſtianarum virginum ſufficiat exemplum diuæ virginis Mariæ, quæ puella virginitatem perpetuam vouit. Sunt igitur hodie virgines à primis annis caſtè & religiosè inſtituendæ, & in ætate florentiſſima, ad profeſſionem recipiendæ: ne inter mundanas voluptates & delicias abominabiles diu

conuer-

conuerſantes, ab ipſis irretiantur, pelliciantur, vincantur & pertrahantur. Quod ſanè periculũ nullum eſt tale in monaſterijs reformatis & rectè adminiſtratis, in quibus videlicet nunquàm virorum impudicorum aſpectus diſſoluti, nunquam attrectationes impudicæ atque periculoſæ, aut etiam colloquia praua mores bonos corrũpentia exercentur & inueniuntur, ſed omnia audiuntur & videntur, quæ ad ſpiritum eleuandũ, & ad carnem mortificandam ſpectant: Secus enim ſi fiat, damnatio eſt aperta Abbatiſſarum impurarum, aut negligentum cuſtodum ſacrarum virginum, non autem vitium profeſſionis. Adde etiam, quòd talia & tàm facilia media cõſeruandarum in integritate virginum, nõdum erant inſtituta tempore Pauli, nec Politia Chriſtianiſmi adhuc tam plenè perfecta habebatur: quando videlicet illæ viduæ de quibus agit non recludebantur, vt noſtræ virgines, (quibus opus eſt muro quia carent marito) ſed paſſim per ſeculares vagabantur, vbi erat maximum periculum caſtitatis violandæ. Hoc igitur quod timebat Apoſtolus ſublato periculo, longè eſt meliùs iuuenes quàm ſeniores virgines ad profeſſionem monaſticam admittere. Vt fiebat etiam à Iudæis in illis virginibus, quæ Ieroſolymis concluſæ aſſeruabantur.

Ex poſteriori epiſtola B. Pauli ad Timotheum.

POſterioris ad Timotheum 2. cap. hoc modo ſcribitur: Noli contendere verbis, ad nihil

enim vtile eſt, niſi ad ſubuerſionem audientiũ.) Quo loco abutuntur pernicioſè,qui ex eo colligũt,vtiliſſimã illã & neceſſariam futurorũ in Eccleſia verbi Dei doctorum & miniſtrorum probationem,quæ fit per diſputationes grauiſſimas in ſcholis Theologicis,prorſus eijciendã eſſe.Nam talem ſcholarum Theologicarum exercitationẽ & probationem commẽdat Apoſtolus 1. ad Timoth.3.c.cùm de miniſtris Eccleſiæ loquens ita ait,probentur, deinde miniſtrent.Non enim recipit Eccleſia catholica miniſtros verbi DEI & ſacramentorum, vt impiæ & ſatanicæ factiones, cæca quadam domicellularum & dominularum affectione aut libidine,ſed diligentiſſima & diuturna per viros grauiſſimos & doctiſſimos facta inquiſitione & probatione.Hoc autem non reprehendit hoc loco Apoſtolus, ſed contentioſas & prophanas vocum nouitates Hæreticorum, quas violenta & obſtinata vocis & animi concertatione impiè tuentur.Hic ergo hæreticorum contentiones ſtultæq; & ſine diſciplina quæſtiones percelluntur,non autem grauiſſimæ theologici ſtudij exercitationes, quæ non fiunt quia de fidei puritate, ſed de futuri miniſtri capacitate dubitetur. Eum autem niſi ſcientia, vita & moribus ornatum atque probatum, ad ſacra miniſtranda in fidelium Eccleſia recipi, nulla iura patiuntur.Sed mirum non eſt,ſi qui omnia peruertere & ſatanicam Babylonem exſtruere tentant, Eccleſiæ ordinatiſſima & optima quæque ſublata cupiunt.

Ibidem ſcribitur ad hunc modum: Cognouit

Do-

Dominus qui ſunt eius.) Quo loco abutuntur, q ex eo colligunt,omnia Deo eſſe tribuēda, nihil autem homini,vt etiam ex eo quod ſubditur: In magna domo eſſe vaſa quædam in contumeliam, concludunt Deum eſſe malorum vt bonorum authorem & cauſam: Nam nunquam intendit Apoſtolus docere, hominem nihil operari, aut etiam Deo non cooperari, ſed ad hominis ſalutem requiri Dei gratiam præuenientem ad iuſtificandum, & etiam ſubſequentem ad conſeruandum in iuſtitia. Noſtram ſiquidem cooperationem requiri ſatis indicat,cùm ita inquit. Diſcedat ab iniquitate omnis qui inuocat nomen Domini:Item ſi quis ſe mundauerit ab ipſis, erit vas in honorem & vtile Domino, ad omne opus bonum paratum. Quod verò ad reprobos ſpectat,non ait Dominum eos noſſe, id eſt, approbare quaſi malorum ſit author Deus, ſed volens docere illum eos permittere malè agere (qui ſcit etiam ex malis bona elicere) ait ipſos eſſe in domo Dei:eiuſmodi dixit Roman.9. cap. his verbis:Deus volens oſtendere iram (nam non tantùm eſt miſericors,ſed etiam iuſtus) & notam facere potentiam ſuam, ſuſtinuit in multa patientia vaſa iræ,apta in interitum, vt oſtenderet diuitias gloriæ ſuæ in vaſa miſericordiæ. Non eſt igitur Deus author malorum, etſi ob finem bonum ea fieri permittit & tollerat patienter,expectans ad pœnitentiam quoſlibet.

Poſterioris ad Timoth.3.cap,ſcribitur ad hunc modũ: Omnes qui volunt piè viuere in Chriſto Ieſu,perſecutionē patientur.) Quo loco abutun-

tur, qui ex eo colligunt, beatos eos eſſe, qui propter Eccleſiæ contemptum & fidei blaſphemiam cruciantur, eóſque in martyrologijs ſuis inſcribunt. Nam hic loquitur Apoſtolus de illis, qui piè viuunt, & quorum iuſta eſt cauſa. Hæretici autem ſunt impij & blaſphemi electorum, interim nihilominùs promiſſiões falsò & fruſtrà ſibi ipſis arrogantes: quod fit aſtu ſatanæ, à quo captiui tenentur, vt ſcilicet faciliùs hoc pacto eos in errore detineat, & alios per ipſos decipiat.

Epiſtola ad Titum.

IN Epiſtola ad Titum tertio capite ſcribitur in hunc modum: Hæreticum hominē poſt vnam & ſecundam correptionem deuita.) Quo loco malè intellecto abutuntur, qui ex eo colligunt, hæreticos non eſſe puniendos, ſed tantùm fugiendos. Nam non ſecum pugnat Apoſtolus, qui Hymenæum & Alexandrum tradidit ſatanæ, vt diſcerent nō blaſphemare, vt ſcribitur 1. ad Tim. 1. c. non quoq; id reprehendit, quod ſæpiùs ſcriptura præcipit de puniēdis etiā extremo ſupplicio hæreticis. Adhæc ſi ſunt deuitandi hæretici, an ad idipſum paratior eſt via extremo ſupplicio? Notandum etiam, quòd ſcribebat Epiſcopo, qui gladio materiali abſtinere debet, vt etiam tenetur gladio ſpiritus, quod eſt verbum DEI, hæreticos reuincere confutareq́; & eoſdem anathemate ferire, à cœtu & conſuetudine fidelium excidendo. Hìc autem pulchrum eſt videre, quæ ſunt Hæreticorum conditiones, & quæ illis exurgentibus ſunt Eccleſiæ Paſtorum officia.

Hære-

Hæretici enim ſemper ſeditioſi & irrequieti, ſtultas quæſtiones & contentiones, & vanas inutileſquè legis pugnas proponunt & ſectantur. Ijdem ſunt ſubuerſi, relicto ſcilicet vero fidei & veritatis fundamento, Eccleſia Catholica, à qua exierunt, vt cognoſcantur non eſſe probati, ſed filij ſubtractionis in perditionem animæ. Delinquunt etiam proprio iudicio condemnati, quia ſola mentis corruptæ & peruicacis obſtinatione ſuas perſuaſiones tutantur & ſectantur, cùm videlicet nullum prorſus habeant fundamentum ſcripturæ ſacræ, Eccleſiæ Catholicæ, aut etiam Doctorum probatorum & Conciliorum. Hos debent monere, corripere, reuelare & conuincere verbo DEI Epiſcopi: (oportet enim, vt iam dictum eſt, Epiſcopum amplecti eum, qui ſecundum doctrinam & fidelem ſermonem, vt potens ſit exhortari in doctrina ſana, & eos qui contradicunt arguere) vt ſic notum ſit omnibus Chriſtianis, ipſos nullam habere iuſtam querimoniæ & ſeparationis à doctrina Eccleſiæ Catholicæ, & à profeſſione fidei eiuſdem cauſam, aut etiam occaſionem. Si autem conuicti & propria conſcientia iudice, non habentes quod directè obijciant veritati, & apertè ſufficientérque reſpondeant doctrinæ Eccleſiæ per Epiſcopos propoſitæ, manent obſtinati in ſua perſuaſione, ſunt deuitandi ab Epiſcopis, & à reliquis Chriſtianis: quia videlicet ſermo eorum vt cancer ſerpit, & non citra iniuriam Chriſti, & eius ſanctæ religionis, cum ipſis conuerſatio habetur. Principes autem vindices iræ DEI gladium in

eos ſtringere debent & tenentur. Miror igitur, quid cogitent, qui Chriſtum & Belial, lucem ac tenebras, Chriſtianos & Hæreticos, adunare & ſimul fouere tentant. Sic enim aut penitus omnis religionis Chriſtianæ dilabetur profeſſio: aut perpetuò digladiationes mutuæ augeſcent. Sic autem conatur Satanas Chriſtum & eius fidem expellere, ſed vincet Dominus, qui aſtutos in aſtutia comprehenſos grauiſſimè puniet.

Ex Epiſtola Beati Pauli ad Hebræos.

HEbræorum 4. cap. ſcribitur in hunc modum: Habentes Pontificem magnum qui penetrauit cælos ipſum Chriſtum Ieſum, teneamus ſpei noſtræ cõfeſſionem. Non enim habemus Pontificem, qui non poſſit compati infirmitatibus noſtris: tentatum autem per omnia pro ſimilitudine abſque peccato. Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiæ eius, vt miſericordiam conſequamur, & gratiam inueniamus in tempore opportuno.) Quo loco nonnulli tripliciter abutũtur: Primùm, cùm exeo colligunt, Chriſtum nõ eſſe in Euchariſtia: Deinde, non eſſe opus in Eccleſia alijs Põtificibus & ſacerdotibus, ſed vnum tantùm eſſe Chriſtum perpetuum põtificem noſtrum. Poſtremò, ſanctos pro nobis orare vanum eſſe, cum videlicet habeamus acceſſum cum fiducia ad thronum gratiæ Dei. Nam quòd ad primum ſpectat, ſe non ſatis inſtructos in doctrina Chriſtiana apertè indicant, qui putant eum non eſſe in Euchariſtia, quia affirmatur eſſe in cælos

quod

quod ex eo prouenit, quia nihil mai⁹ tribuũt glorioſo corpori Chriſti, quod diuinitati perſonaliter & inſeparabiliter coniunctũ eſt, quàm cuipiã alij. Longè autem aliter exiſtimant & ſunt perſuaſi veri & docti Chriſtiani, qui ſcripturam ſacram non diſſectantes, ſed ſimul totam & integram ſcrutãtes, & recipientes, credunt Chriſtũ totum & integrum eſſe perſonaliter in cælo viſibilem, & in Euchariſtia ſacra inuiſibilem. Scriptura enim nobis proponit Chriſtum conſiderandum & apprehendendum perſonaliter in cruce pro nobis ſatisfacientem, in forma propria viſibili & mortali: in cælo ad dextram patris in propria forma viſibilem, ſed immortalem & glorioſum pro nobis interpellantem: & in Euchariſtia inuiſibilem, nos ſpiritualiter nutrientem, ſuæ paſſionis fructum applicantem, & ſibi diuinitatíque vnientem per manducationem realis ſui corporis, ſub forma tamen & ſpecie aliena propter fidei exercitium; & alias rationes diuerſas. Quem ergo docet ſcriptura cælos penetraſſe; docet eadem ipſum in Euchariſtia eſſe perſonaliter & realiter in propria ſubſtantia; Quod autem ad ſecundum ſpectat, certum eſt; vnum eſſe ſummum & æternum pontificem CHRISTVM IESVM, qui penetrauit cælos: ſed etiam certum eſt; eum iam in propria perſona non miniſtrare in Eccleſia hac militante prædicando, ſacra miniſtrando, & peccata in perſona viſibili remittendo aut retinendo. Hinc enim in perſona viſibili diſceſſit: hoc autem priuſquam fieret, nolens ſuos orphanos relinquere, & abſque rerum ſacrarum mini-

miniſtris dimittere, quoſdam inſtituit Sacerdotes, Apoſtolos videlicet in ſacræ communionis tempore, quibus etiam poſteà dedit peccata dimittendi, & vbique prædicandi, & ſacra quælibet miniſtrādi poteſtatem tantam, vt qui eos non recipit, ipſummet eieciſſe & contempſiſſe iudicetur. Illud enim ipſe affirmat cum ait: Qui vos audit, me audit: qui vos ſpernit, me ſpernit, &c. Aſcendens ergo in altum Chriſtus, dona dedit hominibus, cùm alios poſuit Apoſtolos, alios Euangeliſtas, alios Doctores & Paſtores, ad cōſummationem corporis Eccleſiæ, ad quam etiam Spiritū ſanctum miſit, qui & paſtores doceret, & populum in fide & vera doctrina conſeruaret.

Etſi igitur Chriſtus eſt Pontifex in æternum, & Eccleſiam ſemper dirigit, cum ea manſurus vſq; ad conſummationē ſeculi, tamen iam eſt nobis inuiſibilis. Quare oportuit illū hinc diſceſſurum, Eccleſiæ ſuæ tradere quoſdam viſibiles miniſtros, qui hominibus corporatis per res corporatas (quæ ſunt Sacramenta ab eodem in ſignis & rebus viſibilibus inſtituta) res inuiſibiles conferrent. Tales autem ſunt Sacerdotes, Epiſcopi, & reliqui Eccleſiæ Prælati, qui non vſurpant arroganter CHRISTI officium, ſed ex eius inſtitutione ſunt ipſius in Eccleſia militante vicarij & miniſtri, quibus vt ipſi CHRISTO, cuius perſonam gerunt & officium exercent, obediendum eſt. Sic enim à Chriſto inſtitutum eſt, qui vult in ipſis agnoſci & audiri.

Quòd eſt de tertio: Etſi nos habemus acceſſum cum fiducia ad thronum gratiæ DEI per Chri-

Chriſtum, non tamen ſequitur, quin nos mutuò apud DEVM per ipſum CHRISTVM iuuare poſſimus, immò vt ipſi Chriſto, qui ſemper viuit ad interpellandum pro nobis, conformes efficiamur, debemus orare pro nobis mutuò, & tantò magis quantò CHRISTO ipſi ſumus coniunctiores, & magis ſimiles. Quare eſt conſonum rectæ rationi & ſcripturæ ſacræ, ſanctos qui ſunt in cælo beati, longè ardentiùs & frequentiùs Deum prò nobis orare: eis qui adhuc mortales & imperfecti hic viuunt pro ſe ſoliciti. Hac ratione impulſus Beatus Hieronymus, Vigilantium reprehendebat, quòd (vt etiam faciunt aliqui noſtri temporis nimium ſcripturarum ſacrarum ignari) fateretur Chriſtianos hic viuentes, pro alijs orare: ſed non eos qui gloria cæleſti excepti eſſent. Quaſi verò cælum ſit quædam obliuionis terra, & CHRISTO capiti illorum pro nobis interpellanti, non ſe iungant fratres noſtri miſerias, quas patimur experti. Orant ergo pro nobis miſeris mortalibus ſancti in cælis glorioſi, qui ſequuntur agnum quocunque ierit, ipſique ſunt conformes in cælis pro nobis intercedendo, vt eundem ſunt ſequuti in terris patiendo. Hoc autem non ideò fit, quia CHRISTI pro nobis interceſſio & interpellatio ſit inſufficiens, ſed quia oportet fideles & electos Dei conformari ſuo capiti CHRISTO, & per charitatem quæ nunquam in ipſis excidit, ſed perfecta manet, noſtram præſentis ſeculi miſeriam iuuare, quòd aliter quàm orationibus non faciunt. Habemus igitur per Chriſtum in quem credimus in-

troitum

troitum ad Dei thronum, ita vt in nomine ipſius petentes, exaudiamur à Deo: ſed nihilominus quia in nobis requiritur magna diſpoſitio, vt quippiam à Deo obtineamus, non parùm nos iuuant ſanctorum in cœlo beatorum pro nobis factæ orationes, quæ etiam proſunt & faciunt, vt ipſa Chriſti interpellatio nobis applicetur & proſit. Nam ad mediatorem Chriſtum, alijs mediatoribus opus habent homines peccatores, qui ſanctorum beatorum meritis & precibus multùm iuuantur, vt peccatorum veniam conſequantur, vt etiam iuſti ad ampliorem gratiam habendam. Mira ſanè res eſt ſanctorum communio, in qua per charitatis vinculum verè coniunctis, omnia ſunt communia, vt ſcribitur Pſal. 118. Sunt igitur à nobis orandi ſancti, non vt eos excitemus, vt nobis benè velint, ſicut nec etiam Deus ipſe hoc fine rogari debet, ſed vt ita diſponamur ad recipiendum orationum ipſorum effectum. Semper enim neceſſaria eſt in nobis diſpoſitio, vt gratiam Dei recipiamus. Qui etſi ſolus eſt vniuerſæ gratiæ author: non ſemper tamen eſt illius immediatus exhibitor, DEVS enim per ſe autoritate propria tanquã vnicus gratiæ creator gratiam & gloriam ſolus dat, illam efficiendo, non tamen ſemper ſolus immeditatè: immò pluribus interuenientibus (teſte ſcriptura) medijs gratiam dat, videlicet fide, ſpe, charitate, ſacramentorum participatione, Eccleſiæ cooperatione, iniuriarum remiſſione. & eleemoſynarum largitione, & omnium ſanctorum interceſſione. Scimus igitur Deum eſſe omnipotentem & miſeri-

ſericordem: quare illum primò, principaliter & finaliter ſemper oramus, cum ab eo ſit omne bonum: nec minus tamen per humilitatem & ipſius reuerentiam ſanctorum orationes interponimus. Sic autem ſequimur rectum ſacræ ſcripturæ filum.

Hebræorum 6. cap. ſcribitur ita: Impoſsibile eſt eos qui ſemel ſunt illuminati, guſtauerunt etiam donum cæleſte, & participes facti ſunt Spiritus ſancti: guſtauerunt nihilominus bonum DEI verbum, virtutéſque venturi ſeculi, & prolapſi ſunt, rurſus renouari ad pœnitentiam, rurſum crucifigentes ſibimetipſis filium DEI, & oſtẽtui habentes.) Quo loco germani ipſius intellectus exortes abutuntur, qui ex eo colligunt, eos qui poſt acceptum baptiſma peccant, nullum habere remiſſionis remedium. Nam hoc loco non negat Apoſtolus, eſſe remiſsionem peccatorum poſt baptiſma admiſſorum, ſed eos perſtringit, qui volebant baptiſmum iterari, vt haberetur remiſſio peccatorum ſequentium baptiſmum, vt præcedentium in prima iuſtificatione eſt habita. Obiter autem hic notandum eſt, velle beatum Apoſtolum pœnam eſſe ferendam ei, qui poſt baptiſmum peccârit. Nam etſi omnis peccatorum remiſsio ad Dei gratiam & CHRISTI meritum referri debet, aliter tamen atque aliter id fit in peccatis præcedentibus baptiſmum, & in ijs quæ eũdem ſubſequuntur. In baptiſmo enim paſſio Chriſti pleniſſimè applicatur, & ſic peccata omnia totaliter remittuntur, & quo ad culpam & quo ad pœnam: poſt baptiſmum autem

pœna eſt exoluenda, vt conformes Chriſto pa-tienti effecti, eius meriti participes pro diſpoſi-tione efficiamur. Eſt locus huic ſimilis He-bræor.10.cap. vbi ita ſcribitur, Voluntariè pec-cantibus nobis poſt acceptam veritatis notitiam, iam non relinquitur pro peccatis hoſtia, ſed ter-ribilis iudicij expectatio,& ignis æmulatio, quæ eſt conſumptura aduerſarios,& cæ.de hac re ple-niùs tractatur,in ijs quæ de Indulgentijs ſcribi-mus.

Hebræorum 7. c.ſcribitur ad hunc modum:Iu rauit Dominus & non pœnitebit eum,tu es ſacer dos in æternum ſecundũ ordinē Melchiſedech, In tantum melioris teſtamenti ſponſor factus eſt Ieſus.Et alij quidem plures facti ſunt ſacerdotes ſecumdum legem,idcirco quòd morte prohibe-rentur permanere: hic aũt eo quod maneat in æ-ternũ ſempiternũ habet ſacerdotiũ. Vnde & ſal-uare in perpetuũ poteſt accedentes per ſemetip-ſum ad Deũ,ſemper viuēs ad interpellandũ pro nobis.) Quo loco nō intellecto abutuntur,q̃ ex eo effici volũt,neminē prorſus tēpore Euangelij debere dici Sacerdotē præter Chriſtũ, qui æter-nus eſt,& eius ſacerdotium æternũ.Nam non lo-quitur hoc locò Apoſtolus de Sacerdotibus mi-niſtris & vicarijs ſummis, ſed de ipſo ſummo ſa-cerdote & pontifice,qui ſolus eſt Chriſtus Ieſus tēpore legis Euangelicæ,quia nō moritur ſed ma net in æternũ ſemper viuens ad interpellandũ in cælo pro Eccleſia ſponſa. Quod autem manet in æternum ſummus pōtifex & ſacerdos Chriſtus, nō impedit,quin ſint aliqui alij ſacerdotes ipſius

vicæ

Vicarij in Eccleſia militante & miniſtri Sacrificij illius ſummi & æterni quod ipſe ſemel obtulit, obtenta per illud peccatorum mũdi remiſſione. Hos enim ipſe inſtituit, cùm ipſis dedit poteſtatem & fecit præceptum offerendi & recolendi in Eccleſia cum gratiarum actione Sacrificium illud æternum, quod ipſe ſemel fecit cum proprij ſanguinis in cruce effuſione. De eiuſmodi miniſtris,& nõ ſummis Sacerdotibus ſæpiùs loquitur Apoſtolus in epiſtolis ad Timotheum & ad Titum:in quibus aduerte,pro eodem ſumi vocabula Presbyter & Sacerdos,quia videlicet ad Eccleſiæ regimen elegebantur, qui erant ſenes & prouectioris ætatis. Sunt igitur in lege Euangelica Sacerdotes miniſtri veri & ſolius ſummi Sacerdotis Chriſti, cuius Sacerdotium & etiam Sacrificium eſt æternum. Horum autem eſt non aliud Sacrificium offerre quàm illud quod eſt Chriſti: Sed illud idem ipſum recolere cum gratiarum actione,& deinde electis communicare, vt Chriſtus inſtituit & præcepit.De hac re ſatis fusè diſputauimus in his q̃ ſcripſimus contra pernicioſum libellum cuiuſdam ignari & impij Pſeudoprophetæ dicti deſpina.

Ibidem ſcribitur ad hunc modũ: Talis decebat vt eſſet nobis põtifex,ſanctus,innocẽs, impollutus,ſegregatus à peccatoribꝰ & excelſior cælis factus. Qui nõ habet neceſſitatẽ quotidie(quemad modũ Sacerdotes) prius pro ſuis delictis hoſtias offerre,deinde pro populi:hoc eñ fecit ſemel ſe offerendo. Lex eñ homines conſtituit Sacerdotes infirmitatem habentes, ſermo aũt iuriſiurãdi

qui poſt legem eſt, filium in æternum perfectū.) Quo loco perniciosè ſimul & ignoranter nimium abutuntur, qui ex eo colligunt, nullos à CHRISTO poſſe dici & eſſe Sacerdotes in lege Euangelica, cum videlicet nulli inueniantur, quibus prædictæ qualitates & conditiones inſint. Nam hæ omnes conditiones ſunt propriæ ſummo & æterno Sacerdoti, qui eſt ſolus Chriſtus: nec eſſe poſſunt vllo pacto Sacerdotum ipſius vicariorum in adminiſtrandis rebus ſacris in Eccleſia militante, & miniſtrorum Sacrificij legis Euangelicæ vnici, ſemel per ſummum eiuſdem Sacerdotem Chriſtum facti ad conſummandum in æternum ſanctificatos, quod tamen etiam neceſſariò eſt recolendum, & cum gratiarum actione, cum humilitate & deuotione ſiue charitate ſumma frequentandum, vt illud ipſum fidelibus in Eccleſia Catholica applicetur & communicetur. Ad hoc autem tam excellens miniſterium non paſſim quilibet ſunt recipiendi & idonei, ſicut nec etiam ad alia diuina & ſacra miniſtranda. Quare Chriſtus quoſdam ſpecialiter hoc honore & vocatione miniſterij dignatus eſt, quos electos & manuum impoſitione inauguratos in ſua Eccleſia Sacerdotes & rerum ſacrarum miniſtros eſſe voluit, vt ſpe ſancta ſcriptura teſtatur.

Heb. 8. cap. ſcribitur ad hunc modum: Hoc eſt teſtamentum quod diſponam domui Iſraël poſt dies illos dicit Dominus. Dabo leges meas in mentes eorum, & in corde eorum ſuperſcribam eas, & ero eis in Deum, & ipſi erunt mihi in populum. Et non docebit vnuſquiſque proximum

ſuum,& vnuſquiſque fratrem ſuum dicens: Cognoſce Dominum, quoniam omnes ſcient me à minore vſque ad maiorem.) Quem locum ſanè pulchrum & difficilem quia non intelligunt huius tempeſtatis gnoriſtæ, illo vſque adeo abutuntur, vt dicant non eſſe opus in lege Euangelica ſcriptura,prædicationéque, ſed tantum audiendum eſſe id quod Dominus Deus in nobis loquitur. Quæ ſanè eſt ad omnem planè impietatem via,& ad vniuerſam iniquitatem aperta feneſtra: Sic enim callidi ſpirituales impendio ſanè ſubtiliores,qui in lingua ſpiritum gerunt, & in corde carnem amplexantur, facilè genio indulgerent omni ſublata lege & doctrina,vitæ,religioniſque forma in ſuis adinuentionibus ambulando, libertiniſmum atque etiamnum atheiſmum ſequerentur & promouerent. Non igitur externa documenta & præcepta damnat Apoſtolus, ſed ſicut cum ſcripſit iuſto non eſſe legem poſitam, ita hoc loco vult docere viros chriſtianos Dei amore & non timore pœnæ ad inſtar hypocritarum quos odit Deus, pietatem veram ſequi & profiteri. Illi enim intus in corde magiſtrum habent Spiritum ſanctum quo aguntur,& quo facta carnis morificant, ad Deum ipſum cordis inſpectorem magis quàm ad homines in omnibus quæ agunt aſpicientes. Verè ergò edoctus eſt, qui habet ſpiritũ ſanctum in ſe manentem, à quo verè edocetur, & ad benè agendum impellitur. Talis ſiquidem eſt arbor quam plantauit pater cœleſtis,quæ nõ eradicabitur, ſed dabit fructum in tempore ſuo.

Hebræorum 9.cap.ita ſcribitur: Omnia penè in ſanguine mundantur ſecundum legem, & ſine ſanguinis effuſione non fit remiſſio.) Quo loco ignoranter abutuntur, qui ex eo effici volunt, Miſſam non eſſe Sacrificium pro peccatis propiciatorium,quia videlicet ait Apoſtolus ſine ſanguinis effuſione non fieri peccatorum remiſſionem: Quare concludunt,aut Miſſam non eſſe Sacrificiũ propiciatorium,aut oportere in ea iterũ fundi ſanguinem Chriſti,& eundem denuò interfici. Falluntur autem, nec attendunt Paulum hoc dixiſſe fieri ſecundum legem: hæc enim ſunt ipſamet eius verba: Omnia penè in ſanguine ſecundum legem mundantur: & ſine ſanguinis effuſione non fit remiſſio. Vides ergo eum dixiſſe ſecundum legem. Quare autem? Vt ſanè indicaret,non opus eſſe ſanguinem Chriſti toties fundi, quoties per illum remiſſio & expiatio peccatorum haberetur: ſicut fiebat in lege, in qua præterita Sacrificia nullius erant valoris:quia videlicet lõgè eſt melior hoſtia Chriſti,quàm erant illæ,quæ offerebantur in lege veteri, quas oportebat repeti propter ſuam imbecillitatem, aut etiam inutilitatem, & ad ſæpius mundandum impotentiam. Hunc autem eſſe germanum Pauli ſenſum, indicant ipſius verba: neceſſe eſt exemplaria quidem cæleſtiũ,his (ſcilicet pecorum hoſtijs)mundari: ipſa autem cæleſtia melioribus hoſtijs quàm iſtis: nõ enim in manufacta ſancta Ieſus intrauit exemplaria verorum, ſed in ipſum cælum) vide quid per cælum intelligat, nec mouearis nouis & portentoſis aliquorum ad hunc locum expoſitio-

ſitionibus (vt appareat nunc vultui Dei pro nobis, neque vt ſæpe offerat ſemetipſum, quemadmodum pontifex intrat in ſancta per ſingulos annos in ſanguine alieno. Alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi. Nunc autem ſemel in conſummatione ſeculorum ad deſtitutionem peccati per hoſtiam ſuam apparuit. Et quemadmodum ſtatutum eſt hominibus ſemel mori, poſt hoc autem iudicium: ſic & Chriſtus ſemel oblatus eſt ad multorum exhaurienda peccata. Videant igitur & conſiderent quicunque Apoſtolum ſanè in re tanta intelligere cupiunt, cum toties vſum eſſe hac dictione ſemel, cum loquitur de Sacrificio Chriſti, & eius ſanguinis per mortem effuſione, vt illud efferat ſupra legis veteris Sacrificia, quæ oportebat repeti propter ipſorum imbecillitatem, & ita non fiebat vlla peccati remiſſio ſine ſanguinis noua effuſione. At longè aliter fit in lege noua, in qua habetur ſemper peccatorum remiſſio per ſanguinem Chriſti, non ſæpiùs nec recens & denuò, ſed ſemel tantùm effuſum. Ea ſiquidem vna & ſemel tantùm facta effuſio, tantæ fuit & eſt efficaciæ, vt per eam Chriſtus ſanctificârit in æternum ſanctificatos. Hanc igitur repeti ad expiationem peccatorum neceſſe non eſt, ſed tantùm applicari. Talis autem applicatio ex inſtitutione CHRISTI, fit per eius memoriam & recordationem, cum gratiarum actione humili & deuota, quæ fit in Miſſa, quæ vulgò & iurè dicitur Euangelicum Sacrificium, quia videlicet in ea actione realiter Sacrificium Chriſti, quod æternum eſt & ſecundum ritum

ſacrificij Melchiſedici, Chriſtus ipſe offertur, & re vera etſi ſub aliena forma manducatur & communicatur fidelibus, vt per paſſionis eius meritum, illorum expientur peccata, & gratiæ fiant participes. Quare non eſt dubium, Miſſam eſſe ſacrificium propiciatorium & Euchariſticum. Hoc eſt namque iuge ſacrificium, de quo locuti ſunt Daniel & Malachias: quod vbi ceſſauerit, deſinet chriſtianiſmus.

Hebræorum 10. cap. ſcribitur ad hunc modũ: Hoſtias & oblationes & holocauſtomata pro peccato noluiſti, nec placita ſunt tibi.) Quo loco perperã & intellecto, & maliciosè detorto, ab utũtur q ex eo colligunt, Sacrificiũ Euangelicũ, Miſſam ſacroſanctã damnari, & tanquã nõ præceptam, aut Deo minus acceptam, reijci. Nam primùm ex ipſa litera eſt manifeſtiſsimũ, hîc ſermonem eſſe inſtitutũ non de Miſſa (quam Chriſtus inſtituit & præcepit loco omnium Sacrificiorum in ſua Eccleſia fieri, vt teſtantur Euangeliſtæ (ſed de Sacrificijs pecorum, quæ fiebant in lege Moſaica, & ad iuſtificandum & mundandum erant inutilia. Hanc noſtram & Catholicã totius Eccleſiæ expoſitionem confirmant Apoſtoli, tam quæ præcedunt, quàm quæ ſequuntur hunc locum, verba. Sic enim in præcedentibus locutus eſt Apoſtolus: Vmbram habens lex futurorum bonorum, non ipſam imaginem rerum per ſingulos annos eiſdem ipſis hoſtijs quas offerunt indeſinenter, nunquam poteſt accedentes perfectos facere, alioquin ceſſaſſent offerri. Ideo quòd nullam haberent vltra conſcientiam pecca

peccati, cultores ſemel mũdati: Sed in ipſis commemoratio peccatorũ per ſingulos annos fit Impoſſibile eſt enim ſanguine taurorum & hircorum (nota quænam ſacrificia intelligat) auferri peccata, ideo ingrediens mũdum dicit: hoſtiã & oblationem noluiſti: corpus autẽ aptâſti mihi. Legis igitur inutilia ſacrificia damnat & reprehendit Apoſtolus, non autem Miſſam ſacrificium Euaugelicum, cuius inſtitutionem & confirmationem docet ſequentibus verbis, hoc pacto: Superius dicens, quia hoſtias & oblationes, & holocauſtomata, & pro peccato noluiſti, nec placita ſunt tibi, quæ ſecundum legem offeruntur, tũc dixi: Ecce venio, vt faciam DEVS voluntatem tuam, aufert primum, vt ſequens ſtatuat: In qua voluntate ſanctificati ſumus per oblationem corporis Ieſu Chriſti ſemel. An non igitur hinc dilucidum eſt, non velle Apoſtolum in lege Euangelica nullum celebrari etiam miniſteriale Sactificium, ſed Moſaica ſacrificia exoleta & reiecta eſſe, & in eorum locum ſucceſſiſſe, per ipſa inutilia figuratũ, verum, æternũ & efficax Chriſti ſacrificium, quod ſemper celebrari & recoli debet: Mutata igitur eſt lex, non reiecta & nulla facta: Ita ſanè de Sacerdotio & de Sacrificio legi ſemper coniunctis iudicare debemus. Hæc enim non ſunt prorſus abolita, ſed in meliora trãſmutata: quia videlicet Sacrificium vt etiam Sacerdotium lex Euangelica, æternum habet in Chriſto qui eſt verus, ſummus & æternus Pontifex, ſacerdos, vt etiam infiniti meriti & æternum ſacrificium, cuius qui vulgò dicuntur Sacerdo-

tes ſunt miniſtri, ex ipſius inſtitutione, vt videlicet per eos in Eccleſia ad perpetuã mortis ipſius recordationem & annunciationem recolatur, & electis ipſius meritum applicetur. Hoc eſt enim ſequens ſacrificium, quod ſtatutum eſſe præcedentibus eiectis affirmat Apoſtolus, de quo etiam 13. cap. ait, quòd habemus altare de quo edere nõ habent, qui tabernaculo deſeruiunt. De hoc etiã loquitur 1. ad Corinth. decimo capite, cum triplex conſtituit ſacrificium, ſcilicet Chriſtianorum, Iudæorum, & Idololatrarum. Scopus igitur Apoſtoli, eſt tota hac Epiſtola docere excellentiã ſacerdotij & ſacrificij legis Euangelicæ, ſupra ſacerdotium & ſacrificium legis Moſaicæ: vt videlicet intelligamus quòd tranſlata lege, tranſlata ſunt ſacrificium & ſacerdotium. Hæc enim tria ſcilicet lex, ſacerdotium, & ſacrificium, ſunt ſemper coniuncta. Illa autem excellentia in hoc maximè cognoſcitur, quod ex Euangelica ad perfectũ homines adducit, quòd non poterat facere lex Moſaica quæ per carnẽ infirmabatur: quòd ipſa habet ſacerdotium æternũ, ſicut etiam ſacrificiũ meriti infiniti, & quòd ſemper peccata expiare, & Deum peccatoribus verè pœnitentibus & credẽtibus placatum reddere poteſt, hoc proponit & prædicat noſter Apoſtolus his verbis: omnis quidem ſacerdos præſtò eſt quotidie miniſtrans & eaſdem ſæpe offerẽs hoſtias, quæ nunquã poſſunt auferre peccata: Chriſtus autem vnam pro peccatis offerens hoſtiam, in ſempiternum ſedet in dextera Dei. De cætero expectans donec ponantur inimici eius ſcabellum pedum eius. Vna enim

oblatio-

oblatione conſummauit in æternum ſanctificatos. Quia igitur per Chriſti hoſtiam Deus eſt placatus, & ipſe eſt propiciatio pro peccatis noſtris, agnus videlicet qui tollit peccata mundi: Idcirco ad eum ſemper confugere debemus, cùm nos peccatorum pondera premunt ſicut Iſraëlitæ à ſerpentibus læſi, ad eius figuram, ſerpentem in crucem erectum, vt ſanarentur, aſpiciebant.] Hoc eſt, hoc eſt inquam (quod vtinam omnes intelligerent & apprehenderent) quod in Miſſa facimus. In ea enim ad Chriſtum vnicum Dei & hominum mediatorem & redemptorem noſtrum confugimus, vt meriti paſſionis & ſanguinis ipſius, ſemel tantum factæ effuſionis, participes facti à peccatis mundemur, & DEO reconciliemur. Scimus qui Chriſtiani ſumus, Chriſtum pro nobis mortuum, factum eſſe redemptionem, ſapientiam, iuſtitiam & iuſtificationem electis & fidelibus ſuis: quare ipſi coniungi omni ratione & via quærimus. Quia autem idem ipſe modum talis coniunctionis inſtituit, manducationē proprij ſui corporis pro nobis crucifixi in memoriā cum gratiarum actione effuſionis ſanguinis ſui: Idcirco Eccleſia quæ eſt columna & firmamentum veritatis, vt eſt ab ipſo edocta, recolit ipſius ſacrificium perpetuum, gratias Deo & ipſi Chriſto omni cum humilitate, charitate & deuotione agendo, vt hoc pacto ex eiuſdem inſtitutione ipſius paſſionis meritum nobis applicetur. Scimus enim illum dixiſſe & præcepiſſe, vt hoc in eius memoriam faceremus, id eſt, ipſius paſſionem cū gratiarum actione recoleremus: quod fit in Miſ-

ſa,in qua corpus Chriſti per ſacerdotem verbo Dei conſecratur, Deo offertur & ſacrificatur in recordationem paſſionis ipſius cum gratiarum actione,pro eadem: & communicatur fidelibus. Hæc enim ſunt tria quæ Miſſæ ſubſtantiam complectuntur, & ex ipſa ſcriptura ſacra confirmationem recipiunt. Non igitur ſacerdotes Miſſam celebrantes Chriſto derogant, non eundem denuò interficiunt, nec aliud contra aut vltra verbum Dei faciunt,ſed ſcripturam diuinitùs inſpiratam ſecuti, Chriſti ſacrificium æternum & infinitum cum gratiarum actione recolunt:vt per eorum miniſterium, illius meritum & efficacia populo applicetur, ſecundum Chriſti ſolius veri & ſummi ſacerdotis inſtitutionem & præceptum. Vide quæ ſcripſimus contra deſpina:atque etiam tractatum de ſacrificio Euangelico.

Hebræorum 13.cap.ita ſcribitur: Honorabile connubiũ in omnibus, & thorus immaculatus.) Quo loco ignoranter abutuntur,qui ex eo colligunt omnibus planè,cuiuſcunque ſint conditionis & ſtatus,liberum eſſe licere matrimonium cõtrahere: quare monachos & ſanctimoniales ad coniugium adigunt. Nam paſſim docet ſcriptura vota Deo facta, eſſe neceſſariò reddenda niſi condemnari velimus. Si enim omnibus ex æquo liceret matrimonium contrahere,non dixiſſet Apoſtolus viduas,quæ ſe Deo conſecrârunt, & poſteà volunt nubere,damnationem ſibi acquirere, & primam fidẽ irritã facere. Hoc igitur loco Apoſtolus,nec præcipit, nec etiam conſulit omnibus matrimoniũ,qui priùs Conrinthijs ſcribẽs prætulit

tulit apertiſſimè perpetuam caſtitatem & virginitatem matrimonio,ſed docet quanta cum cautione & puritate oportet eos qui ſunt matrimonio coniuncti viuere. Requirit ſiquidem ſuam quoque caſtitatem & temperantiam,ab omni diſſolutione & effreni libidine chriſtianorum matrimonium iuſtum & legitimum. Hunc autem eſſe germanũ apoſtoli ſenſum docent ipſius quæ ſequuntur ad hunc modũ verba, ſcilicet:& thorus immaculatus.Nam certum eſt Apoſtolũ noluiſſe dicere atque affirmare in omnibus coniugatis,thorum eſſe immaculatum. Item hæc quæ ita conſequuntur. Fornicatores enim & adulteros iudicabit Deus.Vetat igitur perſonam matrimonio alligatam,cuipiam alij quàm coniugi ſeſe communicare carnaliter,ſi non velit à Deo condẽnari.Præuidebat enim Apoſtolus quã impura in multis futura erant matrimonia, in quibus plerumq; vigent adulteria,aut etiam prætexuntur & commituntur effrenes luxus,libidines, fornicationes & flagitioſa meretricia.Si quis autẽ putet hanc expoſitionem nouam eſſe,illum rogatũ velim vt attentiùs & diligentiùs Apoſtoli ſtilum & ſcopum in hoc capite conſideret & attendat. Sic enim,puto, ſuum calculum nobis addet:præſcribit igitur hoc loco Apoſtolus regulam honeſtatis & caſtitatis,ijs qui matrimonio iũcti ſunt, nõ autem omnibus matrimonium præcipit.

Ex Epiſtola Beati Iacobi.

IAcobi 1.cap.ſcribitur ad hunc modum: Omne datum optimũ,& omne donũ perfectũ deſurſum eſt,deſcẽdens à patre luminũ.Itẽ:Si quis ve-

ſtrũ

ſtrum indiget ſapientia, poſtulet à Deo, qui dat omnibus affluenter & nō improperat,&c.) Quibus locis ignoranter abutuntur,qui ex illis colligunt ſolum Deum eſſe rogādum & nullo modo Sanctos: Nā etſi Deus ſolus eſt fons perennis à quo fluunt omnia bona, tamen ſunt ordinata ab eodē media,per quæ nobis ſua bona & dona largitur: cuiuſmodi ſunt præces ſanctorum & electorum tam hîc mortalium, quàm in cælo perpetuò viuentium. Illos aūt cum oramus,nihil Deo omniū bonorum largitori detrahimus,quia non ipſos rogamus eo fine vt nobis ea concedāt & largiātur quæ petimus, ſed vt à Deo,apud quē plurimùm poſſunt,ea nobis impetrent. Sic legimus Deum regē Amalech miſiſſe ad Abrahamū, ꝓmittens ipſi veniā per preces & orationes ipſius Abrahæ. Gen.20.c. Sic Iob.42. Deus remiſit amicos Iob illū rogaturos, vt pro ipſis intercederet. Si autē hoc poſſunt præſtare adhuc mortales & pro ſe ſolliciti: nihil poterunt in cælo glorioſi? Nemo ſanæ mentis ꝓfectò hoc dicet. An nō etiā noſtras orationes intelligent, qui rerū omnium ſpeculū, diuinam, æternam maieſtatem ſemper intuentur? Sunt ergo ij nobis rogandi qui prò nobis orant in cælis ſancti: nō quidem quia nos magis quàm Deus ament, aut etiam excitētur vt nobis benè velint,quia ſunt perfecti in charitatē, ſed vt hoc pacto ſequamur Dei ordinationē, & diſponamur ad recipienda ipſius dona: Dicamus ergo cum Dauide: Leuaui oculos meos ad montes vnde venjet auxilium mihi: Auxilium autem meum à Domino qui fecit cælum & terram.

Ibidem

Ibidem ſcribitur ad hunc modum: Religio mũ-
da & immaculata apud Deũ & patrem, hæc eſt, vi
ſitare viduas & pupillos in tribulatione eorũ: (&
immaculatum ſe cuſtodire ab hoc ſeculo.) Quem
locum cõtortè deflectunt & miſerè deprauãt, qui
ex ipſo effici volũt, religiones & profeſſiones mo
naſticas eſſe impias & ſacræ ſcripturæ contrarias.
Nam etſi relgioſi non ſemper viſitant viduas &
pupillos in neceſſitatibus corporalibus, per re-
media temporalia, viſitant nihilominus & adiu-
uant maximè in ſpiritualibus, per extraordina-
ria & diuina media, pro ipſis orando DEVM, à
quo eſt omne bonum, & ſine quo neque qui ri-
gat, neq; qui plantat eſt aliquid. Sic Moyſe oran-
te vincebat Ioſue. Sic Elias & Eliſæus ſæpius tàm
in temporalibus quàm in ſpiritualibus, populum
iuuerunt, vt etiam faciunt ſancti, qui cum DEO
regnant in cælo glorioſi, vt conſtat Tobiæ 12. de
angelis, & 2. Machab. 15. de Onia & Ieremia.
Magna enim profectò res eſt, & à nimium pau-
cis diligentiùs euoluta Sãctorum communio, in
qua per charitatem (cuius vinculũ nõ frãgitur lo-
corũ diſtinctione) omnia ſunt inter ſanctos com
munia, vnoquoque quòd habet Fratri & proxi-
mo, eiuſdem ſecum corporis Chriſti membro,
communicante & poteſtatẽ largiente, ſequendo
charitatis, quæ non quærit quæ ſua ſunt ſed quæ
alterius, regulam. Viſitant ergo, & in neceſſitati-
bus afflictos plurimum iuuant religioſi: ſed ſuo
& longè perfectiori modo.

Iac. 3. c. ita ſcribitur. Nolite plures magiſtri fie-
ri Fratres mei, ſcientes quoniam maius iudicium

ſumi-

ſumitis. In multis enim offendimus oẽs.) Quo lo co non intellecto abutuntur, qui ex eo colligunt non oportere eſſe multos doctores & ſacrarũ ſcri pturarũ expoſitores, ſiue legendo ſiue prædican do, ſiue etiam ſcribendo id præſtent: vt etiam illi qui omnino eam vocationem & profeſſioné ſan ctam damnant. Nam Apoſtolus Iacobus non reprehendit doctorum ſtatum, aut etiam multitudinẽ copioſam, ſed docet quàm ſit periculoſum & difficile doctoré eſſe in Eccleſia. Debet nàmq; qui ſuſcipit in Eccleſia Dei munus docendi, magna & exquiſita rerum cognitione præditus eſſe, debet rerum experientia valere, & diſcretione ſumma donatus eſſe, vt etiam vitæ puritate nitere & coram ijs quos docet ſplendere. Hanc doctoris Eccleſiaſtici difficilem curam docuit Chriſtus ſuo facto & exemplo, qui ante annum ſuæ ætatis triceſimum, prædicandi munus non exercuit: qui etiã Matth. 5. cap. tradit oportere prædicatorum & doctorum opera bona lucere corã hominibus. Hoc pacto enim verbum Dei cum reuerentia & deuotione excipitur, & cum humilitate, atq; obſeruatione retinetur. Debet igitur magiſter, paſtor ſiue doctor, eruditus eſſe, debet doctrinam populo ſanam & bonam proponere, & eandem vitæ ſanctitate confirmare & veluti condire. Væ enim eſt doctori & magiſtro non do centi, aut malè docenti, aut etiam vita impura apud vulgus, ſanam doctrinam negligi, infamari & blaſphemari facienti. Damnat igitur Apoſtolus ambitioſorum & indiſcretorum magiſtrorum affectum, non autem magiſterium, doctorum

rum

rum verò ſummum eſſe periculum docet. Nam ſiue agat ſiue deſideat doctor, ſemper eſt in periculo.

Iac.5.cap.ſcribitur ad hunc modum: Ante omnia Fratres mei, nolite iurare, neque per cælum neque per terram, neq; per aliud quodcunq; iuramẽtum:) Quo loco abutuntur, qui ex eo colligunt nulla ratione licitũ eſſe Chriſtianis iurare. Nam hoc nõ intẽdit docere Apoſtolus, neq; etiã Chriſtus, vt in c.5.Matth. diximus, ſed potiùs perditã & vulgo receptam iurandi tàm per Deum, quàm per creaturas conſuetudinem, perſtringit & damnat. Ex ea enim multa naſcuntur incommoda, vt puta periurium, blaſphemia, Dei æterni contemptus & irreuerentia, atque multa alia reprehenſione imprimis digna. Iurare ergo licitum eſt Chriſtianis, modo ſeruent iurandi legitimas conditiones. Iurandi autem aſſuefactio, quæ multa affert incommoda, ſummoperè fugienda eſt.

Ex priori Epiſtola Beati Petri.

PRioris Epiſtolæ Beati Petri ſecundo cap. ſcribitur ad hunc modum: Vos eſtis genus electũ regale ſacerdotium, gens ſancta, populus acquiſitionis, &c.) Quo loco prauè detorto & malè intellecto ignorãter abutũtur, qui ex eo colligunt omnes chriſtianos ſacerdotes ita eſſe, vt vnus nõ habeat maiorem poteſtatem & auctoritatem, tàm in verbo quàm in ſacramento, quàm alius, à qua etiam verbi Dei & ſacramentorum poteſtate, nec mulieres ipſas repellandas eſſe volunt. Falluntur autem. Nam hoc loco non eſt inſtituta diſputa-

tio de Sacerdotio aut regno miniſteriali, quòd ad totam electorum cõmunitatem refertur, ſed de perſonali, quo quiſque debet imperare ſuis concupiſcentijs deordinatis, id eſt, rectæ rationi repugnantibus, easq; ſacrificare domino DEO, ſecundum quod à Dauide ſcriptum eſt his verbis: Beatus qui tenebit & allidet paruulos ſuos ad Petram. Non omnes igitur paſſim & ſine diſcrimine Chriſtiani, Reges & Sacerdotes ſunt, quòd ad Rempublicam & communem hominũ conſociationem ſpectat, ſed quòd ad ſe attinet, vt videlicet offerant Deo ſua corpora hoſtiam viuẽtem, & rationabile obſequium, vt docet Paulus Rom. 12. Quòd enim ad publicum, tàm verbi Dei quàm Sacramentorum miniſterium ſpectat, vocatio expectanda eſt: & inſtitutio neceſſariò per electionem & manuum impoſitionem habenda eſt, vt Hebræor. 5. c. & ad Timoth. docet Apoſtolũs Paulus. Quòd autem hic locus de ſacrificio concupiſcentiarum, & deprauatorum animi motuum intelligi debeat, docẽt quæ præcedunt hæc verba: deponentes igitur omnem malitiam, & omnem dolum & ſimulationes & inuidias, & omnes detractiones, ſicut modo geniti infantes rationabiles, & ſine dolo lac concupiſcite, vt in eo creſcatis in ſalutem, ſi tamen guſtatis, quoniam dulcis eſt Dominus: ad quem accedentes lapidem viuum ab hominibus quidem reprobatum, à Deo autem electum, & honorificatum: & ipſi tanquam lapides viui ſuperædificamini domus ſpiritualis in Sacerdotium ſanctum, offerentes ſpirituales hoſtias, accepta-

ceptabiles DEO per Ieſum Chriſtum. Sibi igitur non autem Eccleſiæ & fidelium communitati, omnes pij Chriſtiani ſunt Reges & Sacerdotes.

Ibidem ſcribitur ad hunc modum: Chriſtus pertulit peccata noſtra in corpore ſuo ſuper lignum.) Quo loco abutuntur, qui præſumentes de infinito merito paſſionis Chriſti, de proprijs peccatis dolere, pœnitentiam agere, ſatisfactionem facere, & pro ipſis afflictionem pati nunquam volunt. Nam tantùm abeſt quòd ſcriptura Chriſti paſſionem proponat, vt doceat nihil nobis eſſe patiendum, quòd eo fine ſæpiùs eam inducit, vt nos ad ſimiliter patiendum animet & exhortetur. Hoc confirmat manifeſtè locus præſens, in quo ita ſcribitur: Si benefacientes patienter ſuſtinetis, hæc eſt gratia apud DEVM. In hoc enim vocati eſtis, quia & Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt ſequamini veſtigia eius. Paulus Colloſſenſibus ſcribens dicebat ſe adimplere in corpore ſuo ea quæ deerant paſſionum Chriſti: ad hoc docendum Rom. 8. ita ſcribebat: Sumus filij Dei & hæredes eiuſdem, Chriſtiꝗ; cohæredes, ſi tamen cum ipſo patimur, vt cum ipſo glorificemur. Idem docebat Chriſtus cùm ita dicebat. Qui vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucē ſuā, & ſequatur me. Infiniti autem ſunt ſimiles ſcripturæ loci, quibus percelluntur perniciosa libertinorum dogmata, qui Chriſti paſſionem ſuæ nequitiæ & carnalis voluptatis velamen faciunt. Eſt igitur Chriſto compatiendum, & pro peccatis ſatisfaciēdum, ſi per eius meritum ſaluari volumus

lumus. Nam conformitas cum eo in ſanctitate & paſſione neceſſaria eſt. Vnde manifeſtiſſimum eſt eos turpiter errare, qui neceſſariæ nobis cum Chriſto conformitatis obliti, ita colligunt: Chriſtus ieiunauit pro me, & paſſus eſt pro me: ergo nec mihi ieiunandum, nec quippiam patiendum. Nam pari ratione concludendum eſſet Chriſtus pro nobis reſurrexit, pro nobis cælos conſcendit, ergo neutro illorum nobis opus eſt. Retineatur igitur cum Chriſto conformitas neceſſe eſt, ſi cum illo beati cupimus. Oportet enim omnes in cælum per tribulationes intrare,

Prioris Epiſtolæ eiuſdem c.4. ſcribitur in hũc modum: Si exprobramini in nomine Chriſti, beati eritis, quoniam quod eſt honoris, gloriæ & virtutis Dei, ſuper vos requieſcit.) Quo loco perperàm intellecto & contra Apoſtoli intentionem detorto abutuntur, qui ex eo colligunt honorãdos & laudandos eos eſſe, qui propter hæreſes (quas interim verbũm Dei vocitare non erubeſcunt) exprobrantur & patiuntur. Nam vt ſalſo de verbo Dei quod non habent, immò illud ipſum apertè oppugnãt, exultant: ita profectò malè gloriantur de ſuis tribulationibus, & pœnis ipſis iuſtiſſimè illatis. Non enim pœna, ſed cauſa facit Martyrẽ. Sed Satanas, ad cuius volũtatem ducũtur & impelluntur captiui, eos vſqueadeò dementauit (Deo iuſtiſſimè idipſum permittente, qui mittit illis operationem erroris, vt credant mendacio & iudicentur omnes qui non crediderunt veritati, ſed conſenſerunt iniquitati, & eligentes potiùs perire in ſeductione iniquitatis quàm charitatis

ritatis veritatem recipere vt ſalui fiant) vt nihil durum ipſis videatur ſiue bona,ſiue famam, ſiue etiam corpora perdant.Hoc autem mirarer, niſi conſiderarem quàm ſit iuſtum eos quælibet ignominioſa & dura patiendo damnari Satanæ aſſeclas,ſeruos,mancipia miſerrima & miniſtros inſœliciſſimos,qui Deo in Eccleſia credendo & obſequendo, facilè cum ſumma delectione & gloria ſaluari noluerunt.Hoc autem non mirabitur qui cantharidis infernalis veneno eos imbutos cum Epiphanio conſiderabit. Quum igitur externa omnia tam bonis quàm malis æquè euenire poſſint, non iudicemus beatos & glorioſos illos,qui extra Eccleſiam poſiti,quidlibet quantacunque etiam animi alacritate & audacia id faciant,patiuntur.Erubeſcendum tamen interim & profectò dolendum nobis eſt, quòd impijs pro mendacio ardentibus,& nihil non facientibus & parantibus, Chriſtiani interim etiam Paſtores non mouentur pro veritate, ſed tepeſcunt, aut etiam omninò frigent omnia ſuſquè deque ferentes.Hos etiam Deus iudicabit, qui confeſſionem ſui nominis apertam petit. Mirum eſt autem quòd hodiè propter ſola temporalia ferè mouemur.

Eiuſdem Epiſtolæ 5.cap.ſcribitur in hunc modum:Humiliamini ſub potenti manu Dei,vt vos exaltet in tempore viſitationis, omnem ſolicitudinem veſtram proijcientes in eum , quoniam ipſi eſt cura de vobis.) Quo loco abutuntur miſeri ſcripturarum corruptores, qui vt faueant libertinis & carnalib⁹ hominibus, q ex eo colligi

volunt non eſſe nobis curæ debere bona aliqua facere, aut pro peccatis admiſſis per bona opera pœnalia ſatiſfacere, ſed tātùm miſericordiæ Dei & paſſioni Chriſti fidendū eſſe, quomodocunque vixerimus. Errant autem turpiſſimè & pernicioſiſsimè, ad ſuam & aliorum perditionem miſerrimè & maniſeſtiſſimè ſcripturam ſacram deprauantes. An non enim paſſim clamat ſcriptura CHRISTO compatiendum eſſe? ſanctè viuendum eſſe? denique bona opera ad ſalutem omni homini neceſſaria eſſe? hæc autem ſi adſint, tùm ſecurè poterimus omnem noſtram ſolicitudinem in Deum proijcere, & merito Chriſti fidere, quicquid contra nos moliantur terrenæ aut etiam diabolicæ impoſturæ, & corruptæ violentæque poteſtates. Secus autem nec de Chriſti merito, nec de DEI miſericordia ſperare ſalutem debemus. Senſus ergo præſentis loci eſt, quòd bonis omnia cooperantur in bonum, per DEI bonitatem & prouidentiam, qui non patitur ſuos electos tentari magis quàm ſufferre poſſunt, ſed cum tentatione facit prouentum. Peccata igitur fugiamus, ſanctè viuamus, & iuſtè officioſeque ſecundum noſtram vocationem agamus, & tum à Deo non deſeremur, quia ipſi cura erit de nobis.

Ex priori Canonica beati Ioannis Euangeliſtæ.

PRimæ epiſtolæ canonicæ beati Ioan. 1. c. ſcribitur in hunc modum: Sanguis Ieſu Chriſti emūdat nos ab omni peccato.) Quo loco ignorantes

ranter & perniciosè abutuntur, qui ex eo colligunt ſolam fidem & fiduciam paſſionis Chriſti requiri, vt ſaluemur, & peccatorum remiſſionem habeamus. Nam etſi ſanguis Chriſti ſufficiens eſt ad emundationem & deletionem omnium peccatorum, non tamen in omnibus eſt efficax, ſed in ijs tantùm qui diſpoſitionem habent, de qua hîc loquitur Beatus Apoſtolus & Euangeliſta cùm ita ait: Si in luce ambulamus, ſicut DEVS ipſe eſt in luce: ſocietatem habemus adinuicem, & ſanguis Ieſu filij eius, emundat nos ab omni peccato. Nemo ergo glorietur de merito Chriſti, cui peccatum ſuum in quo perſeuerat placet. Oportet namq; eum omnē, qui vult Chriſti paſſionis particeps eſſe, ſanctitatē ſectari, ſicut Chriſtus ſanctus eſt. Hoc indicat & docet idem Apoſtolus hoc eodem textu, cùm ita inquit: Hæc eſt annunciatio quam audiuimus à Chriſto, & annunciamus vobis, quoniam Deus lux eſt & tenebræ in eo non ſunt vllæ. Si dixerimus quoniā ſocietatem habemus cum eo & in tenebris ambulamus, mentimur, & veritatem non facimus. Opus eſt igitur diſpoſitione multa ad participationem ſanguinis Chriſti habendā. Hoc eſt enim quare Chriſtus inſtituit baptiſmum, prædicationē verbi Dei, & varia ſacramenta. Sine talibus enim diſpoſitionibus, non participatur Chriſti meritum ex eiuſdem ordinatione.

Ibidem ſcribitur ad hunc modum: Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis nō eſt.) Quo loco abutuntur, qui ex eo colligunt neminem etiam

regeneratum & adiutum gratia Dei poſſe hic viuere ſine peccato, eoq; mortali. Vnde etiam affirmant nos non poſſe vitare peccatum, quin ipſo inficiamur. Falluntur autem nec aſſequũtur Apoſtoli mentem, qui hæc non (eò dixit, vt doceret nos non poſſe eſſe ſine peccato, ſtatim enim ſubiungit ita: Hæc ſcribo vobis vt non peccetis) ſed vt admoneret nos nunquã debere obliuiſci Dei miſericordiam & Chriſti paſſionem, per quam purgati, liberati & iuſtificati ſumus à peccato, in quo nati & concepti ſumus, vt etiam ab ijs quæ poſteà admiſimus. Quod autem hoc velit docere, confirmant quæ ad hunc modum ſequuntur eius verba: Si dixerimus quoniam non peccauimus, mendacem facimus Deum, & verbum eius in nobis non eſt. Poſſumus igitur & tenemur ſanctè viuere & vitare omne peccatum, à quo ſumus purgati per Chriſti ſanguinem, ſeruãd-
ad finẽ iuſtitiam in baptiſm [illegible] cep[illegible]
non fit facilè & ſine lab[illegible]
firma, aggrauat & d[illegible]
Eiuſdem epiſ[illegible]
peccauerit, h[illegible]
Chriſtum [illegible]
ligunt [illegible]
adu[illegible]
o[illegible]

cere,quòd per Chriſtũ habemus remiſſionẽ omnium peccatorum,ſiue præcedentiũ ſiue ſequentium Baptiſma. Vbi etiam complectitur ad eam habẽdam mediorũ ordinatorũ obſeruationem. Intereà autem ſunt ſæpè ſanctorum miniſteria, orationes & ſuffragia. Nam oportet ſanctos adlaborare Chriſto pro ſalute fidelium. hoc docet beatus Paulus Coloſſ.1 c. his verbis: Nunc gaudeo in paſſionibus Chriſti,in carne mea pro corpore eius quod eſt Eccleſia:hoc figuratum fuit in ingreſſu terræ Chanaan, in qua non ſolus Ioſue figura Chriſti introduxit populũ pugnando,ſed cum ipſo omnes pugnârũt & etiã Rubenitæ, qui iàm obtinuerũt ſuam poſſeſſionẽ, in quo ſunt figura ſanctorũ qui in c[illegible]s degũt:hoc autẽ modo nihil detrahitur C[illegible] ui eſt communis mediator omniũ q[illegible] lo & in terra. Sed ad h[illegible] to[illegible] iatoribus eſt opus.

[illegible] modum: Chriſtus eſt [illegible] ſtris,non pro noſtris [illegible] nũdi.) Quo loco abu[illegible] osè,qui ex eo colligunt [illegible] n eſſe ſacrificium propi[illegible] ta non expiari per opera [illegible] lgentias, aut denique per [illegible] ffragia chriſtianorum. Nã [illegible] a, per quæ ſanguinis Chri[illegible] pplicatur. Quod enim ad [illegible] um ea ſit Sacrificium Eucha[illegible] atiuum paſſionis Chriſti,& in [illegible] us cum gratiarum actione Deo [illegible] r ſanguinis effuſionem ſeipſum

obtulit in cruce: demiror quo pacto negant aliqui, eam eſſe ſacrificium expiatorium & propitiatorium, quo Chriſti meritum applicatur pro tollendis peccatis tum hîc viuentium, tum hac vita functorum. Hæc eſt igitur in hoc loco Apoſtoli ſentẽtia: Quòd ſi peccauerimus, habemus aduocatum in cælo Chriſtum, qui eſt propitiatio pro peccatis noſtris: quare ad eum accedendum, vt peccatorum remiſſionem conſequamur. Hoc autem faciunt fideles & Dei electi, quando Eccleſiam ſequuti, Chriſti meritum ſibi applicari ad expiationem ſuorũ peccatorum quærũt in Sacrificio Miſſæ potiſſimùm, vbi ipſe Chriſtus offertur & communicatur, & etiam in ſacramẽto Pœnitentiæ, & alijs modis in Catholica Eccleſia cõſuetis, & pijs chriſtianis ſatis cognitis.

Eiuſdem Epiſtolæ cap. 5. ſcribitur ad hunc modum: Hæc eſt victoria quæ vincit mundum fides noſtra. Item: Hæc ſcribo vobis, vt ſciatis quoniã vitam habetis æternam, qui creditis in nomine filij Dei.) Quibus locis perniciosè abutuntur, qui ex illis effici volunt, ſolam fidem etiam ſine bonis operibus ſatis eſſe ad ſalutem. Nam hoc loco Apoſtolus nullo pacto loquitur de illa fide & nuda perſuaſione, de qua tantopere gloriantur, & cui præfidunt neſcio qui voluptatum amatores, magis quàm Dei, ſed de vera fide viua & ſalutifera, ea videlicet, quæ per charitatem operatur, quæ ſola victoriam conſequitur. Hunc autem eſſe Apoſtoli ſenſum & ſcopum indicant hæc ipſius verba: Omnis qui credit quoniam Ieſus Chriſtus ex Deo natus eſt: & omnis qui diligit eum

qui

qui genuit, diligit & eum qui natus eſt ex eo. In hoc cognoſcimus, quoniam diligimus natos DEI, cum Deum diligamus, & mandata eius faciamus. Hæc eſt enim charitas DEI, vt mandata eius cuſtodiamus, & mandata eius grauia non ſunt: Quoniam omne quod natum ex DEO eſt, vincit mundum, & hæc eſt victoria quæ vincit mundum, fides noſtra. Quia igitur fide iam hîc concipimus futura atque æterna bona DEI electis præparata, idcirco animamur ad pugnandum contra mundum, vt ea conſequamur, & ſic per fidem vincimus. Sic Paulus dixit, quòd Sancti per fidem vicerunt regna. Fuſiùs de hac re ſcripſimus in libro, qui inſcribitur Triumphus & Victoria fidei.

Ibidem ita ſcribitur: Filioli, cuſtodite vos à ſimulachris.) Quo loco perperàm expoſito apertè abutuntur, qui ex eo colligunt, tàm imagines, quàm earum cultum, inter chriſtianos tolerari non debere. Nam manifeſtum conſpicuumq́ eſt, hoc loco beatum Ioannem non de imaginibus, ſed de idolis ſermonem inſtituiſſe. Sequamur igitur Apoſtoli præceptum nos cuſtodiendo ab idolis, ſed interim fugiamus hæreticos, qui imagines ſanctorum damnant, & reijciunt earum vſum ſanctum ab Eccleſia præſcriptum amplexando. Non enim hîc damnantur imagines erectæ, religionis gratia, ſed infidelium & impiorum idola. Plura de hac re diſſeruimus in libellis de Imaginibus & de Adoratione.

Et

Ex diuina Beati Ioannis Apocalypſi.

APocalypſis primo capite ſcribitur ad hunc modum: Chriſtus dilexit nos, & lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo.) Quo loco & ſimilibus perniciosè abutuntur, qui inde colligunt, nihil præter fidem paſſionis Chriſti pro nobis factæ, ad ſalutem requiri: ſimul etiam Deum non curare quomodo viuamus, dummodò fidamus paſſioni Chriſti, vt ipſius iuſtitia nobis etiã omni vitiorum labe aſperſis, imputetur. Nam ideò & hic & alibi refert ſcriptura ſacra, Chriſtum pro nobis mortuum, & factum nobis eſſe iuſtificationem, redemptionem & ſanctificationẽ: vt ad Dei miſericordiam, & ad ipſius Chriſti meritum, noſtram ſalutem referamus, non autem quòd benè operari, ſanctè viuere, peccata vitare, verbum Dei audire, ſacramenta recipere, & reliqua Eccleſiæ Catholicæ decreta ſequi, nobis neceſſarium non ſit. Ideo enim abluti ſumus, vt poſteà non inquinemur, & Deo qui nos ſanctificauit ſeruiamus, in ſanctificatione & iuſtitia omnibus vitæ noſtræ diebus. Quare omni via & ratione ſunt nobis fugiendi voluptarij libertini, qui habent paſſionem Chriſti velamen ſuæ nequitiæ: fruſtrà gloriando de imputata ſibi iuſtitia & ſanctificatione, cum peccatis & ſceleribus onerati, & voluptatibus mundi delibuti turpiſſimè viuant, ſibi interim placendo & perniciosè adulando in perſuaſione pernicioſiſſima qua putant, aſſerunt, præſidunt, & præſumunt non ſibi imputari, quibus

bus obſtringuntur peccata,quia credunt in Chriſtum.Hos vbique damnat ſcriptura,quæ in Chriſtianis inexiſtentem requirit iuſtitiam & ſanctificationem,vitato omni peccato per gratiam quam merito Chriſti recipiunt.Eſt enim voluntas Dei ſanctificatio noſtra:& qui ſperat in eo, debet ſe ſanctificare,ſicut ille ſanctus eſt. Hæc pleniùs diſputauimus in libello qui inſcribitur(La maniere de cognoiſtre ſalutairement Ieſus Chriſt.

Ibidem ſcribitur ad hunc modum:Chriſtus fecit nos Reges & Sacerdotes DEO patri ſuo.) Quo loco ignoranter & perniciosè abutuntur, qui ex eo effici & doceri volunt, quòd in regimine & gubernatione tàm Eccleſiæ quàm Politiæ, omnes ſunt pares, & ſiue ſint viri ſiue fœminæ, eandem habent prorſus omnes poteſtatem, tàm in verbo,quàm in Sacramentis,atque in omni adminiſtratione Politica. Hoc námque loco non eſt inſtitutus ſermo de regno ſiue Sacerdotio externo & miniſteriali,ſed de interno & ſpirituali perſonalique : quo videlicet omnes ſunt per Chriſtum Reges & Sacerdotes, regno & Sacerdotio quod ad ſe in ordine tamen ad Deum,non autem ad proximum in communitate & republica refertur & ſpectat. Intelliguntur ergo Reges illi,qui Chriſto inſiti in ſe ipſis regnant,obedientes rectæ ratiõis appetitui,quia adiuuãtur gratia Dei, per quam peccatum, mortem & infernum calcant,quod beatus Paulus vocat, nõ dominari in illis peccatum. Sic etiam illi dicuntur eſſe Sacerdotes,quia apud Deum per Chriſtum vnicum Dei & hominum mediatorem, cuius ſunt membra

lumus. Nam conformitas cum eo in ſanctitate & paſſione neceſſaria eſt. Vnde manifeſtiſſimum eſt eos turpiter errare, qui neceſſariæ nobis cum Chriſto conformitatis obliti, ita colligunt: Chriſtus ieiunauit pro me, & paſſus eſt pro me: ergo nec mihi ieiunandum, nec quippiam patiendum. Nam pari ratione concludendum eſſet Chriſtus pro nobis reſurrexit, pro nobis cælos conſcendit, ergo neutro illorum nobis opus eſt. Retineatur igitur cum Chriſto conformitas neceſſe eſt, ſi cum illo beati cupimus. Oportet enim omnes in cælum per tribulationes intrare.

Prioris Epiſtolæ eiuſdem c. 4. ſcribitur in hũc modum: Si exprobramini in nomine Chriſti, beati eritis, quoniam quod eſt honoris, gloriæ & virtutis Dei, ſuper vos requieſcit.) Quo loco perperàm intellecto & contra Apoſtoli intentionem detorto abutuntur, qui ex eo colligunt honorãdos & laudandos eos eſſe, qui propter hæreſes (quas interim verbũm Dei vocitare non erubeſcunt) exprobrantur & patiuntur. Nam vt falſo de verbo Dei quod non habent, immò illud ipſum apertè oppugnãt, exultant: ita profectò malè gloriantur de ſuis tribulationibus, & pœnis ipſis iuſtiſſimè illatis. Non enim pœna, ſed cauſa facit Martyrẽ. Sed Satanas, ad cuius volũtatem ducũtur & impelluntur captiui, eos vſqueadeò dementauit (Deo iuſtiſſimè idipſum permittente, qui mittit illis operationem erroris, vt credant mendacio & iudicentur omnes qui non crediderunt veritati, ſed conſenſerunt iniquitati, & eligentes potiùs perire in ſeductione iniquitatis quàm charitatis

ritatis veritatem recipere vt ſalui fiant) vt nihil durum ipſis videatur ſiue bona,ſiue famam, ſiue etiam corpora perdant.Hoc autem mirarer, niſi conſiderarem quàm ſit iuſtum eos quælibet igno miniosa & dura patiendo damnari Satanæ aſſeclas,ſeruos,mancipia miſerrima & miniſtros inſœliciſſimos,qui Deo in Eccleſia credendo & ob ſequendo, facilè cum ſumma delectione & gloria ſaluari noluerunt.Hoc autem non mirabitur qui cantharidis infernalis veneno eos imbutos cum Epiphanio conſiderabit.Quum igitur exter na omnia tam bonis quàm malis æquè euenire poſſint, non iudicemus beatos & glorioſos illos,qui extra Eccleſiam poſiti,quidlibet quantacunque etiam animi alacritate & audacia id faciant,patiuntur.Erubeſcendum tamen interim & profectò dolendum nobis eſt, quòd impijs pro mendacio ardentibus,& nihil non facientibus & parantibus, Chriſtiani interim, etiam Paſtores non mouentur pro veritate, ſed tepeſcunt, aut etiam omninò frigent omnia ſuſquè deque ferentes.Hos etiam Deus iudicabit, qui confeſſionem ſui nominis apertam petit. Mirum eſt autem quòd hodiè propter ſola temporalia ferè mouemur.

Eiuſdem Epiſtolæ 5. cap. ſcribitur in hunc modum:Humiliamini ſub potenti manu Dei,vt vos exaltet in tempore viſitationis, omnem ſolicitudinem veſtram proijcientes in eum, quoniam ipſi eſt cura de vobis.) Quo loco abutuntur miſeri ſcripturarum corruptores, qui vt faueant libertinis & carnalib9 hominibus, q ex eo colligi

volunt non eſſe nobis curæ debere bona aliqua facere, aut pro peccatis admiſſis per bona opera pœnalia ſatiſfacere, ſed tãtùm miſericordiæ Dei & paſſioni Chriſti fidendũ eſſe, quomodocunq; vixerimus. Errant autem turpiſſimè & pernicioſiſsimè, ad ſuam & aliorum perditionem miſerrimè & manifeſtiſſimè ſcripturam ſacram deprauantes. An non enim paſſim clamat ſcriptura CHRISTO compatiendum eſſe? ſanctè viuendum eſſe? denique bona opera ad ſalutem omni homini neceſſaria eſſe? hæc autem ſi adſint, tùm ſecurè poterimus omnem noſtram ſolicitudinem in Deum proijcere, & merito Chriſti fidere, quicquid contra nos moliantur terrenæ aut etiam diabolicæ impoſturæ, & corruptæ violentæq; poteſtates. Secus autem nec de Chriſti merito, nec de DEI miſericordia ſperare ſalutem debemus. Senſus ergo præſentis loci eſt, quòd bònis omnia cooperantur in bonum, per DEI bonitatem & prouidentiam, qui non patitur ſuos electos tentari magis quàm ſufferre poſſunt, ſed cum tentatione facit prouentum. Peccata igitur fugiamus, ſanctè viuamus, & iuſtè officioſeq; ſecundum noſtram vocationem agamus, & tum à Deo non deſeremur, quia ipſi cura erit de nobis.

Ex priori Canonica beati Ioannis Euangeliſtæ.

PRimæ epiſtolæ canonicæ beati Ioan. 1. c. ſcribitur in hunc modum: Sanguis Ieſu Chriſti emũdat nos ab omni peccato.) Quo loco igno-

rantes

ranter & pernicioſè abutuntur, qui ex eo colligunt ſolam fidem & fiduciam paſſionis Chriſti requiri, vt ſaluemur, & peccatorum remiſſionem habeamus. Nam etſi ſanguis Chriſti ſufficiens eſt ad emundationem & deletionem omnium peccatorum, non tamen in omnibus eſt efficax, ſed in ijs tantùm qui diſpoſitionem habent, de qua hîc loquitur Beatus Apoſtolus & Euangeliſta cùm ita ait: Si in luce ambulamus, ſicut DEVS ipſe eſt in luce: ſocietatem habemus adinuicem, & ſanguis Ieſu filij eius, emundat nos ab omni peccato. Nemo ergo glorietur de merito Chriſti, cui peccatum ſuum in quo perſeuerat placet. Oportet namq; eum omnẽ, qui vult Chriſti paſſionis particeps eſſe, ſanctitatẽ ſectari, ſicut Chriſtus ſanctus eſt. Hoc indicat & docet idem Apoſtolus hoc eodem textu, cùm ita inquit: Hæc eſt annunciatio quam audiuimus à Chriſto, & annunciamus vobis, quoniam Deus lux eſt & tenebræ in eo non ſunt vllæ. Si dixerimus quoniã ſocietatem habemus cum eo & in tenebris ambulamus, mentimur, & veritatem non facimus. Opus eſt igitur diſpoſitione multa ad participationem ſanguinis Chriſti habendã. Hoc eſt enim quare Chriſtus inſtituit baptiſmum, prædicationẽ verbi Dei, & varia ſacramenta. Sine talibus enim diſpoſitionibus, non participatur Chriſti meritum ex eiuſdem ordinatione.

Ibidem ſcribitur ad hunc modum: Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis nõ eſt.) Quo loco abutuntur, qui ex eo colligunt neminem etiam

regeneratum & adiutum gratia Dei poſſe hic viuere ſine peccato, eoq; mortali. Vnde etiam affirmant nos non poſſe vitare peccatum, quin ipſo inficiamur. Falluntur autem nec aſſequũtur Apoſtoli mentem, qui hæc non, eò dixit, vt doceret nos non poſſe eſſe ſine peccato, ſtatim enim ſubiungit ita: Hæc ſcribo vobis vt non peccetis) ſed vt admoneret nos nunquã debere obliuiſci Dei miſericordiam & Chriſti paſſionem, per quam purgati, liberati & iuſtificati ſumus à peccato, in quo nati & concepti ſumus, vt etiam ab ijs quæ poſteà admiſimus. Quod autem hoc velit docere, confirmant quæ ad hunc modum ſequuntur eius verba: Si dixerimus quoniam non peccauimus, mendacem facimus Deum, & verbum eius in nobis non eſt. Poſſumus igitur & tenemur ſanctè viuere & vitare omne peccatum, à quo ſumus purgati per Chriſti ſanguinem, ſeruãdo vſq; ad finẽ iuſtitiam in baptiſmo accceptam, etſi hoc non fit facilè & ſine labore magno: quia caro infirma, aggrauat & deprimit ſpiritum promptum.

Eiuſdem epiſtolæ cap. 2. ſcribitur ita: Si quis peccauerit, habemus aduocatũ apud patrẽ Ieſum Chriſtum.) Quo loco abutuntur, qui ex eo colligunt ſanctos qui ſunt in cælo, non eſſe noſtros aduocatos & interceſſores. Nam cõtra colligere oportet, quòd ſi Chriſtus eſt noſter aduocatus, & pro nobis interpellat in cælo, etiam ſancti ſeſe ipſi cõformantes, pro nobis orant & intercedũt: etſi lõgè eſt alia Chriſti interpellatio ab interceſſione ſanctorũ, quæ nihil detrahit officio ipſius mediatoris generalis Chriſti Ieſu. Vult ergo docere,

cere, quòd per Chriſtū habemus remiſſionē omnium peccatorum, ſiue præcedentiū ſiue ſequentium Baptiſma. Vbi etiam complectitur ad eam habēdam mediorū ordinatorū obſeruationem. Intereà autem ſunt ſæpè ſanctorum miniſteria, orationes & ſuffragia. Nam oportet ſanctos adlaborare Chriſto pro ſalute fidelium. hoc docet beatus Paulus Coloſſ.1 c. his verbis: Nunc gaudeo in paſſionibus Chriſti, in carne mea pro corpore eius quod eſt Eccleſia: hoc figuratum fuit in ingreſſu terræ Chanaan, in qua non ſolus Ioſue figura Chriſti introduxit populū pugnando, ſed cum ipſo omnes pugnârūt & etiā Rubenitæ, qui iàm obtinuerūt ſuam poſſeſſionē, in quo ſunt figura ſanctorū qui in cælis degūt: hoc autē modo nihil detrahitur Chriſto, qui eſt communis mediator omniū qui ſunt in cælo & in terra. Sed ad hunc mediatorem alijs mediatoribus eſt opus.

Ibidem ſcribitur ad hunc modum: Chriſtus eſt propiciatio pro peccatis noſtris, non pro noſtris tātum ſed etiam ꝓ totius mūdi·) Quo loco abutūtur ignoranter & ꝑniciosè, qui ex eo colligunt ſacroſanctam Miſſam non eſſe ſacrificium propiciatorium, vt etiā peccata non expiari per opera ſatiſfactoria, per Indulgentias, aut denique per ignem purgatorij & ſuffragia chriſtianorum. Nā hæc omnia ſunt media, per quæ ſanguinis Chriſti expiatio nobis applicatur. Quod enim ad Miſſam ſpectat, quum ea ſit Sacrificium Euchariſticum, & recordatiuum paſſionis Chriſti, & in ea ipſemet Chriſtus cum gratiarum actione Deo offeratur, qui per ſanguinis effuſionem ſeipſum

obtulit in cruce: demiror quo pacto negant aliqui, eam eſſe ſacrificium expiatorium & propitiatorium, quo Chriſti meritum applicatur pro tollendis peccatis tum hic viuentium, tum hac vita functorum. Hæc eſt igitur in hoc loco Apoſtoli ſentẽtia: Quòd ſi peccauerimus, habemus aduocatum in cælo Chriſtum, qui eſt propitiatio pro peccatis noſtris: quare ad eum accedendum, vt peccatorum remiſſionem conſequamur. Hoc autem faciunt fideles & Dei electi, quando Eccleſiam ſequuti, Chriſti meritum ſibi applicari ad expiationem ſuorũ peccatorum quærũt in Sacrificio Miſſæ potiſſimùm, vbi ipſe Chriſtus offertur & communicatur, & etiam in ſacramẽto Pœnitentiæ, & alijs modis in Catholica Eccleſia cõſuetis, & pijs chriſtianis ſatis cognitis.

Eiuſdem Epiſtolæ cap. 5. ſcribitur ad hunc modum: Hæc eſt victoria quæ vincit mundum fides noſtra. Item: Hæc ſcribo vobis, vt ſciatis quoniã vitam habetis æternam, qui creditis in nomine filij Dei.) Quibus locis perniciosè abutuntur, qui ex illis effici volunt, ſolam fidem etiam ſine bonis operibus ſatis eſſe ad ſalutem. Nam hoc loco Apoſtolus nullo pacto loquitur de illa fide & nuda perſuaſione, de qua tantopere gloriantur, & cui præfidunt neſcio qui voluptatum amatores, magis quàm Dei, ſed de vera fide viua & ſalutifera, ea videlicet, quæ per charitatem operatur, quæ ſola victoriam conſequitur. Hunc autem eſſe Apoſtoli ſenſum & ſcopum indicant hæc ipſius verba: Omnis qui credit quoniam Ieſus Chriſtus ex Deo natus eſt: & omnis qui diligit eum

qui

qui genuit, diligit & eum qui natus eſt ex eo. In hoc cognoſcimus, quoniam diligimus natos DEI, cum Deum diligamus, & mandata eius faciamus. Hæc eſt enim charitas DEI, vt mandata eius cuſtodiamus, & mandata eius grauia non ſunt: Quoniam omne quod natum ex DEO eſt, vincit mundum, & hæc eſt victoria quæ vincit mundum, fides noſtra. Quia igitur fide iam hîc concipimus futura atque æterna bona DEI electis præparata, idcirco animamur ad pugnandum contra mundum, vt ea conſequamur, & ſic per fidem vincimus. Sic Paulus dixit, quod Sancti per fidem vicerunt regna. Fuſiùs de hac re ſcripſimus in libro, qui inſcribitur Triumphus & Victoria fidei.

Ibidem ita ſcribitur: Filioli, cuſtodite vos à ſimulachris.) Quo loco perperàm expoſito apertè abutuntur, qui ex eo colligunt, tàm imagines, quàm earum cultum, inter chriſtianos tolerari non debere. Nam manifeſtum conſpicuumq́; eſt, hoc loco beatum Ioannem non de imaginibus, ſed de idolis ſermonem inſtituiſſe. Sequamur igitur Apoſtoli præceptum nos cuſtodiendo ab idolis, ſed interim fugiamus hæreticos, qui imagines ſanctorum damnant, & reijciunt earum vſum ſanctum ob Eccleſia præſcriptum amplexando. Non enim hîc damnantur imagines erectæ, religionis gratia, ſed infidelium & impiorum idola. Plura de hac re diſſeruimus in libellis de Imaginibus & de Adoratione.

Ex diuina Beati Ioannis Apocalypſi.

APocalypſis primo capite ſcribitur ad hunc modum: Chriſtus dilexit nos, & lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo.) Quo loco & ſimilibus perniciosè abutuntur, qui inde colligunt, nihil præter fidem paſſionis Chriſti pro nobis factæ, ad ſalutem requiri: ſimul etiam Deum non curare quomodo viuamus, dummodò fidamus paſſioni Chriſti, vt ipſius iuſtitia nobis etiã omni vitiorum labe aſperſis, imputetur. Nam ideò & hic & alibi refert ſcriptura ſacra, Chriſtum pro nobis mortuum, & factum nobis eſſe iuſtificationem, redemptionem & ſanctificationẽ: vt ad Dei miſericordiam, & ad ipſius Chriſti meritum, noſtram ſalutem referamus, non autem quòd benè operari, ſanctè viuere, peccata vitare, verbum Dei audire, ſacramenta recipere, & reliqua Eccleſiæ Catholicæ decreta ſequi, nobis neceſſarium non ſit. Ideo enim abluti ſumus, vt poſteà non inquinemur, & Deo qui nos ſanctificauit ſeruiamus, in ſanctificatione & iuſtitia omnibus vitæ noſtræ diebus. Quare omni via & ratione ſunt nobis fugiendi voluptarij libertini, qui habent paſſionem Chriſti velamen ſuæ nequitiæ: fruſtrà gloriando de imputata ſibi iuſtitia & ſanctificatione, cum peccatis & ſceleribus onerati, & voluptatibus mundi delibuti turpiſſimè viuant, ſibi interim placendo & perniciosè adulando in perſuaſione pernicioſiſſima qua putant, aſſerunt, præſidunt, & præſumunt non ſibi imputari, quibus

bus obſtringuntur peccata,quia credunt in Chriſtum.Hos vbique damnat ſcriptura,quæ in Chriſtianis inexiſtentem requirit iuſtitiam & ſanctificationem,vitato omni peccato per gratiam quam merito Chriſti recipiunt.Eſt enim voluntas Dei ſanctificatio noſtra:& qui ſperat in eo, debet ſe ſanctificare,ſicut ille ſanctus eſt. Hæc pleniùs diſputauimus in libello qui inſcribitur(La maniere de cognoiſtre ſalutairement Ieſus Chriſt.

Ibidem ſcribitur ad hunc modum:Chriſtus fecit nos Reges & Sacerdotes DEO patri ſuo.) Quo loco ignoranter & pernicioſè abutuntur, qui ex eo effici & doceri volunt, quòd in regimine & gubernatione tàm Eccleſiæ quàm Politiæ, omnes ſunt pares, & ſiue ſint viri ſiue fœminæ, eandem habent prorſus omnes poteſtatem, tàm in verbo,quàm in Sacramentis,atque in omni adminiſtratione Politica. Hoc námque loco non eſt inſtitutus ſermo de regno ſiue Sacerdotio externo & miniſteriali,ſed de interno & ſpirituali perſonalique : quo videlicet omnes ſunt per Chriſtum Reges & Sacerdotes, regno & Sacerdotio quod ad ſe in ordine tamen ad Deum,non autem ad proximum in communitate & republica refertur & ſpectat. Intelliguntur ergo Reges illi,qui Chriſto inſiti in ſe ipſis regnant,obedientes rectæ ratiõis appetitui,quia adiuuãtur gratia Dei, per quam peccatum, mortem & infernum calcant,quod beatus Paulus vocat, nõ dominari in illis peccatum. Sic etiam illi dicuntur eſſe Sacerdotes,quia apud Deum per Chriſtum vnicum Dei & hominum mediatorem, cuius ſunt membra

bra & ſerui, imò etiam fratres & amici, acceſſum habent ſecurum & familiarem, ipſiq; offerre poſſunt accepta & grata dona, ſcilicet prauorum affectuum mortificationem, verum & neceſſariũ ſingulorum Chriſtianorum ſacrificium; quod figurabatur in lege veteri, per immolationem beſtiarum quæ irrationales erant, vt praui & deordinati concupiſcentiæ affectus, rectæ rationi aduerſantur. De tali ſingulorum Chriſtianorum ſacrificio, loquitur Beatus Paulus Rom. 12. capite his verbis: Exhibete corpora veſtra hoſtiam viuentem, &c. Et Beatus Petrus prioris Epiſtolæ c. ſecundo, cùm ita inquit: ædificamini tanquam lapides viui, domus ſpiritualis in ſacerdotium ſanctum; offerentes ſpirituales hoſtias acceptabiles Deo per Ieſum Chriſtum. Ex verbo igitur DEI edocti, agnoſcamus duplex ſacerdotium, ſicut etiam regnum, ſcilicet internum ſeu perſonale, atque externum publicum & miniſteriale. Chriſtus nos omnes fecit ſacerdotes interno, perſonali & ſpirituali ſacerdotio, quoad nos, videlicet, vt offeramus corpora noſtra ſpirituales hoſtias, vt ſcribitur Roman. 12. capite 1. Petr. 2. Eccleſiaſt. 35. Pſalm. 49. & 50. Sacrificium etenim Deo gratum eſt ſpiritus contribulatus, & attendere mandatis Domini. Quod ſanè ſacrificium debent, & poſſunt facere Deo (qui eidem & non ſibi ipſis viuere debẽt) omnes Chriſtiani, cuiuſlibet ſexus & conditionis ſint, in recognitionem & atteſtationem ſupremi ipſius dominij. Ab eo autem cùm ſit omne bonum, non tantùm ſpirituale & internum, ſed etiam viſibile & externum, nulla

in lege ſolo interno & ſpirituali contentus fuit ſacrificio, ſed externum quoque voluit. Vnde quicunque literas ſacras, & aliorum quorumlibet ſcripta diligenter legere volet, is facilè comperiet omni tempore hæc tria, ſcilicet legem, ſacerdotium, & externum ſacrificium, coniuncta fuiſſe: atque etiam duo poſtrema magis vel minùs perfecta, pro ratione legis, cuius tempore fuerũt, extitiſſe videbit. Quare cùm lex Euangelica ſit omnium perfectiſſima, oportet quoque eam habere perfectiſſimum Sacerdotium, & perfectiſſimum Sacrificium externum. Hoc autem ita eſſe, inde palàm atque dilucidum fit, quòd Chriſtus ſummus & æternus Sacerdos, Pontifexque, noſtrum miniſteriale Sacerdotium inſtituit, & ſeipſum verum & æternum legis Euangelicæ ſacrificium, ipſis Euangelicis Sacerdotibus ordinatis, pro tota Eccleſia continuè offerendum in remiſſionem peccatorum & gratiarum actionem reliquit, quando cœna ritu Iudaico facta, Chriſtianorum communionem in proprio ſuo corpore inſtituẽs ſolis Apoſtolis (quos etiam Sacerdotes ordinauit) dixit: Hoc facite in meam cõmemorationem, loquẽs de ſui corporis cõſecratione, oblatione & cõmunione, vt ex ipſa litera maniſeſtiſſimũ efficitur. Non ergo omnes Chriſtiani ſunt Sacerdotes hoc modo, vt etiã clarũ eſt ex Epiſtolis Apoſtoli Pauli ad Timoth. & ad Titũ: & ex ordinatione Sacerdotum ab Apoſtolis ſæpiùs p manuũ impoſitionem facta, qua ſanè opus nequaquã eſſet, ſi omnes ex æquo Sacerdotes eſſent. Errãt igitur apertè, & ſacrã ſcripturã pernicioſè

cioſè deprauant ad ſuam & aliorum perditio-
nem, qui omnes Chriſtianos eſſe Sacerdotes, &
eandem tàm in verbo Dei, quàm in Sacramentis
poteſtatem habere affirmantes, ſine vllo diſcri-
mine verbi & ſacramentorum, miniſtros ſibi eli-
gunt prurientes auribus, in ſuis cœtibus ſeditio-
ſis, & maximè in ſua abominabili cœnula (quam
falsò & malè Dominicam cœnam eſſe clamitant)
facienda. Vbi videant ſi volunt, ſi non apertè ido
lolatriam incurrunt, cùm videlicet ex Chriſti in-
ſtitutione corpus eius non poſſit conſecrari, niſi
ab ordinatis miniſtris: tribuunt etiàm ſuam ſalu-
tem puræ creaturæ, quod ſine abominabili ido-
lolatria & blaſphemia fieri non poteſt. Notan-
dum eſt autem (vt ad Apoſtolū redeamus) quòd
artificioſè coniunxit hæc duo, ſcilicet Reges &
Sacerdotes, vt etiam Beatus Petrus, qui appella-
uit chriſtianos regale ſacerdotium. Nam reges
quidem fuerunt omnes, qui rectè & conuenien-
ter rationi vixerunt, vt Philoſophi, non autem ſa
cerdotes fuerunt, quia videlicet eorum opera ac-
cepta Deo non erant, eò quod vnico mediatori
Chriſto nō innitebantur. Sunt autem reges chri
ſtiani qui liberati à tyrānide peccati, poſſunt re-
ctè viuēdo illud vitare: Sunt etiā ſacerdotes, quia
eorum vita eſt accepta DEO ad vitam æternam.
Vbi aduerte, quàm apertè Chriſti meritum immi
nuūt, & verbo Dei aduerſantur, qui dicunt, ho-
minem chriſtianum non poſſe eſſe ſine peccato,
nec mādata Dei obſeruare valere, aut facere ope-
ra Deo grata, quibus reddat vitā æternam. Hæc
enim dicere, eſt negare, Chriſtum nos feciſſe
Deo

Deo & patri reges & ſacerdotes: hoc notabit & diſpiciet qui volet, aut etiam per DEI gratiam poterit.

Ibidem ſcribitur ad hunc modum: Ego ſum primus & nouiſſimus, & viuus, & ſui mortuus, & ecce ſum viuens in ſecula ſeculorum, & habeo claues mortis & inferni.) Quo loco ignoranter & pernicioſè abutuntur, qui ex eo colligunt Sacerdotes & Prælatos quoſlibet Eccleſiæ velle rapere claueis de manibus Chriſti, cum hominibus peccata remittunt. Sacerdotes enim veri Eccleſiæ miniſtri, illam peccata dimittendi poteſtatem, clauibus ſignificatam, Chriſto cuius ſe miniſtros eſſe omninò profitentur, acceptam referũt. Is enim ſolus per authoritatem vt Deus, & ex illa à patre mundum iudicandi data poteſtate quatenus homo omnes iudicat, peccata dimittendo vel retinendo. Verùm expreſsè etiam tradit ſcriptura ſacra, ipſum Chriſtum illam poteſtatẽ ſuis Apoſtolis & reliquis eorum ſucceſſoribus Prælatis Eccleſiæ commiſiſſe, vt ſcribitur Matth.16. & Ioan.20.cap. Vt autem hæc facilè intelligantur, ſciendum eſt, quòd quia cælum clauditur & infernus aperitur per peccatum & pœnam peccato debitam, ideo poteſtas remittendi peccata, quo ad culpam, vel quo ad pœnam dicitur clauis. Talis autem poteſtas eſt Deo principaliter & per auctoritatem, et ideo is ſolus dicitur habere clauẽ auctoritatis: In Chriſto autem homine eſt hæc poteſtas per meritum paſſionis, & ideo dicitur habere clauem excellentiæ: Quia etiam in Sacramentis Eccleſiæ cauſaliter & efficaciter commu-

nicatur nobis meritum paſſionis CHRISTI, ideo miniſtri Eccleſiæ Sacerdotes ordinati, legitimi Sacramentorum diſpenſatores habent poteſtatem remittendi peccatum, aperiendi cælum,& claudendi infernum, ſed per modum miniſterij & diſpenſationis:quare talis illorum poteſtas vocatur clauis miniſterialis. Hoc autem faciunt ex Chriſti inſtitutione & ordinatione, quam omnes ſequi debent:quare non cenſentur in Eccleſia militante, alicui remiſſa eſſe peccata, niſi Sacerdos virtute clauium ipſum abſoluerit. Hoc clarè docetur Matth.16.& Ioan.20.Non ergo eripiunt claues Chriſto Domino, ſummo & vero,æternoq; Sacerdoti ipſius in Eccleſia militante miniſtri & vicarij Sacerdotes, cùm hominibus pœnitentibus, & peccata ſua ipſis confitentibus & accuſantibus tanquàm conſcientiarum iudicibus,delicta remittunt: ſed ſequuntur Chriſti inſtitutum & præceptum, qui acceptam à patre peccati dimittendi poteſtatem, & homines omnes iudicandi facultatem, de qua ſcribitur:Ioan,5.his verbis iam pater nō iudicat quenquam, ſed omne iudicium dedit filio, prælatis ipſius loco Eccleſiam viſibilem cum Sacramentis viſibilibus, gubernantibus & adminiſtrantibus dedit atque communicauit. Hoc ipſum apertè eiuſdem Chriſti hæc quæ ſequuntùr verba Ioan. 20.atteſtantùr:Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos.Accipite ſpiritum ſanctum,quorum remiſeritis peccata,remittuntur eis, & quorum retinueritis,retēta ſunt. Qui ſanè locus nō poteſt intelligi de ſola prædicatione verbi Dei,quia Apo-

ſtolos iam prædicatum miſerat, & ipſis aperue-rat ſenſum, vt intelligerent ſcripturas: ſed pro-priè accipi debet de poteſtate remiſſionis pec-catorum. Miniſtri autem Eccleſiæ duas habent claues, ſcilicet ſcientiæ & iuriſdictionis. Clauis ſcientiæ, eſt poteſtas decernendi & ſtatuendi in Eccleſia ea dogmata & præcepta, quæ omnes Chriſtiani tenentur obſeruare, niſi velint Deum offendere & eiuſdem ordinationem contemne-re. Clauis autem iuriſdictionis, eſt poteſtas pu-niendi eos, qui à veritate & rectitudine legis de-uiârunt. Hæ autem claues ſunt in ſola Eccleſia Catholica, & quidem ijs ſolum Paſtoribus tradi-tæ, qui in ea legitimè ſunt ordinati, & tenent ca-put, ex quo totum corpus in Hierarchia Eccleſiæ per iuncturas & nexús conſtruitur & adminiſtra tur, vt ſcribitur Epheſ.4.cap. & Coleſſenſium 2. Certò igitur tenendum eſt, in ſola Eccleſia Ca-tholica haberi poſſe peccatorum remiſſionem, & quidem per media à Chriſto ipſo, qui per Sacer-dotes Sacramenta diſpenſantes & miniſtrantes peccata remittit, ordinata. Quare quicunque in ipſa Eccleſia Catholica, quæ per Sanctos Apoſto los fundata eſt, & dicitur vulgò Romana, in qua fides ſyncera & religio vera ſecundum Domini Chriſti promiſſionem ſemper perſeuerauit, & vſ-que in finem perſeuerabit, recta & ſyncera inten tione non manent, nulla ratione clauem habere poſſunt, id eſt, nullam prorſus habent auctorita-tem in verbo Dei aut in Sacramentis. Quicquid etiam dicant aut faciant, neminem poſſunt aut in Eccleſiam Chriſti, in qua non ſunt, imo aduer-

ſus eam pugnant, intromittere, aut etiam ab eadem expellere. Spiritus namque viuificantis, abſciſſa membra participia eſſe non valent. Vnde manifeſtum euadit, quòd extra Eccleſiam, accepta ſacramenta ſalutaria non ſunt. Etſi igitur Baptiſma aliquando poſſunt cõferre hæretici, nunquam tamen gratiam, quæ extra Eccleſiæ Chriſti corpus non datur, conferunt. Sunt igitur infœlices & miſerrimè decepti, qui extra Eccleſiam catholicam chriſtianam religionem profiteri tẽtant, Deo apertè rebelles. De clauibus tractatum eſt fuſiùs, ijs quæ de Indulgentijs ſcripſimus.

Apocal. 14. capite ſcribitur in hunc modum: Beati mortui qui in domino moriuntur. Amodò enim dicit Spiritus vt requieſcant à laboribus ſuis.) Quo loco abutuntur, qui ex eo concludũt, nullum eſſe Purgatorium poſt mortem, ſed omnes planè ſtatim vel cælum conſcendere, vel inferno occludi. Nam hoc loco fit tantùm eorum mentio, qui ſanctè vixerunt, & mandata Dei obſeruârunt, pro quibus non eſt Purgatorium, ſed pro imperfectis chriſtianis, quĩ etſi fidẽ non negârunt, tamẽ terrenis nimiùm adhæſerunt. Hunc autem eſſe germanum huius loci ſenſum, indicat textus ipſe, qui habet ad hunc modum: Hic eſt patientia Sanctorum, qui cuſtodiunt mãdata Dei & fidem Ieſu Chriſti. Deinde ſequitur ita: Et audiui vocem de cælo dicentem mihi: Scribe, beati mortui qui in Domino moriuntur. Amodò iam dicit ſpiritus vt requieſcant à laboribus ſuis. Opera enim illorum ſequuntur illos. Serua ergo Dei mandata, & nullum patieris poſt mortẽ purgatorium,

gatorium. Sunt autem tria mortuorum genera, vt docet beatus Paulus 1, ad Corinth. tertio cap. Fuſiùs de hac re egimꝰ in tractatu de Purgatorio.

Ibidem ſcribitur ad hunc modum: Si quis adorauerit beſtiam & imaginem eius, & acceperit caracterem in fronte ſua, aut in manu ſua, hic bibet de vino iræ Dei, quod mixtum eſt mero in calice iræ ipſius, & cruciabitur igne & ſulphure in conſpectu Agni: & fumus tormentorum eius aſcendet in ſecula ſeculorum.) Quo loco, vt etiam tot hoc diuino & admirabili diſcurſu perniciosè & maliciosè abutuntur, qui inde colligunt, profeſſores religionis antiquæ in Eccleſia catholica, quæ Pontificem Romanum Beati Petri ſucceſſorem & Chriſti Ieſu in Eccleſia militante vicarium habet & agnoſcit, eos eſſe, quorum interitus acerbiſſimus futurus hic deſcribitur. At toto cælo à Satana infaſcinati & deluſi errant, cæci miſeri & impudentes. Hîc autem non parum profuerit, aduertiſſe aſtum Satanæ, qui vt faciliùs incautos decipiat & omnia conturbet & peruertat, ea ſolet ſibi & ſuis tribuere, quæ DEI ſunt & Eccleſiæ: contrà verò quæ de ipſo & ipſius factioſa impuraq́ȝ ſynagoga ſcriptura refert, ea veris Chriſtianis & catholicæ Eccleſiæ affingit. Hinc enim eſt, quòd ſimia illa veritatem & ſynceritatem ſcripturæ atque puritatem Sacramentorum, ſuæ factioni ſoli tribuit: Contra verò, Eccleſiam catholicam (quam Babylonem eſſe ſuis perſuaſit) nihil niſi impurum, ignorans, indoctum, idololatricum & planè impium habere omni ratione vt homines exiſtiment, contendit.

Ideo ſiquidem veros chriſtianos, Papiſtas & Idololatras: Papam, id eſt, primum Eccleſiæ Chriſti miniſtrum, Antichriſtum: doctrinam chriſtianam, mendacium: humanam inuentionem & impietatem: Eccleſiam, Babylonem: Chriſtum deniꝙ ipſum in hoſtia ſacra, idolum vocat: Cōtrà verò, ſuam impiam factionem, ſynagogam, Dei veram Eccleſiā: ſuum Sardanapaliſmum, libertatem Euangelicam: ſuum mendacium, Euangelium, verbum Dei purum & ſalutarem doctrinam: ſuæ impietatis & mendacij profeſſores, verè pios Dei filios atq; electos, fideleſꝗ eſſe conclamitat & detonat. Sic enim ſe transfigurat in Angelum lucis Satanas, & induit ſe ouium veſtimētis Lupus iſte rapax, vt palpum leuibus & incautis, maximè autem carnalibus hominibus, obtrudat, eos ita infaſcinādo, vt prætextu Chriſti, Eccleſiæ & veri Euangelij omnem impietatem atque impuritatem amplexentur & miſerrimè conſectentur. Hic igitur ſumma cautione & diſpicientia opus eſſe aduertant Chriſtiani, & quidem maximè hoc funeſtiſſimo tempore, quo omnes propemodum homines, vel impietate, vel impuritate, vel etiam vtroque ſimul obſtrictos & aſperſos videmus. Non ſiquidem ita eſt cuilibet ſtatim facilè, Satanam tàm pulchre transfiguratum, agnoſcere, & eiuſdem deluſionem vitare. Vſque adeò omnia enim turbata confuſaꝗ habemus, vt ſyncerus Chriſtianiſmus vix appareat, & tanquam paruula ſcintilla inter abuſum Papiſtarum (quos vocant) & hæreticorum errores inſanos & impia deliramenta tantillum illuceat,

ceat. Pluſquàm igitur lynceis opus eſt oculis, vt defendere poſſimus ipſam puram, vt primùm eſt inſtituta, & à ſanctis Patribus vſitata, religionem chriſtianam. Nam qui religionis antiquæ poſſeſſione ſeſe tuentur, aut parùm aut nihil ſua vocatione dignum pro officio præſtant: vt etiam qui de reformatione tantoperè gloriantur & ſuperbiunt, nullum prorſus adhibent modum, Abbadoniſtæ & Apollioniſtæ quàm e reformatores veriùs cenſendi & dicendi. Euertunt enim vel etiamnum euertunt omnia, quæ ſunt religionis & pietatis, nullo autem pacto iuſtæ reformationi ſtudent aut incumbunt. Væ, væ cum abominatio deſolationis ſedebit in loco iſto. Sed vt vnde digreſſa eſt, eò ſeſe noſtra referat oratio, certum eſt atque manifeſtum, eos nequaquàm aſſequi Euangeliſtæ noſtri ſenſum & mentem, qui per Babylonem & meretricem, Eccleſiam Romanam: atque per beſtiam, Pontificem Romanum, Papam vulgo honoris gratia nuncupatū, cum alijs Epiſcopis intelligūt & exponunt. Hæc autem vt piè & verè cognoſcantur, ſic meo iudicio ſunt accipienda, vt ſcriptura de impijs & ſatanicis hominibus ſolet loqui. Quum igitur Spiritus ſanctus per ſcripturas ſacras ſæpiùs doceat omnia cōfuſione & perturbatione pleni eſſe, vbi Deus nec verè agnoſcitur nec purè colitur & piè recognoſcitur, non dubito per Babylonem intelligēdam eſſe vniuerſam impiorū multitudinem, id eſt, Satanam cum omni ſua ſynagoga, quæ ſemper Deo aduerſatur, & cæca caligine ignorationis obducitur confunditurúe: Non minùs, imò longè ma-

gis quàm inſolens, ſuperba atque impia illa Gigantium multitudo, quæ turrim Babylonicam extruxit,qua cælũ attingere ſua arte,& veluti expugnare ſuo Marte tentauit. In hac autẽ Babylone magna, id eſt, confuſa cunctorum impiorũ multitudine ingenti, an non manet & ſedet deformis illa,& multis tàm cornibus quàm capitibus prodigioſa beſtia? manet ſanè & ſedet. Quid enim beſtia aliud eſt, quàm illorum improuida multitudo, qui ad morem beſtiarum viuentes, nec virtutem,nec rationem,nec Deum ipſum curant? Gaſtrolatræ igitur voluptarij,carnales, terreni,& quicunque cæleſtia & diuina non ſapiũt, beſtiæ ſunt,omneſque in Babylone,id eſt, in cõfuſione,perturbatione,ignoratione & impuritate degunt.Impios autem carnales,terrenos,& impuros homines,beſtias dici,tàm diuina quàm humana teſtâtur eloquia.Hoc namque ſenſu Chriſtus Dominus præcipiebat ſuis Apoſtolis,ne darent Sanctum canibus,& ne proijcerent Margaritas ante porcos.Hinc in Daniele, corrupti homines,etiam reges per beſtias deſignantur. Sic Philoſophi & ſapientes antiqui,in varias belluas homines corruptos fuiſſe mutatos ſcripſerunt: eo ſcilicet fine, vt nos docerent,homines deprauatos & corruptos,beſtias,quarum more viuunt, quàm homines meliùs & veriùs dici. Quia autẽ varia ſunt,& multùm differentia vitiorum genera,ideo hoc loco beſtia multis & cornibus & capitibus prodigioſa hominum animalium, carnalium & beſtialium,magis quàm rationalium multitudinem ſignificat refertꝗꝫ .Non caret autem myſteri-

myſterio, quod draco dedit virtutem & poteſtatem ſuam magnam beſtiæ: Nam Diabolus plus Eccleſiæ Dei & electis per homines reprobos nocet, quàm per ſe ipſum. Perſequitur igitur DEI Eccleſiam Satanas per beſtiam, id eſt, per homines impuros, carnales & corruptos, qui vix quieſcũt & dormiunt niſi priùs malefecerint. Habent autem caracterem beſtiæ, & adorant beſtiam, coluntque ipſius imaginem, quicunq; impiè agunt. Nam cultus magis in actione & operatione, quã in verbo & perſuaſione collocatus eſſe & conſiſtere iudicari debet. Sunt igitur in Babylone, & beſtiæ caracterem habent, eiuſque imaginem adorant, quicunquè Dei omnipotentis mandata negligentes, ſibi viuunt Philanthi, carnis concupiſcentiam ſequentes, animales, carnales, Spiritum Dei non habentes, nec cæleſtia & diuina ſapiẽtes aut quærentes, ſed quæcunque ſuæ impiæ perſuaſioni affectioniq; aduerſantur, deridentes, contemnentes & apertè blaſphemantes. Quæ enim ignorant impij, blaſphemant.

Sequitur meretrix, quæ ſedet ſuper beſtiam, eiuſque myſterium. Tale autem mulieris ſuper beſtiam ſedentis videtur eſſe myſterium, vt ipſa ſignificet apertam, violentam & impudentẽ impietatis atq; impuritatis profeſſionem. Vt enim fidem & impietatem internã ſequitur externa ſancta confeſſio, ita ſanè internã impietatem & corruptionẽ externa ſua profeſſio. Quæcũq; namq; arbor profert fructũ ſuum. Non caret aũt arcano & myſterio, quòd publicã & externam impietatis impuritatiſq; profeſſionem per mulierẽ meretri-

cem deſignat. Muliere namq; fornicaria, quæ frõ
tẽ perfricuit, nihil eſt petulantiùs, nihil impuden
tiùs, nihil ſalaciùs, nullũ malum præſentiùs, nihil
violẽtiùs, nihil obſtinatiùs, nihil impuriùs, nihil
æquè impium, nihil fallaciùs, nihil ad omnia bo-
na corrumpenda aptiùs, nihil ad omnia mala in-
uehenda & prouehenda callidiùs & ardẽtiùs, ni-
hil deniq; ad omnia perdenda, & perturbanda &
funeſtanda Satanicum magis: vt contrà, vix cõpe
rias muliere ſenſata, caſta & pia, quippiã religio-
ſiùs, honeſtiùs, amabiliùs, delectabiliùs, gratiùs &
quandoque magis piũ. Mulier autem iſta, ſedet
in aquis, & inebriat Reges & Principes terræ de
poculo fornicationum ſuarũ, quia prauam volu-
ptuariè viuẽdi & iniquè agẽdi conſuetudinẽ fa-
cilè omnes ſequũtur, tã Principes quàm populi:
magis autẽ id faciunt diuites & nobiles. ſuperbi,
qui ſunt Dei mandatorũ ſæpiùs contẽptores. Ne
mo igitur de priuato loco aut de priuata perſona
beſtiam meretricẽ, aut etiã Babylonem exponat.
Nã quemadmodum dicitur mulier ſupra ſeptem
mõtes ſediſſe, ita quoq; ſupra aquas reſediſſe. Ad
Babylonem enim, ad beſtiã, & ad meretricẽ ſpe-
ctant, quicunque non cuſtodiunt Dei mãdata &
fidẽ Ieſu Chriſti. Omnes autem, qui ſunt ſemen
mulieris ſanctæ, viri chriſtiani, & non ſpurij, Ec-
cleſiæ catholicæ filij cuſtodiunt mãdata Dei, ha-
bent teſtimoniũ Ieſu, cum quo ambulant ſemper
in albis, fugientes Babylonem, beſtiã & meretri-
cis illicia, pernicioſaq; ipſius poculi philtra. Hos
tandẽ liberabit & victores efficiet verbum Dei,
quo quicquid eſt impietatis, ignorationis, abuſus

atq;

atq; impietatis, funditùs tolletur. Tale eſt igitur Babylonis myſteriū, ad quam ſpectāt cuiuſcunq; ſexus, cōditionis & nationis ſint, quicunque impiè & impurè agunt: vt in domo Dei, Eccleſia Chriſti ſponſa, cuſtodiūtur, quicūq; verè credūt, & factis actionibusq; bonis & ſanctis ſuā veram fidem atteſtātur & oſtendunt. Quare nihil ad rē proferūt, qui hæc de ciuitate Romana & Pontificia dignitate propriè & priuatim exponunt: non quod diffiteri velim, ex Romanis & Ciuibus & Pōtificibus quoſdā ad Babylonē, ad beſtiā & ad meretricē fornicariamq; illam magnā attinere. Certū eſt enī, Satanā ſemper operari myſteriū iniquitatis: tamen oportet, vt qui tenet nūc teneat, donec de medio fiat. Væ væ igitur Eccleſiæ militāti, quādo abominatio deſolationis ſedebit in loco ſancto. An nō aūt plures, p quos deſolatur (quia nō iuuatur) Eccleſia, vita abominabilē degūt, reſipiſcēdū ſanè aut prorſum pereundū. Nā niſi aliter Eccleſiæ miniſterio prouideatur, de Republica & regno actum eſſe puto. Pœniteat ergo mundi Principes, per quos inutiles ad Eccleſiaſticas dignitates ſunt erecti: quos ſi deponi curēt, rē Deo gratā, & Reip. vtilē, vel etiā neceſſariā faciēt

Apocal. 19. cap. ſcribitur ad hunc modum: Et cecidi ad pedes eius ſcilicet Angeli, vt adorem eū, & dixit mihi, Vide ne feceris, conſeruus tuus ſum & fratrū tuorum habentiū teſtimoniū Ieſu. Deum adora.) Quo loco ignoranter abutuntur, qui ex eo colligunt, nullum honorem eſſe Sanctis tribuendum ſicut etiā Angelū bonū nō eſſe ſingulis chriſtianis honorādū aut orandū, Nā etſi p humi-

humilitatem omnibus ſanctis cōmunem,omnem gratiā Deo tribuendā voluit,& id docuit Beatū Ioannē Angelus,non tamen ſequitur quòd malè egerit Apoſtolus,qui procidit ante Angelum honoris,& gratiarum actionis ergô.Nouerat ſiquidem Angelum,quem honorare ſeu adorare(nam hæc vocabula ſunt ſynonyma in ſcriptura)volebat,non quidem vt Deum, ſed vt angelum Dei, & magnorum myſteriorum reuelatorem: nouerat etiam alium eſſe honorem Dei,& alium Angelorum.Vterque ergo rectè fecit:Ioannes quidem Angelum Dei miniſtrum hnonrando: Angelus etiam honorem omnem ad Deum omnium bonorum largitorém ſuum vtriuſque Dominum referendo:Simile quid faciunt,viri probi quotidie,qui qu ùm vident ſe honorari, tum referunt apud ſe om nem talem honorem, ad Deum omnis boni fo ntem & largitorem:aut etiam verbis profitentur,& affirmant,non ſibi, ſed Deo talem laudem deberi.Si enim quis laudetur, quòd caſtè vixerit, quòd hominem ſanârit, quòd benè prædicârit,tum ſolet reſpondere:laus ſit DEO, & non mihi.Idipſum ſanè eſt quod hoc loco reſpondit Angelus:cuius hæc ſunt verba:DEVM adora. Teſtimonium enim Ieſu eſt ſpiritus prophetiæ:quaſi dicat:Non ego ſum tibi auctor harum reuelationum magnarum, ſed Deus ipſe, quare illi gratias agito. Hic etiam notandum, quoſdam Angelos quibuſdam hominibus inferiores eſſe:Ideò enim forſan ita ſubiunxit Angelus:Conſeruus tuus ſum,& Fratrum tuorum habentium teſtimonium Ieſu.

Apocalypſis 22.cap.ſcribitur ad hunc modũ: Conteſtor enim omni audienti verba prophetiæ libri huius: Si quis appoſuerit ad hæc, apponet Deus ſuper illum plagas ſcriptas in libro iſto: & ſi quis diminuerit de verbis libri prophetiæ, huius auferet Deus partem eius de libro vitæ, & de ciuitate ſancta, & de ijs quæ ſcripta ſunt in libro iſto.) Quo loco perperàm expoſito abutuntur, qui inde colligunt, Prælatos Eccleſiæ nihil prorſus in Eccleſia docere & proponere debere, quòd non ſit expreſſum in ſcriptura ſacra. Nam hîc loquitur (tantùm Apoſtolus de additione aut diminutione libri huius, cuius tanta eſt diuinitas & perfectio, vt à nemine ipſi demi aut áddi debeat: aut citra iniuriam poſſit. Hunc eſſe præſentis loci ſenſum indicant hæc verba libro iſto: itidem hæc & verba prophetiæ eius. Non vult ergo prohibere, aliquid aliud ſcribi aut prædicari, quòd hòc libro non contineatur, ſed hunc librum planè diuinum, ita conſeruandum eſſe, vt traditus eſt monet, ne videlicet tantilla etiam additione aut diminutione deprauetur tanta & tàm diuina hæc ꝓphetia & reuelatio. Cædo prætereà, ſi nó multa docuit, ſcripſit & prædicauit Apoſtolus, quæ hoc libro non continentur? Hic igitur locus & ſimiles admonent, non eſſe populi addere aut demere de doctrina à Deo per Prælatos Eccleſiæ tradita & reuelata, aut etiam eam ſuo ſenſu exponere, ſumere & profiteri, ſed ſequi eos debere, quos dedit illi Dominus Prælatos, Paſtores & Doctores. Cùm autem populum dico, more ſcripturæ eos omnes accipi volo, qui non ſunt voca

tionis

tionis Eccleſiaſticæ: hinc enim eſt quòd ſemper tales Laici, id eſt homines ad populum pertinentes ſunt appellati. Quare hæretici, qui relicto verbo DEI in Eccleſia Catholica, ſequuntur Spiritum ſuum, & ambulant in ſuis adinuentionibus, hoc loco percelluntur: vt etiam eo, qui ſcribitur Galatarum primo capite & Deuteronomij duodecimo. Hi enim ſequentes Core Dathan & Abyron, DEO in perſona Prælatorum Eccleſiæ ſunt rebelles, & pœna extrema digni, vt illi.

Peroratio Libri Tertij.

OBnixè rogatum te velim (Chriſtiane lector) vt ſi præter notatos à nobis hos locos (quos dandæ DEO in noſtris Biblicis, tàm Latinis, quàm Gallicis, plureis ſignabimus, & lucidiores efficiemus) in toto Sacrorum Bibliorum ampliſſimo volumine alij comperiãtur (vt multi eſſe poſſunt) qui ab Hæreticis ſancta quæque deprauantibus & blaſphemantibus, corrupti aut obſcurati & cõtorti, tibi in materia fidei ſcriptum inijciant, aut negocium faceſſant, de ipſis nos commonefacias. Inſtituimus ſiquidem defendere, & per DEI gratiam quibuſlibet palàm facere, vniuerſam ſcripturam ſacram nulla in re Antiquæ & Catholicæ religionis & fidei Chriſtianæ profeſſioni aduerſari, ſicut nec nouæ impietati fauere aut conſentire: idem

idem facturi in Conciliorum decretis, & in antiquorum Doctorum ſcriptis, ſi aliquot annos hic ſuperuiuere nobis conceſſerit DEVS omnipotens: vt nihil penitùs habeant Sectarij, quo humana cõmenta prætexant, appareant ſuperbi, ignari, impoſtores & obſtinati. Nàm quòd ad abuſus ſpectat, nos non defendendos ipſos ſuſcipimus, quos omni via & ratione corrigi cupimus. Vale & nos apud DEVM precibus iuua.

QVAR-

Ideo ſiquidem veros chriſtianos, Papiſtas & Idololatras: Papam, id eſt, primum Eccleſiæ Chriſti miniſtrum, Antichriſtum: doctrinam chriſtianam, mendacium: humanam inuentionem & impietatem: Eccleſiam, Babylonem: Chriſtum deniq; ipſum in hoſtia ſacra, idolum vocat: Cōtrà verò, ſuam impiam factionem, ſynagogam, Dei veram Eccleſiā: ſuum Sardanapaliſmum, libertatem Euangelicam: ſuum mendacium, Euangelium, verbum Dei purum & ſalutarem doctrinam: ſuæ impietatis & mendacij profeſſores, verè pios Dei filios atq; electos, fideleſq; eſſe conclamitat & detonat. Sic enim ſe tranſfigurat in Angelum lucis Satanas, & induit ſe ouium veſtimētis Lupus iſte rapax, vt palpum leuibus & incautis, maximè autem carnalibus hominibus, obtrudat, eos ita infaſcinādo, vt prætextu Chriſti, Eccleſiæ & veri Euangelij omnem impietatem atque impuritatem amplexentur & miſerrimè conſectentur. Hic igitur ſumma cautione & diſpicientia opus eſſe aduertant Chriſtiani, & quidem maximè hoc funeſtiſſimo tempore, quo omnes propemodum homines, vel impietate, vel impuritate, vel etiam vtroque ſimul obſtrictos & aſperſos videmus. Non ſiquidem ita eſt cuilibet ſtatim facilè, Satanam tàm pulchre transfiguratum, agnoſcere, & eiuſdem deluſionem vitare. Vſque adeò omnia enim turbata confuſaq; habemus, vt ſyncerus Chriſtianiſmus vix appareat, & tanquam paruula ſcintilla inter abuſum Papiſtarum (quos vocant) & hæreticorum errores inſanos & impia deliramenta tantillum illuceat.

ceat. Pluſquàm igitur lynceis opus eſt oculis,vt defendere poſſimus ipſam puram,vt primùm eſt inſtituta, & à ſanctis Patribus vſitata,religionem chriſtianam. Nam qui religionis antiquæ poſſeſſione ſeſe tuentur, aut parùm aut nihil ſua vocatione dignum pro officio præſtant: vt etiam qui de reformatione tantoperè gloriantur & ſuperbiunt, nullum prorſus adhibent modum, Abbadoniſtæ & Apollioniſtæ quàm reformatores veriùs cenſendi & dicendi. Euertunt enim vel etiamnum euertunt omnia, quæ ſunt religionis & pietatis, nullo autem pacto iuſtæ reformationi ſtudent aut incumbunt. Væ,væ cum abominatio deſolationis ſedebit in loco iſto. Sed vt vnde digreſſa eſt, eò ſeſe noſtra referat oratio, certum eſt atque manifeſtum,eos nequaquàm aſſequi Euangeliſtæ noſtri ſenſum & mentem, qui per Babylonem & meretricem, Eccleſiam Romanam; atque per beſtiam,Pontificem Romanum,Papam vulgo honoris gratia nuncupatũ,cum alijs Epiſcopis intelligũt & exponunt. Hæc autem vt piè & verè cognoſcantur, ſic meo iudicio ſunt accipienda, vt ſcriptura de impijs & ſatanicis hominibus ſolet loqui. Quum igitur Spiritus ſanctus per ſcripturas ſacras ſæpiùs doceat omnia cõfuſione & perturbatione plenã eſſe, vbi Deus nec verè agnoſcitur nec purè colitur & piè recognoſcitur, non dubito per Babylonem intelligẽdum eſſe vniuerſam impiorũ multitudinem, id eſt, Satanam cum omni ſuâ ſynagoga,quæ ſemper Deo aduerſatur, & cæca caligine ignorationis obducitur confunditurúe: Non minùs,imò longè ma-

gis quàm inſolens, ſuperba atque impia illa Gigantium multitudo, quæ turrim Babylonicam extruxit, qua cælũ attingere ſua arte, & veluti expugnàre ſuo Marte tentauit. In hac autẽ Babylone magna, id eſt, confuſa cunctorum impiorũ multitudine ingenti, an non manet & ſedet deformis illa, & multis tàm cornibus quàm capitibus prodigioſa beſtia? manet ſanè & ſedet. Quid enim beſtia aliud eſt, quàm illorum improuida multitudo, qui ad morem beſtiarum viuentes, nec virtutem, nec rationem, nec Deum ipſum curant? Gaſtrolatræ igitur voluptarij, carnales, terreni, & quicunque cæleſtia & diuina non ſapiũt, beſtiæ ſunt, omneſque in Babylone, id eſt, in cõfuſione, perturbatione, ignoratione & impuritate degunt. Impios autem carnales, terrenos, & impuros homines, beſtias dici, tàm diuina quàm humana teſtâtur eloquia. Hoc namque ſenſu Chriſtus Dominus præcipiebat ſuis Apoſtolis, ne darent Sanctum canibus, & ne proijcerent Margàritas ante porcos. Hinc in Daniele, corrupti homines, etiam reges per beſtias deſignantur. Sic Philoſophi & ſapientes antiqui, in varias belluas homines corruptos fuiſſe mutatos ſcripſerunt: eo ſcilicet fine, vt nos docerent, homines deprauatos & corruptos, beſtias, quarum more viuunt, quàm homines meliùs & veriùs dici. Quia autẽ varia ſunt, & multùm differentia vitiorum genera, ideo hoc loco beſtia multis & cornibus & capitibus prodigioſa hominum animalium, carnalium & beſtialium, magis quàm rationalium multitudinem ſignificat refertꝗ . Non caret autem myſteri-

myſterio, quod draco dedit virtutem & poteſtatem ſuam magnam beſtiæ: Nam Diabolus plus Eccleſiæ Dei & electis per homines reprobos nocet, quàm per ſe ipſum. Perſequitur igitur DEI Eccleſiam Satanas per beſtiam, id eſt, per homines impuros, carnales & corruptos, qui vix quieſcũt & dormiunt niſi priùs malefecerint. Habent autem caracterem beſtiæ, & adorant beſtiam, coluntque ipſius imaginem, quicunq; impiè agunt. Nam cultus magis in actione & operatione, quã in verbo & perſuaſione collocatus eſſe & conſiſtere iudicari debet. Sunt igitur in Babylone, & beſtiæ caracterem habent, eiuſque imaginem adorant, quicunquè Dei omnipotentis mandata negligentes, ſibi viuunt Philanthi, carnis concupiſcentiam ſequentes, animales, carnales, Spiritum Dei non habentes, nec cæleſtia & diuina ſapiẽtes aut quærentes, ſed quæcunque ſuæ impiæ perſuaſioni affectioniq; aduerſantur, deridentes, contemnentes & apertè blaſphemantes. Quæ enim ignorant impij, blaſphemant.

Sequitur meretrix, quæ ſedet ſuper beſtiam, eiuſque myſterium. Tale autem mulieris ſuper beſtiam ſedentis videtur eſſe myſterium, vt ipſa ſignificet apertam, violentam & impudentẽ impietatis atq; impuritatis profeſſionem. Vt enim fidem & impietatem internã ſequitur externa ſancta confeſſio, ita ſanè internã impietatem & corruptionẽ externa ſua profeſſio. Quæcũq; namq; arbor profert fructũ ſuum. Non caret aũt arcano & myſterio, quòd publicã & externam impietatis impuritatiſq; profeſſionem per mulierẽ meretri-

 cem

cem deſignat. Muliere namq; fornicaria, quæ frõtẽ perfricuit, nihil eſt petulantiùs, nihil impudentiùs, nihil ſalaciùs, nullũ malum præſentiùs, nihil violẽtiùs, nihil obſtinatiùs, nihil impuriùs, nihil æquè impium, nihil fallaciùs, nihil ad omnia bona corrumpenda aptiùs, nihil ad omnia mala inuehenda & prouehenda callidiùs & ardẽtiùs, nihil deniq; ad omnia perdenda, & perturbanda & funeſtanda Satanicum magis: vt contrà, vix cõperias muliere ſenſata, caſta & pia, quippiã religioſiùs, honeſtiùs, amabiliùs, delectabiliùs, gratiùs & quandoque magis piũ. Mulier autem iſta, ſedet in aquis, & inebriat Reges & Principes terræ de poculo fornicationum ſuarũ, quia prauam voluptuariè viuẽdi & iniquè agẽdi conſuetudinẽ facilè omnes ſequũtur, tã Principes quàm populi: magis autẽ id faciunt diuites & nobiles ſuperbi, qui ſunt Dei mandatorũ ſæpiùs contẽptores. Nemo igitur de priuato loco aut de priuata perſona beſtiam meretricẽ, aut etiã Babylonem exponat. Nã quemadmodum dicitur mulier ſupra ſeptem mõtes ſediſſe, ita quoq; ſupra aquas reſediſſe. Ad Babylonem enim, ad beſtiã, & ad meretricẽ ſpectant, quicunque non cuſtodiunt Dei mãdata & fidẽ Ieſu Chriſti. Omnes autem, qui ſunt ſemen mulieris ſanctæ, viri chriſtiani, & non ſpurij, Eccleſiæ catholicæ filij cuſtodiunt mãdata Dei, habent teſtimoniũ Ieſu, cum quo ambulant ſemper in albis, fugientes Babylonem, beſtiã & meretricis illicia, pernicioſaq; ipſius poculi philtra. Hos tandẽ liberabit & victores efficiet verbum Dei, quo quicquid eſt impietatis, ignorationis, abuſus

atq;

atq; impietatis, funditùs tolletur. Tale eſt igitur Babylonis myſteriũ, ad quam ſpectãt cuiuſcunq; ſexus, cõditionis & nationis ſint, quicunque impiè & impurè agunt: vt in domo Dei, Eccleſia Chriſti ſponſa, cuſtodiũtur, quicũq; verè credũt, & factis actionibusq; bonis & ſanctis ſuã veram fidem atteſtãtur & oſtendunt. Quare nihil ad rẽ proferũt, qui hæc de ciuitate Romana & Pontificia dignitate propriè & priuatim exponunt: non quod diffiteri velim, ex Romanis & Ciuibus & Põtificibus quoſdã ad Babylonẽ, ad beſtiã & ad meretricẽ fornicariamq; illam magnã attinere. Certũ eſt enĩ, Satanã ſemper operari myſteriũ iniquitatis: tamen oportet, vt qui tenet nũc teneat, donec de medio fiat. Væ væ igitur Eccleſiæ militãti, quãdo abominatio deſolationis ſedebit in loco ſancto. An nõ aũt plures, p quos deſolatur (quia nõ iuuatur) Eccleſia, vitã abominabilẽ degũt? reſipiſcẽdũ ſanè aut prorſum pereundũ. Nã niſi aliter Eccleſiæ miniſterio prouideatur, de Republica & regno actum eſſe puto. Pœniteat ergo mundi Principes, per quos inutiles ad Eccleſiaſticas dignitates ſunt erecti: quos ſi deponi curẽt, rẽ Deo gratã, & Reip. vtilẽ, vel etiã neceſſariã faciẽt

Apocal. 19. cap. ſcribitur ad hunc modum: Et cecidi ad pedes eius ſcilicet Angeli, vt ádorem eũ, & dixit mihi, Vide ne feceris, conſeruus tuus ſum & fratrũ tuorum habentiũ teſtimoniũ Ieſu. Deum adora.) Quo loco ignoranter abutuntur, qui ex eo colligunt, nullum honorem eſſe Sanctis tribuendum ſicut etiã Angelũ bonũ nõ eſſe ſingulis chriſtianis honorãdũ aut orandũ. Nã etſi p humi-

humilitatem omnibus ſanctis cõmunem, omnem gratiã Deo tribuendã voluit, & id docuit Beatũ Ioannẽ Angelus, non tamen ſequitur quòd malè egerit Apoſtolus, qui procidit ante Angelum honoris, & gratiarum actionis ergô. Nouerat ſiquidem Angelum, quem honorare ſeu adorare (nam hæc vocabula ſunt ſynonyma in ſcriptura) volebat, non quidem vt Deum, ſed vt angelum Dei, & magnorum myſteriorum reuelatorem: nouerat etiam alium eſſe honorem Dei, & alium Angelorum. Vterque ergo rectè fecit: Ioannes quidem Angelum Dei miniſtrum hnonrando: Angelus etiam honorem omnem ad Deum omnium bonorum largitorém ſuum vtriuſque Dominum referendo: Simile quid faciunt, viri probi quotidie, qui quùm vident ſe honorari, tum referunt apud ſe omnem talem honorem, ad Deum omnis boni fontem & largitorem: aut etiam verbis profitentur, & affirmant, non ſibi, ſed Deo talem laudem deberi. Si enim quis laudetur, quòd caſtè vixerit, quod hominem ſanârit, quòd benè prædicârit, tum ſolet reſpondere: laus ſit DEO, & non mihi. Idipſum ſanè eſt quod hoc loco reſpondit Angelus: cuius hæc ſunt verba: DEVM adora. Teſtimonium enim Ieſu eſt ſpiritus prophetiæ: quaſi dicat: Non ego ſum tibi auctor harum reuelationum magnarum, ſed Deus ipſe, quare illi gratias agito. Hic etiam notandum, quoſdam Angelos quibuſdam hominibus inferiores eſſe: Ideò enim forſan ita ſubiunxit Angelus: Conſeruus tuus ſum, & Fratrum tuorum habentium teſtimonium Ieſu.

Apo-

Apocalypſis 22.cap.ſcribitur ad hunc modũ: Conteſtor enim omni audienti verba prophetiæ libri huius: Si quis appoſuerit ad hæc, apponet Deus ſuper illum plagas ſcriptas in libro iſto: & ſi quis diminuerit de verbis libri prophetiæ,huius auferet Deus partem eius de libro vitæ,& de ciuitate ſancta,& de ijs quæ ſcripta ſunt in libro iſto.) Quo loco perperàm expoſito abutuntur, qui inde colligunt,Prælatos Eccleſiæ nihil prorſus in Eccleſia docere& proponere debere,quòd non ſit expreſſum in ſcriptura ſacra. Nam hîc loquitur(tantùm Apoſtolus de additione aut diminutione libri huius, cuius tanta eſt diuinitas & perfectio,vt à nemine ipſi demi aut áddi debeat: aut citra iniuriam poſſit.Hunc eſſe præſentis loci ſenſum indicant hæc verba libro iſto:itidem hæc & verba prophetiæ eius.Non vult ergo prohibere,aliquid aliud ſcribi aut prædicari, quòd hoc libro non contineatur,ſed hunc librum planè diuinum,ita conſeruandum eſſe,vt traditus eſt monet,ne videlicet tantilla etiam additione aut diminutione deprauetur tanta & tàm diuina hæc ꝓphetia & reuelatio. Cædo præterea,ſi nõ multa docuit,ſcripſit & prædicauit Apoſtolus,quæ hoc libro non continentur? Hic igitur locus & ſimiles admonent,non eſſe populi addere aut demere de doctrina à Deo per Prælatos Eccleſiæ tradita & reuelata,aut etiam eam ſuo ſenſu exponere, ſumere & profiteri, ſed ſequi eos debere, quos dedit illi Dominus Prælatos, Paſtores & Doctores. Cùm autem populum dico, more ſcripturæ eos omnes accipi volo,qui non ſunt voca

tionis

tionis Eccleſiaſticæ: hinc enim eſt quòd ſemper tales Laici, id eſt homines ad populum pertinentes ſunt appellati. Quare hæretici, qui relicto verbo DEI in Eccleſia Catholica, ſequuntur Spiritum ſuum, & ambulant in ſuis adinuentionibus, hoc loco percelluntur: vt etiam eo, qui ſcribitur Galatarum primo capite & Deuteronomij duodecimo. Hi enim ſequentes Core Dathan & Abyron, DEO in perſona Prælatorum Eccleſiæ ſunt rebelles, & pœna extrema digni, vt illi.

Peroratio Libri Tertij.

OBnixè rogatum te velim (Chriſtiane lector) vt ſi præter notatos à nobis hos locos (quos dandæ DEO in noſtris Biblicis, tàm Latinis, quàm Gallicis, plureis ſignabimus, & lucidiores efficiemus) in toto Sacrorum Bibliorum ampliſſimo volumine alij comperiãtur (vt multi eſſe poſſunt) qui ab Hæreticis ſancta quæque deprauantibus & blaſphemantibus, corrupti aut obſcurati & cõntorti, tibi in materia fidei ſcriptum inijciant, aut negocium faceſſant, de ipſis nos commonefacias. Inſtituimus ſiquidem defendere, & per DEI gratiam quibuſlibet palàm facere, vniuerſam ſcripturam ſacram nulla in re Antiquæ & Catholicæ religionis & fidei Chriſtianæ profeſſioni aduerſari, ſicut nec nouæ impietati fauere aut conſentire:

idem

idem facturi in Conciliorum decretis,& in antiquorum Doctorum ſcriptis, ſi aliquot annos hic ſuperuiuere nobis conceſſerit DEVS omnipotens: vt nihil penitùs habeant Sectarij, quo humana cõmenta prætexant,appareant ſuperbi, ignari, impoſtores & obſtinati. Nàm quòd ad abuſus ſpectat, nos non defendendos ipſos ſuſcipimus, quos omni via & ratione corrigi cupimus. Valę & nos apud DEVM precibus iuua.

QVAR-

QVARTVS LIBER SIVE QVARTA PARS STROMATON BIBLICORVM,

vbi docetur, quomodo per ſcripturam ſacram chriſtiana doctrina atque fides, religione catholica defenditur & aſſeritur aduerſus prophanas vocum nouitates, & rationum humanarum deliramenta.

Propoſitio eorum quæ hoc quarto libro continentur atq; tractantur.

VT propter ſcripturam diuinitùs inſpiratam, quæ ait declinandum eſſe à malo, & faciendum bonum, ſcimus illum iuſtum eſſe, qui deuitata omni prorſus iniquitate virtutem & bonitatem conſectatur: ita per eandem, quæ ſæpiùs admonet peregrinas doctrinas fugiendas, & in recepta veritate perſeuerandum eſſe, agnoſcimus eum fidelem & chriſtianum, qui auerſatus omnia planè exotica dogmata catholicam & in eccleſia Chriſti probatam doctrinam amplexatur & profitetur. Catholicam autem doctrinam in præſens eam intelligi volumus, quæ verbo DEI

conſentiens vbique ſemper, & ab omnibus in Ecclesia Christi ſponſa, Spiritu ſancto perpetuò edocta & directa, probata, tradita & obſeruata eſt. Verbo etiam Dei eam probari, ipſiq́ue conſentire debere, non fruſtrà adiecimus. Nam cùm in vniuerſum duo ſint cognitionis, atque ſcientiæ genera, vnum ſcilicet diuinum & alterum humanum: vt hoc ad rationem humanam, ita illud ad verbum Dei, ſiue ad reuelationem diuinam referimus, vt ſecuri certiq́ue in eo ipſo cõquieſcamus. Ad verbum Dei igitur, tanquàm ad aſylum, ad ancoram firmam, & ad principium certum, verum, & neceſſarium confugere debent Chriſtiani, cùm doctrinam ſalutis veram habere, & in eadem confirmari volunt. In Eccleſia enim, Chriſtianorũ ſchola, docetur & traditur doctrina fidei: fides autẽ eſt ex verbo Dei, vt atteſtatur Apoſtolus Paulus Romanorum decimo capite.

Quum igitur inſtitutum propoſitumq́ue noſtrum ſit, hoc quarto Stromatum Biblicorum libro, fidei veritatem atq́ue Eccleſiæ catholicam doctrinam breuiter (tantiſper dum expectamus occaſionem atque opportunitatem illud ipſum copioſiùs & diligentiùs perſequendi) vt Deus ſua bonitate donare dignabitur per ſcripturam ſacrã, & verbum Dei aduerſus ſeditioſos & impios noſtri miſerrimi temporis Antichriſtos & Apollioniſtas tutari & propugnare, locos aliquot ſcripturæ ſacræ expreſſos, & huic negotio apprimè conuenientes huc conferemus. Quia autem rem tantam plenè & accuratè perſequi atque perficere hoc tempore non datur, præſenti tractatu

non minitatim & ſigilatim propoſita religionis hodie controuerſa proponemus aut expediemus, ſed tantùm eorum ſumma & latiùs patentia capita velut in pauca redigẽtes, ea in quibus frequẽtiùs et periculoſiùs erratur, atq; peccatur percurremus. Totam aũt rem, integramq; diſputatione ſuſceptam, breuiter quinq; capitibus complectemúr & abſoluemus. Primum erit de verbo Dei & eius obſeruatione: Secundũ de Eccleſia & eius authoritate. Tertium de libero hominis arbitrio. Quartum de neceſſitate bonorum operũ. Quintum de merito bonorum operum.

De verbo Dei triplici, deq; eius neceſſaria obſeruatione. caput primum.

DVo ſunt longè lateq; patentia, & omnibus cognitu neceſſaria ſcripturæ ſacræ & chriſtianorum doctrinæ principia. Vnũ eſt, quod nemo admittetur ad gloriam æternam, niſi vicerit: Non enim coronabitur, niſi qui legitimè certauerit. Alterum verò, quòd nemo prorſus vincere poterit, & legitimè certare contra carnem, mundum & diabolũ, abſque verbo Dei: hæc eſt enim victoria, quæ vincit mundum, fides quæ eſt ex verbo Dei. Conſequitur igitur, oportere eũ omnẽ, qui vult ſalutem conſequi, coniungi verbo Dei, eodemq; niti, fulciri, armari, & fundari. Hoc ſanè egregiũ eſt dogmata, quòd longè lateq; patet, & diffunditur per vniuerſam ſacrã ſcripturã tã veteris quã noui Teſtamenti, ſcilicet verbũ Dei, ſanare animas, Chriſtũ nobis eſſe iuſtificationẽ, redẽptio-

ptionem, ſalutem, & quid non? non eſt enim in aliquo alio ſalus: nemo fundamentum aliud ponere poteſt. Chriſtus ſiquidem vnus eſt Dei & hominum mediator, in quem credentes per ipſum habemus acceſſum ad ipſam diuinitatem, noſtrũ & omnium rerum principium, ad cuius imaginẽ & ſimilitudinem facti, ab eodem perfectionem noſtram & fœlicitatem expectare debemus. Hoc autem verbum omnia ſanans & perficiens, etſi in ſe vnicum eſt, tamen multiplex ponitur, propter variam & multiplicem ſuæ communicationis formam.

Hæc igitur ſemper nobis chriſtianis ſunt cogitanda, ſcilicet. Deus finis noſter, quo perficimur & beamur, Chriſtus mediator noſter (nam docẽte Chriſto ipſo, hæc eſt vita æterna, vt cognoſcamus Deum verum, & quem miſit Ieſum Chriſtũ) & media, per quæ ipſi Chriſto coniungimur, vt ipſius membra facti, habeamus per eum acceſſum ad Deum, qui ſolus viuificat. Hæc autem media ſunt, res externæ, quibus nos qui corpore ſumus præditi indigemus, vt Chriſti mediatoris, verbi Dei veri & ſanãtis participes ſimus: Res aũt eiuſmodi etſi non ſunt reuera nec propriè dici poſſunt verbũ Dei, tamen vulgò appellantur verbũ Dei, quia ſcilicet ſunt veluti vehiculũ, quo in animas noſtras traducitur & infunditur filius Dei, verũ & propriũ Dei verbum. Quia autẽ ex diuina ordinatione verbũ Dei verum, CHRISTVS Ieſus, in animis noſtris concipitur, & nobis participatur, tribus potiſſimùm modis, ſcilicet legenda ſcriptura ſacra, audiẽda prædicatiõe, & obſer-

uandis traditionibus,recipiendisq́ sacramentis, ideò triplex eſſe verbũ Dei diligenter omnibus Chriſtianis obſeruandũ dicimus. Vnum eſt enim ſcriptum: ſecundum prædicatum: tertium verò traditum. Hanc autem verbi Dei participandi triplicem formam ſæpiùs commendat,& obſeruandã docet ſacra ipſa ſcriptura: atque eandem ipſius diſtributionem ſeruârunt Apoſtoli,et reliqui primi Paſtores in fundanda Eccleſia Chriſti. Nã verbum Dei propoſuerunt prædicando, ſcribendo, & varijs traditionibus inſtituendis & præcipiendis. Quod autem verbum Dei prædicatione ſit in Eccleſia propoſitum, & proponi ſemper debeat,docuit Chriſtus,qui mittens Apoſtolos ad fundandam Eccleſiam, ita dixit: ite in vniuerſum mundum,prædicate Euangelium omni creaturæ. Idem docetur Actuum 13.c.& Rom. 10.ſæpiuſque alibi:conſequitur igitur, oportere recipere & obſeruare verbum Dei,quod habetur & participatur per Dei miniſtrorum prædicationem.

Quòd verò illud ipſum verbum Dei per ſcripturam ſacram etiam communicetur & participetur,teſtatur Chriſtus, cùm ita ait: Scrutamini ſcripturas,quoniam ipſæ ſunt quæ teſtimonium perhibent de me. Ioan.5.c. Sunt igitur ea recipiẽda & obſeruanda, quæ ſcripturæ ſacræ tradunt, quum videlicet per eas conſequamur verbi Dei communicationem. Non minùs etiam ſanè ipſa eadem atteſtante ſcriptura ſacra ſunt recipiendæ & obſeruãdæ traditiones,per quas à nobis verbũ Dei earum modo participatur,non minùs, quàm per

per prædicationem & per ſcripturam ſacram ſuo etiam proprio modo. Hinc eſt, quòd Apoſtoli non minùs diligentes fuerunt in inſtituẽdis Chriſtianis & fundãda Eccleſia (hoc notabit q. volet) per prædicationem & per ſcripturam ſacram, quã per traditiones, cæremonias, externumq́; cultum. Hoc edocemur ex eo, quòd referunt Apoſtolorum Acta. cap. 15. Paulum Apoſtolum virum certè nullatenus ſuperſtitioſum, ſed verè Euangelicum, perambulaſſe Syriam & Ciliciam, vt confirmaret eccleſias, eisq́; præciperet cuſtodire præcepta Apoſtolorum & Seniorum. Illud idem confirmatur ijs, quæ ſcribuntur eiuſdem libri 16. ca. his verbis: Cùm autem pertranſirent ciuitates, ſcilicet Paulus, Sylas & Timotheus, tradebant eis cuſtodire dogmata (nihil autem adhuc ſcripſerãt Apoſtoli) quæ erãt decreta ab Apoſtolis & ſenioribus, qui erant Ieroſolimis. Et ita Eccleſiæ quidem confirmabantur fide, & abundabant numero quotidiè. Hanc etiam verbi Dei per traditiones & cæremonias euangelicas communicationem, participationem & obſeruantiam commendat, prædicat, & diligenter præcipit Beatus Paulus Teſſalonicenſibus poſterioris Epiſtolæ. 2. c. cùm ita inquit: Itaque fratres ſtate, & tenete traditiones (notate vocabulum traditiones ex ſcriptura eſſe) quas didiciſtis, ſiue per ſermonem ſiue per epiſtolam noſtram: & eiuſdem epiſtolæ 3. ca. idem docet his verbis: Denuntiamus vobis, vt ſubtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinatè, & non ſecundum traditionem noſtram: certum eſt autem, Paulũ traditionem ſignificare mo

dum profitendi exteriùs religionem & fidem chriſtianam. Dilucidum ſit igitur, ex ipſa expreſſa & aperta ſacra ſcriptura Apoſtolos voce, traditionibus, & ſcriptis tandem Eccleſiam fundaſſe, atque verbum DEI propoſuiſſe: hæc autem cò dicimus & ſcribimus, vt palàm omnes intelligāt, quàm apertè ſctipturæ ſacræ aduerſantur, DEI ordinationi repugnant, atque Apoſtolorum praxi & conſuetudini refragantur, qui cæremonias & traditiones ab Eccleſia & Chriſtianiſmi profeſſione eijciunt: cùm videlicet per eas verbum Dei non minùs quàm per ſcripturam ſacrā & prædicationē habeatur & participetur. Cædo præterea, ſi non Chriſtus ipſe cæremonias externas videlicet traditiones inſtituit, atque maximè præcepit, & per eaſdem ſuam gratiam conferri ita ordinauit, vt illis ſpretis & contemptis nulla via illa haberi poſſit? Quid namque aliud ſibi volunt expreſſiſſima & omnium maximè obſeruatu neceſſaria ipſius hæc verba? Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poterit intrare in regnum cœlorum. Item & illa? Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis. Quæro igitur, ſi aqua corporali exterius ablui, ſi etiam ſigna & ſpecies viſibiles panis in ſacroſancto ſacramento manducare, ad traditiones & externas cæremonias non ſpectat? Spectat ſanè. Quæro, ſi omni lege & tempore Deus diuina & ſpiritualia, hominibus per externa & corporalia non conceſſit? conueniens namque eſt, vt animus hominis, quandiu corpori hîc eſt cōiunctus, & p̄ illud

ſuas

ſuas functiones peragit,rebus diuinis & ſpiritua
libus p ea quæ ſunt corporalia & ſenſibilia done
tur & ornetur.Ideo etiam verbum ipſum diuinũ
incarnatũ eſt,& corpus aſſumpſit, vt hominibus
corporatis per res corporales ſeſe cõmunicaret.
Quia enim, inquit Paulus Hebræorũ 2.cap.pue-
ri cõmunicârunt carni & ſanguini, & ipſum ver-
bum ſimiliter participauit eiſdem. Certum igitur
manifeſtumq́; eſt, quantam vim imò etiam ne-
ceſſitatem habeant in religione chriſtiana cære-
moniæ,traditiones,& externæ profeſſiones,quæ
ipſam etiam ſacram ſcripturam anteierunt in fun
danda Eccleſia. Nec id quidem profectò mirum
videri debet,cùm videlicet Deus ipſe vt ſanctifi-
caret & efficeret ſibi puram Eccleſiam, corpus
ſumpſerit, ſitq́; qui omnia creauit in terris, tan-
dem viſus & cum hominibus homo conuerſa-
tus:qui etiam piè & ſyncerè religionis rationem
inſtituens,à traditionibus,& rebus externis, ſci-
licet à Sacramentis, quæ ſunt ſigna viſibilia, eam
inchoauit. Hæc autem eò referri volumus,
vt ſecundum propoſitum inſtitutumq́; noſtrum,
doceamus catholicam doctrinam, & fidei chri-
ſtianæ profeſſionem,quæ traditionibus & cære-
monijs abundat,ipſo verbo Dei,& ipſa ſacra ſcri
ptura confirmari & defendi. Quod ſanè dubium
nemini homini eſſe poterit,eas quæ à nobis ſunt
allatæ probationes & rationes diligenter conſi-
deranti & perpendenti. Quæ enim protulimus,
ſunt ſacrarum ſcripturarum præcipua & commu
nia dogmata,quæ per totum organum Biblicum
latiniſſimè diffunduntur. Quare demiror

 illorum

illorum tum ignorationem tum impudentiam, qui non erubeſcunt à religione chriſtiana traditiones & cæremonias expellere & exſufflare, cùm teſtante ſcriptura ſacra, per eas ſit primùm ab Apoſtolis, imò etiamnum ab ipſo Chriſto fundata & inſtituta, atque cum eis vbique ab omnibus ſemper vſitata & probata. Hic autem agnoſcere debemus aſtum Satanæ, qui verbo Dei nos deſtitutos omni ratione cupiens & adnitens, eius habendi & participandi potiſsimo medio, quod in cæremonijs & traditionibus eſt poſitum, nos priuare contendit, vt etiam alijs duobus medijs, ſcilicet ſacra ſcriptura pura, & ſyncera prædicatione, plerosq́ iam callidè ſpoliauit, ſua interim mēdacia ipſis obtrudēdo, vt loco diuinarum & chriſtianarum traditionum, impium & planè idololatricum cultum in ſua cœna (vt vocant) peragenda perſuaſit, & in eodem obſtinatos cæcos & captiuos miſerrimè detinet. Nos autem ſecuti Pauli præceptum ſtemus, & per Dei gratiam teneamus traditiones, quas accepimus ſiue per ſermonē, ſiue per ſcripturam, certò perſuaſi, externam profeſſionem & traditiones & cultum Dei in rebus corporatis, debere neceſſariò ſequi fidē internam. Vt enim corde ad iuſtitiam creditur, ſic ore ad ſalutem fit confeſſio: Vt fidem, ſic ſacramēta & eorum cæremonias, traditionesq́ docet & præcipit ſcriptura ſacra, cui apertè repugnāt, qui traditiones à chriſtianiſmo expellunt.

De Eccleſia catholica & eius autboritate. Caput ſecundum.

Vt

VT catholica noſtra doctrina & fidei profeſſio in cæremonijs & traditionibus varijs cõfirmationẽ habet à verbo Dei & ſcriptura ſacra, ſicuti docuimus: ita ab Eccleſia, q̃ propter perpetuã Chriſti præſentiã, & continuã Spiritus ſancti directionẽ, errare nunquàm poteſt. Noſtram autem religionem, & fidei profeſſionem, ab Eccleſia Chriſti approbari facilè dijudicabit, quiſquis attendere volet, eam in ipſa antiquitate, vniuerſitate, & conſenſione confirmatam corroboratamq́; eſſe. Hæ namque ſunt Eccleſiæ Chriſti notæ: quibus perſuademur, nos in vera eſſe Eccleſia, quæ cùm errare non poſſit, & noſtram fidei religionisq́; profeſſionem tradat, præcipiat & ſeruet, certi de eiuſdem veritate permanemus, & in conſcientia ſecuri conquieſcimus: eos imitando & intrepidè ſequendo, qui nobis eam religionis & fidei formam profeſſionemq́; reliquerunt, quorum intuentes exitum conuerſationis fœlicem, non dubitamus ſequi & profiteri fidẽ, quicquid nobis obijci aut opponi poſſit. Nolo autem hoc loco diſputare de differentia et excellẽtia, aut etiam prærogatiua Eccleſiæ & ſcripturæ, certò perſuaſus, vnam eſſe DEI veram & ſanctam Eccleſiam, quæ regitur à Spiritu ſancto non minùs quàm corpus ab anima viuificatur: extra quam non eſt ſalus, pro qua, & in qua ſola eſt ſyncera ſcriptura ſacra, & ipſius germana veraq́; expoſitio, vt etiam ſalutifera quorumlibet Sacramentorum receptio, & fidei verbiq́; DEI tum prædicatio, tum per cultum externum profeſſio. Ea autem quæ ſit, & vbi accipienda, aut quærẽda,

qui dubitant & diſputant, nihil aliud mihi videtur facere, quàm ſi cum ratione, vellēt inſanire & in ſole calliginem quærere. Ciuitas namq; teſtimonio CHRISTI, quæ ſupra montem poſita eſt, abſcondi non valet. An tu chriſtianus dicendus es, qui Eccleſiam illam, quam totus orbis coñfeſſus eſt, neſcis aut negas? An tu Chriſtianus putandus, qui Eccleſiam, in qua baptizatus es, & CHRISTO inſitus, ignoras? Qualis quæſo filius iudicari debet, qui matrem ignorat, quæ vbique ſemper & ab omnibus excepta, cognita & honorata fuit? Verùm qui in profundum venerunt, & iuſto Dei iudicio excæcati, ſordibus gaudēt, et exultant, ſordeſcant quantum volent. Nos autem, quos DEVS ſua gratia Euangelij ſui veritate & claritate illuſtrauit, Eccleſiam vnicam veram, & in eadem vnicam, ſanctam, & ſalutarem fidem, & religionis Chriſtianæ profeſſionem amplexemur & profiteamur ſecuri de veritate cum ſpe & expectatione ſalutis æternæ, ſi vſque ad finem in ea perſeueremus, quicquid nos in ea, & propter eam oppugnet. Vt autem nos nullatenùs fallat, quanta cum ſecuritate in Eccleſia catholica permanere, & in eius doctrina, fideiq; profeſſione perſeuerare debeamus: diſpiciamus quantum ipſi tribuat DEVS ipſe per ſcripturam ſacram. Hoc igitur imprimis fixum certumq; teneamus, ipſam Eccleſiam erroris mendacijq; omnis prorſus expertem eſſe, quia videlicet CHRISTVS, qui non mentitur, pollicitus eſt ſe in ea manſurum vſque ad conſummationem ſeculi. Hæc ſunt eius verba vt

ſcri-

ſcribitur Matthei 28. capite Ego ſum vobiſcum vſque ad conſummationem ſeculi. Errabit igitur Eccleſia coniuncta Chriſto, qui eſt via, veritas & vita? In ea quoque ſemper manet Spiritus ſanctus eam perpetuò docens omnem veritatem, vt ſcribitur Ioan. 14. capite his verbis: Ego rogabo patrem, & alium paracletum dabit vobis, vt maneat vobiſcum in æternum, Spiritum veritatis, quem mundus non poteſt accipere, quia non videt eū, nec ſcit eum. Vos autem cognoſcetis eum, quia apud vos manebit, & in vobis erit. Item, non relinquam vos orphanos, ſed veniam ad vos. Errabit igitur Eccleſia, in qua ſemper manet Spiritus ſanctus, non ſanè dormitans (non enim dormiet neque dormitabit qui cuſtodit Iſraël) ſed ſemper eam omnē veritatē docens? Fieri ſanè nō poteſt omninò. Quòd etiam adhuc planiùs teſtantur quæ ſequuntur Chriſti verba ad hunc modum: Hæc locutus ſum vobis apud vos manens: paracletus autem Spiritus ſanctus, quem mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & ſuggeret vobis omnia quæcunq; dixero vobis. Quis igitur dubitabit, manere in Eccleſia Chriſti, in qua Spiritus docet omnē veritatē? imò etiā in qua pater & filius manſionē faciunt? hoc enim indicant hæc Chriſti Domini verba: Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit, & pater meus diliget eū, & ad eū veniemus, & apud eū manſionē faciemus. Quis igitur dubitabit, Patres illos antiquos, qui toti tremebant ad ſermones & mandta DEI, quæ omni diligentia obſeruabant, doctos fuiſſe à DEO, & in Eccleſia

vera ſynceram fidem & religionem ſeruaſſe & profeſſos eſſe?at teſtantur eorum ſcripta, illos eandem prorſus nobiſcum fidem & religionem habuiſſe & ſeruaſſe. Nemo igitur niſi filius ſubtra ctionis in perditionē,& planè imprudens ab Ec- cleſia Catholica recedet, vt ſequatur exoticas & peregrinas doctrinas,quicquid veritatis & pieta- tis præ ſe ferant,& ea etiam contineant,quæ ipſe intelligere & diſſoluere nō poſſit. Conſiderabit enim,quòd Satanas transfigurat ſe in Angelū lu- cis,quòd eſt ſummus & callidiſſimus decipiendi artifex,quòd Deus plus poteſt efficere, quàm in- tellectus noſter comprehendere & aſſequi: deni- que quòd Eccleſia habet Spiritum ſanctum per- petuum directorem & doctorem: quare tutò re- ſpondebit cum Paulo, Nos non habemus talem conſuetudinem,neque Eccleſia Dei. Quòd ſanè argumentum ſufficere debet ea omnia refellen- da, quæ contra religionem veram & antiquam obijciunt Hæretici. Nàm plus apud nos valere debet Eccleſiæ authoritas, quàm quorumuis etiā doctiſſimorum & ſubtiliſſimorum opinio, & pri uata ſententia. Quum enim Deus in ea ſemper maneat,in eius fide, religione & doctrina perſe- uerare debent, quotquot non decipi cupiunt. Illa enim eſt (teſtante Beato Paulo. 1. ad Timoth. 3. c.) columna & firmamētum veritatis. Etſi enim omnes & ſinguli homines errare, labi, & decipi poſſunt,quantum eſt ex propria ipſorum condi- tione naturaq́; , tamen qui ſunt ad Eccleſiæ gu- bernationem per Spiritum ſanctum vocati & allecti, & corporis cuius Chriſtus caput eſt, fa-
cti

ſti organa & membra, per quæ in ipſum corpus influit,& ſua dona largitur Deus, in ijs decernendis quæ ſunt fidei & morum, nunquàm errant. Nam vt inquit Chriſtus Dominus, Non illi ſunt qui loquũtur, ſed eſt Spiritus Dei patris qui loquitur in ipſis. Hinc eſt, quòd Eccleſia Chriſti ſponſa, dicitur eſſe ſancta & immaculata ſine ruga & macula, in ijs ſcilicet decernendis, quæ ſunt ad ſalutem neceſſaria: hinc eſt, quòd Apoſtoli in cõcilio congregati ità concluſerũt, viſum eſt Spiritui ſancto & nobis,&c. vt ſcribitur Act. 15. cap. hinc eſt, quòd Cayphas prophetauit, quia erat Pontifex & organum Spiritus ſancti, ex ratione vocationis & dignitatis qua fungebatur. Hinc eſt, quòd Balaam non potuit aliud prophetare & dicere, quàm quod Deus poſuerat in eius ore. In Prælatis eccleſiæ igitur non tantùm conſiderare debemus, eos eſſe homines (ſic enim falli & errare poſſunt) ſed Dei miniſtros & Spiritûs ſancti (qui nunquàm deſerit Eccleſiam, ſed eam inſtituit, & per bonos & per malos miniſtros legitimè tamen ordinatos ſine errore dirigit.) organa. Nunquã enim eſt Eccleſia ſine ſponſo ſuo Deo æterno, qui eum ſemper conſolatur, & docet omnem veritatem, per eos miniſtros qui tenent caput, ex quo totum corpus per nexus & coniunctiones ſubminiſtratũ & conſtructum creſcit in augmentum Dei, non autem per eos qui currunt nõ miſſi. Hi enim quicquid glorientur veritatem nõ habent, quia non tenent caput, ex quo totũ corpus Eccleſiæ, cõpactum & connexũ eſt p iuncturã ſubminiſtrationis ſecundũ operationẽ in menſurã

vniuſ-

vniuſcuiuſque membri Ephe.4.& Coloſſ.2.cap.
Quia igitur tam clarũ certumq́; eſt, Deũ nunquã ab Eccleſia abeſſe, ſed eam ſemper dirigere, & docere omnẽ veritatẽ, etiã per malos & moribus corruptis miniſtros, legitimè tamẽ vocatos & ordinatos: ideo ipſi Eccleſiæ, vt ſibi ipſi vult fidẽ adhiberi, grauiſſimeq́; eos delinquere, & duriſſimè puniẽdos affirmat, q Eccleſiã nõ audiũt, ſed eius præcepta et decreta p Sacerdotes & Prælatos eius organa & miniſtros ꝓpoſitã contẽnunt. Hoc nos docet ſcriptura ſacra Deut.17.c. his verbis: Si diffi cile & ambiguũ apud te iudiciũ eſſe pſpexeris, inter ſanguinẽ & ſanguinẽ, cauſſam & cauſſã, leprã & nõ leprã, & Iudicũ intra portas tuas videris verba variari, ſurge & aſcẽde ad locũ quem elegerit Dñs Deus tuꝰ, veniesq́; ad Sacerdotes Leuitici gèneris, & ad Iudicẽ q fuerit illo tẽpore: quæresq́; ab eis, q iudicabũt tibi iudicij veritatem, & facies ꝙcunq; dixerint, q pſunt loco quem elegerit Dñs & docuerint te iuxta legẽ eius, ſequerisq́; ſententiam eorũ, nec declinabis ad dextrã, neq́; ad ſiniſtrã. Qui aũt ſuperbierit, nolẽs obedire Sacerdotis imperio, q eo tempore miniſtrat Dño omino Deo tuo: ex decreto Iudicis morietur homo ille, & auferes malũ de Iſraël: cũctusq́; populus audiẽs timebit, vt nullus deinceps intumeſcat ſupbia. hinc ſanè dilucidũ fit, q grauiter peccent, & puniendi ſint, qui Eccleſiæ Dei miniſtris non obſequuntur, ſed eorum, id eſt, DEI per ipſos tradita decreta contemnunt. Ideo enim Maria & Aaron grauiter Deum offendiſſe dicti ſunt, quia Moyſen Dei ſeruum & ipſius in Eccleſia miniſtrum

ſtrum contempſerant. Num. 12. cap. Ideo etiam Core, Datan, Abyron, & plures alij abſorpti ſunt viui à terra, quia Moyſen contēpſerant Nu. 16. c.

Hinc eſt etiam ꝙ Chriſtus Matth. 18. ita dixit: Quicunq; Eccleſiam non audierit, ſit tibi tanquā Ethnicus & Publicanus. Hinc eſt, ꝙ Chriſtus authoritatē miniſtrorū ſuæ Eccleſiæ declarās, ita inquiebat Luc. 10. & Matt. 10. Qui vos audit, me audit, et q vos ſpernit me ſpernit. Qui aūt me ſpernit, ſpernit eū q me miſit. Itē: Si q vos non ſuſceperint, ſcitote qa in die iudicij remiſſius erit So domis q̄ illi ciuitati: hoc idē indicās Paulus 1. ad Theſ. 4. c. ita ſcripſit de mādatis & decretis Paſtorū Eccleſiæ: Si qs hæc ſpernit, nō hominē ſpernit, ſed Deū, q dedit ſpiritū ſuū ſanctū in nobis. Hinc eſt ꝙ idē Apoſtolus vult eū oēm anathema eſſe, q aliter euāgelizat & annunciat Chriſtū, q̄ eundem Eccleſia per ſpiritū ſanctum edocta proponit: cū ait ita Galat. 1. c. Licet nos (ita loquitur, quia homines falli poſſunt, cùm ab Eccleſiæ doctrina recedunt: quare notādum quòd etſi debemus cum Eccleſia doctores recipere, non tamen debemus cum Doctoribus Eccleſiam relinquere, quæ ſola habet à Deo, promiſſionem perpetuæ veritatis, & vt vulgò dicitur infallibilitatis) aut Angelus de cælo euangelizet vobis p̄terquam quod euangelizauimus vobis, anathema ſit. hoc idē docent ſæpiſſimè ſuis ſcriptis reliqui Apoſtoli qui eo potiſſimum fine ſcripſerunt, fundata iam per prædicationem & traditiones varias Eccleſia, vt admonerent, nullo pacto recedendum eſſe à fide & doctrina Eccleſiæ catholicæ, in qua ſola ſunt

media

media vitæ & ſalutis æternæ cũ puto verbo Dei, cum effectu Sacramentorum, cum gratia Dei & communicatione Spiritus ſancti, quo viuificari non poſſunt qui ab ea receſſerunt, & in ea non ſunt vniuerſi: ſicut membrum à corpore abſciſſum & ſeparatum vitam, motum, & ſenſum non poteſt habere ab anima, quæ in corpore & non extra illud viuificat & vegetat. Clarum igitur eſt, certumq́; efficitur expreſſo ipſo Dei verbo, Eccleſiam errare non poſſe, in Eccleſiæ fide, doctrina & obedientia permanendum eſſe ei omni, qui vult per Chriſtum ſalutem conſequi: eum omnem, qui in Eccleſia, fide & vitæ ſanctitate perſeuerat, ſecurum vitam æternam expectare debere: vt cõtra neminem, qui ab Eccleſia recedit, de veritate & ſpe ſalutis æternæ gloriari poſſe, cum videlicet in ea ſola Chriſtus qui eſt via, veritas & vita inueniatur & participetur. Vnde ſanè manifeſtiſſimum euadit, eos omnes fruſtrà gloriari de Euangelio, de gratia Dei & Chriſti merito, qui à Satana deluſi & infaſcinati, Eccleſiæ catholicæ fidem & religionem contempſerunt, atque reliquerũt. Nam miſerrimi Gnoriſtæ ſolam literam Bibliorum occidentem cum Iudæis & reliquis impijs atque infidelibus habent, non autem ſpiritum viuificantem, veram expoſitionem, & ſynceram intelligentiam, quæ eſt à ſolo Spiritu ſancto, vt etiam diuinitùs inſpirati locuti ſunt ſancti Dei homines in eccleſia catholica. Vbi etiam notatu eſt digniſſimum, quòd illi qui ab Eccleſia iuſto DEI iudicio tanquam ea indigni receſſerunt, nihil prorſus eorum quæ contra catholicæ

eccleſiæ

Eccleſiæ fidei & religionis profeſſionem ſequũtur,per textum ſacræ ſcripturæ confirmare poſſunt. Quare certum eſt,eos à Satana captiuos duci & ſequi propria ſomnia & deliramenta,ambulantes in ſuis proprijs adinuentionibus ſine lumine verbi Dei,de cuius luce & illuſtratione falſo & impudenter gloriantur. Hæc autem omnia eò referri volumus,vt ſecundum propoſitum noſtrum manifeſtum, ex ipſa ſacra ſcriptura relinquamus noſtram catholicam & antiquam fidei profeſſionem veram eſſe & chriſtianam, nosq́ extra omnem erroris & impietetis aleam poſitos eſſe,qui in Catholica Eccleſia permanemus,& in ea traditam ab Apoſtolis,& ſemper à Sanctis Patribus obſeruatam fidem & religionẽ ſequimur & profitemur. Noſtram autem (quam vulgò dicunt Romanam) veram eſſe & catholicam Eccleſiam certiùs & manifeſtiùs eſt, quàm vt de eo dubitari & quæri debeat. Nam veræ notæ Eccleſiæ Chriſti,quas iam protulimus ex ſcriptura ſacra, ei certò & propriè conueniunt,cùm videlicet vbique ſemper & communi conſenſu eius fides,doctrina & religio recepta, probata & vſitata fuerit. In ea enim præeſt Chriſti Ieſu vicarius Beati Petri, cui Chriſtus ſuam Eccleſiam dirigendam commiſit ſucceſſor,cuius cathedram & authoritatem in vniuerſali Eccleſia cum plenitudine poteſtatis habet. Hoc ſanctis & doctiſſimis Patrib9 Eccleſiæ primitiuæ dubium nõ fuit, vt eorũ ſcripta luce clariùs teſtantur. Hoc Cõcilia omnia legitimè congregata declarant, hoc tota Eccleſia ſemper confeſſa eſt,& adhuc profitetur: Hoc etiã

inde non obſcurè docetur, quòd quicunq; Chriſtum blaſphemant Antichriſti præcurſores, ipſum Romanum Pontificem cane peius & angue oderunt, & prorſus cum ſua cathedra expulſum, eiectum, & etiamnùm extinctum vellent. Scit enim Satanas mendacij pater, ſuum abominabilem & miſerrimum fœtum Antichriſtum non reuelatum iri, niſi priùs diſceſſio fiat, & ceſſet iuge Eccleſiæ ſacrificium. Oportet enim eum, qui tenet tenere, donec de medio fiat filius perditionis à Paulo deſcriptus. Eccleſiam autem Romanam Chriſti Ieſu veram eſſe ſponſam, ex ſcriptura ſacra non obſcurum relinquitur, quandoquidem ipſa docet Chriſtum dediſſe beato Petro claues regni cœlorum, quæ Eccleſiæ directionem & gubernationem ſignificant. Hanc autem plenam & vniuerſalem Eccleſiæ adminiſtrationem vni Petro datam, clarè teſtâtur hæc verba Chriſti ſingulariter prolata ad hunc modum, Matth.16. Petre, dabo tibi claues regni cœlorum, &c. Item Ioan.21. Petre amas me plus his? Paſce oues meas, paſce agnos meos: Item quæ ſcribuntur Luc.22. his verbis: Rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua. Ex quib. locis Scripturæ apertè, & alijs plurimis dilucidum ſit, Eccleſiam Chriſti fundãdam & adminiſtrandã ſpecialiter & quodam priuilegio per beatum Petrum: quem tàm certum eſt apud omnes doctos Romæ eam fundaſſe prædicatione, & propria morte confirmaſſe, vt nemo de eo quærere niſi infans, omnium hiſtoriarum imperitus & rerum neceſſariarum ignarus: aut de eodem diſputare niſi impudens mea quidem ſenten-

ſententia poſſit aut debeat. Hoc igitur per ſcripturam ſacram fixo poſitoq́ firmo fundamento, quòd Eccleſia errare non poteſt,atq; etiam quòd ipſa eſt Romæ fundata, ſpecialiter per primum inter Apoſtolos Chriſti ipſius ordinatione Petrũ,nullatenùs dubitare debemus de veritate noſtræ fidei atq; doctrinæ chriſtianæ. Qua in re etiã plurimum nos iuuat & recreat,q̃ fides defecit in omnibus Eccleſijs,quæ per alios Apoſtolos fundatæ fuerunt:in Romana autem nunquàm vt videlicet ſecundum promiſſionem veritas Chriſti maneret,qui dixit,quòd fides non deficiet in Eccleſia Petri: quod idem viſus eſt etiam inſinuare Matth.16.cap.cum Petro ita dixit: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam. Quid aũt ſunt inferi portæ, niſi Hæretici, & impij reliqui,qui hominum fidem & mores corrumpere nuſquàm non tentant? Cum igitur noſtra Eccleſia tam probè ipſa ſcriptura comprobetur, in ea fixi & immobiles permaneamus, retinentes noſtræ fidei & religionis confeſsionem tanquam ancoram. Tot namq; profeſsiones in ea permanentibus ſunt factæ, & contra, tot comminationes ab ea diſcedentibus oſtenſæ,vt ſi fieri poſſet, quod in Eccleſia error obreperet, tutꝰ eſſet apud Deum,qui cũ Eccleſia erraret: cõdemnaretur autem qui contra Eccleſiam à partibus ſeditioſorũ & hæreticorum ſtaret, quia Deus iuſſit & ſequi Eccleſiam,& ſeditioſos hæreticos deuitare. Hoc aũt non eſt nobis timendũ,ſed certò perſuaſi eſſe debemus,omnes qui in Eccleſia manẽt,veritatem

Euangelij habere. Sic ergo præſentem diſputationem concludimus: Eccleſia non poteſt errare. Eccleſiam autem eam, quæ Petri ſucceſſorem, Dei vicarium, primum miniſtrum, & vniuerſalem omnium chriſtianorum paſtorem agnoſcit, verã eſſe Eccleſiam Chriſti certum eſt: quare quicquid præſcribit & decernit, illud ipſum tenendum eſt. Vnde conſequitur, Chriſti & Spiritus ſancti doctrinam & religionem eſſe eam; quæ proponit & approbat confeſſionem auricularem, meritum bonorum operum, Purgatorium, & preces oblationesq́ue factas pro defunctis, orationes & inuocationes Sanctorum, liberum hominis arbitrium, indulgentias, ſeptem ſacramenta, honeſtas ſepulturas & exequias mortuorum, communionem corporis Chriſti ſub vna tantùm ſpecie, imaginum cultum, cantum eccleſiaſticum, peregrinationes, Miſſæ ſacrificium, feſta Sãctorum, ornatum templorum, organorum in eiſdem pulſum, aquam benedictam, ciborum delectum, quadrageſimæ ieiunium, & reliquas denique cæremonias & traditiones, quæ adhuc obſeruatæ fuerunt in Eccleſia catholica. Hæc enim Chriſtiano homini ſufficiens eſſe debet ratio, quare hoc vel illud agat in religione chriſtiana, quia Eccleſia quæ non poteſt errare, & quam Chriſtus nos ſequi iuſſit, illud tradit, præcipit aut approbat. Qui enim Dei eſt filius, eius ſponſam Eccleſiam matrẽ agnoſcet, eiq́ue omni cũ humilitate obſequetur.

De libero hominis arbitrio.

Caput 3.

INter omnes qui hodiè in vulgus iactātur errores, neſcio an ſit aliquis tùm abſurdior, tū etiā perniciosior, eo quo aliqui hominem ex homine tollere adnitentes, negant illū habere liberum arbitriū. Nullum ſiquidem maius deliramentum eſſe poteſt, quàm id negare, quòd tàm in nobis tàm in alijs ipſa experientia docet, & eſſe cōuincit. An nō enim ipſi ſentimus nobis ineſſe aliquā vim, qua conſultamus, deliberamusq; quippiam ſuſcepturi, qua etiam poſtquam deliberauimus rem eam, de qua deliberatio ſuſcepta eſt à nobis in actionem deducitur, vel planè relinquitur? Nullum etiam profectò commentum perniciosiùs eſt eo, quod Deum authorem malorum facit, bonarum actionum mercede negat, immò ipſas etiamnùm bonas actiones prorſus tollit, & hominem ſtipiti & trunco aut ſaltem belluæ ſimilem facit. Negare ſiquidem homini liberum arbitrium ineſſe, nihil mihi aliud videtur eſſe, quàm hominem ex homine tollere, & omnia in hominum conſociatione turbare, permiſcere & confundere. Nam ſi homo caret libero arbitrio, fruſtrà illi dantur præcepta, fruſtrà dantur præmia & inferuntur pœnæ. Verùm inſtitutum noſtrum proſequentes, doceamus ex ipſa ſacra ſcriptura hominem libero arbitro præditum eſſe natura & creatione, illudq; non amiſiſſe per ſequens peccatum, quòd vt debilitatum & læſum fuit, ita per ſuperuenientem gratiam curatum, ſanatum & confirmatum fuit. Hoc docetur Eccleſiaſt. c. 7. his verbis: Deus fecit hominem rectū: hanc autē hominis rectitudinem in qua factus eſt

eſſe arbitrij libertatem & actionē ſuarum liberā poteſtatem indicant, quæ ibidem, ita ſubiungunguntur: ipſe autē infinitis quæſtionibus ſeſe miſcuit: Idē apertiſsimè docetur Eccleſi. 15. c. his verbis: Ne dixeris: Defeci impulſu domini. Non enī debes quæ odit facere. Non dicas, ille me implanauit: Non enim ei ſunt neceſſarij homines impij, omne execramentum erroris odit Dominus, & non erit amabile timentibus eum. Deus ab initio creauit hominem, & relinquit eum in manu ſui conſilij. Adiecit mandata & præcepta ſua. Si volueris mandata ſeruare, conſeruabunt te. Appoſuit tibi ignem & aquam: ad quod volueris porrige manum tuam. Ante hominē vita & mors: bonum & malum, quod placuerit ei, dabitur illi. Nemini mandauit Deus impiè agere, neç peccandi cuiquam dedit licentiam. An non ex hac expreſſa ſcriptura ſacra dilucidum euadit hominem præditum eſſe libero arbitrio, & ante & poſt peccatum, Deumq; malorum authorem nullatenùs eſſe aut dici debere? eadem hominis arbitrij libertas clarè oſtenditur ex eo quòd ſcribitur Geneſis 1. & 2. capite eum ſiquidem eſſe factum ad imaginem & ſimilitudinem Dei, quid aliud eſt, quàm ipſum rationis & libertatis participem eſſe? Dicitur igitur lumen DEI ſignatum eſſe ſuper nos: dicimur quoque eſſe genus DEI, quia Deus ratione & libera poteſtate noſtrarum actionum nos donauit, quod reliquis animantibus denegauit. Eadem arbitrij libertas etiam in homine oſtenditur ex eo, quòd ſtatim DEVS voluit eum ex diſcretione & deliberatione agere, eſum fructus

fructus arboris ſcientiæ boni & mali, ipſi prohibēdo: quod ſanè nequaquàm feciſſet ſi libertate caruiſſet. Notandum autem, quòd maximè Deus voluit homini dare præceptum, vt diſcretionem & diſcrimen faceret in illis rebus, in quas naturali appetitu valdè fertur, puta in eſu & coitu. Sic enim maximè deprehenditur, & euidentiſsimè comprobatur hominis libertas, quia propter Dei præceptum abſtinet ab his rebus quas maximè appetit, aut ſi omninò non abſtinet, ſaltem in ipſis diſcrimen facit, & eiſdem cum diſcretione vtitur, quod non poſſunt facere belluæ, quæ ratione & libertate carent.

Clarum eſt igitur, hominem cum libero arbitrio ad Dei imaginem & ſimilitudinem factum fuiſſe, ad hoc enim indicandum ſtatim datum eſt illi præceptum. Illud autem liberum arbitrium, et ſi per ſequens peccatum læſum & multū debilitatum fuit, non tamen ſublatum eſt: quod palàm fit ex ijs, quæ dominus dixit Cain, vt ſcribitur Gen. 4. capite in hæc verba. Quare iratus es, & cur concidit facies tua? Nonne ſi benè egeris recipies? ſin autem malè, ſtatim in foribus peccatum tuū aderit? ſed ſubter te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius. Quis igitur quæſo, niſi apertè ſcripturæ ſacræ aduerſari velit, audebit dicere, hominē etiam poſt peccatum carere libero arbitrio, nec poſſe benè aut malè agere pro libera ſua voluntate? hoc etiam manifeſtiſſimum euadit ex eo, quod Moyſes dixit populo Iſraël data iā lege vt ſcribitur Deut. 30. ca. his verbis: Conſidera ꝙ hodiè propoſuerim in conſpectu tuo vitā & bonū &

è contrario mortem & malum. vt diligas Dominum Deum tuum, & ambules in vijs eius, & cuſtodias mandata illius, ac cæremonias atque iudicia, & viuas, atque multiplicet te, benedicat tibi in terra, ad quam ingredieris poſſidendam. Si autem auerſum fuerit cor tuum, & audire nolueris, atque errore deceptus adoraueris deos alienos, & ſeruieris eis: prædico tibi hodiè quod pereas, & paruo tempore morieris in terra, ad quam Iordane tranſmiſſo ingredieris poſſidendam. Teſtes inuoco hodie cælum & terram, quòd propoſuerim tibi vitam & bonum, benedictionem, & maledictionem: elege ergo vitam, vt & tu viuas, & ſemen tuum. Nihil ſanè apertiùs ad probandum hominis liberum arbitrium afferri poſſet. Quare breuitati ſtudens, prætermitto infinitos veteris inſtrumenti locos, quibus liberum hominis arbitrium facilè confirmatur, vt quando Salomon ait ſæpiùs, eſſe hominis animam præparare, quando Prophetæ clamant & dicunt, Conuertimini ad dominũ, &c. Quæ ſanè omnia indicant planè hominem libero arbitrio præditum eſſe. Quid eo firmiùs afferri etiã poteſt, ꝙ Eſa. 1. ca. ſcribitur in hæc verba? Si volueritis & audieritis me, bona terræ comeditis: ꝙ ſi nolueritis, & me ad iracundiã prouocaueritis, gladius deuorabit vos. Addam & aliũ apertiſſimũ locũ qui ſcribitur Eccleſi. 31 c. in hæc verba: Beatus qui potuit tranſgredi, & nõ eſt tranſgreſſus: & facere mala, & non fecit, ideo ſtabilita ſunt bona illius in domino, & eleemoſynas illius enarrabit omnis Eccleſia Sãctorum. In nouo autem teſtamento, nunquid Chriſtus dominus

nus apertè liberum hominis arbitrium aſſeruit cùm ita dixit: Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata, Matth.19.cap. Item: Quoties volui vos congregare, quemadmodum gallina congregat pullos ſub alas & noluiſtis? Matth.23.cap. Item: Si quis vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, &c. Luc.9. Idem ipſum docetur Hebr.10.cap. his verbis: Voluntariè peccantibus nobis poſt acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur pro peccatis hoſtia, &c. Item Apocal.2.cap. his verbis dedi illi tempus vt pœnitentiam ageret, & noluit pœnitere. Item Apoca.3.capite his verbis: Ecce ego ſto oſtium & pulſo: ſi quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illũ, & cœnabo cum illo, & ipſe mecum. Item: Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Eccleſijs. Quibus ſanè locis & alijs propemodùm infinitis luce ipſa clariùs eſt, hominem liberum habere arbitrium, quo benè vel malè agere poteſt. Vnde etiam fit quod præmio pro bonis ſuis actionibus, & pœna pro malis afficitur. Conſideratione autem imprimis dignum eſt, Satanæ in hoc errore maximũ collcoatum eſſe præſidium ad prouehendam ſuam impietatem, ad tollendam Dei gloriam, & ad præpediendum homines, ne vitam æternam conſequantur. Nam tollendo liberum arbitrium prætextu gratiæ Dei agendæ, excellentiſſimum & ſumma gloria dignum omnipotentiæ & liberalitatis diuinæ opus in hominis creatiõe aufferre, aut ſaltẽ obſcurare nititur Satanas. Nam ſi homó non eſſet donatus liberō arbitrio, tanta non eſſet DEI omnipotentis erga

 illum

illum beneficentia & gratia, hæc tantopere illius omnipotentia incomprehenſibilis appareret in ipſius hominis creatione. Si etiam homo caret libero arbitrio ſequitur (quum careat bonarum actionum neceſſario principio) quod neque benè, neq; malè agere poteſt, neq; etiam mereri aut demereri. Quare fruſtrà ſe macerat, fruſtrà ieiunat, fruſtrà dat eleēmoſynam, Deum orat, proximum inſtruit, & aliud quoduis opus aggreditur. Melius eſſet igitur genio indulgere, & in diem viuere, quam ſpiritu facta carnis mortificare: hæc ſanè & alia multa ſequerentur incōmoda ſi homo libero arbitrio præditus non eſſet: hîc ergo attendatur & caueatur pernicioſiſſimus aſtus Satanæ. Nos autem cum liberum arbi triū aſſerimus, Dei gratiæ nihil detractum volumus, ſed eam ſemper neceſſariam ad benè operandum ipſi libero arbitrio confitemur. Non enim opponimus naturam & gratiam, ſed illam per hanc perfici credimus cū beato Paulo, qui ait ſe omnia poſſe in eo qui ſe confortat. Sumus namque cooperarij Dei, qui in nobis operatur velle & perficere pro bona ſua voluntate. Vt enim concurſu generali adiuuat hominis liberum arbitrium in actionibus manus, ita ſpeciali gratia idem dirigit & iuuat in operibus meritorijs vitæ æternæ.

De neceſſitate bonorum operum, & fide per charitatem operante. *caput* 4.

VT qui plantat aut ſerit, eò cogitationes & actiones ſuas dirigit vt fructum capiat: ita

Deus

Deus omnipotens,qui ſua bonitate hominem ad ſuam imaginem & ſimilitudinem fecit eò ſpectauit vt in tanto opere honoraretur, & ex eodem glorificaretur. Nam vt omnia propter hominem creauit dominus miſericors, ita eundem propter ſuam gloriam fecit.Homo igitur microcoſmus, & opus Dei multa munificentia ornatum,ideo libero arbitrio eſt inſignitus,& à tyrannide peccati per Chriſti mortem & eiuſdem per Baptiſmum applicationem in libertatem vindicatus eſt, vt Deo domino creatori & redemptori ſuo gratias perpetuò agat eidem ſeruiendo in ſanctitate & iuſtitia omnibus diebus ſuis.Deus enim glorificatur in bonis chriſtianorum operibus:quare ea valdè præcepit,decreuitq́ neminem ſine ipſis ſalutem conſecuturum quantumuis ſit baptizatus & de fide glorietur, atque Chriſtum verum Deū & hominem pro ſe mortuum confiteatur.Deum autē per bona chriſtianorum opera glorificari teſtatur Chriſtus Matth.5.cap. his verbis: Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona,& glorificent patrē veſtrū qui eſt in cælis.Idē docet Ioa.15.c.his verbis.In hoc glorificatus eſt Pater meus vt fructū plurimū afferatis,& efficiamini mei diſcipuli.Item:Non vos me elegiſtis,ſed ego elegi vos,& poſui vos, vt eatis, & fructū afferatis,& fructus veſter maneat, vt quodcunq; petieritis patrem in nomine meo, det vobis.Manifeſtum igitur euadit Deum gloriam capere & clarificari per bona opera, propter quæ hominem creauit & redemit. Opera autem bona eſſe ad ſalutem neceſſaria omnibus hominibus

nibus Deum verè cognoſcentibus, & in Chriſtũ credentibus tota paſſim clamat ſcriptura ſacra, ex qua tantummodò paucos locos referam pleniorem de hac retractationem in aliud tẽpus diſferendo. Illud igitur teſtatiſſimum & notiſſimũ nobis relinquitur ex eo quod dixit Chriſtus, vt ſcribitur Matthæi 5. capite per hæc verba: Nolite putare, quoniam veni ſoluere legem aut Prophetas. Nõ veni ſoluere, ſed adimplere. Amen quippè dico vobis, donec trãſeat cœlum & terra, iota vnum aut apex non præteribit à lege donec omnia fiant: Qui ergo ſoluerit vnum de mandatis iſtis minimis, & docuerit ſic homines, minimus vocabitur in regno cœlorum: qui autem fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cœlorum. Dico autem vobis, quia niſi abundauerit iuſtitia veſtra pluſquàm Scribarũm & Phariſæorum, non intrabitis in regnum cœlorum. Audiſtis quia dictum eſt antiquis, Non occides, &c. Ex hoc ſanè loco maniſeſtiſſimum eſt oportere omnes chriſtianos legem Dei ſeruare, & quidem tantò magis, tantò diligentius & perfectius quãto lex Euangelica eſt perfectior lege Moſaica. Hoc eſt quare hac tota diſputatione de obſeruãda lege à chriſtianis, Chriſtus non tantùm factum exterius, ſed etiam voluntatem internam reformat & ſanctificari deſiderat. Dilucidum igitur euadit quanto in errore verſentur qui chriſtianos ab obſeruatione legis diuinæ liberos eſſe volunt, eiſq; ſatis eſſe falsò affirmant fiduciam paſſionis & mortis Chriſti cum baptiſmo, poſtquem ignoranter & perniciosè affirmant peccata

non

non quidem poſſe vitari,ſed tamen ea non imputari propter fidem Chriſti Ieſu pro nobis crucifixi. Peccata autem fugienda eſſe & bona opera cum adimpletione legis diuinæ requiri, vt ſalutem conſequamur, ſcripturam ſacram docentem & affirmantem audiamus. Matthæi ſeptimo capite ita ſcriptum legimus. Quam anguſta porta, & arcta via eſt quæ ducit ad vitam, & pauci ſunt qui inueniunt eam. Attendite à falſis Prophetis.(hîc nota diligenter Chriſtum nos admonere de fugiendis ſaliaribus, Epicureis & Sardanapalicis concionatoribus verbi Dei corruptoribus, qui ſunt potiùs vētris & libidinis miniſtri miſerrimi quàm Euangelij, cuius nullum ſenſum habēt denunciatores cenſendi & iudicandi) à falſis Prophetis, qui veniunt ad vos in veſtimentis ouium, intrinſecùs autem ſunt lupi rapaces. A fructibus eorum cognoſcetis eos (nota vitam maximum doctrinæ argumentum eſſe.) Nunquid colligunt de ſpinis vuas aut de tribulis ficus? Omnis arbor bona fructus bonos facit: mala autem arbor fructus malos facit : non poteſt autem arbor bona malos fructus facere, nec arbor mala bonos fructus facere. Omnis arbor (nota diligenter) quæ nonfacit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur. Igitur ex fructibus eorum cognoſcetis eos. Non omnis qni dicit mihi domine,domine, intrabit in regnum cœlorum,ſed qui(nota quæſo quæ & qualis ſit vocatio Euangelica(facit voluntatem patris mei qui in cœlis eſt, ipſe intrabit in regnum cœlorum. Multi docent(hoc nota de libidinoſis & voluptuarijs concionatorculis qui

ſeducunt

ſeducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur varijs deſiderijs) mihi in illa die: Domine, domine, nónne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc cõfitebor illis, quia nunquàm noui vos: diſcedite à me omnes qui operamini iniquitatem. Omnis ergo qui audit verba mea hæc & facit ea, aſſimilabitur viro ſapienti, qui ædificauit domum ſuã ſupra petram, & deſcẽdit pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & non cecidit: fundata enim erat ſupra petram. Et omnis qui audit verba mea hæc, & non facit ea, ſimilis erit viro ſtulto, qui ædificauit domum ſuam ſuper arenam: & deſcendit pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & cecidit, & fuit ruina eius magna. Quid quæſo apertiùs dici à Chriſto potuiſſet ad docendam & confirmandam bonorum operum neceſſitatem? Videamus autem & alios de eadem re ſcripturæ ſacræ locos. Matthæi decimo capite ſcribitur in hunc modum. Omnis qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo, qui in cælis eſt. Item: Qui inuenit animam ſuam perdet illam: Et qui perdiderit animã ſuam propter me, inueniet eam. Matth. duodecimo capite ita ſcribitur: aut facite arborem bonam & fructum eius bonum, aut facite arborem malam, & fructum eius malũ. Siquidem ex fructu arbor cognoſcitur. Dico autem vobis, quoniam omne verbum otioſum quodcunqꝫ locuti fuerint homines reddent ra-

tionem de eo in die iudicij, ex verbis enim tuis condemnaberis. Item ibidem. Quicunq; fecerit voluntatem patris mei qui in cœlis eſt, ipſe meus frater & ſoror, & mater eſt. Matthæi decimotertio capite ita ſcribitur: Qui in terram bonam ſeminatus eſt, hic eſt qui audit verbum, & intelligit & fructum affert, & facit aliud quidem centeſimum, aliud autem ſexageſimum, aliud verò triceſimum. Matthæi decimoſexto capite ita ſcriptum legimus: Si quis vult poſt me venire, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam & ſequatur me. Matth. decimonono ita ſcriptum eſt: Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata. Matthæi viceſimo primo capite ſcriptum eſt quod Dominus locabit ſuam vineam alijs agricolis, qui reddent ei fructum in tempore ſuo. Matthæi 25. ita ſcribitur: Omni habenti dabitur, & abundabit. Ei autẽ qui non habet, & quod videtur habere auferetur ab eo, & inutilem ſeruum eijcite in tenebras exteriores. Item, dicet ijs qui à ſiniſtris erũt. Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius: eſuriui enim & nõ dediſtis mihi manducare. &c. Math. 28. c. ſcribitur in hunc modum: Euntes docete omnes gentes, baptizãtes eos in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti, docentes eos ſeruare omnia quæcunq; mandaui vobis, Marc. 1. c. ita ſcribitur: Pœnitemini & credite Euangelio. Mar. 3. c. Qui fecerit voluntatẽ Dei, hic frater meus, & ſoror mea & mater eſt. Marc. 4. c. ita ſcriptũ eſt: In qua menſura menſi fueritis, remetietur vobis. Qui enim habet, dabitur illi: & qui non habet, auferetur ab eo.

ab eo.Marc.8.c.Si quis vult me ſequi deneget ſemetipſum & tollat crucem ſuam & ſequatur me. Luc.2.c. ita ſcriptum eſt:vt ſine timore de manu inimicorum noſtrorũ liberati ſeruiamus illi, ſcilicet Deo, in ſanctitate & iuſtitia coram ipſo omnibus diebus noſtris. Luc.3.c.ita ſcribitur : Iam ſecuris ad radicem arboris poſita eſt:omnis ergo arbor non faciens fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur. Luc. 6. ita ſcribitur. Eſtote miſericordes ſicut pater veſter miſericors eſt.Itẽ: Quid me vocatis domine domine, & non facitis ea quæ dico?Luc.8.c.ita ſcriptum eſt: Qui habet dabitur illi, & quicunque non habet etiam quod putat ſe habere auferetur ab eo. Luc. 12. ita ſcribitur:Vos eſtote parati quia qua hora non putatis filius hominis veniet. Luc. 13. c. ſic ſcriptum eſt:diſcedite à me operarij iniquitatis. Ioan.8.c. ita dicis Chriſtus. Si quis ſermonem ſeruauerit, non guſtabit mortem in æternum. Ioan.13.cap. ita ſctiptum eſt.Si hæc ſcitis,beati eritis ſi feceritis ea. Ibidem ita ſcribitur. In hoc cognoſcent omnes, quia diſcipuli mei eſtis, ſi dilectionẽ habueritis adinuicem.Ioan.14.c.ita dicit Chriſtus: Si diligitis me,mandata mea ſeruate.Item qui habet mandata mea & ſeruat ea, ille eſt qui diligit me. Qui autem diligit me,diligetur à patre meo. Item: Si quis diligit me ſermones meos ſeruabit, qui autem non diligit me, ſermones meos non ſeruat. Ioan.15. c. ſcribitur omnem palmitem in me non ferentem fructum pater tollet eum, & omnem qui fert fructum purgabit eum, vt fructũ abundantiorem afferat. Item : Si præcepta mea ſerua-

ſeruaueritis, manebitis in dilectione mea, ſicut & ego præcepta patris mei ſeruaui, & maneo in eius dilectione. Rom. 1. c. ita ſcriptũ eſt: Cùm cognouiſſent DEVM, non ſicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt: ſed euanuerunt in cogitationibus ſuis, &c. Roma. 2. cap. ita ſcribitur. Non auditores legis iuſti ſunt apud Deum, ſed factores legis iuſtificabuntur. Roma. 6. cap. ita ſcribitur: Humanum dico propter infirmitatem carnis veſtræ. Sicut enim exhibuiſtis membra veſtra ſeruire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem: ita nunc exhibete membra veſtra ſeruire iuſtitiæ in ſanctificationem, &c. Roma. 7. c. ita ſcribitur, Fratres mei, vos mortificati eſtis legi per corpus Chriſti, vt ſitis alterius qui ex mortuis reſurrexit: vt fructificetis Deo. Cùm enim eſſemus in carne, paſſiones peccatorum quæ per legem erant operabantur in membris noſtris, vt fructificarent morti. Nunc autem ſoluti ſumus à lege mortis, in qua detinebamur, ita vt ſeruiamus in nouitate ſpiritus, & non in vetuſtate literæ. Roma. 8. cap. ita ſcribitur: Fratres, debitores ſumus non carni, vt ſecundum carnem viuamus. Si enim ſecundum carnem vixeritis moriemini, ſi autem ſpiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis. Rom. 12. cap. ita ſcribitur: Obſecro itaque vos fratres per miſericordiam DEI, vt exhibeatis corpora veſtra hoſtiam viuentem, ſanctam, DEO placentem, rationabile obſequium veſtrum. Et nolite conformari huic ſeculo, ſed reformamini in nouitate ſenſus veſtri, vt probetis quæ ſit voluntas DEI bona & benè placens &

perfecta. Item, non voſmetipſos defendétes chariſſimi, ſed date locum iræ. Scriptum eſt enim, Mihi vindictá, & ego retribuam, dicit dominus. Sed ſi eſurierit inimicus tuus ciba illum, ſi ſitit, potum da illi. Roma. 13. c. ita ſcribitur: Plenitudo legis, eſt dilectio. Et hoc ſcientes tempus, quia hora eſt iá nos de ſomno ſurgere, nunc enim propior eſt noſtra ſalus, q̃ cum credidimus, nox præceſſit, dies autem appropinquauit. Abijciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis: ſic vt in die honeſtè ambulemus: non in comeſſationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitijs, non in contentione & æmulatione, ſed induimini Dominum Ieſum Chriſtú, & carnis curam ne feceritis in deſiderijs ſuis. Ro. 14. ita ſcribitur. Nemo noſtrum ſibi viuit, & nemo ſibi moritur. Siue ergo viuimus, domino viuimus, ſiue morimur, domino morimur. Prioris Corinth. 3. c. ita ſcribitur: Vnuſquiſque videat quomodo ædificet. Vniuſcuiuſque enim opus manifeſtú erit. Dies eñ dñi declarabit, quia in igne reuelabitur, & vniuſcuiuſque opus quale ſit ignis probabit. 1. Cor. 5. c. ita ſcribitur: Expurgate vetus fermentú vt ſitis noua conſperſio, ſicut eſtis azimi 1. Cor. 6 c. ita ſcribitur: An neſcitis quoniá membra veſtra ſunt templú Spiritus ſancti, qui in vobis eſt, quẽ habetis à Deo, & nó eſtis veſtri? Empti enim eſtis prætio magno: glorificate & portate Deú in corpore veſtro 1. Cor. 7. c. ita ſcribitur: Circunciſio nihil eſt, & præputium nihil eſt: ſed obſeruatio mandatorum DEI. primo Corinth. 9. cap. ita ſcribitur: Sic currite, vt comprehendatis, Omnis

his autem qui in agone contendit, ob omnibus ſe abſtinet, & illi quidem vt coronam corruptibilem accipiant, nos autem incorruptam. Ego igitur ſic curro, non quaſi in incertum: ſic pugno, non quaſi aërem verberans, ſed caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo: ne fortè cum alijs prædicauerim, ipſe reprobus efficiar. Gal. quinto cap. ita ſcriptum eſt: In Chriſto Ieſu, neque circuncißio aliquid valet, neque præputium: ſed fides quæ per charitatem operatur. Galat. ſexto capite ita ſcribitur: Bonum facientes non deficiamus, tempore enim ſuo metemus non deficientes. Ergo dum tēpus habemus, operemur bonum ad omnes, maximè autem ad domeſticos fidei. Eph. 2. c. ita ſcribitur: Creati ſumus in Chriſto Ieſu, in operibus bonis quæ præparauit Deus, vt in illis ambulemus. Eph. 4. c. ita ſcribitur: Obſecro itaque vos ego vinctus in domino, vt dignè ambuletis vocatione qua vocati eſtis cum omni humilitate, & manſuetudine &c. Ibidem ita ſcribitur: Renouamini ſpiritu mentis veſtræ, & induite nouū hominē, qui ſecundū Deum creatus eſt in iuſtitia & ſanctitate veritatis. Philipen. 4. ca. ita ſcribitur: De cætero frarres quæcunque pudica, quæcūq; bonæ famæ, quæcuūq; iuſta, quæcunq; ſancta, quæcunq; amabila, ſi qua virtus, ſi qua laus diſciplinæ: hæc cogitate. Prioris ad Teſſal. 4. c. ita ſcribitur. Hæc eſt volūtas DEI, ſanctificatio veſtra, vt abſtineatis vos à fornicatione, vt ſciat vnuſquiſque veſtrum vas ſuum poſſidere in ſanctificatione & honore, non autem in paßione deſiderij ſicut gen-

tes &c.1. ad Theſſal.5.c. Omnia probate, quod bonum eſt tenete, ab omni ſpecie mala abſtinete vos &c. Poſterioris ad Timot.2.c. ita ſcribitur: Firmum fundamentum Dei ſtat habens ſignaculum hoc: Cognouit dominus qui ſunt eius, & diſcedit ab iniquitate, omnis qui inuocat nomen domini. Poſterioris ad Timoth.3.c. ita ſcribitur: Omnis ſcriptura diuinitùs inſpirata vtilis eſt ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iuſtitia, vt perfectus ſit homo Dei ad omne opus bonum inſtructus, ad Titum.1.ca. ita ſcribitur: Omnia munda mundis, coinquinatis autem & infidelibus nihil eſt mundum, ſed inquinatæ ſunt eorum mens & conſcientia. Cõfitentur ſe noſſe DEVM, factis autem negant, cùm ſint abominati, & ad omne opus bonum reprobi, ad Titum.2. ita ſcribitur: Apparuit gratia Dei & ſaluatoris noſtri omnibus hominibus erudiens nos: vt abnegantes impietatem & ſecularia deſideria, ſobriè & iuſtè & piè viuamus in hoc ſeculo, expectantes beatam ſpem, & aduentum gloriæ magni DEI, & ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti, qui dedit ſemetipſum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret ſibi populum acceptabilem, ſectatorem bonorum operum. Ibidem 3.ca. ita ſcribitur, & fidelis ſermo: de ijs volo te cõfirmare, vt curent bonis operibus præeſſe, qui credunt Deo. Heb.10.c. ita ſcribitur: Irritam quis faciens legem Moyſi, ſine vlla miſeratione duobus vel tribus teſtibus moritur, quando magis putatis deteriora meriti ſupplicia, qui filiũ Dei conculcauerit, ſanguinẽ teſtamenti

menti polutũ duxerit,in quo ſanctificatus eſt, & Spiritui gratiæ contumeliam fecerit &c.Iacob.2 c.ita ſcribitur. Sicut corpus ſine ſpiritu mortuũ eſt:ita & fides ſine operibus mortua eſt. Prioris Petri 1.c.ita ſcribitur. Succincti lumbos mẽtis veſtræ ſobrij,perfecti,ſperate in eam quæ offertur vobis gratiam,quaſi filij obedientiæ, non configurati prioribus ignorãtiæ veſtræ deſiderijs: ſed ſecundum eum qui vocauit vos ſanctũ ſancti ſitis in omni conuerſatione.In eadem epiſtola.2.c ſic ſcribitur: Obſecro vos chariſſimi tanquam ad uenas & peregrinos abſtinere vos à carnalibus deſiderijs,quæ militant aduerſus animam &c.Itẽ Sic eſt voluntas Dei,vt benefacientes obmuteſcere faciatis imprudentium hominũ ignorantiam, quaſi liberi,& non quaſi velamen habentes malitiæ libertatẽ,ſed ſicut ſerui Dei.Ibidẽ 4.c.ita ſcribitur: Chriſto igitur paſſo in carne,& vos eadem cogitatione armamini,quia qui paſſus eſt in carne deſijt à peccatis, vt non iam deſiderijs hominũ, ſed voluntati Dei,quod reliquum eſt in carne viuat temporis. Poſterioris epiſtolæ beati Petri 2. c.ita ſcribitur: Si refugiẽtes coinquinationes mũdi in cogitatione domini noſtri & ſaluatoris Ieſu Chriſti,his rurſum implicati ſuperantur, facta ſunt eis poſteriora deteriora prioribus. Meliùs enĩ erat illis nõ cognoſcere viam iuſtitiæ, quàm poſt agnitionẽ retrorſum conuerti ab eo, quod illis traditum eſt ſancto mandato. Contigit enim eis illud veri prouerbij, canis reuerſus ad ſuum vomitum. Et ſus lota in volutabro luti. primæ epiſtolæ Ioan. primo capite ita ſcribitur:

Hæc eſt anunciatio,quam audiuimus à Deo,& annunciamus vobis,quoniam Deus lux eſt,& tenebræ in eo non ſunt vllæ. Si dixerimus quoniam ſocietatem habemus cum eo &in tenebris ambulamus:mentimur,& veritatem non facimus.Si autem in luce ambulamus,ſicut & ipſe eſt in luce,ſocietatem habemus adinuicem, & ſanguis Ieſu filij eius emundat nos ab omni peccato:Ibidem 2.ca, ita ſcribitur: Qui dicit ſe noſſe Deum,& mandata eius non cuſtodit,mendax eſt, & in eo veritas non eſt. Qui autē ſeruat verbum eius,verē in hoc charitas Dei perfecta eſt. In hoc ſcimus, quoniam in ipſo ſumus. Qui dicit ſe in Chriſto manere,debet,ſicut ille ambulauit & ipſe ambulare. Ibidem 3.c.ſcribitur ad hunc modum:Nemo vos ſeducat,qui facit iuſtitiam,iuſtus eſt: ſicut Chriſtus iuſtus eſt. Qui facit peccatum ex Diabolo eſt quoniam ab initio Diabolus peccat.&c. Apocalypſis beati Ioā.2.c.ſcribitur ad hunc modū: Qui vicerit & cuſtodierit vſque ad finem opera mea, dabo illi poteſtatem ſuper gentes, & reget eas in virga ferrea,& dabo illi ſtellam matutinam. Qui habet aurem audiat, quid ſpiritus dicat Eccleſijs. Hi ſanè loci ex ipſa ſacra ſcriptura expreſſa collecti & deprompti fideliſſimè,debent ſufficere cuilibet, vt perſuadeatur omnibus chriſtianis neceſſaria eſſe bona opera,quùm ſine illis nemini pateat aditus ad vitam æternam, quamtumuis credat Chriſtum pro ſe mortuum, & in eius nomine ſit baptizatus. Hoc autem propoſitum latiùs tractare voluimus,non ignari, quot ſint hodiè cuiuſuis ſectæ aut religionis,qui ſuo vētri ma

gis

gis quàm Deo ſeruientes, habent Chriſti paſſionem & euangelicam libertatē ſuæ nequitiæ & deprauationis velamen. Hoc etiam ideò fecimus, quia ſi omnes vellent Dei mandata ſeruare, & carnis praua deſideria vitare, facillimè conueniremus. Satis enim dignoſcitur tam ex horū, quàm illorum vita corrupta omnes ferè, non quæ ſunt Chriſti, ſed ſua quærere ſub prætextu religionis chriſtianæ. Neceſſe eſt autem omninò, nos Deo coniūgi, & vniri per mandatorū ipſius voluntariā obſeruationem priuſquā idipſum ſapere & cōuenire valeamus. Nā plena & perfecta Eccleſiæ totius reformatio pendet ex ſingulorū correctione & probitate, quæ ſine timore & amore deeſſe nequit. Dei igitur mandata obſeruemus, & bona opera faciamus, ſi pacificè viuere, ſi omnia proſpera habere, & tandem æterna fœlicitate perfrui deſideramus.

De merito bonorum operum apud Deum, & de malorum pœna. *Caput 5.*

SI quam plantauit, rigauit, & omni diligentia paſtinauit arborē laudat eiuſdem percipiendis fructibus Agricola: hominis liberè & voluntariè cooperantis gratiæ, & ad ſuum authorem omnia referentis non cōmendabit & præmiabit DEVS Optimus & Magnificentiſſimus bona opera? cōmendabit & præmio afficiet ſanè. Non eſt iniuſtus eſt Deus (inquit ſcriptura) vt obliuiſcatur bonorum hominis operū. Si namq; nulla eſſent bonorū operū merita, nec malorū ſupplicia pſtan

tior eſſet impiorum quàm iuſtorum & piorum conditio. Iuſti enim vt iuſti ſint & ſanctè DEO ſeruiant,ex charitate de corde puro, conſcientia bona,& fide non ficta, ſibi vim quotidie quodã modo inferunt,aduerſus carnem, mundum & Satanam,crudeliſſimos profectò & non ſemper expugnatu faciles hoſtes depugnando. Aequa igitur eſſet caſti & libidine diffluentis conditio: æqua ſua largientis, & aliena rapientis: æqua ſobrij,& ebrij?nunquàm ſanè crediderim: Hæc aũt omnia eſſe oporteret,ſi nec merita eſſent bonorũ operum apud Deum poſt hanc vitam, nec malorum pœnæ.Nam vt inquit beatus Paulus,1. Corinth.capite 15.Si in hac vita tantùm ſperantes ſumus,miſerabiliores ſumus omnibus hominibus, qui Chriſti fidem & religionem ſanctam profitemur.Si enim nulla ſunt merita, quid periclitamur omni hora?Hoc enim quid prodeſt, ſi nulla ſunt bonorum operum poſt hanc vitam merita? Satanæ igitur hanc eſſe doctrinam agnoſcamus, que negat bonorum operum merita. Hoc nanque pacto aſtutiſſimus Satanas virtutem & finem Euangelij auferre, atque Deum gloria, & homines tàm bonis operibus quàm eorundem premio priuare, ſatagit hominem interim à ſe deluſos vana ſpe ſalutis per paſſionem Chriſti, cui non conformes vitæ puritate exiſtunt,in delicijs & carnis mundiq́ perniciosis deſiderijs fouendo. Nulla ſanè via aptior excogitari poſſet reuocandi homines ab obſeruatione mandatorum Dei,& ab omni prorſus honeſto & chriſtiano virtutũ exercitio,quàm ſi perſuadeantur,tàm diffi-

difficilem illam contra vitia pugnam nihil ipſis allaturam. Quis enim vnquam aliquid difficile qualis eſt potiſſimùm deſideriorum carnis continua pugna, aggredi vellet, ſi nullam ſibi conſtitutam putaret mercedem? Quis etiam tàm gratas hominum naturæ voluptates aſpernari & fugere vellet, niſi iudicaret ipſis paratas eſſe pœnas? Quis enim non diceret, manducemus & bibamus potiùs, quàm abſtinentia & ieiunijs carnem maceremus, & corpus proprium (quod nemo vnquã odio habuit) caſtigemus, ſi nec bonorum præmia nec malorum ſciret futura eſſe ſupplicia? fugienda ſunt igitur colloquia mala, quæ corrumpunt mores bonos, ſi ſeduci nolumus: amplexemur autem chriſtiana illa dogmata, quæ Deus ſuam Eccleſiam docuit, quibus inſtruimur quod Deus nec bonum vllum relinquit irremuneratum, nec etiã malum vllum impunitum. Spatiare per latiſſimũ vniuerſæ ſacræ ſcripturæ campum, & facilè comperies, DEVM Optimum Maximum, qui viam gloriæ æternæ ordinauit & conſtituit, non ſolam & nudam opinionem, perſuaſionem aut apprehenſionem ſuæ bonitatis & miſericordiæ, ſed ſuorum mandatorum fidelem obſeruationem, nunquàm vllum poſuiſſe præceptum, quin ſtatim adiecerit præmium illud obſeruantibus, & pœnam tranſgredientibus. Hoc facilè cernitur in primo præcepto Protoparenti dato, ſicut etiam in alijs omnibus, quæ in lege naturæ ſacta ſunt. Quomodo autem id fecerit, in lege ſcripta teſtantur omnia Legis & Prophetarum ſcripta. In lege denique euangelica Chriſtus

Dominus noſter Nomothetes Sapientiſſimus, nullum dedit præceptum, quin ſimul & præmij obſeruatoribus præparati meminerit. Hoc cognoſcitur clarè ex his,quæ ſcripta ſunt Math.5:c. vbi Chriſtus ita refertur dixiſſe, cum legem nouam,& eius ſtatuta traderet, Beati pauperes ſpiritu,quoniam ipſorum eſt regnũ cœlorum. Beati mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram. Beati qui lugent,quoniam ipſi conſolabuntur. Vides præmia diuinis p̄ceptis & ſtatutis annexa? Quid etiam,apertiùs pro confirmando & docendo bonorum operũ merito dici aut ſcribi velles, quàm illud, quod ibidem ſcribitur in hæc verba? Beati eſtis cum maledixerint vobis homines, & perſecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduerſum vos mentientes propter me,gaudete & exultate, quoniam merces veſtra copioſa eſt in cœlis. Item Ibidem : Si diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? Quis igitur, rogo, bonorum operum merita negabit,niſi ſacrã ſcripturam apertiſſimam priùs negare velit? De pœna autem non obſeruantium Dei legem tempore Euangelij hoc eodem loco clara ſunt hæc teſtimonia. Qui ſoluerit vnum de mandatis iſtis minimis,minimus vocabitur in regno cœlorum,lege totum hoc caput cum ſequenti.

Prioris Corinth.3.c.ita ſcribitur:Si cuius opus mãſerit, quod ſuperædificauit mercedẽ accipiet: Si cuius opus arſerit, detrimentum patietur.

Prioris Cor.15.c.ita ſcribitur : Stabiles eſtote, & immobiles, abundãtes in opere Domini ſemper, ſcientes quod labor veſter non eſt inanis in Domino.

Domino : Poſterioris Corinth.4.c.ſcribitur ad hunc modum , Id quod præſenti eſt momentaneum & leue tribulationis noſtræ ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis non contemplantibus quæ videntur, ſed quæ non videntur.

Ibidem 5.c.ita ſcriptum eſt : Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſque propria corporis, pro vt geſſit ſiue bonum, ſiue malum.Ibidem 9.cap. ita ſcribitur: Qui parcè ſeminat, parcè metet, & qui ſeminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet. Galat.6.ita ſcribitur: Vnuſquiſq; onus ſuum portabit. Quæ enim ſeminauerit homo, hæc & metet:Quoniã qui ſeminat iu carne ſua,de carne metet & corruptionem : qui autem ſeminat in ſpiritu,de ſpiritu metet vitam æternam. Bonum ergo facientes nõ deficiamus : tempore enim ſuo metemus non deficientes:Poſterioris ad Timot. 4. cap. ſic ſcriptum legimus : Bonum certamen certaui, curſum conſummaui,fidem ſeruaui : in reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iuſtus iudex, nõ ſolum autem mihi,ſed & ijs omnibus qui diligũt aduentum eius.Hebr.10. cap.ita ſcribitur:Nolite amittere confidentiam veſtram, quæ magnam habet remunerationẽ. Iacobi 1.cap.ita ſcribitur: Beatus vir, qui ſuffert tentationem, quoniã cùm ꝓbatus fuerit,accipiet coronã vitæ,quam reꝓmiſit Deus diligentibus ſe.Itẽ: Qui ꝑſpexerit in lege ꝑfectæ libertatis, & permãſerint in ea,nõ auditor obliuioſus factꝰ, ſed factor operis, hic beatus

in facto

in facto ſuo erit. In ſecunda epiſtola beati Ioannis ita ſcribitur: Videte voſmetipſos, ne perdatis quæ operati eſtis, ſed vt mercedem plenam accipiatis. Hoc igitur Chriſtianum dogma teneatur, quo affirmat catholica Eccleſia, quod homo exiſtens in gratia, quatenus ſequitur motum gratiæ, & inſtinctum Spiritusſancti principaliter operanti meretur apud DEVM. Hoc enim probant loci ſacræ Scripturæ, quos protulimus, & ex infinitis alijs breuitatis & compendij cauſſa ſelegimus. Sic autem volumus noſtrorum operum meritum intelligi, vt non ſimpliciter & abſolutè, ſed ex pacto diuinæ bonitatis accipiatur. Nam DEVS (cui nos & noſtra omnia debemus) ex ſua clementia & liberalitate ordinauit, quod quicunque liberè & prompto animo ei deſeruiret, & mandata ipſius ſeruaret, mercedem daret illi. Quare nunquàm ceſſemus benè operari quamdiu dies eſt, venit enim nox quando operari non licebit, ſed operum merces recipietur. Licet enim (vt inquit beatus Paulus Hebræorum duodecimo capite) omnis diſciplina in præſenti quidem videatur non eſſe gaudij, ſed mœroris: poſteà tamen fructum pacatiſſimum exercitatis per eam reddet iuſtitiæ. Fugiamus autem diligentiſſimè colloquia praua eorum, qui verbis fatentur quidem ſe noſſe DEVM, & CHRISTI paſſionem amare & amplexari videntur, operibus autem omnem pietatem & veram ſalutaremque religionem negant. Illa enim mores bonos omninò neceſſarios Chriſtianis corrumpunt, & multùm proficiunt

ficiunt ad impietatem. Semper autem ob oculos ponamus id quod Eccleſiaſtici decimoſexto capite ſcriptum eſt his verbis : Miſericordiam DEI faciet locum vnicuique ſecundum meritum operum ſuorum. Bona igitur opera apud DEVM, gloriam merentur, vt mala pœnam & ſupplicium.

AD LECTOREM.

NOrunt ſatis (Lector amice) quibus cum Typographis res aliquando fuit, illorum ῥαθύμιας καὶ δυσχερείας *correctionem plus quàm lernæum malum eſſe. Quare tuum erit ad ea aduertere, quæ ipſi non aduertentes admiſerunt vitia. Vale.*

Laus Deo æterno, ſapienti, & bono. Amen.

Τὰ δεύτερα σοφώτερα.

LIBRORVM QVATVOR HVIVSCE OPERIS Capita.

Libri primi.

Cap. 1 In vniuerſa Biblia præfatio cum fideli Periocha Fol. 1
2 Quomodo lex, Prophetæ, & Euangelium de Chriſto tractant 5
3 De varijs hiſtorijs, quæ legi, Prophetis, & Euangelio immiſcentur 8
4 De difficultate ſacræ ſcripturæ 10
5 De multiplici ſcripturæ ſacræ ſenſu & intellectu, & de modo ipſius probè intelligenda. 11
6 De modo eruendi & eliciendi veri germaniq; ſenſus ſcripturarum diuinarum 12
7 Qui libri, quibus linguis ſcripti ſint, & quomodo in alias tranſlati 14
8 De libris Canonicis 16
9 Capita, Materia, Numerus, Ordo, & Nomina librorum ſacrorum integris Biblijs contentorum, qui vulgò Canonici appellantur, & certò tales ſunt agnoſcendi & recipiendi 19
10 Simplex & ſuccincta omnium librorum Canonicorum vtriuſq; ſcripturæ recitatio proprijs nominibus triplici lingua expreſſa 33
11 Multiplices ac diuerſæ varijs de cauſſis factæ ſacrorum Bibliorũ non inutiles petitiones 38

Libro

Libro ſecundo breuiter proponuntur ſingulorum veteris atque noui Teſtamenti argumenta.

[redacted].

Tertia pars, ſiue Tertius liber, continet catholicam expoſitionem præcipuorum locorum Sacræ Scripturæ, tam veteris, quàm noui Teſtamẽti, quibus corruptis inſcitè & prauè detortis huius tempeſtatis hæretici abutuntur, contra fidem Catholicam.

Ex Geneſi.

Cap. 1. Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. 116
Ibidem Creſcite & multiplicamini 117
2 Non eſt bonum hominem eſſe ſolum Ibidẽ
Ibidem Relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori ſuæ Ibidem
3 In ſudore vultus tui veſceris pane tuo 118
6 & 8 Quòd cuncta cogitatio cordis humani intenta eſt ad malum omni tempore &c. 119
9 Omne quod mouetur & viuit, erit vobis in cibum 120
Ibidẽ De Noë, & etiam 19. de Loth, quod inebriatus eſt 120
14 At Melchiſedec rex Salem, proferens panem & vinum &c. Ibidem

15 Gre-

15 Credidit Abraham Deo,& reputatum eſt illi ad iuſtitiam. 122
19 Dixit Loth,Habeo duas filias, quæ necdum cognouerunt virum &c. Ibidem
39 Fuit Dominus cū Ioſeph,& miſertus eſt illius. 123.
48 Inuocetur ſuper pueros iſtos nomen meum &c. 124

Ex Exodo,

Cap.9, Idcirco poſui te, vt oſtendam in te fortitudinem meam.&c. 126
10 Ego induraui cor Pharaonis 127
20 Ego ſum Dominus Deus tuus,non habebis deos alienos coram me.
Non facies tibi ſchulptile &c. 128
23 Non erit in te fœcunda nec ſterilis 129
32 Videns aūt populus,quòd moram faceret deſcendendi de monte Moyſes &c. Ibidem
Ibidem Sedit populus manducare & bibere & ſurrexerunt ludere ,233

Ex libro Numerorum.

Cap.23. Dixit Dominus & non faciet? locutus eſt,& non adimplebit?&c. 133

Ex libro Deuteronomij.

Cap.4 Non addetis ad verbum,quod vobis loquor,nec auferetis ex eo 134 &c.(136
Ibid. Cuſtodite igitur ſolicitè animas veſtras
Ibidem Vide ne errore deceptus colas & adores ea quæ creauit Dominus Deus &c. 138
Ibidem Quia Deus dilexit patres tuos,& elegit ſemen &c. 139

Ibidem Eritq́ʒ miſericors,ſi cuſtodierimus & fecerimus omnia præcepta eius &c. 140
Ibidem Dominum Deum tuum timebis, & illi ſoli ſeruies 141
7 Elegit vos Dominus, & vobis iunctus eſt &c. 142
Ibidem Non erit ſterilis apud te vtriuſque ſexus 143
9 Ne dicas in corde tuo, Propter iuſtitiam meã introduxit me Dominus &c. 144
23 Non dabis fratri tuo ad vſurã, ſed alieno 145

Ex quarto libro Regum.

8 Cap. de Ezechia Rege: Ipſe diſſipauit excelſa, & contriuit ſtatuas &c. 145
22 Dixit Dominus ad Ioſiam: Colligam te ad Patres tuos, vt non videant oculi mala &c. 146

Ex libro Iob.

Cap. 19. Homo mortuus non intellige, ſi nobiles fuerint filij eius, ſiue ignobiles 147

Ex libro Pſalmorum.

Pſal. 1. Beatus vir, qui in lege domini meditabitur die ac nocte 148
Pſal. 15. Non derelinques animam meam in inferno. 149
Pſal. 18. Delicta quis intelligit? Ibidem
Pſal. 43. Si expandimus manus noſtras ad Deũ alienum, nonne Deus requiret iſta? 150
Pſal. 50. Cor contritum & humiliatum Deus non deſpicies 152
Ibidem Sacrificium Deo Spiritus contribulatus 153

Pſal.74: Confitebimur tibi Deus,& inuocabimus nomen tuum 154
Pſal.77. Et recordatus eſt, quia caro ſunt: Spiritus vadens, & non rediens 155
Pſal.115. Ego dixi in exceſſu meo, omnis Homo mendax 155
Pſal.118. Declaratio ſermonum tuorum illuminat 156
Pſal. 142. Non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens Ibidem
Pſal.150 Laudate Dñm in Sanctis eius &c. 157

Ex libro Prouerbiorum.

Cap.16. Domini eſt gubernare linguã 159

Ex libro Eccleſiaſtis.

Cap.3. Scribitur, quòd idem eſt interitus Hominum & iumentorum 160
Cap.9. Melior eſt canis viuus leone mortuo Ibidem

Ex libro Sapientiæ.

Cap.8. Sciui quoniam aliter non poſſem eſſe continens, niſi Deus &c.
Cap.16. Angelorum eſca nutriuiſti populum tuum, & paratum panem de cælo præſtitiſti eis ſine labore 163

Ex Eſaia.

Cap.40. Quis adiuuit ſpiritum Domini, aut quis conſiliarius eius fuit? &c. 165
Cap.42. Ego Dominus, Hoc eſt nomen meũ, gloriam meam alteri non dabo Ibidem
Cap.43. Ego ſum, ego ſum ipſe, qui deleo iniquitates tuas propter me, & peccatorum tuorum

non recordabor 166
Cap.53. Ita de Chriſto ſcribitur: Verè languores noſtros ipſe tulit,& dolores noſtros ipſe portauit &c. 167
Cap.63. Tu enim pater noſter,& Abraham neſciuit nos,& Iſraël ignorauit nos &c. 168
Cap.64. Et facti ſumus vt immundi omnes nos & quaſi pannus menſtruatæ vniuerſæ iuſtitiæ noſtræ 169
Cap.66. Ita dicit Dominus, Cælum ſedes mea eſt,& terrà ſcabellum pedum tuorum &c. 170

Ex Hieremia.

Cap.9. Non glorietur ſapiens in ſua ſapientia, nec fortis in ſua fortitudine &c. 171
Cap.10. Scio Domine, quia non eſt hominis via eius,nec viri eſt &c. 172
Cap.15. Si ſteterint Moyſes & Samuel coram me,non eſt anima ad populum iſtum 173
Cap.17. Maledictus homo,qui confidit in homine &c. Ibid.

Ex Ezechiele.

Cap.18. Omnium iniquitatum eius, quas operatus eſt,non recordabor 174
Cap.28. In multitudine negociationis tuæ repleta ſunt interiora tua iniquitate &c. 175

Ex Oſea.

Cap.1. Vade, ſume tibi vxorem fornicationum & fac tibi filios fornicationis. 176
Cap.13. Perditio tua ex te Iſraël,tantummodò in me auxilium tuum Ibidem

Ex *Malachia.*

Cap.2. Labia Sacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirent ex ore eius &c. 176

Ex hiſtoria Machabæorum.

In fine capitis ſecundi, quòd petat huius hiſtoriæ author ſibi veniam concedi, ſi minùs dignè ſcripſerit: Quomodo intelligendum

Ex *Diuo Matthæo.*

Cap.1. Cùm aũt eſſet deſponſata mater Ieſu Maria Ioſeph, antequam conuenirent &c. 178
Ibidem Donec peperit filium ſuum primogenitum Ibidẽ
Cap.4. Non in ſolo pane viuit Homo, ſed omni verbo &c. 179
Ibidem Dominum Deum tuum adorabis, & illĩ ſoli ſeruies Ibidem
Cap.5. Omnis qui demiſerit vxorem ſuam, excepta fornicationis cauſſa, &c. 181
Ibidem Nolite iurare omninò, ſed ſit ſermo veſter eſt eſt &c. 183
Ibidem Et qui vult tecum in iudicio contendere, & tunicam tuam tollere &c. 184
Cap.6. Te faciente eleëmoſynam, neſciat ſiniſtra tua &c. Ibidem
Ibidem Tu cùm oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauſo oſtio &c. 185
Ibidem Orantes nolite multum loqui Ibidem
Ibidem Sic vos orabitis, Pater noſter &c. 186
Ibidem Neſciat ſiniſtra qd faciat dextera tua Ibi.
Cap.7. A fructibus eorum cognoſcetis eos 187
Ibidem Si ergo vos cum ſitis mali &c. Ibidem

Ibidem Non poteſt arbor mala bonos fructus facere &c. Ibidem
Ibidem A fructibus eorum cognoſcetis eos 189
Cap.8. Sicut credidiſti,fiat tibi Ibidem
Ibidem Sequere me,& dimitte mortuos ſepelire mortuuos ſuos 190
Cap.9. Diſcite à me,quid eſt, miſericordiã volo, & non ſacrificium 191
Ibidem Fides tua te ſaluum fecit:Item , Secundum fidem veſtram fiat vobis 194
Cap.10. Nolite poſſidere aurum,neq; argẽtũ, neque pecuniam in Zonis veſtris &c. 195
Ibidem Vnus Paſſer non cadet ſup terram ſine patre veſtro &c. 196
Ibidem Non veni pacem mittere,ſed gladiũ 197
Cap.11. Venite ad me omnes , qui laborati & onerati eſtis &c. 198
Cap.13. Sinite creſcere Zyzania vſq; ad meſsẽ Ibi.
Ibidem Qui habet aures audiendi audiat: Item Vobis datũ eſt noſſe myſteria regni Dei&c. 200
Cap.15. Populus hic labijs me honorat Ibid.
Ibidem Omnis plantatio,quam non plantauit pater meus &c. 201
Ibidem Quod intrat in os , non coinquinat hominem 202
Cap.16 Super hanc Petrã ego ædificabo Eccleſiam meam 203
Cap.17. Hic eſt filiꝰ meus dilectꝰ,in quo&c.207
Cap.18. Si peccauerit in te frater tuꝰ,vade&c.Ibi.
Ibidẽ Si vis ad vitam ingredi,ſerua mãdata 208
Cap.20. Primi erũt nouiſſimi,& nouiſſimi primi
Itẽ, Singuli acceperunt ſingulos denarios Ibid.

Ibid. Principes gentium dominantur eorũ &c.
Cap.23. Nolite vocari Rabbi:Item Nolite vocari magiſtri 210
Ibid. Decimatis mentã & anitum, & cyminu, & reliquiſtis quæ grauiora ſunt &c. 210
Cap.24. Tradent vos in tribulationem,& occident vos 211
Ibid. Cùm ergo videritis abominationẽ deſolationis &c. 212
Ibid. Tunc ſi quis vobis dixerit, Ecce hic eſt Chriſtus,aut illic,nolite credere 214
Ibid. Sicut fulgur &c.Item, Videbunt filium hominis venientem in nubibus cæli 215
Cap.25. Oportuit te cõmittere pecuniã meam nummularijs, & ego veniens &c. 216
Cap.26. Pauperes ſemper habetis vobiſcum,me autem non ſemper habebitis 217
Ibid. Accipite & mãducate,hoc eſt corpꝰ meũ 218
Ibid. Hoc facite in meam commemorationẽ 220
Ibid. Bibite ex eo omnes 221
Ibid. Qui gladium acceperit, gladio peribit Ibi.
Ibid. Spiritus promptus eſt,caro aũt infirma 222
Ibid. Accipite & manducate 222
Cap.28. Docentes ſeruare mandata
Ibid. Prædicate Euãgelium omni creaturæ 223
Ibid. Qui crediderit & baptizatus fuerit &c.Ibi.
Ibid. Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra:Euntes ergo docete &c. 223

Ex Beato Marco.

Cap.2. Non poſſunt filij ſponſi ieiunare, quandiu cum ipſis eſt ſponſus &c. 225
Cap.7. In vanum colunt me,docentes doctrinas

& præcepta hominum &c. Ibidem
Ibidem Nihil eſt extra hominem introiens in eum,quod poſſit ipſum coinquinare &c. 227
Cap.11. Et cùm introiſſet in templum,cœpit eijcere vendentes & ementes &c. 228
Cap.16. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit &c. Ibidem

Ex Beato Luca.

Cap.1. Quod in te naſcitur ſanctum, vocabitur filius Dei 230
Cap.7. Dixit Dominus ad mulierem, Remittuntur tibi peccata 231
Cap.17. Cùm feceritis omnia quæ præcepta ſunt vobis,dicite &c. 232
Cap.19. Quare non dediſti pecuniam meam ad menſam & ego veniens &c. 234
Cap.20. Reges gentiũ dominantur eorũ.&c.235
Cap.22. Amodò non bibam de generatione vitis &c. 237
Ibidem Hoc facite in meã cõmemorationẽ 239
Cap.32. Dixit Chriſtus latroni, hodiè mecum eris in Paradiſo 239
Cap.24. Palpate & videte, quia ſpirit⁹ &c.240

Ex Beati Ioannis euangelio.

Cap.2. Quid mihi & tibi mulier? 241
Cap.3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto &c. 242 & 243
Cap.4 Spiritus eſt Deus,& eos qui adorãt eum in ſpiritu & veritate adorare oportet 245
Ca.5. Scrutamini ſcripturas,qa vos putatis&c246
Cap.6. Hoc eſt opus Dei, vt credatis in eum quem miſit ille.

Ibidem Nemo poteſt venire ad me, niſi pater qui miſit me traxerit eum 247
Ibidem Erunt homines docibiles Dei docti à Deo 248
Ibidé Niſi manducaueritis carnem filij hominis,& biberitis eius ſanguinem,non &c. 249
Ibidem Caro non prodeſt quicquam, ſpiritus eſt,qui viuificat. 251
Cap.8. Nemo te condemnauit mulier? Nemo Domine,nec ego te condemnabo 254
Cap.9. Deus peccatores non exaudit 255
Cap.13. In hoc cognoſcent, quòd diſcipuli mei eritis,ſi inuicem dilectionem habueritis. 255
Cap.14. Ego ſum via,veritas,& vita 256
Cap.15. Omnia quæcunq; audiui à patre meo, nota feci vobis 256
Cap.17. Chriſtus pro ſuis electis orauit 257
Cap.19. Conſummatum eſt. Ibidem
Cap.20. Quorum remiſeritis peccata, demittuntur eis. 257

Ex actibus Apoſtolorum.

Cap.1. Sicut vidiſtis eum aſcendentem in cœlum,ita veniet &c. 258 (no 259
Cap.2. Non derelinques animā meam in infer-
Ibidem Nō dabis ſanctum tuum videre corruptionem 261
Ibidem Hunc Chriſtum Deus ſuſcitauit à mortuis,ſolutis inferni doloribus 261
Ibid. Sacramentū Euchariſtiæ vocatur panis 262
Cap.3. Quem oportet cœlum retinere, quoàd venerint tempora refrigerij &c. 263
Cap.4. Non eſt aliud nomen ſub cœlo datum

hominibus, in quo &c. 265
Ibid. Obedire oportet Deo magis quàm hominibus Ibidem
Ibid. omnia erant Chriſtianis communia 266
Ca.8. Quũ audiſſent Apoſtoli,q erãt Hieroſolymis,quòd Samaria recepiſſet verbũ Dei &c.Ibid.
Cap. 10. Ait Petrus, Abſit domine, quia nunquàm manducauimus omne commune & immundum &c. 267
Ibid. Petro venit obuiã Cornelius,& procidens ad pedes eius,adorauit eum &c. Ibidem
Cap.13. Vobis oportebat primùm loqui verbũ Dei,ſed quia repellitis illud &c. 269
Ibid. Dauid quũ in generatione ſua adminiſtraſſat voluntati Dei, dormiuit &c. 270
Cap.15. Dixit Beatus Iacobus, Ego iudico non inquietari eos, qui ex Gentibus &c. Ibidem
Cap.17. Deus fecit mundum & omnia quæ in eo ſunt:hic cœli &terræ cùm ſit dominus&c.272
Cap.20. Argentum & aurum aũt veſtem nullius cupias,ſicut ipſi ſcitis, quoniam ad ea quæ mihi opus erant &c. 273

Ex epiſtola Beati Pauli ad Romanos.

Cap.1. Propterea tradidit illos Deus in paſſionis ignominiæ:Item. Tradidit illos deus in reprobum ſenſum&c. 274
Cap.2. Cùm gentes quæ legem non habent,naturaliter ea quæ legis ſunt faciunt &c. 276

Cap.3. Eſt Deus verax, omnis autem homo mendax 277
Ibidem Cauſati ſumus, omnes ſub peccato eſſe: omnes declinauerunt &c. 277
Ibidem Arbitramur hominẽ iuſtificari per fidem, ſine operibus legis 279
Cap.4. Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam 280
Ibidem Beatus vir, cui non imputauit Dominus peccatum 282
Cap.5. Gloriamur in ſpe gloriæ filiorum Dei: non ſolum autem, ſed & gloriamur in tribulationibus &c. 283
Cap.6. Gratia Dei, vita æterna 284
Cap.7. Ego carnalis ſum vænundatus ſub peccato: quod enim operor, non intelligo &c 285
Cap.8. Certus ſum, quòd neque mors, neque aliquid aliud me ſeparabit à charitate Dei 286
Ibidem Exiſtimo quòd non ſunt condignæ paſſiones huius temporis, ad futuram gloriam &c. Ibidem
Cap.9. Non ex operibus, ſed ex vocante dictum eſt, quia maior ſeruiet minori Item, Iacob dilexi, Eſau autem odio habui: Item, Miſerebor, cuius miſerebor &c. 287
Cap.10. Corde creditur ad iuſtitiam, ore autẽ fit confeſſio ad ſalutem 290
Cap.11. Quod ſi delibatio ſancta eſt, & maſſa: & ſi radix ſancta, & rami &c. 291
Ibidem Si gratia, iam non ex operibus: alioquin gratia non eſt gratia 293
Cap. 12. Non vos defendentes, chariſſimi,

ſed date

ſed date locum iræ &c. 295
Cap.13. Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit 294
Cap. 14. Omnia quidem ſunt munda, ſed malum eſt homini, qui manducat per offendiculum: Tu ſi fidē habes, penes teipſum, habe coram Deo & cæt. 295
Ibidem Alius iudicat diem inter diem, alius aūt iudicat omnem diem &c. 297
Cap.15. Vnuſquiſque placeat proximo ſuo in bonum ad ædificationem 298
Cap.vlt. Obſeruate eos qui diſſenſiones & offendicula &c. Ibidem.

Ex priori epiſtola Beati Pauli ad Corinthios.

Cap.1. Non glorietur omnis caro in conſpectu Dei, ſed &c. 299
Cap.3. Cùm enim quis dicat, Ego quidem ſum Pauli, alius autem, Ego Apollo &c. 300
Ibidem Fundamentum aliud nemo ponere poteſt, præter id, quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus Ibidem
Cap.6. Empti enim eſtis prætio magno 301
Cap. 7. Propter fornicationem vnuſquiſque habeat vxorem ſuam &c. 302
Ibidem Qui non ſe continent, nubant: melius eſt enim nubere, quàm vri Ibidem
Ibidem Sanctificatus eſt vir infidelis per mulierem fidelem: & ſanctificata eſt &c. 305
Ibidem Prætio empti eſtis, nolite fieri ſerui hominum 306

Cap.8.

Cap.8. Eſca nos nō commendat Deo :neq; eñ ſi manducauerimus, abundabimus:&c. 307
Cap.9. Si euangelizauero, non eſt mihi gloria:&c. 308
Ibidem Omnibus omnia factus ſum 309
Cap.10. Patres omnes noſtri eandem eſcam ſpiritualem manducauerunt,&c. 311
Ibidem Petra autem erat Chriſtus 316
Ibidem Panis quem frangimus : Item, De vno pane participamus 317
Cap.11. Conuenientibus vobis in vnum, iam non eſt, dominicam cœnam manducare &c. 317
Ibidem Oportet hæreſes eſſe 320
Ibidem Quotieſcunque manducabitis panem hunc & bibetis calicem, mortẽ &c. Ibidem
Ibidem Vnuſquiſq; ſuam cœnam præſumit ad manducandum 322
Cap.14. Vos per linguam niſi manifeſtum ſermonem dederitis, &c. & eodem capite plura alia loca. 324
Cap.15. Gratia Dei ſum id quod ſum 328

Ex poſteriori epiſtola ad Corinthios.

Cap.3. Non ſufficientes cogitare à nobis quaſi ex nobis &c. 328
Ibidem Vbi ſpiritus Domini, ibi libertas 329
Cap.4. Semper nos qui viuimus, in mortem tradimur propter Ieſum &c. Ibidem
Cap.5. Omnia ex Deo, qui nos reconciliauit ſibi per Chriſtum 330
Cap.9. Hilarem datorem diligit Deus 331

Ex epiſtola Beati Pauli ad Galatas.

Cap.1. Sed licet nos, aut Angelus de cœlo euangelizet vobis, præterquàm quod euangelizauimus vobis, anathema ſit &c. 332
Cap.2. Cùm autem veniſſet Cephas Antiochiã, in faciem ei reſtiti, quia reprehenſibilis erat &c. 333
Cap.4. Timeo vos, ne fortè ſine cauſſa laborauerim in vobis, dies obſeruatis &c. 335
Cap. 5. Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum: ſpiritus autem aduerſus carnem &c. 337
Ibid. Si ſpiritu ducemini, non eſtis ſub lege 338
Cap.6. Si quis ſi exiſtimat aliquid eſſe, cum nihil ſit: ipſe ſe ſeducit. 339

Ex epiſtola Apoſtoli Pauli ad Epheſios.

Cap.2 Gratia eſtis ſaluati per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum eſt &c. 340
Cap.5. In Chriſto Ieſu habemus fiduciam & acceſſum in confidentia, per fidem eius
Cap.3. Implemini ſpiritu ſancto, loquentes vobiſmetipſis in pſalmis &c.
Ibidem Relinquet homo patrem & matrem ſuã, & adhærebit vxori ſuæ &c.
Cap.6. Aſſumite gladium ſpiritus, quod eſt verbum Dei &c.

Ex epiſtola ad Philippenſes.

Cap.2

Cap.2. Deus eſt qui operatur in vobis & velle & perficere, pro bona ſua voluntate 344
Cap.3. Noſtra conuerſatio in cœlis eſt: vnde etiam ſaluatorem expectamus, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum &c. 345

Ex epiſtola Beati Pauli ad Coloſſenſes.

Cap.1. Chriſtus eſt caput corporis Eccleſiæ 346
Cap.2. Videte ne quis vos decipiat per philoſophiam, & inanem fallaciam &c. 347
Ibidem Nemo vos iudicet in cibo, aut in potu, aut in parte diei feſti &c. 348
Ibidem Si ergo mortui eſtis in Chriſto ab elementis huius mundi &c. 349
Cap.3. Quæ ſurſum ſunt quærite, vbi Chriſtus eſt in dextra dei patris ſedens &c. 351

Ex priori epiſtola Beati Pauli ad Teſſalonicenſes.

Cap.2. Memores facti eſtis fratres laboris noſtri & fatigationis, nocte & die operantis & cæt. 353
Cap.4. Nolumus vos ignorare fratres de dormientibus, vt non contriſtemini &c. 354
Cap.5. Sine intermiſſione orate 355
Ibidem Abſtinete ab omni ſpecie mala 356

Ex poſteriori epiſtola Beati Pauli ad Teſſalonicenſes.

Cap.2. Myſterium iam operatur iniquitatis,tantum vt qui tenet, nunc teneat, donec de medio fiat. 356

Ex priori epiſtola Beati Pauli ad Timoth.

Cap.1. Iuſto lex non eſt poſita 358
Ibidem Soli Deo honor & gloria 359
Cap.2. Vnus eſt Deus, vnus eſt mediator Dei & hominum, homo Chriſtus Ieſus Ibidem
Ibidem Volo viros orare in omni loco, leuantes puras manus ſine ira & diſceptatione. 362
Cap 3. Oportet Epiſcopum vnius vxoris eſſe virum 366
Cap.4 Spiritus autem manifeſtè dicit: quia in nouiſſimis temporibus diſcedent quidam à fide &c. 369
Cap.5. Volo ego viduas iuniores nubere,& matresfamilias eſſe,filios procreare &c. 373
Ibidem Vidua eligatur non minus ſexaginta annorum &c. Ibidem

Ex poſteriori epiſtala Beati Pauli ad Timoth.

Cap.2. Noli contendere verbis: ad nihil enim vtile eſt,niſi ad ſubuerſionem audientium 375
Ibidem Cognouit Dominus qui ſunt eius 376
Cap.3. Omnes qui volunt piè viuere in Chriſto Ieſu,perſecutionem patientur 377

Ex

Ex epiſtola ad Titum.

Cap.3. Hæreticum hominem poſt vnam & ſecundam correptionem deuita 378

Ex epiſtola Beati Pauli ad Hebræos.

Cap.4. Habentes Pontificem magnum,qui penetrauit cælos,ipſum Chtiſtum Ieſum,teneamus ſpei noſtræ confeſſionem. Non enim habemus Pontificem &c. 380
Cap. 6. Impoſſibile eſt eos, qui ſemel ſunt illuminati,guſtauerunt etiam donum cœleſte &c. 385
Cap.7. Iurauit dominus & non pœnitebit cũ, tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech &c. 386
Ibidem Talis decebat, vt eſſet nobis Pontifex, ſanctus,innoccns,impollutus, ſegregatus à peccatoribus,& excelſior cælis factus &c. 382
Cap.8. Hoc eſt teſtamentum,quod diſponam domui Iſraël poſt dies illos,dicit Dñs &c. 388
Cap.9. Omnia penè in ſanguine mundantur ſecundum legem,& ſine ſanguinis effuſione non fit remiſſio 390
Cap.10. Hoſtias & oblationes & holocauſtomata pro peccato noluiſti, neć placita ſunt tibi. 392
Cap.13. Honorabile cõnubium in omnibus,& thorus immaculatus 396

Ex epiſtola Beati Iacobi.

Cap.1. Omne datum optimum,& omne donũ perfectum deſurſum eſt, deſcendens à patre lu-

minum: Item: Si quis veſtrum indiget ſapientia &c. 398
Ibidem Religio munda & immaculata apud Deum & Patrē, hæc eſt, viſitare viduas &c. 399
Cap. 3. Nolite plures magiſtri fieri, Fratres mei ſcientes, quoniam maius iudiciū ſumitis &c. 300
Cap. 5. Ante omnia Fratres mei, nolite iurare, neq; per cælum, neq; per terram &c. 401

Ex priori epiſtola Beati Petri.

Cap. 2. Vos eſtis genus electum regale Sacerdotiū, gens ſancta, populus acquiſitionis &c. 401
Cap. 4. Si exprobramini in nomine Chriſti, beati eritis, quoniam quod eſt honoris, gloriæ & virtutis Dei, ſuper vos requieſcit 404
Cap. 5. Humiliamini ſub potenti manu Dei, vt vos exaltet in tempore viſitationis, omnem ſolicitudinem &c. 405

Ex priori Canonica Beati Ioannis Euangeliſtæ.

Cap. 1. Sanguis Ieſu Chriſti emundat nos ab omni peccato 406
Ibidem Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus & veritas in nobis non eſt 407
Cap. 2. Si quis peccauerit, habemus aduocatum apud patrem Ieſum Chriſtum 408

Ibidem

Ibidem Chriſtus eſt propitiatio pro peccatis noſtris, non pro noſtris tantùm, ſed etiam pro totius mundi 409
Ibidem Hæc eſt victoria, quæ vincit mundum, fides noſtra: Item, Hæc ſcribo vobis, vt ſciatis, quoniam &c. 410
Ibidem Filioli, cuſtodite vos à ſimulachris 411

Ex diuina Beati Ioannis Apocalypſi.

Cap.1. Chriſtus dilexit nos, & lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo 412
Ibidem Chriſtus fecit nos reges & ſacerdotes Deo patri ſuo 413
Ibidem Ego ſum primus & nouiſſimus, & viuus, & fui mortuus, & ecce ſum viuens &c. 417
Cap.14. Beati mortui, qui in domino moriuntur: amodò enim dicit Spiritus, vt requieſcat à laboribus ſuis 420
Ibidem Si quis adorauerit beſtiam & imaginē eius, & acceperit characterē in fronte ſua, aut in manu ſua, et hic bibet de vino iræ Dei &c. 421
Subſequitur dein, Meretrix quæ ſedet ſuper beſtiam, eiuſq; myſterium 425
Cap.19. Et cecidi ad pedes eius ſcilicet Angeli, vt adorem eum, & dixit mihi, vide ne feceris &c. 427
Cap.22. Conteſtor enim omni audienti verba prophetiæ libri huius. Si quis appoſuerit ad hæc, apponet Deus ſuper illum plagas ſcriptas in li-

bro iſto 425

Quarti libri Capita.

Propoſitio eorum, quæ hoc quarto libro continentur atq; tractantur 432

Cap. 1. De verbo Dei triplici, deq; eius neceſſaria obſeruatione 434

2 De Eccleſia catholica & eius authoritate 441

3 De libero hominis arbitrio 453

4 De neceſſitate bonorum operum & fide per charitatem operante 458

5 De merito bonorum operum apud Deum, & de malorum pœna 471

FINIS.